

PÕLLUMAJANDUSMINISTER

KÄSKKIRI

Tallinn

19. mai 2011 nr 90

“Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2012–2015” kinnitamine

Käskkiri kehtestatakse “Vabariigi Valitsuse seaduse” § 49 lõike 1 punkti 1 alusel ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määruse nr 302 “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” § 11 lõikega 1.

Kinnitan “Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2012–2015” (lisatud).

Saata: juhtkond, osakonnad, valitsemisala asutused

Helir-Valdor Seeder

KINNITATUD
põllumajandusministri
20. mai 2011.a
käskkirjaga nr 90

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2012–2015

EV Põllumajandusministeerium
Aprill 2011

Sissejuhatus	6
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala ja selle põhifunktsioonid	8
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala strateegilised alused	11
1. Tegevusvaldkond: Toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid.	13
1.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	13
1.2 Hetkeolukorra analüüs	16
1.2.1 Toiduohutus	17
1.2.2 Riigi toiduainete varu hädaolukorras	18
1.2.3 Loomatervis	19
1.2.4 Loomade heaolu	21
1.2.5 Taimetervis	22
1.2.6 Põllumajanduslikud tootmissisendid ja tootmisviisid	23
1.2.7 Laboratooriumid	26
1.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2011-2014	27
1.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed	33
1.4.1 Meede: Tõhusa õigusliku raamistiku tagamine	33
1.4.2 Meede: Järelevalvesüsteemi arendamine ja tõhustamine	35
1.4.3 Meede: Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine	40
2. Tegevusvaldkond: Maaelu, põllumajandus ja toiduainetööstus	42
2.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	42
2.2 Hetkeolukorra analüüs	43
2.2.1. Hinnang ressursidele	43
2.2.2. Põllumajandus ja keskkonnahoid	46
2.2.3 Taimekasvatuse ja taimekasvatussaadusteturu korraldus	48
2.2.4 Loomakasvatuse ja loomakasvatussaadusteturu korraldus	50
2.2.5 Põllu- ja metsamajandussaadustel põhinev bioenergia	53
2.2.6 Põllumajanduse majanduslik olukord ja meetmed konkurentsivõime tõstmiseks	54
2.2.7 Põllumajandussaadusi töötlev tööstus	57
2.2.8 Elukvaliteedi mõjurid maapiirkondades	61
2.2.9 Maapiirkondade loodus- ja kultuuripärand	65
2.2.10 Kohalik algatus	66
2.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013	67
2.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks planeeritud meetmed	72
2.4.1 Meede: Põllumajandustootmise konkurentsivõime tõstmine ja piirkondlike erisusi arvestava majandustegevuse toetamine	72
2.4.2 Meede: Põllumajanduskeskkonna ja - maastike säilitamine	81
2.4.3 Meede: Majandustegevuse mitmekesistamine ja elukeskkonna parandamine maapiirkondades	85
3. Tegevusvaldkond: Kalandus	87
3.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	87
3.2 Kalandussektori hetkeolukorra kirjeldus	88
3.2.1 Valdonna rakenduslik hetkeseis	88
3.2.2 Kalapüük, kalavarud ja kalakasvatuse	89
3.2.3 Liikide sisetarbimine ja käitlemiskett	90
3.2.4 Ühistegevus	90
3.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013	91
3.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013	92
3.3 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed	95
3.3.1 Meede: Kalapüügi arendamine	95
3.3.2 Meede: Töötlemise ja vesiviljeluse arendamine	97
3.3.3 Meede: Kalaturukorralduse ja ühistegevuse arendamine	97
3.3.4 Meede: Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu toetamine	99

4. Tegevusvaldkond: Teadus- ja arendus.....	101
4.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	101
4.2 Hetkeolukorra analüüs	102
4.2.1 Teadus- ja arendustegevus.....	102
4.2.2 Haridus	108
4.2.3 Muuseumid	110
4.2.4 Nõuandeteenus	112
4.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2011-2014.....	116
4.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed.....	121
4.4.1 Meede: Põllumajandusteaduse konkurentsivõime tõstmine ning teadusinfo leviku parandamine	121
4.4.2 Meede: Nõuandesüsteemi arendamine	123
4.4.3 Meede: Tööjõu kvaliteedi parandamine ja haritud järelkasvu tagamine põllu- ja maamajandussektorile ning maaelu kultuuripärandi väärtustamine	125
5. Tegevusvaldkond: Valitsemisala organisatsiooni arendus	130
5.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus	130
5.2 Hetkeolukorra analüüs koos tuleviku väljakutsetega.....	130
5.2.1 Koostame ja viime ellu teadmuspõhise strateegia!	130
5.2.2 Tagame eesmärgipärase ja säästliku finantsressursside jaotuse ja riigivarade kasutuse!	131
5.2.3 Tagame sisekontrolli süsteemi efektiivse toimimise!.....	132
5.2.4 Tagame valitsemisala infotehnoloogia efektiivse korraldamise!.....	134
5.2.5 Koostame ja viime ellu tõhusa personalipoliitika!.....	135
5.2.6 Tagame väga hea info ja teadmusjuhtimise!	136
5.2.7 Taha võimalikult lihtne asjaajamine!.....	137
5.2.8 Tagame kaasaegse ja tööle innustava töökeskkonna! (mh IT, asjaajamine, töövahendid).....	138
5.2.9 Tagame aktiivse partnerite ja avalikkuse teavitamise ning otsustusprotsessi kaasamise!	139
5.2.10 Tagame valitsemisalas avalike teenuste hea kvaliteedi ja kättesaadavuse!	140
5.2.11 Tagame tõhusa õigusloome!	141
5.2.12 Tagame tulemusliku rahvusvahelise koostöö ning osalemise EL ja rahvusvahelises otsustusprotsessis!.....	143
5.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013.....	145
5.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed.....	147
5.4.1 Meede: Strateegiline juhtimine	147
5.4.2 Meede: Teenistujate rahulolu ja areng	149
5.4.3 Meede: Tõhus õigusloome, hea koostöö ja kommunikatsioon.....	151

KASUTATUD LÜHENDID JA MÕISTED

AEGIS	Euroopa geenipankade ühendatud süsteem
AIMA	Põllumajandusmuuseumide Assotsiatsiooniga
ASO	Avalike suhete osakond
CEDR	Euroopa Põllumajandusõiguse Nõukogu
CGRFA	Põllumajanduse ja Toidu Geneetiliste Ressursside Komisjon
Codex Alimentarius	FAO ja WHO toidustandardite väljatöötamisega tegelev organisatsioon
ECP/GR	Euroopa taimede geneetiliste ressursside programm
EIARD	Euroopa Algatus Põllumajandusteaduse Edendamiseks
EKF	Euroopa Kalandusfond
EKI	Eesti Konjunkturiinstituut
EPPO	Euroopa ja Vahemeremaade Taimekaitseorganisatsioon
ERA-Net	Euroopa teadusruumi koostöövõrgustik
ERA-Net Core Organic II	Mahepõllumajandusteaduse koostöövõrgustik
ERA-Net EUPHRESKO II	Taimeterviseteaduse koostöövõrgustik
ERS	Elektrooniline Raporteerimise Süsteem (Kalandus)
ESEE	Euroopa põllumajandusliku nõuande ja nõuandehariduse võrgustik
EURAGRI	Euroopa Põllumajandusliku Uuringu Initsiatiiv
EUROFISH	Ida- ja Kesk-Euroopa Kalanduse Arendamise rahvusvaheline organisatsioon
FAO	ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon
FADN	Farm Accountancy Data Network
FO	Finantsosakond
HO	Haldusosakond
ICAR	Rahvusvaheline Loomade Jõudluskontrolli Komitee
IPPC	Rahvusvahelise Taimekaitsekonventsiooni
ITPGR	Toidus ja Põllumajanduses Kasutatavate Taimsete Geneetiliste ressursside Rahvusvaheline Leping
KIS	Kalanduseinfosüsteem
KMO	Kalamajandusosakond
KPTTO	Kaubandus ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond
Konsulent	kutseseaduse alusel kutsetunnistuse saanud nõustaja, kes tegeleb nõuandetegevusega põllumajanduse ja/või maaelu arengu valdkonnas.
LFA	ebasoodsamad piirkonnad
MAK	Maaelu arengukava
MAO	Maaelu arengu osakond
MIK	Maamajanduse Infokeskus
MuIS	Tsentraalse museaalide digitaalne infosüsteem

Nõustaja	konsulendid, tulevased konsulendid, nõuandekeskustega seotud isikud kuid ka põllumajanduse ja maaelu valdkonnas tegutsevad muud nõustajad.
OECD	Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon
OIE	Maailma Loomatervise Amet
PM	Põllumajandusministeerium
PMA	Põllumajandusamet
PMAN	Põllumajanduse- ja maaelu arengu nõukogu
PMK	Põllumajandusuuringute Keskus
PO	Personaliosakond
PRIA	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
PTKO	Põllumajandusturu korraldamise osakond
RENE	Euroopa maaelu nõuandevõrgustik
SA	Eesti Statistikaamet
SAO	Siseauditi osakond
SCAR	Põllumajandusteaduse alaline komisjon
TAO	Teadus- ja arendusosakond
TTO	Taimeterviseosakond
TVO	Toidu- ja veterinaarosakond
UPOV	Rahvusvahelise Uute Taimesortide Kaitse Liit
VEO	Välissuhete- ja eurokoordinatsiooni osakond
VTA	Veterinaar- ja Toiduamet
VTL	Veterinaar- ja Toidulaboratoorium
WTO	Maailma Kaubandusorganisatsioon
ÕO	Õigusosakond
ÜPP	ühine põllumajanduspoliitika
ÜPT	ühtne pindalatoetus

Sissejuhatus

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava (edaspidi arengukava) eesmärk on kujundada ühiskonnas ühtne arusaam valitsemisala tegevuseesmärkidest ning nende saavutamiseks vajalikest rakendusmeetmetest. Arengukava sätestab Põllumajandusministeeriumi ja tema valitsemisala riigiasutuste ühised strateegilised eesmärgid, nende täitmiseks vajalikud ressursid valdkondade kaupa ning on aluseks nii riigieelarve strateegia, iga-aastaste tegevuskavade kui valitsemisala riigiasutuste arengukavade koostamisele. Arengukava koostamisel on arvestatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja lähtunud teiste seas riigi konkurentsivõime tõstmise ning säästva ja jätkusuutliku arengu strateegilistest arengukavadest. Arengukava on koostatud, lähtudes Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusest "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord" (RT I 2005, 67, 522).

Põllumajandusministeeriumi haldusala võib tinglikult jaotada neljaks põhi-tegevusvaldkonnaks: toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid; maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus; kalandus ning neid kolme horisontaalselt ühendav teaduse- ja arenduse tegevusvaldkond. Käesolev arengukava sisaldab tegevusvaldkonnapõhiselt allvisioone, hetkeolukorra analüüsi, eesmärgi, mõõdikuid ja indikaatoreid, meetmeid, tegevusi ning nende vahetuid tulemusi. Siinjuures tuleb mainida, et valdkonna eesmärgid ja meetmed ei ole kõik üks-üheses seoses – ühe tegevusvaldkonna meetmed võivad kaasa aidata kõigi samas tegevusvaldkonnas esitatud eesmärkide saavutamisele.

Käesolevas arengukavas on lisatud ka valitsemisala arengukava soovituslik element ehk valitsemisala organisatsiooni arengukava, mis on koostatud eesmärgil välja töötada ja kaardistada Põllumajandusministeeriumi kui administratsiooni strateegilised eesmärgid ja tegevused.

Toiduohutuse, taimetervise ning loomade heaolu ja tervishoiu valdkonnal on oluline roll inim- ja loomatervise ning ohutu elukeskkonna tagamisel ning ka majanduskasvu ja konkurentsivõime suurendamisel põllumajanduses. Seetõttu on käesoleva arengukava vastavas peatükis käsitletud nimetatud valdkonnas kavandatavaid tegevusi, mille eesmärk on tagada ohutu toit, loomade heaolu ja tervis, ohutu keskkond ning põllumajandussaaduste ja tootmissisendite nõuetekohasus.

Teatavasti on Eestil Euroopa Liidu liikmesriigina võimalus osaleda ka ühenduse maaelu ja kalanduspoliitikas ning saada osa Euroopa Liidu eelarvest vastavate tegevusvaldkondade arengu toetusteks. Sellest tulenevalt on antud valitsemisala arengukavas käsitletud mõlemates nimetatud valdkonna arengukavades kavandatavaid tegevusi. Seega sõltub antud valitsemisala arengukava rakendatavus nii riigi eelarvevahenditest kui Euroopa Liidu eelarvest kaasfinantseeritavate programmide rahastamisest. Riigi kohustus on tagada EL õiguses nõutud pädevate asutuste jätkusuutlikkus ja neile seadusega pandud ülesannete nõuetekohane täitmine, millest sõltub oluliselt nii riskide ohjamine kui konkurentsivõime tagamine. Oluline nimetatud ülesannete täitmisel on kindlustatus nõuetekohase laboriteenuse ja rakenduslike teadusuuringutega.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava koostamine ja koordineerimine toimub Põllumajandusministeeriumi kantsleri juhtimisel. Nii arengukava koostamise eeltöö kui selle täiendamise sisuettepanekud tehakse vastavate asekanstlerite eestvedamisel tegevusvaldkondadepõhistes töögruppides, kuhu on kaasatud ka Põllumajandusministeeriumi allasutuste esindajad. Arengukava eesmärkide saavutustaset hinnatakse vastavate tulemusindikaatorite põhjal iga aasta lõpus ja täiendatakse uue aasta algul. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava kinnitab põllumajandusminister.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala ja selle põhifunktsioonid

Põllumajandusministeerium tegutseb Vabariigi Valitsuse 30. juuli 2004. a määruse nr 264 [Põllumajandusministeeriumi põhimäärus](#) alusel ning on valitsusasutus, mis täidab seadusest tulenevaid ja Vabariigi Valitsuse poolt seaduse alusel antud ülesandeid oma valitsemisalas. Põhimääruse kohaselt kuulub **Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse** maaelu poliitika, põllumajanduspoliitika, kalanduspoliitika kalamajandust puudutava osa ja põllumajandustoodete kaubanduspoliitika kavandamine ja elluviimine, toidu ohutuse ja nõuetekohasuse tagamise korraldamine, loomatervise ja -kaitse ning taimetervise ja -kaitse alase tegevuse koordineerimine, põllumajandusteadus- ja arendustegevuse ning põllumajandushariduse korraldamine ja vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

Põhimäärusest tulenev ministeeriumi tegevuse eesmärk:

Luaa tingimused Eesti maaelu, põllu- ja kalamajanduse jätkusuutlikuks ja mitmekesiseks arenguks, tagada ohutu ja nõuetekohane toit ja sööt, hea loomatervise ja -kaitse ning taimetervise ja -kaitse alane olukord maaelu-, põllumajandus- ja kalanduspoliitika väljatöötamise, elluviimise ja tulemuste hindamise ning toiduohutuse, loomatervise ja -kaitse ning taimetervise ja -kaitse nõuete väljatöötamise ja rakendamise korraldamise kaudu.

Põhimäärusest tulenevad ministeeriumi põhiülesanded:

- 1) arengukavade väljatöötamine, nende rahastamise ja elluviimise korraldamine ning hindamine;
- 2) koostöö arengukavade väljatöötamisel teiste ministeeriumidega;
- 3) õigusaktide eelnõude väljatöötamine, tagada nende vastavus põhiseadusele ja seadustele ning täita õigusaktidega määratud ülesanded;
- 4) rahvusvahelise koostöö korraldamine, Euroopa Liidu otsustusprotsessides osalemine.

Ministeeriumi juhib põllumajandusminister. Kantsler juhib ministeeriumi struktuuriüksuste, välja arvatud siseauditi osakonna tööd, koordineerib ministeeriumi valitsemisalas olevate valitsusasutuste ja ministeeriumi hallatavate riigiasutuste tegevust ja korraldab ministeeriumi asjaajamist. Kantsler juhib vahetult asekanterite tööd. Ministeeriumi koosseisus on maaelu- ja kalanduspoliitika asekanterleri, põllumajandus- ja kaubanduspoliitika asekanterleri, toiduohutuse asekanterleri ning välissuhete ja arenduse asekanterleri ametikoht. Osakondade tööd juhivad osakonnajuhatajad, kes tagavad osakondadele pandud ülesannete õiguspärase, täpse ja tähtaegse täitmise. Osakondade koosseisu võivad kuuluda vastavalt osakonna põhimäärusele bürood. Ministeeriumi struktuuri kuuluvad väljaspool struktuuriüksusi ministri nõunikud ja ministeeriumi nõunikud. Ministri nõunikud alluvad vahetult ministrile, kes nimetab nad ametisse ja vabastab ametist. Ministeeriumi nõunikud alluvad vahetult kantslerile, kes nimetab nad ametisse ja vabastab ametist. Ministri nõuniku ja ministeeriumi nõuniku ülesanded ja alluvus määratakse nõuniku ametijuhendiga, mille kinnitab minister või kantsler.

Põllumajandusministeeriumi osakonnad ja nende põhiülesanded:

Põhiosakonnad:

- 1) Maaelu arengu osakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia maaelu poliitikat.
- 2) Kalamajandusosakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia kalanduspoliitikat.
- 3) Kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia põllumajandustoodete kaubanduspoliitikat.
- 4) Põllumajandusturu korraldamise osakond – põhiülesanne on kavandada ja ellu viia põllumajanduspoliitikat.
- 5) Taimetervise osakond – põhiülesanne on kavandada arengusuunad taimekaitse, taimetervise, sordikaitse, seemne- ja taimse paljundusmaterjali, mahepõllumajanduse, väetiste kasutamise ja sööda tootmise valdkonnas.
- 6) Toidu- ja veterinaarosakond – põhiülesanne on kavandada arengusuunad toiduohutuse, loomatervise ja -kaitse ning põllumajandusloomade aretuse valdkonnas.
- 7) Teadus- ja arendusosakond – põhiülesanne on välja töötada ministeeriumi tegevusvaldkonnas riiklikke teadus- ja arendusprogramme ning korraldada nende täitmine.

Tugiosakonnad:

- 8) Siseauditi osakond – Osakonna põhiülesanne on teostada siseauditeid ministeeriumis ja ministeeriumi valitsemisala asutustes, et anda sõltumatu hinnang nende tegevuse seaduslikkuse, sihipärasuse, säästlikkuse, tõhususe, mõjususe ja sisekontrollisüsteemi toimimise kohta, koordineerida ministeeriumi ja ministeeriumi valitsemisala siseauditi tööd ning teha ettepanekuid sisekontrollisüsteemide täiustamise kohta.
- 9) Personaliosakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala riigiasutuste personalitööd ja koolitustegevust.
- 10) Õigusosakond - põhiülesanne on koordineerida ministeeriumi õigusloomet, osaleda õigusaktide eelnõude väljatöötamises, tagada väljatöötatavate õigusaktide eelnõude omavaheline seostatus ning vastavus põhiseadusele ja seadustele, korraldada õigusaktide eelnõude menetlemist ja Vabariigi Valitsusele esitamist, ministeeriumile kooskõlastamiseks esitatud eelnõude kooskõlastamist ja ministeeriumi esindamist kohtuorganites ning nõustada ministeeriumi õigusküsimustes.
- 11) Välissuhete ja eurokoordinatsiooni osakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala tegevust Euroopa Liidu otsustusprotsessis ja rahvusvahelises koostöös osalemisel, koordineerida välisabiprojektide ettevalmistamist ja kontrollida nende täitmist.
- 12) Haldusosakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala asjaajamist, ministeeriumi valitsemisel oleva riigivara haldamist ja arvestust, riigihankeid, infotehnoloogia haldamist ja arendamist, üldist kriisireguleerimist, riigi tegevusvarude soetamist ja hoidmist, korraldada riigisaladuse kaitse alast tegevust ning pidada arhiivi.
- 13) Avalike suhete osakond - põhiülesanne on teavitada avalikkust ministeeriumi tegevusest.

14) Finantsosakond – põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja tema valitsemisala eelarvestamist, raamatupidamisarvestust ja finantsaruandluse koostamist.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala asutused:

Ministeeriumi valitsemisalas olevate valitsusasutuste ja ministeeriumi hallatavate riigiasutuste pädevus ministeeriumi valitsemisalas olevate ülesannete täitmisel on sätestatud nende põhimäärustes. Kokku on haldusalas 13 allasutust. 2010. aastal on läbiviidud ümberkorralduste tulemusena valitsemisalas on loodud uus allasutus Põllumajandusamet, mis ühendab endas endist Taimetoodangu Inspektsiooni, 13 piirkondlikku maaparandusbürood ning Maaparanduse Ehitusjärelvalve- ja Ekspertiisibürood.

Põllumajandusministeeriumi valitsusasutusteks on :

- **Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet** (koosseisus regioonide osakond, kuhu kuulub 7 regionaalset bürood);
- **Veterinaar- ja Toiduamet** (koosseisus 15 veterinaarkeskust kohalike asutustena);
- **Põllumajandusamet** (koosseisus 15 keskust).

Põllumajandusministeeriumi hallatavad riigiasutused on:

- Jõudluskontrolli Keskus,
- Põllumajandusuuringute Keskus (koosseisus 1 katsejaam ja 2 katsekeskust)
- Veterinaar- ja Toidulaboratoorium (koosseisus 3 piirkondlikku laborit),
- Maamajanduse Infokeskus,
- Eesti Maaviljeluse Instituut,
- Jõgeva Sordiaretuse Instituut,
- Eesti Põllumajandusmuuseum,
- Eesti Piimandusmuuseum,
- C. R. Jakobsoni Talumuuseum.

Riigiosalusega aktsiaselts:

- AS Vireen

Riigi asutatud eraõiguslik juriidiline isik, mille asutajaõiguste teostaja on Põllumajandusministeerium:

- Maaelu Edendamise Sihtasutus

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala strateegilised alused

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala MISSIOON on:

Tagame konkurentsivõimelise põllumajandus- ja kalandussektori ning aitame kaasa maapiirkondade arengule!

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala VISIOON on:

Eestis on elujõuline konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond, mis tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala põhitegevusvaldkonnad:

1) Toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid

Alavisioon: Terve inimene, terve ja kaitstud loom, ohutum keskkond.

2) Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus

Alavisioon: Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik maaelanikkond.

3) Kalandus

Alavisioon: Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik kalurkond.

4) Teadus- ja arendus

Alavisioon: Tulemuslik teadustegevus, põhjalikud teadmised ja väärtustatud maamajandusharidus.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala tugitegevusvaldkond:

5) Valitsemisala organisatsiooni arendamine

Alavisioon: Riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud administratsioon, kes suudab täita partnerite kaasabil püstitatud strateegilisi eesmärke.

Valitsemisala strateegilised siseriiklikud alused:

- Säättev Eesti 21;
- Riigi eelarvestrateegia 2012-2015;
- Stabiilsusprogramm 2011;
- Vabariigi Valitsuse programm 2011-2015 ning selle rakendusplaan, ehk Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm;
- Eesti 2020 Konkurentsivõime kava

- [Eesti maaelu arengu strateegia 2007-2013](#);
- Eesti maaelu arengukava 2007-2013;
- [Eesti Kalanduse Strateegia 2007-2013](#);
- Eesti Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava;
- [Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013](#);
- Eesti Mahepõllumajanduse arengukava 2007-2013;
- Eesti põllumajandusteaduste arengukava aastateks 2007-2013 ja selle rakendusplaan;
- Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine arengukava aastateks 2007-2013 ja selle rakendusplaan;
- Riikliku programmi „Sordiaretusprogramm aastatel 2009-2019“;
- Riiklik programm "Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009-2014";
- Tegevuskava "Tööjõuressursi arendamine maamajandussektoris aastatel 2009 - 2013".

1. Tegevusvaldkond: Toiduohutus, taimetervis ning loomade heaolu ja tervishoid.

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Terve inimene, terve ja kaitstud loom, ohutum elukeskkond!

1.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Üldistatud lühiülevaade kogu tegevusvaldkonna põhiolemusest

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev toiduohutuse, taimetervise ning loomade heaolu ja tervishoiu tegevusvaldkond hõlmab toiduohutuse, loomatervise, veterinaarpraksise, loomakaitse, põllumajandusloomade aretuse, taimetervise, taimekaitse, sortide registreerimise ja sordikaitse, seemne ja taimse paljundusmaterjali tootmise ja turustamise, väetiste ja sööda käitlemise, mahepõllumajanduse ning aiandustoodete kvaliteedi valdkonna korraldamist ning nende nõuetele vastavuse riikliku järelevalve teostamist.

Loend tegevusvaldkonna lähiaja olulisematest suundumustest

1. Tagada kogu valdkonnas korrapärane, riskidest lähtuv ja asjakohase sagedusega ning tõhus ja tulemuslik järelevalve;
2. Tagada riskihinnangute saamine ja arvestamine õigusloomes.
3. Tõsta elanikkonna teadlikkust toiduohutusest, loomade tervishoiust, loomaheaolualasest olukorrast ja taimetervisest
4. Olemasoleva loomsete kõrvalsaaduste käitlemise süsteemi jätkusuutlikkuse analüüs ja vajadusel selle täiendamine;
5. Tõsta materiaal-tehnilist valmisolekut ulatuslike loomataudide ja ohtlike taimekahjustajate tõrjel ning tagajärgede likvideerimisel, tagada valmisolek ohu olukordadeks;
6. Valdkonna järelevalve kvaliteedijuhtimiskontseptsiooni loomine ja rakendamine;
7. Taimetervise valdkonnas pikemas perspektiivis valdkonnapõhisele inspekteerimissüsteemile üleminek ja Põllumajandusameti järelevalveametnike kvalifikatsiooninõuete kehtestamine ning vastavuse hindamise süsteemi loomine;
8. Referenttegevuse ühtse kontseptsiooni loomine, sealhulgas ametlike ja referentlaboratooriumite jätkusuutlikkuse tagamine;
9. Tegevusvaldkondlike koostöövõrgustike loomine ja koostöö arendamine.
10. Soodustada tootjate ja töötajate poolt hea tava juhendite väljatöötamist;
11. Seemnemajanduse arengukava väljatöötamine;

Ülevaade tegevusvaldkonna arenguga enim seotud struktuurüksustest (allasutused, PM osakonnad)

Tegevusvaldkonna õigusaktide väljatöötamise ja tegevuste koordineerimise eest vastutavad Põllumajandusministeeriumi toidu- ja veterinaarosakond, taimetervise osakond ning haldusosakond. Lisaks ministeeriumile tegelevad antud tegevusvaldkonna eesmärkide saavutamiseks Veterinaar- ja Toiduamet, Veterinaar- ja Toidulaboratoorium, Põllumajandusamet, Jõudluskontrolli Keskus ja AS Vireen.

Veterinaar- ja Toiduamet (edaspidi VTA) planeerib ja korraldab veterinaartegevust, söödaohutust, toiduohutust, põllumajandusloomade aretust, turukorraldust ja

mahepõllumajandust reguleerivate õigusaktide täitmiseks vajalikke tegevusi ja teostab järelevalvet valdkonna reguleerimiseks sätestatud nõuete täitmise üle. VTA eesmärgiks on tagada tarbijaskonnale ohutu toidu tootmine, ära hoida ja likvideerida loomade nakkushaigusi, kaitsta inimest loomadega ühiste ja loomade kaudu levivate haiguste eest, kaitstes samas loomi nende tervist ja heaolu ohustada võiva inimesepoolse tegevuse või tegevusetuse eest, ning tagada põllumajandusloomade jõudlusvõime ja geneetilise väärtuse suurenemine ning genofondi säilimine ja loomakasvatuse majanduslik tasuvus. Kokku on VTAs 349 teenistujat, neist 82 töötab keskasutuses ja 236 maakondlikes veterinaar keskustes ning 29 piiripunktides. Neile lisandub 139 volitatud veterinaararsti. Oma tegevuses kasutab VTA veterinaar korralduse seaduse ja toiduseaduse alusel volitatud laboratooriumide teenuseid, kuid valdavalt analüüsitakse järelevalve käigus võetud proove **Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis** (*edaspidi VTL*). Sööda nõuetekohasuse kontrollimiseks analüüsib VTA järelevalve käigus võetud proove asjakohaste analüüside tegemiseks akrediteeritud laboratooriumis, mis on sõltumatu sööda käitlejast ning mis vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 artiklis 12 sätestatud nõuetele.

Põllumajandusamet (*edaspidi PMA*) planeerib ja korraldab taimetervise, taimekaitsevahendite, mahepõllumajanduse, aiandustoodete, väetiste, seemne ja paljundusmaterjali, sortide registreerimise ja sordikaitse, tuulekaera ning maaparanduse valdkonnas. Oma ülesandeid täites teeb PMA koostööd Tarbijakaitseameti, Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskuse, Keskkonnaametiga, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametiga, Maksu- ja Tolliameti jpt asutustega. Kokku on PMAs 273 teenistujat, neist 60 töötab keskasutuses ja 165 maakonnakeskustes ning nendest 19 piiripunktides. Neile lisandub 11 volitatud põldtunnustajat ja 1 volitatud seemneproovivõtja. Järelevalveks vajalike laborianalüüside ja uuringutega kindlustab PMA-d valdavalt **Põllumajandusuuringute Keskus** (PMK), kes lisaks viib läbi ka sortide registreerimise, kaitse alla ja sordilehte võtmise ning sertifitseerimise järelkontrolli põldkatsed.

Loomseid kõrvalsaadusi kogub ja töötleb **AS Vireen** (*endise ärinimega Loomsete Jäätmete Käitlemise AS*). Vireen osaleb EL õigusaktide täitmisel: määrus 1069/2009 ja määrus 1857/2006 (art 16 loomakasvatuse sektori toetus) ning direktiiv 98/2008 (jäätmed). Eestis ei ole teist loomsete kõrvalsaaduste käitlejat, kelle tootmisvõimused võimaldaks kahjutustada riigis tekkivad loomsete kõrvalsaaduste kogused. AS Vireen tootmisvõimsus on ca 10 000 tonni loomseid kõrvalsaadusi sh ca 4000 tonni hukkunud mäletsejalisi põllumajandusloomi. Vireeni teenus on üleriigiline ja komplektne, hõlmates nii kokkuvedu, kui kahjutustamist, tootjatele ühesugustel tingimustel, sõltumata nende asukohast tehase suhtes. Seeläbi on loomsete kõrvalsaaduste käitlemine VTA jaoks ka paremini kontrollitav.

Kuivõrd põllumajandustootjate jaoks on hukkunud mäletsejaliste põllumajandusloomade (I kategooria hulka kuuluvad hukkunud loomad) määrusekohane kõrvaldamine seotud lisakuludega, siis on riik otsustanud hüvitada nendest kuludest 75% (1857/2006 (art 16 võimaldab hüvitada kuni 100%)) Käitlemisteenuse hind tootjatele leitakse hankemenetluse tulemusena ja Vireen vähendab tootjate kulu riigilt saadava eraldise võrra, vastavalt hankelepingule. AS Vireen tegevuse kaudu riigi äriühinguna tagatakse ühenduse õigusaktide täitmine ja

teenuste ühetaoline kättesaadavus põllumajandustootjatele ning toiduainetööstusele, samuti lihtne jälgitavus veterinaarametkonnale ning riiklike eraldiste otstarbekas kasutamine tootjate kulude osalisel hüvitamisel.

Vastavalt ühenduse õigusaktide muutmisele, soovib AS Vireen tulevikus arendada tegevust järgmistes valdkondades: kütuse tootmine lihakondijahu baasil; biogaasi tootmine; jääenergia ärakasutamine. Koostöövõimalused tulevikus kohalikul tasandil on reoveekäitlus ja energia kasutamine. Koostöövõimalused riigiga võiks olla konfiskeeritud alkoholi käitlemine (seoses biogaasi tootmisega).

Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest õigusaktidest ja arengukavadest.

Peamisteks valdkonda reguleerivateks seadusteks on toiduseadus, veterinaarkorralduse seadus, loomatauditõrje seadus, loomakaitseadus, põllumajandusloomade aretuse seadus, loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seadus, alkoholiseadus, taimekaitseadus, söödaseadus, mahepõllumajanduse seadus, taimede paljundamise ja sordikaitse seadus, väetiseseadus, hädaolukorra seadus. Lisaks reguleerivad valdkonda otsekohalduvad Euroopa Liidu õigusaktid. Tegevusvaldkonna kohta on välja töötatud situatsiooniplaanid kriisiolukordade ohjamiseks ja tegevuste koordineerimiseks ning mahepõllumajanduse arengukava 2007-2013.

1.2 Hetkeolukorra analüüs

Toiduohutus, loomade heaolu ja tervishoid ning taimetervis on olulised tegurid inimeste ja loomade hea tervisliku seisundi, tootmise jätkusuutlikkuse ning ohutuma keskkonna tagamiseks. Võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on Eesti elanike keskmine oodatav eluiga madalam ning suremuse ja haigestumuse näitajad kõrgemad. Kõnealuste näitajate halvenemisel võib ohtu sattuda Eesti riigi jätkusuutlik areng. Inimese hea tervisliku seisundi tagamiseks on ühtviisi tähtis nii ohutu ja kvaliteetse toidu kättesaadavus kui ka võimalus teha teadlikke toitumisvalikuid. Samuti on oluline tegur ohutu ja kvaliteetse sööda olemasolu loomade hea tervisliku seisundi ning inimesele ohutu loomse toidu tagamisel. Ohutuma keskkonna kindlustab muuhulgas taimekaitse nõuete järgimine ning põllumajanduses kasutatavate tootmissisendite nõuetekohasus. Taimetervise tõhus järelevalve hoiab ära keskkonnale ja põllumajandusele olulist majanduslikku kahju põhjustavate ohtlike taimekahjustajate sissetoomise ja leviku ning loob eeldused ekspordiks.

Tegemist on valdkonnaga, kus õigusaktidest tulenevate nõuete täitmine mõjutab otseselt nii inimese, looma kui taime tervislikku seisundit ja heaolu ning kus järelevalvesuutlikkus mõjutab oluliselt ka ausa turukonkurentsi tagamist nõudeid järgivatele ettevõtjatele. Just selle funktsiooni parema toimimise ja ohutuma keskkonna tagamise **tingimuseks** on tegevusvaldkonnas **tõhusa õigusliku raamistiku olemasolu, mille eelduseks on praktikas valitseva olukorra hea tundmine ja arvestamine**. Sellest tulenevalt on erinevalt teistest valitsemisala tegevusvaldkondadest õigusloome esile toodud mitte tegevusena, vaid meetmena (tegevustekogumina). **Kogu valdkonnas on jätkunud Euroopa Liiduga liitumisel kaasnenud Eesti poolne regulaarne osalus Euroopa Liidu õigusloome protsessis**. Et kaasa aidata kvaliteetsemale õigusaktidega kehtestatud nõuete täitmise järelevalvele, on tõhustatud nii järelevalveametnike erialast väljaõpet kui ka järelevalvesüsteemi auditite läbiviimist. Järjest enam on pööratud tähelepanu valdkonna järelevalve tulemuslikkusele ning valdkonna spetsiifikast tulenevate riskide regulaarsele analüüsile.

Valdkonnas on saavutatud järjepidevus toiduohutuse ning loomade tervishoiu ja taimetervise seireprogrammide osas, mida korraldatakse saaste- ja jääkainete, zoonooside, lisaainete, taimekaitsevahendite jääkide, mükotoksiinide, dioksiinide ja dioksiinilaadsete polüklooritud bifenüülide ning ohtlike taimekahjustajate avastamiseks. Loomataudide tõrjumiseks on koostatud taudipõhised tõrjeprogrammid. Seireprogrammide järjepidevus on loonud informatiivse aluse siseriiklikele otsustele, õigusaktidele ning Eesti seisukohtade kujundamisele Euroopa Liidu institutsioonides.

Üheks probleemiks antud valdkonnas on Eesti suhteliselt passiivne osalemine nii Maailma Loomatervise Ameti (OIE), Codex Alimentarius'e, Rahvusvahelise Taimekaitsekonventsiooni (IPPC) ja selle raames tegutseva regionaalse Euroopa ja Vahemeremaade Taimekaitseorganisatsiooni (EPPO), Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) ja Rahvusvahelise Uute Taimesortide Kaitse Liidu (UPOV) reeglistike väljatöötamisel kui ka kesised võimalused kaasata rohkem rakendusasutuste eksperte Euroopa Liidu õigusaktide väljatöötamise protsessi. Seda on põhjustanud ekspertide vähesus ja ebapiisav rahastamine ekspertide kaasamiseks ning vajalike andmete kogumiseks (nt seireprogrammide

teostamiseks), aga ka Eesti seisukohtade kujundamisse kaasatavate erinevate osapoolte passiivsus. EN loomakaitsealaste konventsioonide töörühmades osalemine.

Tulenevalt võimalikest epideemiast ning loomataudide ja ohtlike taimekahjustajate leviku puhangutest **peame me Eesti jätkusuutliku arengu tagamiseks valmis olema ka võimalikeks kriisiolukordadeks**. Võimalused nende levikuks Eestisse on võrreldes varasema perioodiga seoses maailma kaubanduse globaliseerumisega tunduvalt suurenenud, millele reageerimiseks on vajalik tagada tõhus toidujärelevalve, loomade tervise ja taimetervise eest vastutavate institutsioonide valmisolek. **Lisaks tuleb oluliselt enam tähelepanu pöörata ühiskonna teadlikkuse tõstmisele toiduohutusest, loomade tervishoiust, loomade heaolust ja taimetervisest.**

Tegevusvaldkonna edukaks arenguks on vajalik jätkata järelevalvesüsteemi ja laboratooriumiteenuste arendamist ja tõhustamist, teiste seas tagada kaasatud ametnike (nii õigusloome kui järelevalvega tegelevate) pädevus, parandada info kogumise ja analüüsimise korraldust, sihtgruppide pidevat ja proaktiivset teavitamist ning seotud huvigruppide kaasamist (läbi esindusorganisatsioonide). Üheks abinõuks on tegevusvaldkonna seotud asutuste (PMA, VTA, VTL, PMK, PRIA) haldussuutlikkusena kvalifikatsiooni tõstmine, mis on aga rahaliste vahendite nappusest tingituna jõudmas olukorda, kus neil asutustel ei ole võimalik tagada jätkusuutlikkust ja täita pidevalt lisanduvaid ülesandeid. Probleemiks on ametnike alamotiveeritus, mille peamiseks põhjustajaks on muuhulgas madal tasustamine. Järelevalveks vältimatu laboratooriumiteenuse kindlustamise oluliseks eelduseks on oma vastutuse teadvustamine. Samas seab rahaliste vahendite nappus ohtu nii kvaliteedi-, arendus- ja referentstegevuse kui ka sisseseade ja aparatuuri töökindluse tagamise.

Keskkonna- ja terviseriskide vähendamiseks ning turustatavate põllumajandussaaduste ja tootmissisendite kvaliteedi tagamiseks on vajalik riskide süsteemne hindamine ja juhtimine ning sellega tegelevate püsistruktuuride täiustamine ja nende jätkusuutlikkuse ning koordineeritud tegevuse tagamine. Lähtudes riskianalüüsist on võimalik määrata valdkonna suurema ja väiksema riskiastmega lülid toiduahela eri osades ning tõhusamalt jaotada ressursse kogu valdkonna kontrollimiseks. Läbi ühtse koordineerimise on suudetud tagada järelevalvetegevuse käigus ühtsem lähenemine käitlejatele ja ühtsem arusaamine õigusaktidest tulenevate nõuete rakendamiseks.

Hästikorraldatud järelevalvesüsteem ja seda toetav nõuetele vastav laboratooriumite võrgustik võimaldab hoida kontrolli all loomataudide ja taimekahjustajate levikut ning annab tarbijale kindluse ostetava toote ja tarbitava toidu ohutuse ja kvaliteedi kohta.

1.2.1 Toiduohutus

Toiduohutuse tagamisega seotud nõuded on enamasti Euroopa Liidus ühtsed ja siseriiklikult reguleeritud valdkondi on aina vähem. Seega on jätkuvalt oluline põhjendatud Eesti seisukohtade ettevalmistamine, ekspertide osalemine EL otsustusprotsessis ja koostöö liikmesriikidega normide väljatöötamise algusest kuni rakendusküsimuste lahendamiseni.

Järelevalve efektiivseks toimimiseks ja tulevikuotsuste tegemiseks etendavad eriti olulist rolli erinevate andmete süstematiseeritud kogumine, kättesaadavus ja töötlemisvõimalused. Toidualaste õigusnormide üldiseid põhimõtteid ja nõudeid sätestava määruse 178/2002 läbivaks printsiibiks on, et liikmesriikide ja Euroopa Ühenduse poolt vastuvõetud toidu ja söödaga seotud meetmed peaksid rajanema riskihindamisel. Toiduohutuse valdkonnas riskihindamise läbiviimiseks on vajalikud usaldusväärsed ja piisavad faktilise toitumise andmed ning toidu koostist käsitlevad andmed. Seega on elanikkonna toitumisharjumuste uuringud, nende analüüsimine ja hindamine tervisekäitumise seisukohast ning uuringutulemustele tuginev riskihindamine muutumas järjest olulisemaks. Toitumisharjumusi käsitlevate andmete puudumine seab tõsisesse ohtu piirnormide ja muude näitajate aluseks olevate teaduslikult põhjendatud hinnangute andmise ja riskide hindamise. Eelnevale lisaks ei ole võimalik Eesti huve Euroopa Liidu otsustusprotsessis põhjendatult kaitsta.

Viimane faktiline toitumise uuring viidi Eestis läbi 1997. a. Seega puudub ajakohane, teaduslik ja esinduslik teave selle kohta, millised on Eesti inimeste toitumisharjumused ning sellise teabe saamiseks oleks vaja läbi viia rahvastiku faktilise toitumise uuring.

Eestis on loodud elektrooniline toitumise andmekogu (<http://www.nutridata.ee>), mille osadeks on toidu koostise andmed, toitumise analüüsi programm ning Eestis teostatud toidu tarbimist käsitlevate uuringute tulemused. Väljatöötamisel on toitumise analüüsi programmi teaduskasutaja tasand, mis võimaldab veebis koostada ja veebipõhiselt läbi viia erinevaid toitumisuuringuid (s.h rahvastikupõhiseid faktilise toitumise uuringuid; toidu tarbimise sagedusuuringuid). Tarkvara väljatöötamisel on aluseks võetud 2007. aastal ekspertide töörühma poolt välja töötatud rahvastiku toitumise uuringu meetodika. Veebipõhise toitumisuuringute tarkvara arenduse lõpuleviimine ning veebipõhise toitumisuuringute meetodika valideerimine on eelduseks Eesti rahvastiku faktilise toitumise uuringu läbiviimiseks.

2008. a viidi Siseministeriumi eestvedamisel läbi elutähtsate valdkondade määratlemise projekt, mille tulemusel valmis elutähtsate teenuste toimepidevuse korraldavate asutuste, nimekiri, kelle ülesandeks on tagada elutähtsa teenuse järjepideva toimimise suutlikkus ja järjepideva toimimise taastamise võime pärast katkestust, mis on reguleeritud hädaolukorra seaduses ja Vabariigi Valitsuse 31. detsembri 2010. a korraldusega kinnitatud „Riigikaitse strateegias“ ning mille hulka kuulub ka ministeriumi kohustus korraldada toiduohutuse kontrolli toimimist kui elutähtsa teenuse toimepidevust. Sellest lähtuvalt on VTA läbiviinud elutähtsate valdkondade riskianalüüsi, mille eesmärgiks oli saada ülevaade elutähtsate teenuste omavahelisest sõltuvusest, konkreetsetest riskidest, mis ohustavad elutähtsate teenuste toimepidevust ning meetmeid, mis tuleks kasutusele võtta toimepidevuse tagamiseks ning tagajärgede likvideerimiseks teenuse katkemise korral.

1.2.2 Riigi toiduainete varu hädaolukorras

Põllumajandusministeriumi kohustuseks on vastavalt hädaolukorra seadusele ja rahuaja riigikaitse seadusele moodustada riigi toiduvaru, et oleks tagatud ressursid hädaolukorra tagajärgede leevendamiseks või elutähtsa teenuse toimepidevuse katkestuse tagajärgede leevendamisel Eesti Vabariigi elanikele. Toiduvaru

moodustamisel kui elutähtsa valdkonna vajaduste hindamisel on lähtutud sellest, et hädaolukorras peab olema tagatud elutähtsa valdkonna minimaalne toimimine. Eestis efektiivsemaks tegutsemiseks kriisisituatsioonides ning hädaolukorra tagajärgede leevendamisel või elutähtsa teenuse toimepidevuse katkestuse tagajärgede leevendamisel on vajalik riigi toiduainete tegevusvaru omamine.

Põllumajandusministeeriumi tellimisel tegi 2006. aasta sügisel Eesti Toitumisteaduste Selts uuringu “Toiduvajadus kriisi- ja hädaolukordades”, millega anti soovitusel kriisiolukordades vajaliku toidu nomenklatuuri ja koguste kohta. Tulenevalt soovitatust alustas ministeerium 2006. aastal riigi toiduainete varu moodustamist sõlmides ettevõtjatega lepinguid, et kindlustada toiduainetega varustatust kriisi- ja hädaolukordades, mida ka jätkatakse edaspidi. Kriisi- ja hädaolukordades vajaminevad kogused elanikkonna vajaduste katmiseks teraviljatoodete, purgitoitude, pähklite, liha, kala, lastetoitude, maiustuste, vee ja muude jookide osas ei ole väga suured, kui need jagada regionaalselt üle Eesti, mida ettevõtted hoiustavad ja uuendavad ning ainult kriisiolukordade tekkimisel peaksid kindlustama ministeeriumi käsutusse andmise nende koguste väljaostmiseks.

Samuti on ministeeriumis välja töötatud ka kriisi- ja hädaolukordadeks vajaliku toidu nomenklatuuri ja koguste osas arvestuse pidamiseks vastav andmebaas, et lihtsustada tegevusvaru moodustamise, hoidmise, uuendamise, taastamise ja kontrollimisega ning aruandluse korraldamisega seotud tegevusi.

Selleks, et saada täiendavat informatsiooni, varude moodustamise ja uuendamise planeerimiseks ning kui kiiresti on vaja varusid jaotada ja kuidas toiduvaru hädaolukorras iga leibkonnani toimetada, ja saada ülevaade elanikkonna majapidamistes toiduainete omavaru olemasolu ja elanikkonna toimetulekuoskuste väljaselgitamiseks kriisi- ja hädaolukorras ning eriolukorras tegutsemiseks, viis EKI Põllumajandusministeeriumi tellimisel 2010. aasta septembris-oktoobris läbi esindusliku perede (leibkondade) küsitlusuuringu “Toiduainete omavaru olemasolu majapidamistes ning elanikkonna toimetulekuoskused kriisi-, häda- ja eriolukorras”. Vastav uuring on kättesaadavaks tehtud ka teistele ametkondadele (Päästeamet, Kaitseministeerium, Siseministeerium, Kaitseressursside Amet, KOV jne) ja organisatsioonidele (Punane Rist ja teised vabatahtlikud organisatsioonid), mida nad saavad kasutada erinevate ametkondade, elanikkonna ja ettevõtete vaheline koostöö arendamiseks, et kaotada ära olemasolevad probleemkohad riigi toiduainete varu planeerimisel ja kasutamiseks võtmisel.

1.2.3 Loomatervis

EL Loomatervishoiustrateegia aastateks 2007–2013 „Haiguste ennetamine on parem kui ravi” (edaspidi strateegia) rakendamiseks on kokku lepitud strateegia programmdokument, mis sisaldab kõiki tegevusi detailsemalt, andes iga tegevuse kohta tähtsamatele etappide teetähised, strateegiaga hõlmatud organisatsioonid ja orienteeruvad tähtajad tegevuste lõpetamise kohta. Üheks olulisemaks tegevuseks lähiaastatel saab EL tasandil loomatervise alase seadusepaketi väljatöötamine analoogiliselt EL toiduseadusega. Lisaks tegeletakse ühenduse rahalise toetuse skeemide täiustamisega, tõhustatakse ebaproportsionaalsete kaubanduspiirangute vastast tegevust, pööratakse suuremat tähelepanu bio-ohutusele ja loomade ning kaupade liikumise jälgitavusele. EL Loomatervise seaduse vastuvõtmise järel on vaja

vastavusse viia ka Eesti loomatervise alased õigusaktid ja tõenäoliselt tähendab see osade seaduste uue tervikteksti väljatöötamist aastatel 2011-2012.

Strateegiast tulenevalt jõustusid 2010 aasta 1. jaanuaril Loomatauditõrje seaduse muudatused, millega anti parem seaduslik alus loomataudi ennetamise ja tõrje tegevusele, mis sätestatakse täpsemalt loomatauditõrje eeskirjas ja situatsioonplaanis, laiendati loomatauditõrje programmi rakendamise võimalusi kooskõlas aastateks EL Loomatervise Strateegia põhimõtetega, ajakohastati seaduse mõisteid ja loomade tapamajja viimise ja edasise käitlemise nõudeid ning sätestati täpsemad taudikahju hüvitamise põhimõtted.

Senini on Eesti olnud loomade tervise tagamisel edukas. Alates 1994. aastast, kui diagnoositi üks sigade klassikalise katku juhtum, kuni 2007. aastani ei olnud Eestis ühtegi eriti ohtlikku loomataudi puhangut. 2010. aastal ühtegi marutaudi Eestis ei diagnoositud. Suure tõenäosusega õnnestub Eestil saavutada lähitulevikus marutaudivabadus. Kuna naaberriikides (Läti ja Venemaa) on marutaud endiselt levinud, tuleb vaksineerimist jätkata 30-50 km raadiusest riigi maismaapiirist, et hoida ära viiruse taaslevikut Eestisse tingituna nakatunud loomade sisserändest kuni nendes riikides marutaudi likvideerimiseni.

Vastavalt iga-aastastele loomade haigustetõrje programmidele teostati seiret Eesti loomakarjades ligi 40-le kodu- ja põllumajandusloomi ohustavale haigusele, sh marutaudile, BSE ehk hullulehmatõvele, veiste leukoosile, brutselloosile, tuberkuloosile ning teistele taudidele, millistest paljud võivad kanduda loomadelt inimestele kas vahetu kontakti kaudu loomadega või nendelt loomadelt saadud toidu tarbimisel.

2010.a jõustunud Loomatauditõrje seaduse muudatuse kohaselt on loomatauditõrje programm muudetud loomataudi põhiseks. Loomatauditõrje programmi mõistet laiendati selliselt, et see hõlmaks nii loomataudi uurimist kui ka selle tõrjeks ja likvideerimiseks vajalikku kestvate tegevust. Programmpõhine lähenemise tulemusena paraneb iga konkreetse loomataudi esinemisest ja selle esinemise muutumisest ülevaate saamine ning loomataudi uurimise ja tõrjumise vajaduse analüüsi tegemine. Veterinaar- ja Toiduametil koostab alates 2011. aastast iga õigusaktist tuleneva nõude kohaselt uuritava, ennetatava või riiklikul tasandil tõrjutava loomataudi jaoks eraldi loomatauditõrje programmi. Samuti on loomapidajatel võimalus alata vabatahtlikke programme nende loomataudide osas mille kohta riiklikke programme ei ole koostatud.

Komisjoni otsusega nr 2010/695/EL on Eesti lisatud ametlikult brutselloosivabade (*B. Melitensis*) ning ametlikult veiste tuberkuloosi ja veiste brutselloosivabade liikmesriikide nimekirja. Veterinaar- ja Toiduamet jätkab veiste ensootilise leukoosi sellise seireskeemi rakendamist, mille alusel on võimalik taotleda **Euroopa Komisjonilt ka selle haiguse suhtes vaba staatust**. Vaba staatus võimaldab edaspidi vähendada rutiinseid seiremahte, lihtsustab ühendusesisest veistega kauplemist ning ära jäävad täiendavad diagnostilised uuringud enne kaubeldavate loomapartiide moodustamist.

Seoses kliimamuutustega Kesk-Euroopasse jõudnud lammaste katarralse palaviku (*Bluetongue*) suhtes jätkatakse veise-, lamba- ja kitsekarjade ning haigust levitavate

vektorputukate seiret. Uueks ohuks on tõusmas Venemaal leviv sigade Aafrika katk. Eesti seakasvatavad ekspordivad elusloomi Venemaale ja nende veovahendite puhastamine, desinfitseerimine ning muud bioohutuse meetmed on muutunud eriti olulisteks.

Loomataudide hädaolukordade hindamiseks ja väljaselgitamiseks on koostatud Põllumajandusministeeriumis koostöös Sotsiaalministeeriumi ning Keskkonnaministeeriumi ja nende valitsemisala asutustega episootia riskianalüüs, kus on hinnatud loomataudi ulatuslikku ja kiiret levikut, mis võib endaga kaasa tuua väga raskeid tagajärgi.

Epideemiate ja loomataudide ohuks valmisoleku suurendamiseks on väljatöötatud tauditõrjeprogrammid ja valmisolekukavad, mille alusel on viidud läbi treeninguid, et tagada nii riigisüsteemide kui ka põllumajandussektori valmisolek kriisiolukordadeks.

Muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomsete kõrvalsaaduste ja nendest saadud toodete käitlemine toimub 1. märtsist 2011 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 1069/2009, milles sätestatakse muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomsete kõrvalsaaduste ja nendest saadud toodete tervise-eeskirjad ning tunnistatakse kehtetuks määrus(EÜ) nr 1774/2002 (loomsete kõrvalsaaduste määrus) kohaselt.

1.2.4 Loomade heaolu

Loomade heaolu nõuete täitmise järelevalve käigus kontrollitakse erinevatesse loomaliikidesse kuuluvate loomade pidamistingimusi nii loomafarmides, kui muudes loomapidamiseks kasutatavates kohtades, samuti loomade veo ning loomade surmamise nõuete täitmist.

2009. aastal vastu võetud Nõukogu määrusega 1099/2009 loomade kaitsest nende surmamisel kehtestatakse detailsed nõuded loomade tapmise ja hukkamise läbiviimise kohta ning selleks läbiviimiseks kasutada lubatavate meetodite kohta. Erinevalt praegu kehtivast korrast tuleb kõikide loomade tapmisel kasutada määrukses lubatud tapmise ja hukkamise meetodeid. Määrus jõustub 1.01.2013.

30.06.2010 jõustuvate broileri pidamise nõuete kohaselt kehtestatakse koolituse nõue loomade pidamisega vahetult tegelevatele isikutele. Samuti määratletakse selgelt lubatud lubatavad loomkoormused ning antakse teatud lisanõuete täitmisel võimalus loomkoormuse tõstmiseks üle lubatud normatiivse suuruse.

1999/74 direktiivis munakanade kaitse kohta anti täiustamata puurides munakanade pidamise lõpetamiseks aega kuni 31.12.2011. See tähendab, et alates 01.01.2012 on munakanade pidamine täiustamata puurides keelatud.

2006-2010 tegevuskavas (Community Action Plan on the Protection and Welfare of Animals) määratleti ühenduse poliitika suunad ja nendega seonduvad meetmed eelolevateks aastateks, seades eesmärgiks jätkata loomade heaolu kõrgete standardite edendamist EL-is ja rahvusvahelisel tasandil. Muuhulgas toodi tähtsa aspektina välja

tarbijate teavitamine loomade heaolu näitajate osas. Seetõttu on komisjon algatanud laiapõhjalise diskussiooni loomade heaolu alase märgistuse ja tugikeskuste võrgustiku loomise kohta. Algatuse eesmärk on suurendada tarbija teadmisi loomade heaolu valdkonnas ning teha seda loomadest lähtuvate näitajate alusel lisaks juba kasutusel olevale pidamisviisidest lähtuvale märgistamisele. Sellist loomadest lähtuvate näitajate väljatöötamist on alustatud projekti „Welfare Quality“ käigus.

1.2.5 Taimetervis

Eesti on olnud edukas hea taimetervise olukorra tagamisel riigis. Seireprogrammide korraldamine ning tõrjeabinõude õigeaegne rakendamine on ära hoidnud ohtlike taimekahjustajate leviku ja kohastumise Eestis. **Viimase 10 aasta jooksul on Eestis kohastunud vaid üks ohtlik taimekahjustaja – kartuli-ringmädanik.** Kartuli-ringmädaniku levik on saanud kontrolli alla, kuid soovitud tulemuseni ei ole jõutud kartuli-ringmädaniku kollete likvideerimisega, mis osaliselt on põhjustatud tõrjeabinõude rakendamise toetuse maksmise korra puudumisest. Nimetatud korra kehtestamine ja rakendumine on oluline ohtlike taimekahjustajate tõrjumiseks ja nende leviku peatamiseks.

2008. aastal uusi ohtlikke taimekahjustajaid seireprogrammide ja riikliku järelevalve käigus ei tuvastatud. Seiretulemuste alusel hävitati seenhaiguse *Phytophthora ramorum*´iga saastunud rododendronid ning seenhaigusega punavöötaud (*Mycosphaerella pini*) saastunud männiistikud. Seoses ohtliku metsakahjustaja männi-laguussi (*Bursaphelenchus xylophilus*) suurenenud levikuohuga Euroopa Liidus, käivitus 2008. a II poolel proovide võtmine selle kahjustaja määramiseks Portugalist ja Hispaaniast pärit puitpakkematerjalis.

2009. aasta aprillis käivitati ohtlike taimekahjustajate Hiina puidusiku (*A. chinensis*) ja *A. glabripennis* monitooring, Tuvastati 1 kartulivähi kolle. Seiretulemuste alusel hävitati *Phytophthora ramorum*´iga saastunud rododendronid. Läbi viidi mükoplasmade *C. phytoplasma mali* ja *C. phytoplasma pyri* kontroll vastavalt FVO 2008a. missiooni soovitudele, tulemused olid negatiivsed. Täheledatav on kartuli ringmädaniku leviku vähenemine, millele on oluliselt kaasa aidanud sertifitseeritud seemnekartuli kasutamise nõue kohustusliku tõrjemeetmena. Seoses ohtliku metsakahjustaja männi-laguussi (*Bursaphelenchus xylophilus*) suurenenud levikuohuga Euroopa Liidus jätkati kahjustaja monitooringut, s.h. Portugalist ja Hispaaniast pärit puitpakkematerjalis. Kuna männi-laguussi levik Eesti metsadesse toob kaasa ulatusliku keskkonna- ja majandusliku kahju, on tõrjeabinõude rakendamise valmisoleku suurendamiseks koostamisel **männi-laguussi situatsiooniplaan**. Eestil on **jätakuvalt viljapuu-bakterpõletiku (*Erwinia amylovora*) kaitstava piirkonna staatus**, mis võimaldab ettevõtjatel pidada kaubavahetust sarnaste kaitstavate piirkondadega.

Välisprojektide abil on oluliselt tõusnud Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) taimetervise ja mikrobioloogia labori funktsionaalne suutlikkus ohtlike taimekahjustajate määramisel. Viimane mestimisprojekt (2008. aastal) tõstis labori kompetentsi ohtlike metsa- ja puidukahjustajate määramisel ning 2010. a. lõppev PEPEIRA teadusprojekt tõstab labori *pepino* mosaiikviiruse määramise kompetentsi. 2007. aastal valmis PMK karantiinikasvuhoone, kus nõuetekohastes tingimustes saab

käidelda ohtlike taimekahjustajaid ja nendega saastunud taimset materjali. Kasvuhoone kasutusse võtmine suurendab oluliselt PMK suutlikkust biotestide läbiviimisel ja proovide analüüsimisel ning annab PMK-le võimaluse osaleda EL tasandil toimuvates ringtestides, analüüsimeetodite väljatöötamisel ja ühtlustamisel. **Kasvuhoone kasutusele võtmiseks vajab PMK täiendavaid rahalisi vahendeid kasvuhoone ülalpidamiskulude katmiseks. Taimetervise ja mikrobioloogia labori kompetentsi alalhoidmiseks ja uute arengutega kursisolekuks on oluline finantseerida ka labori osalust rahvusvahelisel või EL tasandil toimuvast laborite koostöös.**

EL tasandil alustati taimetervise valdkonnas 2008. aastal uue ühenduse strateegia väljatöötamist, et kohendada ühenduse seadusandlust kaubandus- ja taimetervise olukorra muutumisega nii ühisturul kui rahvusvahelisel tasandil. Uue strateegia eesmärk on keskenduda riske ennetavatele tegevustele, et hoida ära tagajärgede likvideerimisega kaasnevad kulukaid ja aeganõudvaid tegevusi. Ebapiisav järelevalve ohtlike taimekahjustajate leviku üle võib riigile kaasa tuua probleeme kaupade liikumisel ning põhjustada otsesest majanduslikku kahju Eesti ettevõtjatele, millega võivad täiendavalt kaasneda ka Euroopa Komisjoni poolsed sanktsioonid. **Järelevalve tõhustamiseks ja ohtlike taimekahjustajate seireks, sh laborianalüüsideks, ning põllumajandustootjatele ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõude rakendamise toetuse maksmiseks on vajalikud täiendavad ressursid.**

1.2.6 Põllumajanduslikud tootmissisendid ja tootmisviisid

Taimekasvatussaaduste kvaliteedi saavutamiseks on oluline kasutada sobivaid taimesorte ja kvaliteetset seemet ning kahjustajavaba ja nõuetekohast taimset paljundusmaterjali. 2007- 2008. aastal toimus Euroopa ühenduses seemnete ja taimse paljundusmaterjali turustamise sektori hindamine ning 2009. aastal koostati edasine tegevuskava. Süsteemi muudab keeruliseks suur arv õigusakte- 27 direktiivi sh 12 nõukogu direktiivi, 7 komisjoni määrust ning 67 otsust. Direktiivid on rakendatud liikmesriikides erinevalt ning uue seadusandluse eesmärgiks on ühe Euroopa Liidu määruse välja töötamine seadusandluse lihtsustamiseks ning administratiivkulude vähendamiseks. Parema ja lihtsama seadusandluse ja selle rakendamise süsteemi arendamiseks on kavas alustada **seemnemajandamise arengukava** väljatöötamist, milles kajastuksid ka uued parema seadusandluse suunad. Parem seadusandlus toob kaasa vajaduse muudatusteks selle rakendamisel.

Nõuetele mittevastava seemnega võib põldudel levida **raskesti tõrjutav umbrohi tuulekaer**, mis põhjustab teraviljakasvatuses olulist majanduslikku kahju. Komisjoni otsus 2005/200/EÜ, 2. märts 2005, lubab Eestil vastu võtta rangemad nõuded tuulekaera esinemise suhtes teraviljaseemnes. Tuulekaera leviku ärahoidmiseks on kehtestatud piirangud tuulekaera külviseemnega leviku tõkestamiseks. Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduses on sätestatud maakasutaja kohustus rakendada vajalikke abinõusid, et vältida oma kasutataval maal tuulekaera esinemist ja levikut ning riiklik järelevalve tuulekaera esinemise ja leviku vältimise abinõude rakendamise üle.

Sordilehte võetavate põllu- ja köögiviljakultuuride liikide puhul tohib turustada vaid sordilehte kantud sordi seemet või paljundusmaterjali. Väljatöötamisel on õigusakt,

millega luuakse geneetiliste ressursside säilitamiseks ettenähtud sortide turustamise võimalus ja tagatakse nende sortide säilimine ning looduslik mitmekesisus. Õigusakti jõustumisel saab Eestis kasvatada ja turustada rahvaselektsioonisorte ning teisi kohalike oludega kohanenud sorte ka siis, kui need ei vasta kõigile kehtestatud nõuetele. Puuvilja- ja marjakultuuride tuntud sortide kohta on väljatöötamisel ametlikult tunnustatud sordikirjelduste koostamise kord, mille rakendumine tagab tarbijale suurema kindluse turul olevate tuntud sortide istikute sordiomaduste osas. Eesti territooriumil kehtib nii Euroopa Liidu kui ka Eesti sordikaitse, mõlema süsteemi aluseks on rahvusvaheline uute taimesortide kaitse konventsioon. Kaitsealuse sordi seemet ja paljundusmaterjali võib toota, turustada, importida, eksportida ja hoida enda valduses sordi omanik või sordiomaniikult litsentsi saanud isik. Erandina võib kaitsealust sorti omaniku loata kasutada üksnes teaduslikus uurimis- ja aretustöös, riiklikes sordivõrdluskatsetes ning oma tarbeks mittetulunduslikul eesmärgil. 19. veebruari 2010 seisuga on Eesti sordikaitse alla 87⁶ sorti, mis on võrreldes 2009 aasta 12. jaanuari 4 sordi võrra enam. Eesti sortidest on ka kaks sorti EL kaitse all. Kokku on 2009. aastal oli EL-s kaitse all 14 598 sorti sorti ja 2010. aastal on 16 963 sorti. **Kaitsealuste sortide omaniku õiguste rakendamiseks peab olema loodud tõhus õiguslik süsteem.**

Taimekaitsevahendite turule lubamise süsteem ja kasutamise nõuete järelevalve peab tagama ohutu toidu ja elamisväärse keskkonna. Taimekaitsevahendite kasutamine mõjutab otseselt pinna- ja põhjavee ning mulla ja bioloogilise mitmekesisuse seisukorda, hädaolukorra võib põhjustada taimekaitsevahendi ohtliku koguse sattumine toiduainetesse. Taimekaitsevahendite kasutamise kõrgperiood Eesti põllumajanduses oli aastail 1981–1989, mil keemilist taimekaitset tehti 50–75%-l põllukultuuride külvipinnal¹. 1990. aastal toimus seoses põllumajanduse madalseisuga järsk taimekaitsevahendite kasutamise vähenemine, kuid edaspidi on tendents olnud jällegi vastupidine. Kui 1995. a kasutati Eestis ligikaudu 204 tonni taimekaitsevahendeid, siis 2004. a kasutati neid juba 780 tonni ning 2007. a 1141 tonni ning 2008. a 1320 tonni². Kuna tänapäeval on kasutusel väiksema hektarinormiga uuema põlvkonna taimekaitsevahendid, võib järeldada, et taimekaitsevahendite kasutamine on tunduvalt intensiivistunud võrreldes üheksakümnendate aastatega.

Ühise Põllumajanduspoliitika reformi järgselt toetatakse varasemast enam keskkonnasõbralikke tootmisviise ja toodete kvaliteeti. Sellepärast on Eestis välja töötatud hea taimekaitsetava, üles ehitatud kaasaegsed EL nõuetele vastavad laboratooriumid, õigusaktidesse on sisse viidud taimekaitsevahendite kohustuslik kontroll iga kolme aasta järel ja professionaalseks kasutamiseks ette nähtud taimekaitsevahendite kasutajate kohustuslik koolitus. Tõhustamisel on taimekaitsevahendite turustamise ja kasutamise ning taimekaitsevahendite jääkide sisalduse kontroll.

⁵ Vabariikliku Taimekaitsejaama andmetel

² Andmed pärinevad PMA Taimekaitsevahendite registrist

Taimekaitsevahendite kasutamise kohta on EL-s vastu võetud „**Pestitsiidide säästva kasutamise strateegia**”³. Strateegia eesmärk on vähendada pestitsiidide kasutamisest tulenevat mõju inimese tervisele ja keskkonnale ning saavutada pestitsiidide säästvam kasutamine ja kasutamisega kaasnevate riskide vähenemine. Strateegia rakendamiseks tuleb 2012. aastaks koostada taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava, mis seab eesmärgid taimekaitsevahendite optimeeritud kasutamiseks ning eesmärkide saavutamise ajakava. Tegevuskavas määratakse kindlaks põllukultuurid, tegevusalad (nt mittepõllumajanduslik kasutus) ja piirkonnad, mille puhul taimekaitsevahendite kasutamisest tulenevad ohud on suuremad ja mida seetõttu käsitletakse esmajärjekorras.

Väetiste valdkonnas tuleb Põllumajandusministeeriumil vastavalt Läänemere tegevuskavale aastateks 2008-2011 hinnata väetises oleva kaadmiumi (Cd) sisalduse mõju haritavale maale ja sellega seonduvaid inimese tervise- ja keskkonnariske. Mõju hindamiseks tellitakse uuring, mille tulemust saab peale Läänemere kaitsmise eesmärgi kasutada ka teadusliku põhjendusena EL-is kehtestatavatest väetise raskmetalli sisalduse piirnormidest madalama normi taotlemisel. Vajadus erisuse taotlemiseks tekib juhul, kui nimetatud uuringu tulemused näitavad, et uued EL-s kehtestatud piirnormid ei ole meie kohalikke tingimusi arvestades vastuvõetavad.

Liigsete kahjulike ainete sattumist keskkonda aitab vältida **mahepõllumajanduse laialdasem viljelemine**, olles olulise tähtsusega just tundlikuma keskkonnaga aladel. Keskkonnasõbralike tootmisviiside laialdasemaks kasutuselevõtmiseks kinnitati põllumajandusministri käskkirjaga 2007. aastal mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013. Mahepõllumajanduse seaduse ja selle rakendusaktide muutmisega 2009. aastal viidi mahepõllumajanduse nõuded vastavusse mahepõllumajandust reguleerivate uute Euroopa Liidu määrustega. **Arendamist vajab seemne ja paljundusmaterjali mahepõllumajanduslik tootmine ning käivitada tuleb Eestis seni puudu olev mahesöödatööstus. Mahetoodete ladustamise, hulгимүүgi ja logistika korraldamiseks on vajalik turustuskeskuste loomine ja arendamine. Jätakuvalt tuleb avalikkusele tutvustada mahetootmise eeliseid ja mahetoidu kasulikkust. Seda eriti õpetajatele, meditsiinitöötajatele ja toitlustajatele.**

Traditsiooniliste põllumajanduslike tootmisviiside kõrval on tänapäeval maailmas oluline roll ka geneetiliselt muundatud (GM) põllukultuuride kasutamisel. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivis 2001/18/EÜ geneetiliselt muundatud organismide tahtliku keskkonda viimise kohta rõhutatakse, et liikmesriigid ei tohi keelata, piirata ega takistada heakskiidetud GMO-de turuleviimist ning kutsutakse liikmesriike üles riiklikul tasandil vastu võtma asjakohaseid meetmeid GM ja geneetiliselt muundamata põllukultuuride segunemise vältimiseks. Hetkel on EL-is kasvatamiseks loa saanud GM-mais ning luba saamas on GM-kartul. Seetõttu on vajalik kehtestada Eestis **nõuded GM-kultuuride, tava- ja mahepõllukultuuride käitlemiseks**, et vältida võimalikku geenisiiret loodusesse ning GM-põllukultuuri geneetilist segunemist geneetiliselt muundamata põllukultuuriga ja hoida ära sellest tulenev majanduslik ja keskkonnakahju.

³ Strateegia üldeesmärgid on suunatud kõikide pestitsiidide kasutamisele, aga esialgu keskendutakse ainult taimekaitsevahenditele, hiljem kavatakse hõlmata ka biotsiidid.

1.2.7 Laboratooriumid

Kvaliteetne andmetöötluse tulem ning järelevalve toimivus sõltuvad suuresti ka **laboratoorsest baasist** ja diagnostikavõimalustest, mis eeldavad **järjepidevat kohandamist uueneva tehnoloogia ja muutuvate** toidu tootmist ja töötlemist käsitlevate **nõuetega**. Hetkel on **piiratud ressursside tõttu ohus nii referentlaboratooriumide, kui kogu toiduohutuse järelevalvesüsteemi jätkusuutlikkus**. Riiklikud referentlaboratooriumid on nimetatud toidu-, sööda- ja loomahaiguste valdkondades, kus täpsed analüüsi ning diagnostilised tulemused on väga olulised. Nii EL, kui riiklike referentlaborite abil tagatakse analüütiliste tulemuste ühtlus ja hea kvaliteet ning seeläbi õigusaktide pädev rakendamine, ka on need olulised ühendusesisese kaubanduse kontekstis. Tulenevalt määrustest (EÜ) nr 882/2004 ning 776/2006 on igal liikmesriigil kohustus referentlaboratooriumide nimetamiseks. Eestis on enamik neist nimetatud, kusjuures VTL omab volitust 23 **toidu ja loomahaiguste** valdkonnas (üks neist on täiendavalt jagatud 4 alamvaldkonnaks oma mahukuse ja spetsiifika tõttu) ja PMK 8 valdkonnas (üks neist on täiendavalt jagatud 2 alamvaldkonnaks oma spetsiifika tõttu).

Eelarveliste vahendite puudumise tõttu on Eestil jätkuvalt nimetamata ja lepingud sõlmimata teatud saasteainete ja loomataudide osas teiste liikmesriikide referentlaboratooriumidega. Tegemist on selliste valdkondadega, kus referenttegevuse marginaalsuse (merelised biotoksiinid) või loomataudi ebatõenäolise esinemise (hobuste aafrika palavik) või väga rangete bioohutuslaseid turvameetmeid nõudvate investeeringute (suu- ja sõrataudi elusviirusega manipuleerimist nõudvad tegevused) tõttu ei ole otstarbekas siseriiklikult laboratooriumiteenust välja arendada. Samas on määruse 882/2004 artikkel 33 kohaselt igal liikmesriigil kohustus ka kõnealustes valdkondades korraldada referentlaboratooriumi määramine ühenduse referentlaboratooriumi jaoks.

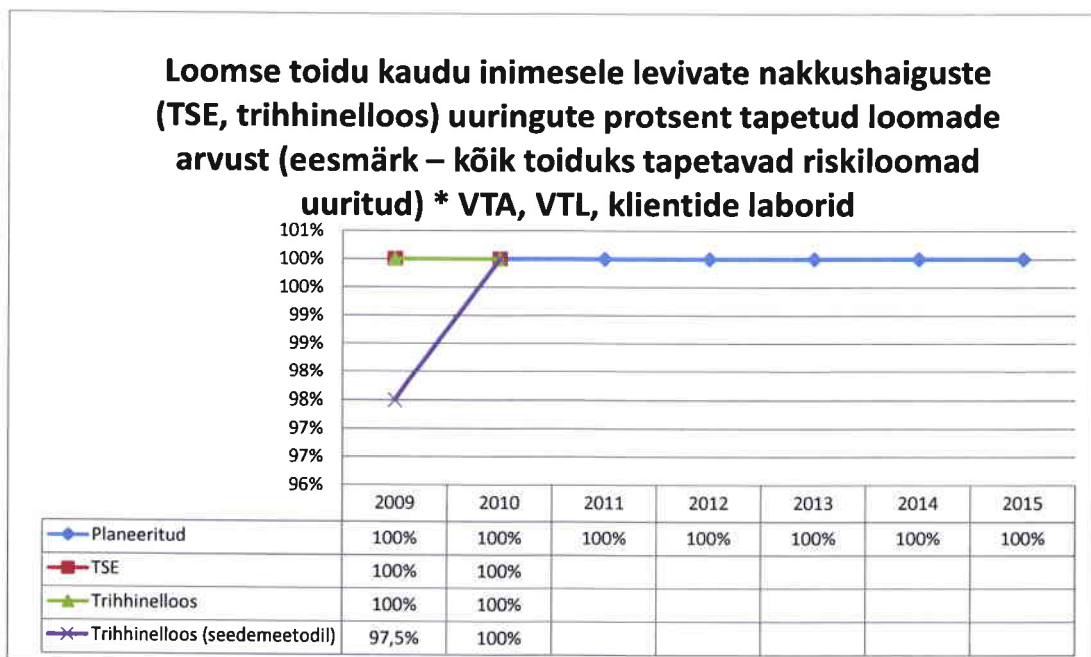
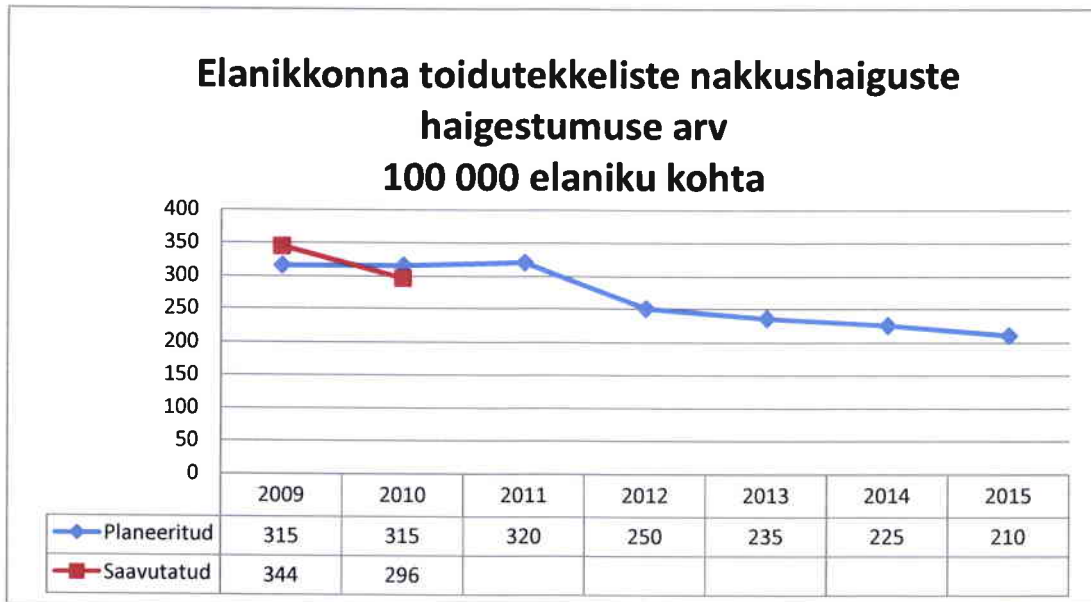
Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) 882/2004 sätestatud nõuetest alustati 2006. a **volitatud laboratooriumide kaudu** (volitamiseks pädeva ametiasutuse poolt) **toimiva analüüside tegemise süsteemi loomist toiduohutuse valdkonnas**. Sellega seoses on **laboratooriumide volitamise pädevus toidukontrolli ja loomatervishoiu valdkonnas VTA-I**, millest tulenevalt antakse õigus tegutseda volitatud laboratooriumina VTA peadirektori otsusega. Selline **volitatud laboratooriumide kaudu toimiv analüüside tegemise süsteem tagab riikliku järelevalve objektiivsuse ja tõhususe**. Pingutused EL pädevate asutuste töö planeerimise, kontrolli ja aruandluse nõudeid sätestava Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 täiemahulise rakendumise suunas jätkuvad.

1.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2011-2014

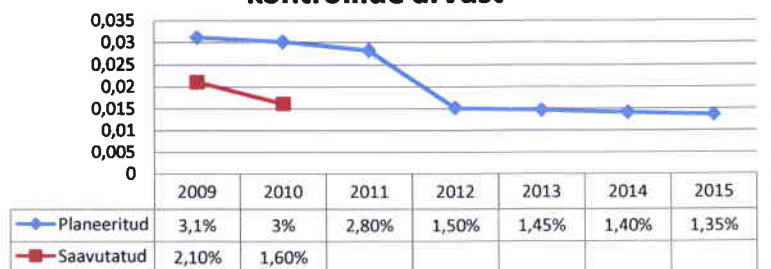
Eesmärk 1: Parandada Eestis toodetava, töödeldava ja tarbitava toidu kvaliteeti!

Indikaatorid:

Indikaatorite graafikud 2009-2015 aastateks planeeritud saavutustasemetega ning 2009-2010 tegelikult saavutatud tasemed.

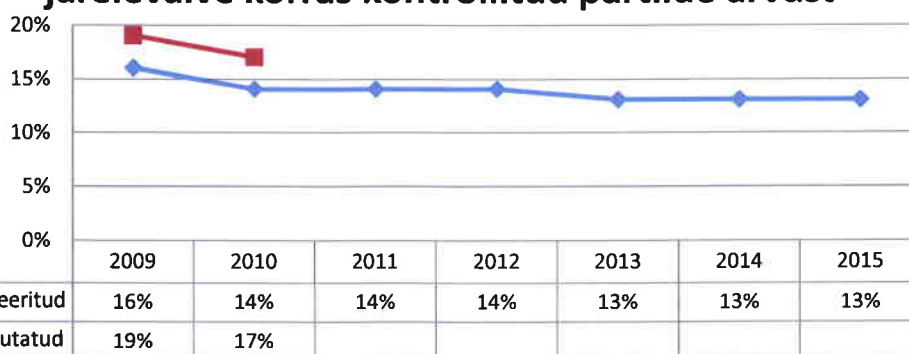

**Loomade ja toidu kontrollimisel
tuvastatud nõuete mittevastavuste
protsentuaalne osakaal teostatud
kontrollide arvust**

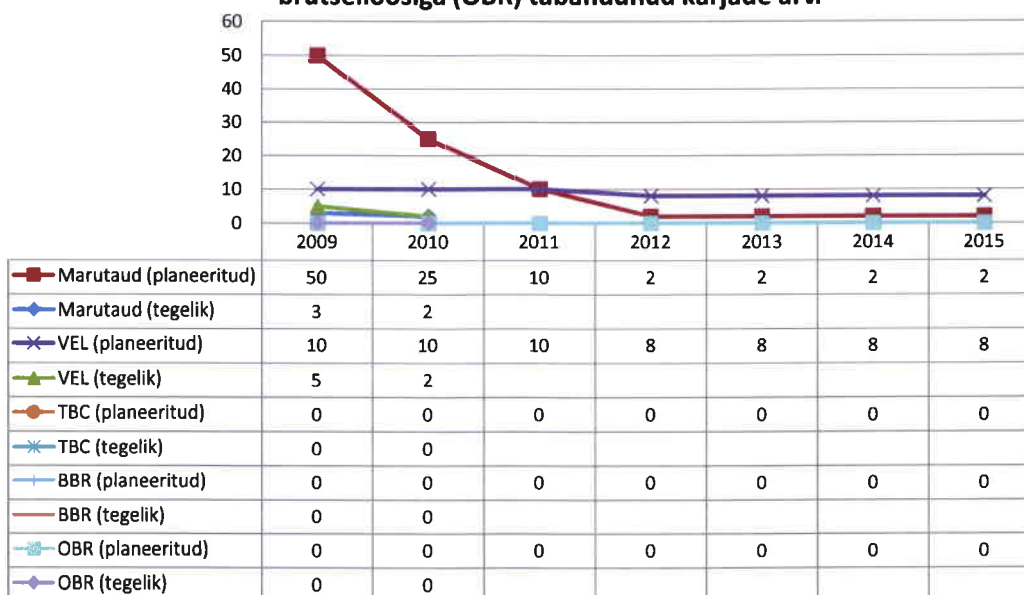

Eesmärk 2: Tagada loomade ja taimede vähemalt rahuldav tervislik seisund!

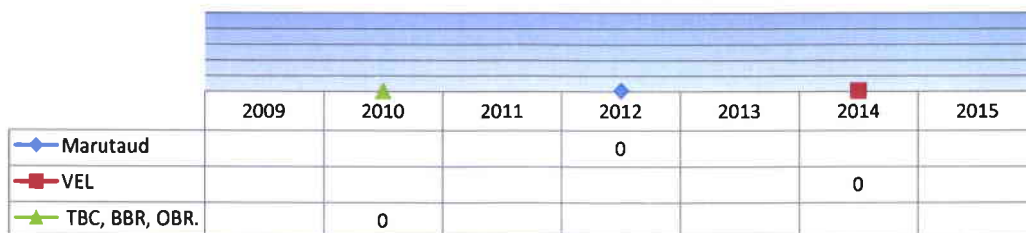
Ohutuse ja kvaliteedinõuetele mittevastavate söödapartiide protsentuaalne osakaal riikliku järelevalve korras kontrollitud partiide arvust

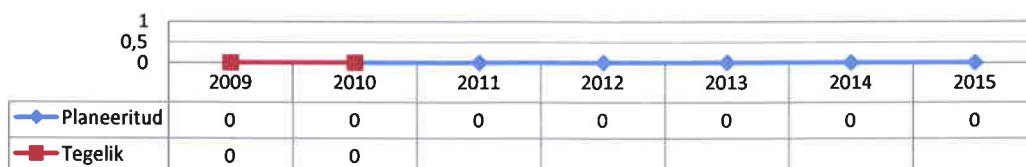
Ohtlike loomataudidega: marutaudiga (s.h koduloomad) nakatunud loomade arv ja veiste enzootiline leukoosiga (VEL), veiste tuberkuloosiga (TBC), veiste brutselloosiga (BBR), lammaste brutselloosiga (OBR) tabandunud karjade arv.

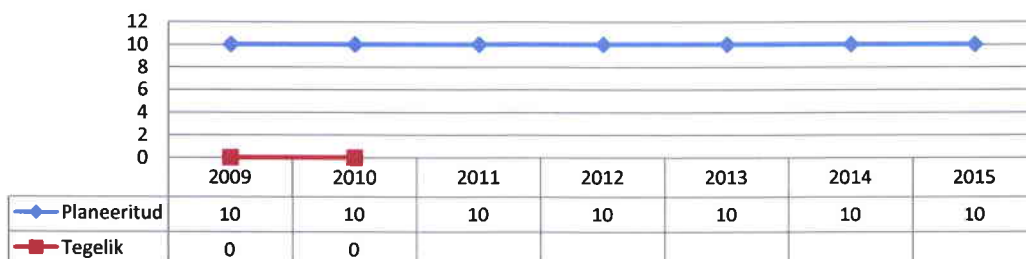
Loomataudidest vabaks tunnistamise aasta

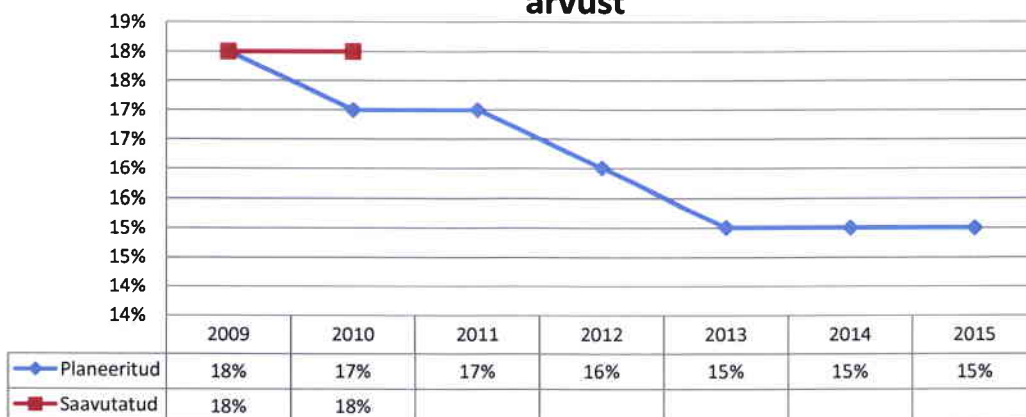
Eriti ohtlikena klassifitseeritavate linnu- ja loomataudide (suu- ja sõrataud, lindude gripp, sigade klassikaline katk) diagnoositud juhtude arv

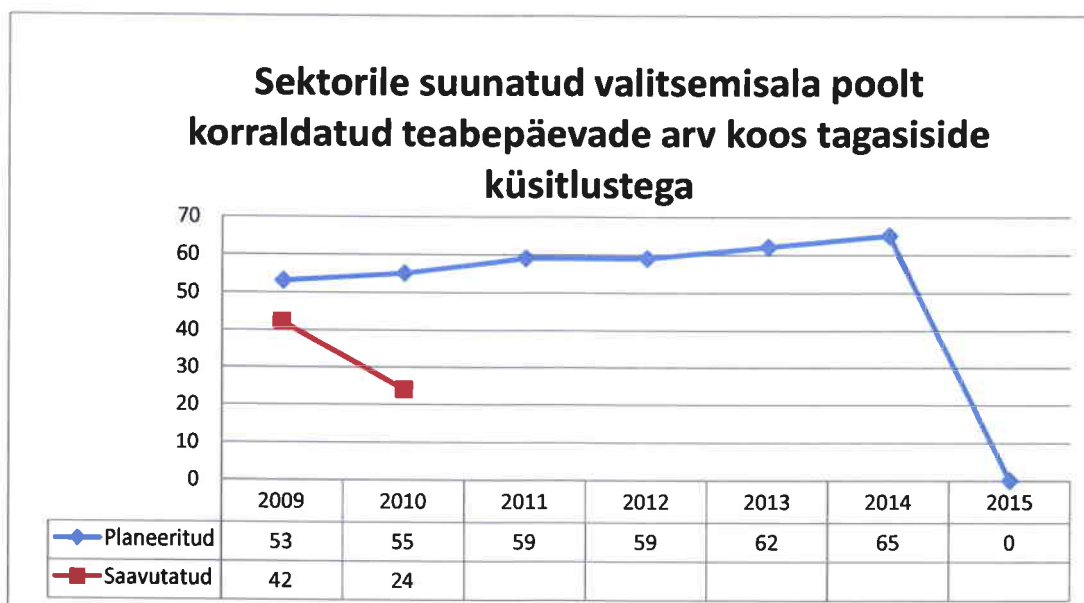
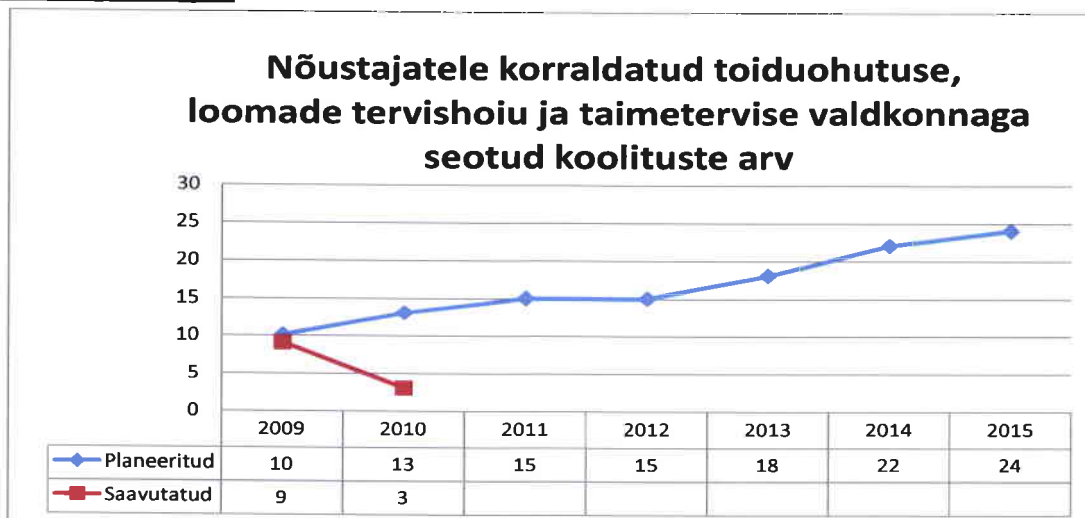
Tuvastatud uute ohtlike taimekahjustajate liikide arv

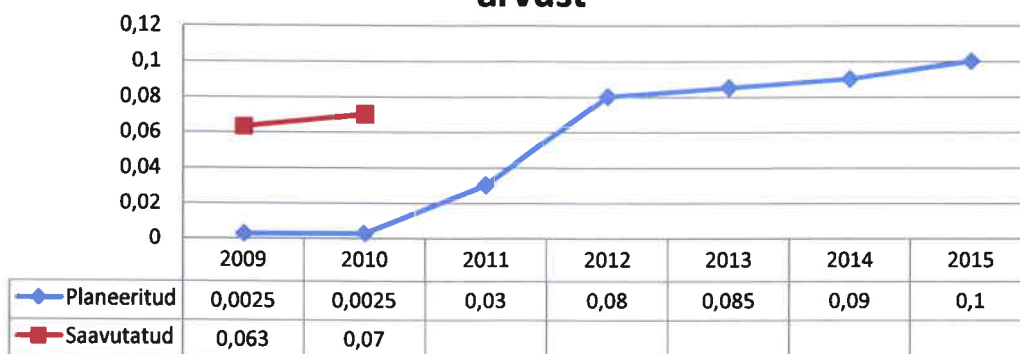
Tuvastatud nõuetele mittevastavuste protsentuaalne osakaal põllumajandussaaduste ja põllumajanduslikus tootmises kasutatavate tootmissisendite kvaliteedi ja ohutuse kontrollimiste arvust

Eesmärk 3: Tõsta elanikkonna teadlikkust toiduohutusest, loomade tervishoiust ja taimetervisest ning selle seostest keskkonna ohuteguritega!

Tunnustatud mahepõllumajandustoodangu töötlemisega tegelevate ettevõtete osakaal toiduseaduse alusel tunnustatud ettevõtete arvust

1.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

1.4.1 Meede: Tõhusa õigusliku raamistiku tagamine

Meetme raames tagatakse järjepidev toiduohutus, loomade tervishoidu ja -heaolu, taimetervist ning ohutut elukeskkonda toetavate efektiivsete ja süsteemsel hetkeolukorra informatsiooni analüüsil põhinevate ning valdkondades tegelikult valitsevat olukorda arvestavate nõuete kehtestamine, kaasates nõuete väljatöötamisse nõuetega seotud sihtgrupid.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS (seotud struktuurüksused)	VAHETU TULEMUS
A1.1	<p>Valdkonna analüüsile, riskihindamise tulemustele, eksperthinnangutele ja teaduslikele uuringutele tuginevate õigusaktide väljatöötamine sh Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemiseks Eesti seisukohtade väljatöötamine ning esitamine.</p> <p>Õigusloome protsessis pööratakse senisest enam tähelepanu erinevate osapoolte tõhusamale kaasamisele õigusaktide sh vajalike seisukohtade väljatöötamisse ning riskihindamise läbiviimisele. Koostöövõrgustike arendamine teadusasutuste, erialaorganisatsioonide, laborite ja järelevalveasutuste vahel. (PM)</p>	<p>Tuginedes Vabariigi Valitsuse tööplaanile ja Põllumajandusministeeriumi õigusloome tööplaanile, on välja töötatud ja täiendatud strateegilised dokumendid ja õigusaktid, mille rakendamine mõjutab inimese tervislikku seisundit. Euroopa Liidu otsustusprotsessis on esitatud Eesti seisukohad. Õigusaktid ja seisukohad toetuvad riskihindamise tulemustele, eksperthinnangutele ja teaduslikele uuringutele.</p>
A1.2	<p>Tõhustatakse rahvusvaheliste organisatsioonide Codex Alimentarius'e, OIE (Rahvusvaheline Loomatervishoiu Organisatsioon), EAAPi (Euroopa Loomakasvatustoodangu Assotsiatsioon), OECD (Majanduskoostöö Arengu Organisatsioon), IPPCi (Rahvusvaheline Taimekaitsekonventsioon), EPPO (Euroopa ja Vahemeremaade Taimekaitseorganisatsioon) ja UPOVi (Rahvusvahelise Uute Taimesortide Kaitse Liit) töös osalemist. Osaletakse enam istungitel ning tagatakse riskihindamise tulemustele, eksperthinnangutele ja teaduslikele uuringutele põhinevate Eesti seisukohtade väljatöötamine ja esitamine.</p>	<p>Tulenevalt Eesti ekspertide aktiivsest rahvusvaheliste organisatsioonide töös osalemisest, on erinevate rahvusvaheliste standardite, nõuete ja õigusaktide väljatöötamisel arvestatud Eesti seisukohti, mis põhinevad teaduslikel analüüsidel ja erinevate osapoolte kaasatusest tuleneval kompetentsil. Riiklike õigusaktide väljatöötamisel on arvestatud rahvusvahelisi nõudeid ja standardeid, mida ei ole Ühenduse õigusesse üle võetud.</p>

	(PM, PMA, VTA)	
A1.3	Jätkatakse kogu valdkonna järelevalvesüsteemi tõhustamist vastavalt EL määruste 882/2004 ja 555/2008 nõuetele; riskipõhise järelevalve parendamine, käitleja omavastutuse rõhutamine, hea hügieenitava juhendite väljatöötamisele kaasaaitamine. (PM, VTA, PMA)	Kogu valdkonna järelevalvesüsteem on vastavuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 nõuetega;
A1.4	Põllumajandusloomade registri edasi arendamine (st lisaks hobuste andmebaasidele ka muude loomade kohta). Hobuste elektroonilistesse tõuraamatutesse passide väljastamise kohta lisaandmeväljade loomine ning andmebaasi täiustamine riskitasuse võimaldamiseks.	Registri kõik moodulid vajalikul määral tööle rakendunud ning võimalik riskitasutus. Eestis on loodud hobuste identifitseerimisdokumentide väljaandmise keskne andmebaas.
A1.5	UPOV'i konventsioonile vastava töhusa õigusraamistiku kaudu kaitsealuse sordiomaniiku õiguste tagamine (PM, PMA)	Tagatud on kaitsealuse sordi omaniku õigused vastavalt UPOV'i konventsioonile.
A1.6	Geneetiliselt muundatud ja geneetiliselt muundamata põllukultuuride kooseksisteerimise tagamiseks töötatakse välja teaduslikele uuringutele tuginevad nõuded Eestis. (PM)	Eesti seadusandluses on kehtestatud geneetiliselt muundatud põllukultuuride ja geneetiliselt muundamata põllukultuuride kooseksisteerimise nõuded.
A1.7	Jätkatakse hädaolukorra seaduse alusel tegevusvaru moodustamist, sõlmides ettevõtetega tähtajatuid lepinguid kindlakslepitud koguses olemasoleva ressursi hoidmiseks ja pidevaks uuendamiseks ning valmisolekuks selle varu realiseerimiseks. (HO)	Tagatud on toiduainete varu ning on olemas valmisolek kriisi- ja hädaolukorras toimimine, et tagada elanikkonna minimaalsed põhivajadused ning hädaolukorra tagajärgede leevendamine või elutähtsa teenuse toimepidevuse katkestuse tagajärgede leevendamine.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
A1.8U	Toiduohutuse tagamiseks vajalike meetmete (õigusaktid, juhendid vms) kavandamiseks vajaliku riskihindamise üheks aluseks oleva toitumisuuringu läbiviimine.	Selgunud on riskihindamiseks vajalikud toitumisuuringu tulemused.
A1.9U	Taimkaitsevahendite säästva kasutamise riikliku tegevuskava koostamine ning selle kavandamiseks	Taimkaitsevahendite säästva kasutamise riiklik tegevuskava välja töötatud, rakenduskavad

	erinevate uuringute läbi viimine. Taimekaitsevahendite mittepõllumajandusliku kasutamise ja kasutamisharjumuste hindamise, taimekaitsevahendite amatöörkasutuse ulatuse ja kasutamisharjumuste hindamise uuringu, erinevate integreeritud taimekaitse meetodite efektiivsuse hindamise uuringu ja erinevate taimekaitsevahendite tüüpide kasutamise ulatuse ja nende kasutamisest inimese tervisele ning keskkonnale tuleneva mõju hindamise uuringu läbiviimine. (PMA)	koostatud ja prioriteetid seatud. Taimekaitsevahendite säästva kasutamise riikliku tegevuskava koostamisel on aluseks erinevate uuringute tulemused.
A1.10.U	Ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõude rakendamise toetuse maksmise korra väljatöötamine ja rakendamine. (PMA)	Põllumajandustootjatele ohtlike taimekahjustajate tõrjeabinõude rakendamise toetuse maksmise kord on väljatöötatud ja rakendatud.
A1.11.U	Puuvilja- ja marjakultuuride tuntud sortide registreerimine. (PMA)	Eestis turustatavad tuntud puuvilja- ja marjakultuuride sordid on kantud sordiregistrisse.
A1.12.U	Läänemere ohutuse tagamiseks väetises oleva kaadmiumi sisalduse mõju hindamine haritavale maale ja sellega seonduvaid inimese tervise ja keskkonnanõude. (PMA)	Selgunud on uuringu tulemused, milline mõju on kaadmiumil mullale ja millised tervise ja keskkonnanõude riskid kaasnevad kui väetises olev kaadmiumi sisaldus jääb lubatud piirnõude piiresse.
A.1.13.U	Seemnemajanduse arengukava koostamine ning selle kavandamiseks vajalike erinevate uuringute läbiviimine. Sertifitseeritud seemne ja seemnekartuli kasutamise uuring. (PMA)	Seemnemajanduse arengukava välja töötatud, rakenduskavad koostatud ja prioriteetid seatud. Seemnemajanduse arengukava koostamisel on aluseks uuringute tulemused. Selgunud on uuringu tulemused, kui palju kasutatakse sertifitseeritud seemet ja seemnekartulit.

1.4.2 Meede: Järelevalvesüsteemi arendamine ja tõhustamine

Meetme raames tagatakse toiduohutuse, loomade tervishoiu (sh loomakaitse) ja taimetervise ning keskkonnanõude täitmine, mille üks eeldus on efektiivselt toimiv järelevalvesüsteem. Tagatakse vajalike andmekogude regulaarne täiendamine (sh järelevalve- ja seireprogrammide tulemused ning toidutarbimise andmed), mille alusel tehakse riskihinnanguid ja otsuseid vajalike nõude kehtestamise kohta.

Tõhustatakse järelevalve tulemuslikkuse ja tõhususe analüüsi ning järelevalveasutuste sisekontrolli süsteemi, arendatakse ja rakendatakse seire- ja tõrjeprogramme ning tagatakse järelevalveprotseduuride olemasolu ja eesmärgipärasus. Tagatakse referent- ning ametlike laboratooriumide jätkusuutlik areng. Erilist tähelepanu pööratakse loomahaiguste ning toiduohutuse alase seire ja kontrollitoimingute, samuti ohtlike taimekahjustajate monitooringute nõuetekohasele teostamisele nendes valdkondades, kus kehtivad või kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
A2.1	Referent- ja ametlike laboratooriumide analüütilise/diagnostilise ning teadusliku ekspertiisi alase võimekuse arendamine ning tõhustatakse koostööd referentlaboratooriumide ning ametlike laborite vahel, kaasa arvatud rahvusvahelistes koostöövõrgustikes.	Määratud on riiklikud ametlikud ja referentlaboratooriumid. Neile on tagatud rahalised vahendid jätkusuutlikuks arenguks (uute tehnoloogiate juurutamine, olemasolevate meetodikate arendamine, personali pädevuse tõstmine, rahvusvahelise koostöö arendamine, teadusliku ekspertiisivõime arendamine, ametlike laboritega koostöö parandamine).
A2.2	Jätkatakse kogu valdkonna järelevalvesüsteemi tõhustamist vastavalt EL määruste 882/2004 ja 555/2008 nõuetele. (VTA, PMA)	Kogu valdkonna järelevalvesüsteem on vastavuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 nõuetega.
A2.3	Analüüsitakse referentlaboratooriumide nimetamise vajadust valdkondades, kus Eestis puudub selleks sobiv laboratoorium. Vajadusel planeeritakse eelarveliste vahendid välisriigi laboratooriumidega lepingute sõlmimiseks.	Tagatakse määruse 882/2004 art 33 täitmine. Kõnealustes valdkondades on sõlmitud lepingud referentteenuse ostmiseks välisriigi laboratooriumilt .
A2.4	Püsivalt tagatakse riiklik valmisolek eriti ohtlike ja eksootiliste loomataudide ennetamiseks, kiireks diagnoosimiseks ja tõrjemeetmete rakendamiseks, kooskõlas ka hädaolukorra seaduse põhimõtetega. Loomapidajatelt pärinevad I kategooria hulka kuuluvad hukkunud põllumajandusloomad kogutakse ja kahjutustatakse. Jätakuvalt	Tagatud on riiklik valmisolek eriti ohtlike ja eksootiliste loomataudide ennetamiseks, kiireks diagnoosimiseks ja tõrjemeetmete rakendamiseks kiireks diagnoosimiseks. Tagatud on loomapidajatelt pärinevate I kategooria hulka kuuluvate hukkunud põllumajandusloomade

	<p>rakendatakse väljatöötatud loomatauditõrjeprogramme ning soodustatakse vabatahtlikke programme. (PM, VTA, VTL)</p>	<p>kogumiseks ja kahjutustamiseks loodud loomsete jäätmete käitlemise süsteemi toimimine. Loomatauditõrje programm täidab oma eesmärgi, suurendatud loomapidajate omavastutust vastavalt ELi loomatervishoiu strateegia põhimõtetele.</p>
A2.5	<p>Tõhustatakse uuendtoidukomisjoni tööd, mis nõustab geneetilisel muundatud organismidest toodetud toitute, söötade ja uuendtoitude ohutuse ja muudele nõuetele vastavuse küsimustes. (VTA)</p>	<p>Tagatud on uuendtoidukomisjoni töö, mis hõlmab komisjoni ekspertide võimalust läbi viia taotluste põhjalikum analüüs vastavalt VTA poolt etteantud mahule.</p>
A2.6	<p>Jätkatakse jõudluskontrolli ja geneetilisi hindamisi. Toimub veiste ja hobuste põlvnemisandmete kontroll ning lammaste PrP genotüübi määramine. (JKK, VTA)</p>	<p>Jõudluskontrolliks ja geneetiliseks hindamiseks on vastavad analüüsid tellitud.</p>
A2.7	<p>Jätkatakse põllumajandusloomade registriandmete töötlemist, mille põhjal võimalik kasutada täpset infot.</p>	<p>Eestis registreeritud põllumajandusloomade andmete põhjal on pidevalt kättesaadav ajakohane informatsioon.</p>
A2.8	<p>Tõhustatakse taimetervise järelevalvet, et tagada kontroll Euroopa Liidu liikmesriikidest ja kolmandatest riikidest pärineva taimse materjali üle. Tõhustatakse ohtlike taimekahjustajate seiret, s.h. <i>Erwinia amylovora</i> eest kaitstava piirkonna staatuse säilitamiseks, ja vastavaid tõrjeprogramme. (PMA)</p>	<p>Taimetervise järelevalve ja ohtlike taimekahjustajate seireprogrammide tõhustamise tulemusena on tagatud ülevaade olukorrast kahjustajate levikul; Eestis esinevad ohtlikud kahjustajad ja riskiobjektid on kaardistatud, tõrjemeetmed nõuetekohaselt rakendatud. Taimede ja taimsete saaduste sisseveo ja turustamise kontrolli tulemusena on tagatud kontroll uute ohtlike taimekahjustajate üle</p>
A2.9	<p>Täiustatakse taimekaitsevahendite turule lubamise ja järelevalvesüsteemi (PMA).</p>	<p>Kasutusele on võetud taimekaitsevahendite turule lubamise otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõte. Maksimaalselt on ära kasutatud regionaliseerimisest tulenevad ressursi kokkuhoiu võimalused Tõhustatud on taimekaitsevahendite</p>

		kasutamise kontrolli tootmis- ja turustamistasandil.
A2.10	Tuulekaera leviku tõkestamiseks tehakse riiklikku järelevalvet tuulekaera leviku ja tuulekaera tõrjeabinõude rakendamise üle. (PMA)	Tuulekaera levik Eestis on pidurdunud ja tuulekaeraga saastunud põllud kaardistatud.
A2.11	Tõhustatakse seemne- ja paljundusmaterjali kontrollisüsteemi ning aiandustoodete kvaliteedi ja mahepõllumajandusliku tootmise järelevalvet kõikides tootmis-, ettevalmistus- ning turustusetappides. (PMA, VTA)	Turustatav seeme ja paljundusmaterjal vastavad kehtestatud nõuetele ning turustatavad aiandustooted vastavad kehtestatud kvaliteedinõuetele. Mahetoit ja -sõöt vastavad kehtestatud nõuetele.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
A2.12U	Järelevalvetegevust toetava valdkonna riskihindamise süsteemi arendamine. Valdkonnapõhise järelevalve süsteemi ja inspektorite kvalifikatsiooni hindamise arendamine. (VTA, PMA, VTL)	Arendada välja tervikliku riskianalüüsi süsteem, mis aitab täpsemalt valida kontrolli objekti ja toetab juhtimisotsuste tegemisel. Inspektorite töökoormus ja tööpiirkonnad analüüsitud, kvalifikatsiooninõuded ja hindamise kord kehtestatud.
	Riikliku toiduohutuse, loomatervise ja looma heaolu seireprogrammi väljatöötamine ja rakendamine	Välja on töötatud 3-aastane riiklik seireprogramm, mis vaadatakse igal aastal üle. Programmi koostamisse ja läbiviimisse on kaasatud: põllumajandusministeerium (teemad, mis on hetkel aktuaalsed), veterinaar- ja toiduamet (proovide planeerimise ja võtmise pädevus), laboratooriumid (analüüsiteenus).
A2.13U	Laiendatakse toiduohutuse seiret valdkondadele, mille kohta kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded, samuti valdkondadele, mille suhtes on siseriiklik vajadus. Eesmärgiks on saada teaduslikke andmeid, mis on aluseks toidualaste õigusnormide kehtestamisel. (VTA, VTL, PMK)	Teostatud on järgmised seired: 1) keskkonna saasteained (bromeeritud tuleohtlikkuse vähendajad, arseen, elavhõbe, kaadmium, plii, tina ja tinaorgaanilised ühendid, perfluoreeritud alküülitud ühendid); 2) tööstuslikud saasteained (akrüülamiid, furan, benseen, kloropropanoolid ja nende

		<p>estrid, etüülkarbamaat, transrasvhapped);</p> <p>3) põllumajanduslikud saasteained (mükotoksiinid, ergot alkaloidid, pürolisidiini alkaloidid, pestitsiidide jäägid);</p> <p>4) lisaained (värvained, magusained, säilitusained);</p> <p>5) toiduga kokkupuutuvad materjalid ja esemed (plastik, keraamika);</p> <p>6) mikrobioloogilised näitajad</p>
A2.14U	Euroopa Komisjonilt taotletakse teatud loomataudidest vaba staatust. (VTA)	Euroopa Komisjonilt on taotletud teatavatest loomataudidest (veiste enzootiline leukoos) vaba staatust.
A2.15U	Järelevalve kvaliteedijuhtimissüsteemi loomine, mille kaudu arendatakse asjakohase sagedusega ja tulemuslikku järelevalvetegevust, arvestades seejuures tootjate ja töötajate omavastutuse suurenemisega. (VTA, PMA)	Tõhustatud on toiduvaldkonna järelevalvesüsteemi. Järelevalveprotseduurid ja eesmärgid on fikseeritud ning nende tulemuslikkust ja eesmärgipärasust analüüsitakse ja täiendatakse regulaarselt. Loodud on toimiv sisekontrollisüsteem.
A2.16U	Haldusalas luuakse ja täiendatakse andmebaase ja infosüsteeme. (VTA, PMA)	Loodud/täiendatud on toidukontrolli infosüsteem ja söödakontrolli infosüsteem, täiendatud on maheseemne registrit ning põllumajandusloomade registrit (loomatervishoiu andmetega). Mahepõllumajanduse registri IT arendus on läbi viidud. Andmebaasid ja infosüsteemid on riskasutuses teiste andmebaaside ja infosüsteemidega (X-tee).
A2.17U	Käivitatakse uued Ühenduses kohustuslikud ohtlike kahjustajate monitooringud (kartuli-kiduuss, aasia puidusikk) ja riiklikul tasemel oluliste ohtlike kahjustajate monitooringud (<i>Pear decline phytoplasma</i> ja <i>Apple poliferation mycoplasma</i> , <i>A.</i>	Käivitatud on Ühenduses kohustuslikud ohtlike kahjustajate monitooringud ja riiklikul tasemel oluliste ohtlike kahjustajate monitooringud ning kohustuslikud tõrjemeetmed

	<i>chinensis</i>). (PMA)	on rakendatud
A2.18U	Katseüksuste tunnustamine taimekaitsevahendi efektiivsuskatsete läbiviimiseks. (PMA)	Katseüksused on tunnustatud ning Eestis korraldatud taimekaitsevahendite efektiivsuskatsete tulemusi tunnustatakse teistes liikmesriikides.
A2.19U	Eestis tuntud turustatavatele olulisemate puuvilja- ja marjakultuuride sortidele sordikirjelduste koostamine.	Eestis turustatavatele tuntud puuvilja- ja marjakultuuride sortidel on sordikirjeldused koostatud.
A2.20U	PMK karantiinikasvuhoone kasutussevõtmine. (PMK)	Karantiinikasvuhoone on kasutuses ning suurenenud on suutlikkus biotestide läbiviimisel ja ohtlike taimekahjustajate määramiseks võetud proovide analüüsimisel.
A2.21U	Tõhustatakse väetiste Eestisse toimetamise ja turustamise järelevalvet. (PMA)	Turustatavad väetised vastavad kehtestatud nõuetele ning on ohutud inimesele ja keskkonnale.
A2.22U	Riiklikke sordivõrdluskatseid tegevatele katsekeskustele ja katsejaamadele pandud riiklike kohustuste efektiivseks täitmiseks ja nende jätkusuutlikuks arendamiseks tagatakse uute tehnoloogiate jätkuv juurutamine, seadmepargi uuendamine ning personali kompetentsi tõstmine. (PMK)	Tuginedes nüüdisaegse seadmepargi ja inventariga varustatud katsebaasile on tagatud asjaomase valdkonna katsete ja uuringute kvaliteet ja jätkusuutlikkus ning uute meetodikate juurutamine.

1.4.3 Meede: Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine

Meetme raames toetatakse kogu tegevusvaldkonna heade tavade ja standardite levitamist (väljatöötamist ja järgimist), tõhustatakse teavitamist eesmärkidest, nõuetest ja välditavatest riskidest. Arendatakse klientide teavitamise ja tagasiside süsteemi.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
A3.1	Tutvustatakse valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid, samuti seiretulemusi ja valdkonna üldist olukorda. Sööda- ja toidukäitleja, põllumajandustootja, loomapidaja ning tarbija teavitamine vastavate nõuete rakendamisest	Ühtsed, arusaadavad materjalid kodulehel nii eesti kui inglise keeles. Korraldatud on vastavasisulisi teabepäevi. Nõuete rakendamise tagamiseks on sööda- ja toidukäitleja,

	(juhendite ja muude materjalide väljatöötamine või nende väljatöötamise edendamise ja selles osalemine) ja välditavatest riskidest. (VTA, PM, PMA)	põllumajandustootja, loomapidaja ning tarbija teavitamiseks välja töötatud juhendeid ja teabematerjale ning läbiviidud teabepäevi ja koolitusi.
A3.2	Avalikkuse teavitamise analüüs (erinevate juhtumite analüüsimine (nii siseriiklikud kui rahvusvahelised praktikad, proaktiivne avalikkuse teavitamine). Ühtse info väljaandmine allasutuste ja ministeeriumi poolt.	Välja on töötatud pressiga suhtlemise kord, milles on lähtunud riskipõhise lähenemisega meediale.
A3.3	Arendatakse mahepõllumajanduse alast teavitustööd vastavalt mahepõllumajanduse arengukavale 2007-2013. Teavituskampaaniate, üleriigiliste infopäevade, mahetootjate konkursi ja ringsõitude kaudu hoogustatakse mahepõllumajanduse levikut. (PM, PMA, VTA)	Mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud ettevõtete arv, toodangu maht ja turuosa on suurenenud.

2. Tegevusvaldkond: Maaelu, põllumajandus ja toiduainetööstus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik maaelanikkond!

2.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Maaelu, põllumajanduse ja toiduainetööstuse tegevusvaldkond hõlmab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP) ja selle tulevikuotsuste kujundamises osalemist ja selle elluviimist, Eesti maaelu arengukava ja riigiabi vastavate meetmete väljatöötamist ja rakendamist, põllumajandussaaduste tootmise, töötlemise ja kaubanduse reguleerimist, maaparanduse korraldamist, põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamist, keskkonna parandamist, maapiirkonna ettevõtluse ja elukeskkonna arengu suunamist, sordi- ja tõuaretust.

Loend tegevusvaldkonna lähiaja olulisematest suundumustest

- Eesti huvide kaitse, positsioonide koostamine ning tulevikupoliitikate (põllumajanduse- ja maaelupoliitika pärast aastat 2013, rahvusvahelised kokkulepped) väljaarendamise diskussioonis osalemine.
- Ühistegevuse ja -koostöö, innovatsiooni, teaduspõhisuse, teavituse ja kvaliteetse nõuande ning noorte kaasamise kaudu põllumajandussektori parema maine, kohalike toodete kõrgem kvaliteedi ning suurema turujõu saavutamine.
- Keskkonnasõbralike mõtte- ja tootmisviiside rakendamise abil säästliku loodusressursi kasutamine energiaks, toiduks ja kütuseks selliselt, et säiliks bioloogiline, maastikuline ja geneetiline mitmekesisus.
- Toitumusharjumuste parandamine läbi teavituse (eriti noored) ning vähekindlustatutele toidu osaline kindlustamine.
- Uued algatused alternatiivseteks tegevusteks maapiirkondades, läbi kohaliku initsiatiivi, kohaliku elukeskkonna väärtustamine ja tagades sellega poliitikate täiendavuse (sünergia) tagamine.
- Järgmise programmiperioodi maaelu arengukava ettevalmistamine ning selle raames maapiirkonna ettevõtlus-, loodus- ja elukeskkonnale suunatud tegevuste kavandamine.

Ülevaade tegevusvaldkonna arenguga enim seotud struktuurüksustest (allasutused, PM osakonnad)

Antud tegevusvaldkonnaga tegelevad Põllumajandusministeeriumi põhiosakondadest maaelu arengu osakond, põllumajandusturu korraldamise osakond, kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond ning taimetervise osakond. Rakendusasutustest on peamiselt valdkonna arenguga seotud Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA), Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), Veterinaar- ja Toiduamet (VTA), Põllumajandusamet (PMA). Majandusanalüüsi aluseks on peamiselt Maamajanduse Infokeskuse (MIK) hallatav põllumajandusliku raamatupidamiseandmebaas, PMA hallatav mahepõllumajanduse register,

maaparandussüsteemide register, põllumajandustoetuste ja põllumassiivide register ja Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) kogutav turuinfo. Eesti Maaelu arengukava 2007-2013 (MAK) rakendamiseks, sh meetmetest kasusaajate ja teiste maaelu arengust huvitatud osapoolte kaasamiseks programmi elluviimisel annab lisandväärtust riiklik maaeluvõrgustik, mis tegutseb MIK struktuuriüksusena.

Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest seadustest ja arengukavadest.

Valdkonda reguleerivad seadused on Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus ja 1. jaanuaril 2010 jõustunud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus, Mahepõllumajanduse seadus ning Maaparandusseadus. Nii kirjeldatud eesmärgid kui tegevused on tihedalt seotud MAK 2007-2013, Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukavaga 2007-2013 ja Mahepõllumajanduse arengukavaga aastateks 2007-2013.

2.2 Hetkeolukorra analüüs

2.2.1. Hinnang ressurssidele

Põllumajandusel on kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel. Põllumajanduslik ettevõtlus on olnud läbi aegade Eesti elanikkonna jaoks oluline tegevusvaldkond ja sissetulekuallikas. 2007. a struktuuriuuringu järgi oli Eestis 23 336 põllumajanduslikku majapidamist. 2010. aasta põllumajandusloenduse andmetel on Eestis 19 700 põllumajanduslikku majapidamist.

Eesti on üks Euroopa Liidu paremini **põllumajandusmaaga** varustatud riike – 0,67⁴ ha ühe elaniku kohta (nt Saksamaal 0,21 ha, Prantsusmaal 0,43 ha, Soomes 0,43 ha, Rootsis 0,34 ha, Iirimaa 0,94 ha, Leedus 0,79 ha, Lätis 0,78 ha). 2010. a pindalatoetuste taotluste järgi oli Eestis kasutatavat põllumajandusmaad 871,3 tuhat ha, mis on võrreldes 2005. a suurenenud 6%. Statistikaameti (SA) andmetel oli 2009. a üle kolmandiku (36,6%) kasutatavast põllumajandusmaast (931,8 tuhat ha, millest 131,9 tuhat ha hoitakse vaid heades põllumajanduslikes ja keskkonnatingimustes) kasutuses rohumaa ja söödakultuuride kasvatamiseks, kolmandikul maast (33,9%) kasvatati teravilja. Rohumaa suur osatähtsus loob eelise loomakasvatuse, sealhulgas ekstensiivse tootmisviisi arendamiseks. FADN andmete järgi oli Eesti põllumajandustootjal 2009. a keskmiselt 126,6 ha põllumajanduslikku maad, millest 59,5% oli renditud. Alates 2003. a on rendimaa osatähtsus jäänud enam-vähem samale tasemele.

2010. aastal oli Eestis mahepõllumajandussaaduste tootjaid kokku 1356 (suurenemine võrreldes 2009. aastaga 6,1%) ja mahepõllumajandusmaad 121,8 tuhat ha (suurenemine 18,5%), millest 77% moodustab rohumaa. Maheteravilja kasvatati 19,3 tuhat ha (suurenemine 18%). Mahepõllumajandusmaa koos üleminekuajal oleva maaga moodustab ligi 13% Eestis kasutatavast põllumajandusmaast.

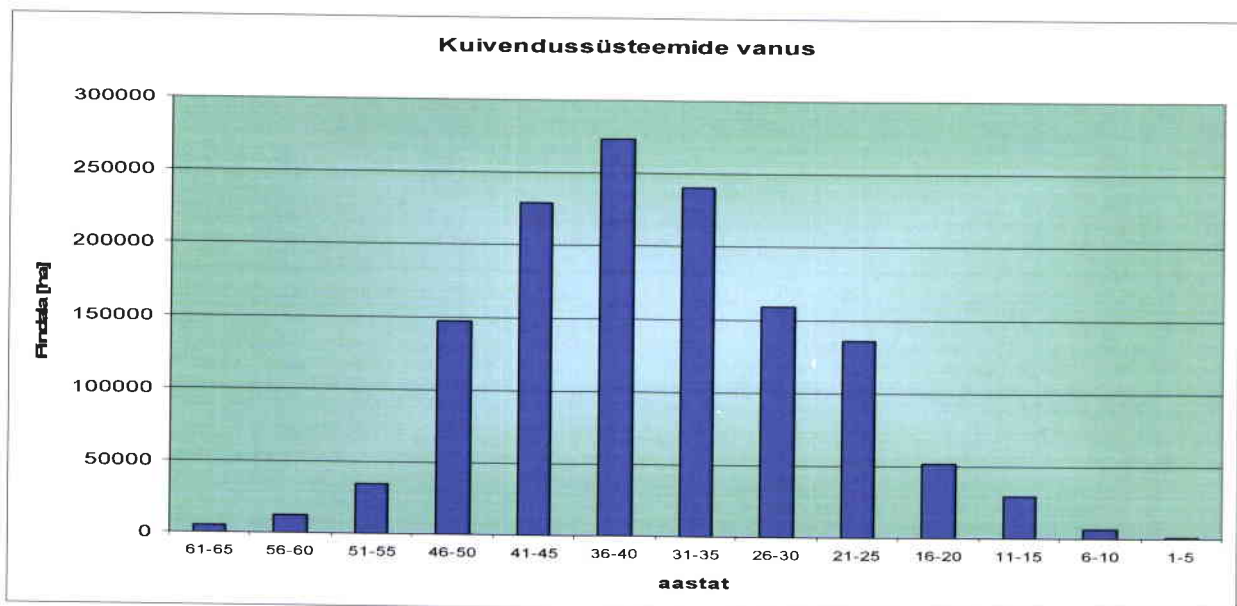
⁴ 2007. aasta Põllumajanduslike majapidamiste struktuuriuuringus märgitud kogu kasutatava põllumajandusmaa ja 2008. a 1. jaanuari seisuga rahvaarvu suhe (Eurostati andmed).

Lisaks sellele, et Eesti on põllumajandusmaaga hästi varustatud võrreldes Euroopa Liidu teiste riikidega, on Eesti ka üks Euroopa metsasemaid maid. Olenemata tõsiasiast, et 50,3% Eesti pindalast moodustab metsamaa on metsandussektori osatähtsus SKP-s vaid 1% ringis. Eesti maakatastris registreeritud metsamaa kogupindalast (2 197 400 ha) moodustab erametsamaa 31. jaanuari 2010. aasta seisuga 43,6% (959 300 ha). Eestis on kokku umbes 80 000 erametsaomanikku. Metsa majandamise üksused on suhteliselt väikesed. Keskmiselt on ühel erametsaomaniku kinnistul 12,4 ha metsamaad, kusjuures 76% erametsa kinnistustest on metsamaad vähem kui 20 ha.

Eesti taasiseseisvumisega kaasnenud metsavarude intensiivsem kasutamine lühiajalise kasumi saamise eesmärgil on seoses ühiskonna arengu ja heaolu paranemisega asendunud metsaomanike huvi kasvuga metsade pikaajalise kasutamise osas. Samas metsade majandamist (metsade uuendamist, kasvatamist, kasutamist ja metsakaitset) ei soodusta metsaomanikele kehtestatud maksusüsteem. Aasta-aastalt on suurenenud erametsades tehtud metsauuendustööde mahud. Mahtude suurenemisel on suureks toeks olnud Euroopa Liidu ja siseriiklikud toetused erametsandusele. Rangelt kaitstavate metsade osakaal on tänaseks tõusnud ligi 8%-ni ja ülejäänud metsade bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks on rakendatud erinevaid meetmeid. Innovaatiliste lahenduste loomisega on oluliselt paranenud metsaressursi arvestamine ning selle kasutamise planeerimine ja korraldamine. Samas on valdkonnas teravnenud sotsiaalsed probleemid – väheneb tööhõive ning kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus. Ebapiisavalt on teadvustatud metsasektori arengu olulisust riigi majanduses, säästliku metsanduse põhimõtteid ning metsade erinevaid funktsioone. Selleks, et muuta metsade majandamine pikemas perspektiivis tulemusrikkamaks, on oluliselt vaja parandada metsandussektori konkurentsivõimet ja soodustada metsade heaperemehelikku majandamist, tagades pikaajalise multifunktsionaalse metsanduse, mis vastab ühiskonna vajadustele nii täna kui tulevikus. Metsandussektori konkurentsivõimet aitavad parandada teaduse ja tehnika arengu ning metsa biomassi energiatootmiseks kasutamise soodustamine, ning keskkonnakaitseliste piirangute kompenseerimine, samuti metsaomanike vahelise koostöö tugevdamine, arendades metsanduslikku ühistegevust metsaomanike seas.

15. veebruaril 2011. a kinnitas Riigikogu uue Eesti Metsanduse arengukava, mis seab metsanduse eesmärgid aastateks 2011-2020. Arengukava põhieesmärk on metsade tootlikkuse, elujõulisuse ning mitmekesisuse ja tõhusa kasutamise tagamine.

Prognoosidest tulenevalt kujundavad järjest rohkem põllumajanduse ja metsamajanduse mudeleid **kliimamuutuse** pikaajalised suundumused. Eesti asub kliimavöötmes, kus sademete aastamaht (550–700 mm) ületab oluliselt aurumise (400–450 mm). Eestis kasutusel olevast põllumajandusmaast on kuivendatud 430 tuhat ha, metsamaal on kuivendusvõrke 690 tuhandel ha. Metsast kannatab liigniiskuse all veel ligikaudu 400 tuhat ha. Olemasolevatest kuivendussüsteemidest on enamik rajatud rohkem kui 30 aastat tagasi ning vajaksid uuendamist.

Maaparandussüsteemid on valdavalt 60–400 ha suurused ja paiknevad üldjuhul mitme maomaniku maal, mistõttu on oluline maaparandussüsteemi omanike ühistegevuse arendamine ja toetamine. Riigi kanda on maaparandushoiu kohustus ühiseesvooludel, mis on suure majandusliku tähtsusega. Nende ühiseesvoolude korrashoid loob eeldused ca 660 tuhat ha maaparandussüsteemide toimimiseks. 2005. a teostatud maaparandusuuringu tulemustest selgus, et kuivendatud maast on 11% heas, 63% rahuldavas ja 26% puudulikus kuivendus seisundis. Investeeringute nappus vähendab hea ja rahuldava kuivendus seisundiga maade osakaalu hinnanguliselt ligikaudu 2-3% aastas. Seega on üle poole põllumajandusmaa ja ligi poole metsamaa jätkuv sihipärane kasutamine võimalik ainult siis, kui nendel maadel tagatakse maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Vastasel juhul tekitavad mullastiku ja ilmastikutingimuste koosmõju tootmisriskide kõrge taseme.

Maapiirkondade **tööhõive** vähenes taasiseseisvumisjärgsel perioodil kümne aasta jooksul kolmandiku võrra ning oli madalseisus 2002. a. Peale liitumist Euroopa Liiduga hakkas tööhõive taas suurenema ja tööpuudus vähenes poole võrra. 2004-2008. aastate jooksul on tööhõive määr maapiirkonnas kasvanud 52,2%-st kuni 59%-ni, kuid seoses majanduslangusega vähenes 2009. ja 2010. a tööhõive määr vastavalt 53,6% ja 52,4%-ni. 2009. a oli maa-asulate elanikest hõivatuid 28,9% kogu Eesti tööhõivest. Sarnaselt arenenud riikidele väheneb ka Eestis põllumajanduses hõivatute suhteline osatähtsus kogu tööhõives. 2009. a oli põllumajanduses hõivatute osatähtsus 2,9% (17,4 tuhat hõivatut). Kuna 2010. aastal hõivatute üldarv vähenes suuremas tempos kui põllumajanduses hõivatute arv, kus oli 17,2 tuhat hõivatut, suurenes põllumajandusliku hõive osatähtsus 3,0%-ni. Võrreldes 2004. a on põllumajanduses hõivatute arv vähenenud 28,4%. 2004.-2009. aastate jooksul on põllumajandussektoris makstav keskmine brutokuupalk suurenenud 2 korda. Vähenenud on vahe tegevusalade keskmise brutokuupalgaga võrreldes: kui 2004. a moodustas põllumeeste brutokuupalk sellest 65,9%, siis 2009. a juba 76,1%. Majanduslanguse tõttu vähenes 2009. aastal tegevusalade keskmine kuupalk 5%, põllumajanduses aga 6,9% võrra ja moodustas tegevusalade keskmisest 76%. Ka netolisandväärtus tööjõuühiku kohta võrreldes 2004. a on suurenenud – FADN andmete järgi 12%. Põllumajanduses on hõivatute ealine ja hariduslik struktuur tootlikkuse kasvu saavutamisel oluliseks teguriks. 2007. a struktuuriuuringu andmetel majandatakse 2/5 põllumajandusmaad ilma põllumajandushariduseta, vaid praktilise

kogemusega põllumajandustootjate poolt. Samuti tuleb enam tähelepanu pöörata väikeste majapidamiste majanduslikule olukorrale, kuna nendest sõltub nii maa-astuse kui ka traditsioonilise maaelu ja rikkaliku kultuuripärandi säilimine.

2.2.2. Põllumajandus ja keskkonnahoid

Seoses põllumajandustootmise intensiivsuse tõusuga ning väike- ja keskmiste ettevõtete väheste investeerimisvõimalustega **ei järgita veel piisavalt keskkonnanõudeid ja häid tavasid**. Lisaks **puudub tootjatel motivatsioon üldistest keskkonnanõuetest rangemate nõuete täitmiseks**. Üheks võimaluseks siin on põllumajandusliku keskkonnatoetusega selliste nõuete ja piirangute täitmise kompenseerimine. Jätkuvalt on vaja täiendada põllumajandustootjate teadmisi põllumajanduse võimalikust negatiivsest mõjust keskkonnale ja seda vältida aitavatest tootmisvõtetest. Keskkonna parandamise eesmärkidel rakendatakse ka teisi vastavaid MAK 2007-2013 meetmeid. Selliste meetmete abil on võimalik tagada näiteks põllumajanduslik tegevus ja maakasutus selleks ebasoodsamates piirkondades, samuti tagada väärtuslike poollooduslike koosluste hea seisund, sest need säilivadki vaid põllumajandusliku tegevuse tagajärjel. Lisaks saab keskkonnameetmete kaudu piirata põllumajandusliku tegevuse negatiivset keskkonnamõju, kujundada põllumajandusmaastikke, säilitada ja luua väärtuslikke maastikuelemente ning muuta olemasolevat tootmispraktikat keskkonna – ja loomade heaolu vajadustele vastavaks.

Viimase 15 aasta jooksul on põllumajandusest tingitud reostuskoormus oluliselt vähenenud. Sellest tulenevalt on ka Eesti veekeskonna seisund valdavalt paranenud. Veeseisundi paranemisele on aidanud kaasa suures osas MAK 2004–2006 raames rakendatud meetmed, millega on toetatud mahepõllumajandust ning makstud ettevõtjatele keskkonnasõbraliku tootmise toetust. Samas ei ole olukord kõikjal positiivne – esineb ka **intensiivse põllumajandusliku tootmisega alasid, kus põhjavee maapinnalähedane veekiht ja mõned kohalikud vesikonnad (jõgede ülemjooksud, väikejõed ja -järved) võivad olla suhteliselt kehvast seisundis**. Hajureostusena veekogudesse sattuvate lämmastikuühendite peamised allikad on põllumajanduses kasutatavad mineraal- ja orgaanilised väetised, millest omakorda olulisim veekeskonna mõjutaja on lämmastik. Kui 1987. a viidi mineraalväetistega mulda hektari kohta 113 kg lämmastikku ja 2006. aastal vastavalt 46 kg (2007. a 48 kg, 2008. a 86 kg), on väetiste kasutamise langev trend tõenäoliselt lõppemas. Taimekaitsevahendite kasutamine on viimastel aastatel suurenenud ning samuti jätkuvalt tõusmas. Seetõttu on oluline põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetmete kaudu soodustada nende kasutamise piiramist.

Lisaks väetamisele võib probleeme tekitada ka puudulikust sõnnikukäitlusest tulenev reostus. Orgaaniliste väetiste (sõnniku) tootmine ja kasutamine on loomade arvu vähenemise tõttu küll oluliselt kahanenud, kuid samas kasutatakse sõnnikut kontsentreeritumalt. Reostuse peamine põhjus on enamasti **nõuetele vastavate sõnnikuhoidlate vähesus, sõnnikulaotamise halb korraldus ja laotusseadmete tehniline puudulikkus**. Seetõttu peavad loomakasvatustettevõtted tegema lähiajal jätkuvalt täiendavaid investeeringuid sõnnikukäitlusse. Lisaks tuleb arvestada parima võimaliku tehnika nõude rakendamisega. Osaliselt on aidanud sõnnikuhoidlate veekaitse-nõuete-ga vastavusse viimisele kaasa MAK 2004–2006 raames makstav sõnnikuhoidlatele esitatavate veekaitse-nõuete-ga vastavusse viimise toetus, samas

jätkatakse sõnnikuhoidlate toetamist MAK 2007–2013 loomakasvatusehitiste investeeringutoetuse raames.

Veekeskkonnale avaldab suurt mõju mulla seisund ning samas on see ka üks olulisem komponent, millest peamiselt sõltub taimekasvatustoodang. Erodeerunud muldade osakaal Eestis ei ole suur - erodeerunud ja erosioonihuga mullad moodustavad 3,1% Eesti põllumaa pindalast, samal ajal kui EL-25 vastav näitaja on 17%. **Keskkonnaprobleeme on põhjustanud tõsiasi, et erosioonist haaratud muldade peamisel levikualal Otepää ja Haanja kuppelmaastikul on põlde viljeldud samamoodi nagu ülejäänud Eestis.** Erosiooni tõkestamise võimalikud abinõud on erosioonitundlike alade metsastamine ja püsirohumaade alla viimine, kasuks tulevad ka heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste kaudu erosiooniohtu vähendavad nõuded pindalatoetuste taotlejatele.

Muldade hapestumine on samuti oluline probleem. Seda tuleb eriti ette Kesk- ja Lõuna-Eestis ning samuti Hiiumaa liivastel põldudel. Eesti põllumuldade reaktsiooni hoidmist taimede kasvuks soodsal tasemel saab tagada muldade liighappesuse neutraliseerimisega. Antud probleemi lahendamiseks on võimalus taotleda toetust MAK meetme 1.8 Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri põhitegevuse raames. Ekspertarvamuste põhjal on mullaga seotud üheks **põhiprobleemiks orgaanilise aine ja toitainetevaru vähenemine mullas**, mida põhjustab muldade loomulik arengu suund meie kliimatsoonis ja viljavahelduse nõuete eiramine, põllukultuuride monokultuurina kasvatamine, tasakaalustamata väetamine ja tahesõnniku kasutamise vähenemine. Selle lahendamise üheks võimaluseks on hea põllumajandustava kohaste tootmisvõtete kasutamine.

Eestis moodustavad põllumajanduslikuks tootmiseks ebasoodsad piirkonnad ca 50% põllumajandusmaast.⁵ Et maakasutus säiliks ebasoodsamates piirkondades, tuleb tagada ebasoodsas piirkonnas põllumajandusega tegelevatele ettevõtjatele ebasoodsamate tingimuste kompenseerimine.

Põllumajanduses on keskkonnasäästliku majandamise tagamise eeldus piisavad **finantsressursid, mis paljudel juhtudel on siiski väga piiratud.** Perioodiga MAK 2004-2006 võrreldes keskendutakse perioodil MAK 2007-2013 uute põllumajanduse keskkonnatoetuste tegevuste kavandamisel spetsiifilisemate keskkonnaküsimuste lahendamisele. Vee- ja mullakaitse tegevustele aitab kaasa põllumajanduslikus tootmises parima võimaliku tehnika kasutusele võtmine (suunatud loomade heaolu parandamisele ja keskkonnasõbralikumate maaviljelusmeetodite rakendamisele) ning põllumajandusliku keskkonnatoetuse põhimeede, keskkonnasõbraliku majandamise toetus. Lisaks saavutatavale stabiilsemale keskkonnaseisundile, mis tuleneb peamiselt rakendatavatest keskkonnasõbralikest tootmisviisidest põllumajanduses, on oluline tagada põllumajanduslik maakasutus piirkondades, kus see mängib olulist rolli traditsiooniliste maastike kujundamises ning kõrge loodusväärtusega alade säilimisel (NATURA aladel).

Arvestades, et NATURA 2000 võrgustiku alal asuvaid põllumajandusmaid on ca 55 tuhat ha, on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast vaja hüvitada nimetatud põllumajandusmaadel ning teatud tingimustel ka NATURA 2000

⁵ Komisjon on esitanud ettepaneku uute LFA alade määramise kriteeriumide kohta, mida on kavas kohaldada alates 2014. aastast. Toob kaasa muutusi ebasoodsate piirkondade osatähtsuses.

võrgustiku erametsamaal looduskaitsealadest tulenevate kitsenduste ning ELi linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamata jäänud tulu.

Traditsioonilise maakasutuse tulemusena on Eestis kujunenud vaheldusrikkad maastikud, mis on elupaigaks paljudele väärtuslikele liikidele. Tänu pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, on kujunenud looduskaitse ja kultuuripärandi ning maastiku seisukohast väärtuslikud ja olulised poollooduslikud kooslused. Varem püsivalt hooldatud alad võivad põllumajandusliku tegevuse vähenemisel kasvada umbe ja võsastuda, muutudes lõpuks metsaks. Elupaikade inventuurist on selgunud, et **niiduelupaikade** – puisniitude, loopealsete, lammi- ja rannaniitude – **pindala vähenemine on põhjustatud selliste traditsiooniliste põllumajandusvõtete nagu niitmine ja mõõdukas karjatamine, vähenemisest.** Lisaks on vähenenud rohumaaribade jätmise põlluservadesse ning hävimisohus on ka muud maastikuelemendid. Kultuuripärandi ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse vähetootlikke investeeringuid, näiteks kiviaedade ja muude maastikuelementide rajamist. Probleeme võib põllumajandustootjatele tekitada ka randade kinnikasvamine, sest linnud lähevad tavaliste toitumiskohtade puudumisel toitu hankima orasepõldudele. Alternatiivse tegevusena sobivad rannaniidud näiteks veiste, eelkõige vähemnõudlike lihavede karjatamiseks.

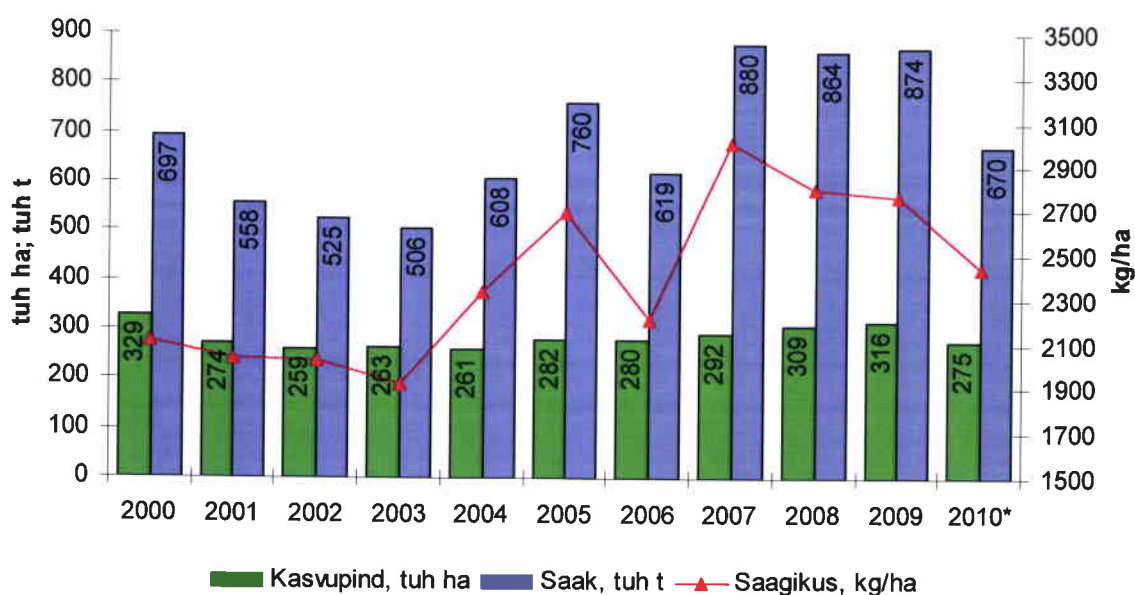
2.2.3 Taimekasvatuse ja taimekasvatussaadusteturu korraldus

Taimekasvatussaaduste osatähtsus moodustas 2010. a 44,5% põllumajandustoodangu väärtusest. Põllumajanduslikus maakasutuses on oluline koht teraviljakasvatusel, mis põhiliselt toodab söödavilja kohalikele loomakasvatusele. Samas mitmekesisustab maakasutust kartuli, tehniliste kultuuride ning puu- ja köögivilja ning marjade kasvatamine. 2007. a struktuuriuuringu andmetel oli 71% teravilja pinnast üle 100 ha suuruse kasvupinnaga ettevõtetes, mis moodustasid vaid 8% teraviljakasvatajate arvust.

Teravilja saagikus on Eestis võrreldes teiste liikmesriikidega väga madal. 2010. a esialgsete andmete põhjal oli keskmine saagikus 2,4 t/ha. Suurtes ettevõtetes on saavutatud siiski oluline edasimineku hektarisaagikuse tõstmisel ning erandiks pole ka 4-5 t/ha. Lisaks suhteliselt lühikesele vegetatsiooniperioodile ja madala mullaviljakusega põllumaale on madal keskmine saagikus tingitud ka väiksemate ettevõtete omanike väheses kaasaegses oskusteabes ja rahaliste vahendite nappuses. 2009. a FADN andmetel oli väikeste ettevõtete (kuni 40 ha maakasutusega) teravilja keskmine saagikus 40% madalam kui suurtes (üle 400 ha maakasutusega ettevõtetes). Teraviljakasvatuse majanduslikult jätkusuutlikuks arenguks on oluline hektarisaagikuse tõstmine, mis nõuab kaasaegsete agrotehnoloogiliste vahendite ja võtete kasutamist. See aga omakorda eeldab nii suuri investeeringuid, kui ka vajaliku teabe viimist põllumajandustootjateni koolituste ja infopäevade abil. Saagikuse järsule tõusule saavad piiravaks ka Eestis kehtivad keskkonnanõuded, mistõttu järjest suureneb vajadus keskkonnaseisundit arvestavate tootmisviiside ja tehnoloogiate kasutuselevõtu järele.

Eesti suudab üle 300 tuhande ha suuruse teravilja kasvupinnaga tagada teravilja sisevajaduse, mis on ca 700 tuhat tonni. Samas mõjutab teravilja kogusaaki kõige rohkem ilmastik, 2007. a soodsate ilmastikutingimustega aastal oli teravilja

kogutoodang 879,5 tuhat tonni, mis ületas viimati 800 tuhande tonni piiri 1993. a (810,7 tuhat t). 2008. a ebasoodsates ilmastikutingimustes koristatud teraviljasaak kujunes küll oodatust suuremaks (862,3 tuhat t, mis on ainult 2% väiksem kui 2007. a koristatud saak), kuid oluliselt langesid vilja kvaliteedinäitajad. 2009. a suhteliselt soodsate ilmastikuoludega aastal koristatud saak kujunes ligilähedaseks 2007. aastal koristatud taasiseseisvumisaja rekordsaagile, kokku 879,0 tuhat tonni. 2010. a erakorraliste ilmastikuolude tingimustes (kohatine põud, liigkuumus ja vähene sademete hulk) saadi SA esialgsel andmetel 670 tuhat tonni teravilja 275,1 tuhat hektarilt. 2009. a oli maheteravilja osakaal teravilja kogusaagis 2,0%, kartuli mahetoodangu osakaal oli 1,2%, kõögiviljal 0,4% ning puuviljadel-ja marjadel 5,4%.

Allikas: SA, 2010* esialgsed andmed

Joonis nr 1. Teraviljakasvatuse Eestis (kasvupind, saak, saagikus) aastatel 1999-2010.

Teraviljaturu korralduses vähendati ÜPP „tervisekontrolli“ tulemusel turulesekkumise meetmeid. Põllumajandus- ja kalandusministrite nõukogu otsustas, et sekkumismeetmed ei peaks aeglustama põllumajandustootjate võimet reageerida turusignaalidele. Selleks kehtestati odra sekkumistasemeks null tonni ja nisu puhul on sekkumisostud võimalikud sekkumisperioodil hinnaga 101,31 eurot tonni kohta kuni 3 mln tonni ulatuse, sekkumisostud tehakse pakkumise teel. Sekkumisvarud on olnud ka enim puudust kannatavate isikute jaoks toiduga varustamise kindlustamise allikaks.

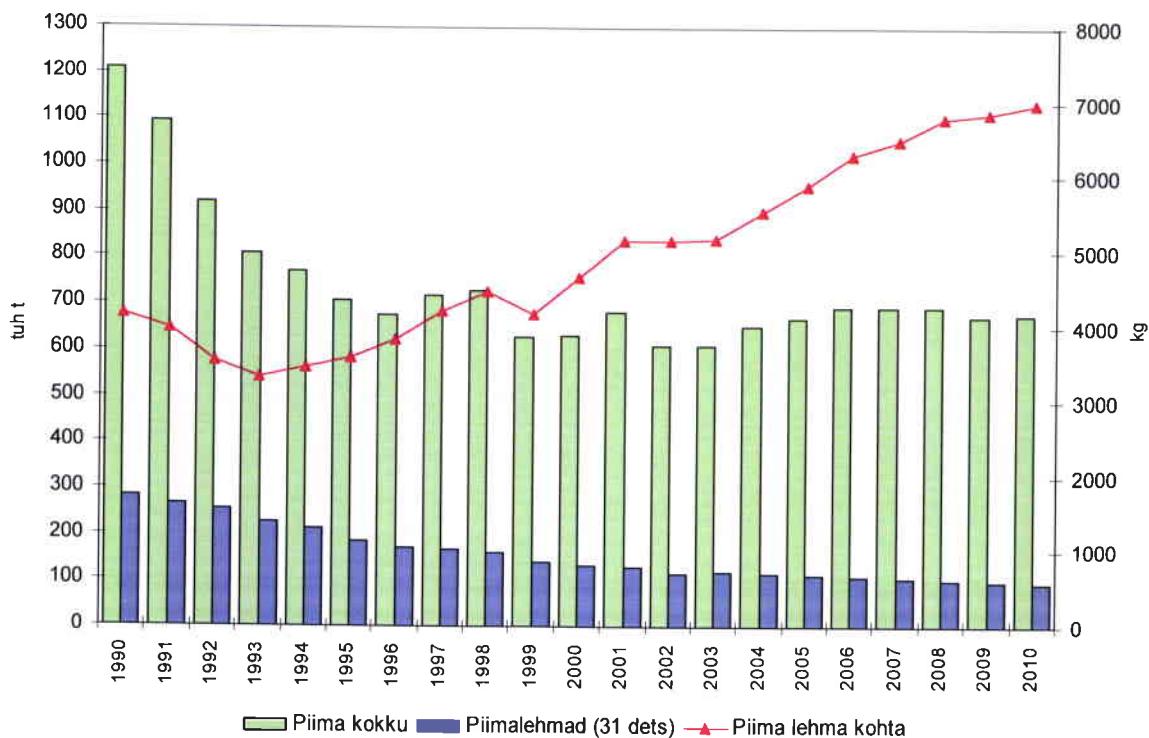
Komisjon tegi 2010. a ettepaneku läbi vaadata toiduabi jaotamise programm. Ettepaneku kohaselt saab toiduaineid nii sekkumisvarudest, kui ka turult, lisaks laiendatakse toiduainete valikut, kavandatakse toiduabi jagamise programm pikemaajaliselt, selgitatakse prioriteedid toiduabi jagamisel ning skeem oleks kaasrahastatav liikmesriikide poolt. Puu- ja kõögivilja sektori turukorralduse raames alustati 2009. a sügisel koolipuuvilja programmi, mille eesmärgiks on edendada koolilaste seas puu- ja kõögivilja tarbimist. Tegemist on poliitikaalgatusega, mis ulatub ka sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonda. Põllumajandusministeerium toetab seisukohta, et lasteasutuste ja koolide toit sisaldaks võimalikult palju kohalikku, värsket ja mahepõllumajanduslikult toodetud toitu.

2.2.4 Loomakasvatus ja loomakasvatussaadusteturu korraldus

Eesti sobivad kliimaatilised tingimused heintaimede kasvuks ja maa olemasolu loovad eeldused rohumaaviljeluseks ja panevad aluse loomakasvatusele. Loomakasvatussaaduste osatähtsus moodustas 2010. a 55,5% põllumajandustoodangu väärtusest 2010. a lõpu seisuga oli Eestis SA esialgsetel andmetel 236,2 tuhat veist, 373 tuhat siga, 85 tuhat lammast ja kitse ning 2,0 mln lindu. 2010. a peeti mahepõllumajanduses kokku 25,2 tuhat veist (10% veiste üldarvust), 42,5 tuhat lammast, 798 kitse, 1104 siga, 10,9 tuhat lindu, 927 küülikut ning 499 mesilaspere.

Piima tootmine on traditsiooniliselt olnud üks Eesti põllumajanduse alustugedest, andes kogu põllumajandussektori kogutoodangust kolmandiku. 2008. a toodeti 86% piimast üle 50 lehmaga karjades. Väikeste kuni 50 lehmaga karjade (üle 90% kõikidest karjadest) osakaal on pidevalt langenud, kukkudes 39%-lt 1998. a 14%-le 2008. a. 2/3 kõikidest tootjatest omab vaid 1-2 lehma ning veel neljandik tootjatest 3-29 lehma. Paljud väga väikestest tootjatest turustavad piima lokaalselt, piimakvooti omab neist vähem kui viiendik.

Viimastel aastatel on piimalehmade arv pidevalt vähenenud, kuid keskmine produktiivsus lehma kohta ja kuni 2008. a ka piima kogutoodang on järjepidevalt kasvanud. 2010. a jõudis keskmine aastane väljalüps lehma kohta taas kõigi aegade parimani ehk 6977 kg-ni, piima kogutoodang peale 2009. a langust 2010. a taas suurenes (2009. a võrreldes 0,6%), jõudes 675 696 tonnini. Piimatootmise vahepealse vähenemise tingis halb turuolukord – piima keskmine kokkuostuhind 2009. a oli 30% madalam kui eelmisel aastal. 2010. a aga turuolukorra paranedes piimahind tublisti tõusis, jäädes viimaste aastate maksimumtasemest 2008. a vaid 6,5% madalamaks. Suurt tähelepanu pööratakse tõukarja aretusele, tasakaalustatud söötmisele, uute lüpsilautade ehitamisele ja kaasaegse tehnoloogia kasutusele võtmisele. Olulist edu on saavutatud piima kvaliteedi parandamisel.

Allikas: SA, 28.01.2011

Joonis nr 2. Piimalehmade arv, piima kogutoodang kokku ja keskmiselt lehma kohta 1989-2010

Mahepõllumajanduslikult peeti 2010.a 202 ettevõttes kokku 3275 piimalehma (suurenemine võrreldes 2009. aastaga 7%). 2009.a toodeti kokku 10 598 tonni mahepõllumajanduslikku lehmapiima, mahepiima osakaal piima kogutoodangust on 1,6 %.

Piimaturu korraldus. Piima kogutoodangu kasvule vaatamata ei ole Eesti EL-s tootmise piiramiseks rakendatava tootmiskvoodi täitmisele (ning ületamisele) väga lähedale jõudnud, sest pidevalt on suurenenud ka kvoot: suure hulga kasutamist mitte leidnud otseturustamiskvooti on tootjad muutnud ümber tööstusele tarnimise kvoodiks, 2006. a lisati Eesti kvoodile ligi 22 tuhande tonni suurune nn. restruktureerimise erireserv, 2008/09 kvoodiaastast suurendati kõigi EL liikmesriikide kvote 2% võrra ning alates 2009/10 kvoodiaastast lisandub viiel järjestikusel aastal kõigi EL liikmesriikide kvoodile veel 1% kvooti juurde. Kvoodi suurenemise ning turukriisist tingituna piima tarnimise vähenemise tõttu langes 2009/2010 kvoodiaastal Eestis tarnekvoodi täitmine tavapäraselt 92-93% tasemelt 87% tasemele. Eestile 2010/2011 kvoodiaastaks määratud kvoot on kokku 672 547 197 kg.

Kuigi EL piimaturu korralduse areng liigub lihtsustamise ja turulesekkumise meetmete vähendamise suunas (viimati näiteks ÜPP „tervisekontrolli“ raames lõpetati osade skeemide kasutamine või anti osade skeemide käivitamise üle otsustaja roll Euroopa Komisjonile), suurenes 2009. a halvast turuolukorrast tingituna turumeetmete kasutamine nii EL-s kui Eestis oluliselt. Keerulise olukorra tõttu võttis Euroopa Komisjon vastu rida meetmeid: või eraladustamise varasem alustamine ning pikendamine kuni järgmise korralise perioodi alguseni, eksporditoetuste taastamine piimatoodete kolmandate riikide turgudele viimisel, või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu jätkamine pakkumismenetluse teel pärast aastaste

maksimumkoguste täitumist ning sekkumisperioodi pikendamine järgmise korralise perioodi alguseni, jne). Kui või eraladustamise skeemi vastu Eesti ettevõtjad huvi ei tundnud, siis 2009. a oktoobrini-novembrini rakendatud eksporditoetust taotleti agaralt – 2009. a lõpus ja 2010. a alguses maksti piima eksportööridele kokku 1,77 mln eurot toetust. Ka sekkumislattu müügi vastu oli Eestis 2009. a huvi suur, kokku osteti 1 300 tonni võid 2,9 mln euro eest ning 2 861 tonni lõssipulbrit 4,8 mln euro eest. 2009. a novembris Põllumajandus- ja Kalandusnõukogu poolt halva turuolukorra tõttu heakskiidetud erakorralise meetmena maksti 2010. a esimesel poolel EL piimatootjatele ühekordset toetust, sellest Eesti tootjatele piima turutoetusena 1,3 mln eurot. Turukriisist ajendatuna kutsuti oktoobris 2009. a kokku piimanduse kõrgetasemeline ekspertgrupp, mille 15. juuniks 2010. a koostatud aruande põhjal esitas Euroopa Komisjon 2010. a lõpus nn. piimapaketi eelnõu seadusandlike ettepanekutega mitmete erandite kehtestamiseks, sh. tootjate läbirääkimisjõu suurendamise, tootja ja töötaja vaheliste lepingute, jne osas.

2009. a teises pooles alanud turuolukorra kiire paranemine ning piimatoodete hindade stabiilselt kõrgel tasemel püsimine võimaldas 2010. a enamuse põhiliste piimaturu korraldusmeetmete aktiivsest kasutusest väljasolekut – võid ja lõssipulbrit sekkumiskokkuostuks ei pakutud, piimatoodete ette fikseeritud eksporditoetuse määrad püsisid nullis ning vähesed esitatud pakkumismenetluse kaudu taotletava eksporditoetuse taotlused lükati tagasi. Paranenud turuolukorrast lähtuvalt otsustas Euroopa Komisjon alates juunist 2010. a avada sekkumislaoost pakkumismenetluse teel või ja lõssipulbri müügi. Sama aasta lõpuks oli kogu EL sekkumisladudes olev või ning suur osa lõssipulbrit kas laost välja müüdud või enim puudust kannatavatele isikutele toiduabi skeemis jaotamiseks määratud. Eesti ladudes oli 2010. a lõpu seisuga müügiks järgi 635 tonni lõssipulbrit.

Oluline on laste tervislike toitumisharjumuste kujundamine ja koolipiima skeemi abil, mis soodustab lasteaialaste ning kooliõpilaste hulgas piima ja piimatoodete tarbimist ning samuti võimaldab koolipiimatoetus lasteaialastele ning õpilastele pakkuda abiskeemi raames lubatavaid tooteid soodsama hinnaga. Skeemis osalemise aktiivsus on järk-järgult kasvanud alates EL koolipiimatoetuse skeemi rakendamisest Eestis 2004. a 1 oktoobrist. 2010. a lõpuks oli koolipiimatoetuse skeemis osaleva 997 õppeasutuse kaudu tõusnud potentsiaalsete koolipiima tarbivate õpilaste arv Eestis 208 569-ni (tabel 1) ehk ligi 95 % kogu 2010/2011. kooliaasta sihtrühmast. Koolipiima skeemi raames tarbitud piimatoodete eest maksti 2010 a toetust kokku 1,3 mln eurot (20,4 mln krooni), sellest EL toetuse osa moodustas 608 tuhat eurot (9,5 mln krooni) ja Eesti riigi eelarvest makstav täiendav toetus 697 tuhat eurot (10,9 mln krooni).

Liha tootmine. Piimatootmise järel on tähtsusetl teisel kohal sealihaga tootmine. Sealihaga tootmisel ja töötlemisel on pikaajalised traditsioonid ning selle tarbimine püsib aastate lõikes stabiilselt kõrgeimana. SA andmeil toodeti 2009. a. Eestis kokku 76 000 tonni liha, millest 61% moodustab sealihaga, 19 % veiseliha, 20% linnuliha ning 1% lamba- ja kitseliha. SA esialgsetel andmetel toodeti kanamune 2010. a. 184,5 tuhat tükki, võrreldes 2009.a. suurenes toodetud kanamunade arv 6,7% võrra. Kui 2007. a oli siseturu lihaga isevarustatuse tase 75%, siis tootmismahu kasv ning tarbimise vähenemine kasvatasid selle 2009. a 84%-ni. 2008. a võrreldes suurenes tase 7% võrra. Isevarustatuse tase sealihaga puhul oli 2009. a 102,7%, veiseliha puhul

84,7% ja linnulihal 53,5%. Kodumaine lihatoodang kokku kattis siseturu vajadused viimati 1993. aastal, misjärel puudujääv osa on kaetud impordiga

Viimastel aastatel on jõudsalt arenenud lihaveiste kasvatamine. Lihaveistelt saadakse kvaliteetset, vähese rasvasisaldusega ja valgurikast liha ning nende pidamine on oluline ka maastikuhoolduse seisukohalt. Karjatamine aitab korras hoida ning säilitada poollooduslike koosluste liigilise mitmekesisuse. Aasta-aastalt on lihaveiste arvukus Eestis suurenenud, 2010. a ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse taotlemise ajaks oli vastavalt põllumajandusloomade riikliku registri andmetele loomapidajatel kokku 20 769 toetusõiguslikku ammlehma – seega ületati ammlehma toetusõigused, mis liitumislepingus määrati 13 416 loomale.

Ka lambakasvatus on arenenud. 2010. aastal ute kasvatamise täiendava otsetoetuse taotlemise käigus määrati toetus 45 329 ute kohta, mis võrreldes 2004. a on 2,4 korda enam. Liitumislepingus ute toetusõigused (48 000) ei ole veel ületatud.

Lihaturu korralduses on võrreldes piimaturu korraldusega turule sekkumise meetmeid vähem ning Eestis on neid ka vähe kasutatud.

Alates 2004. a on Eestis rakendatud tapaloomade rümpade klassifitseerimist ehk kvaliteediklasside määramist, mis loob eelduse saada kõrgema kvaliteediga liha eest kõrgemat hinda. Eestis määratakse veiserümbad EL-i ühtse skaala kohaselt kvaliteediklassidesse kolmes suuremas tapamajas, kus tapetakse aastas keskmiselt üle 75 täiskasvanud veise nädalas - Saaremaal, Rakveres ja Valgas. 2010. a klassifitseeriti kolme ettevõtte poolt 23 234 veise rümpa, mis võrrelduna 2008. a on 3865 rümba võrra väiksem. Sarnaselt eelmistele aastatele oli enam D kategooriasse (lehmad) kuuluvaid P2 (lihaklass lahja, kergelt rasvane) veise rümpi.

Searümpade klassifitseerimise kohustus on tapamajades, kus tapetakse rohkem kui 150 nuumsiga või noorkulti nädalas. Eestis on selliseid ettevõtteid 4.

Tänaseks on kujunenud olukord, kus lammaste tapmise ja lambaliha käitlemisega ei tegele ükski lihatööstus.

Mee tootmine on 2009. a suurenenud 13% võrreldes 2008. a. 2009. a toodeti Eestis 575 tuhat tonni mett. 2009. a lõpuks oli Eestis 27,5 tuhat mesilaspere (millest mahemesilasperesid oli 499 ehk 1,7%), võrreldes 2008. a suurenes mesilasperede arv 10% võrra. Mee isevarustatuse tase oli 2009. a 70%, mis on viimase viie aasta madalaim näitaja. Alates Euroopa Liiduga liitumisest rakendatakse Eestis riikliku mesindusprogrammi („Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riiklik programm”). 2010. a lõppes teine kolmeaastane programmiperiood. 2010. a kiideti heaks “Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riiklik programm 01.09.2010 - 31.08.2013”. Programmi peamine eesmärk on mesindussektori arendamine, parandades mesindussaaduste tootmise ja turustamise tingimusi.

Tõuaretuse osas on täna Eestis tunnustatud kaks põlistõugu – eesti hobune ja eesti maatõugu veis. Nad on aastasade vältel kohanenud siinse taimestiku ja kliimaga ning on osa meie kultuuripärandist. Nii põlistõud kui kohalikud tõud - tori ja eesti raskeveohobune ning eesti vutt on nende arvukuse märgatava vähenemise tõttu tunnustatud ohustatud tõugudeks. Viimasel kümnendil on eesti maatõugu veiste arv tänu erinevate toetuse maksmisele püsinud. Eesti hobuste arv on isegi suurenenud seoses nende aktiivse kasutamisega ratsutamiseks ja taluturismis.

2.2.5 Põllu- ja metsamajandussaadustel põhinev bioenergia

Uute toodete arendamisel on suur potentsiaal põllumajandus- ja metsandussaaduste kasutamisel energiatootmiseks. **Biomassi tootmine on üks võimalus maaettevõtlike mitmekesistamiseks ja seeläbi tootmisstruktuuri parandamiseks.** Eesti on EL-s üks neid piirkondi, mis saab oma maa ja metsa ressursse oskuslikult kasutades müüa väärdatud biomassi EL turule, kus nõudlus selle järele koos pakutava hinnaga kasvab stabiilselt. See tootmisharu on alles väljakujunemise järgus, mistõttu olemasoleva potentsiaali mõistlikuks kasutuselevõtuks ja riiklike kohustuste täitmiseks tuleb erinevaid toetusmeetmeid pidevalt jälgida ja sihipäraselt suunata. Euroopa Liidu taastuvenergia direktiiv annab pikaajalised kohustused sektori arendamiseks EL-s. Aastaks 2020 on seatud eesmärgiks suurendada taastuvate energiaallikate osakaalu energiatarbimises 20%-ni.

Vaatamata teadlaste hinnangute lahknemisele, saab suhtes teiste EL riikidega väita, et Eestis on **põllumajanduse ja metsanduse võimalused taastuva energia tootmiseks seni suuresti kasutamata.** Selle kasutamiseks ja maapiirkondades täiendavate töökohtade loomiseks soodustatakse MAK 2007-2013 raames põllumajanduses ja metsanduses investeeringuid, mis on suunatud ka taastuvenergia tootmisele. Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013 raames on integreeritult teiste riigi energeetika arengukavadega ette nähtud meetmed valdkondlikuks teadus- ja arendustegevuseks, turuseireks, uute teadmiste siirdeks ning teavitustegevuseks. Arengukava edukat rakendamist on 2008-2009. a takistanud rahastamise kärpimine. 2009. a otsustati arengukava tegevused osaliselt liita Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi väljatöötatava taastuvenergia tegevuskavaga. Lisaks on nimetatud eesmärkide täitmisele kaasaaitamiseks rakendatud EL eelarvest rahastatavat energiakultuuride kasvatamise toetust, mida 2008. a maksti 11 568 ha, 2009. a 20 524 ha ja 2010. a 24 605 ha kohta.

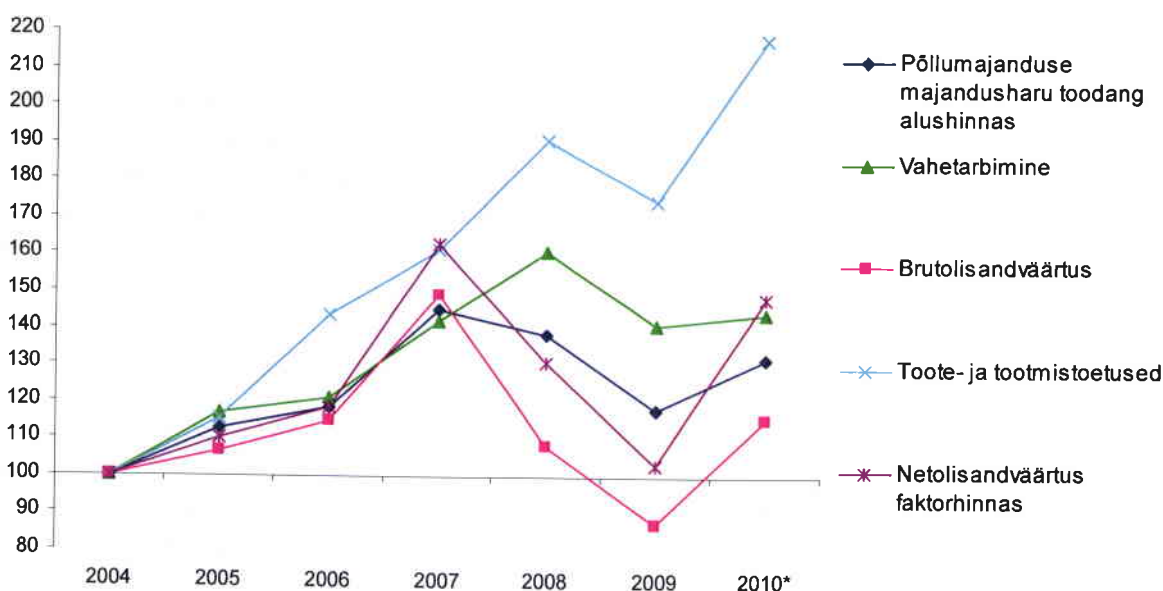
2.2.6 Põllumajanduse majanduslik olukord ja meetmed konkurentsivõime tõstmiseks

Peale Euroopa Liiduga liitumist, suurenesid oluliselt nii toetused põllumajandussektorisse kui ka põllumajandustoodangu müügihinnad, mille tulemusel on oluliselt tõusnud ka netolisandväärtus faktorhinnas ja ettevõtjatulu sektori tasandil. Kuigi põllumajandussektori majanduslik olukord paranes viimaste aastate majandusnäitajate põhjal kuni 2007. a, jäi põllumajandussektori lisandväärtuse osatähtsus SKPs 2009. a 1,5% tasemele.

Võrreldes 2009. a suurenes 2010. a põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus alushindades esialgsel hinnangutel 12%, sh toodangu kogus vähenes 2,5% ja tootjahinnad tõusid keskmiselt 14,5%. 2010. a toodangu väärtus oli 9% madalam kui 2007. a ja 5% madalam kui 2008. a. Viimase aasta tõusu mõjutas nii taimekasvatustoodangu väärtuse suurenemine 12,6%, kui loomakasvatustoodangu väärtuse suurenemine 13,3%. 2010. aastal I poolaastal jätkus põllumajandustoodete hinnalangus, kuid II poolaasta hinnatõusu tulemusel oli aastane tootjahindade tõus keskmiselt 14,5%. Ka sisendite hinnad tõusid, (3,2%), kuid aeglasemalt kui tootjahinnad. Ka kulumi maht jätkas veel väikest tõusu (3,2%), tootmistoetused⁶

⁶ Ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamistoetus, elatustalude kohanemise toetus, NATURA 2000 põllumajandusmaa kohta antav keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus, põllumajandusliku tegevusega alustava noore

suurenesid 2010. a 32%, mistõttu tootmisteguritulu (netolisandväärtus faktorhinnas koos tootmistoetustega ja ilma muude maksudeta), mis mõõdab hüvitust kõigile kasutatud tootmisteguritele (maa, töö, kapital), suurenes 43% võrra jäädes küll 2008. a tasemest 13% kõrgemaks, kuid kõrgeima tulemusega 2007. a tasemest 10% madalamaks.

Allikas: SA, PM

Joonis nr 3. Põllumajanduse majandusharu toodangu (alushinnas), vahetarbimise, brutolisandväärtuse, toote ja tootmistoetuste, netolisandväärtuse faktorhinnas muutus aastatel 2004-2009 (2004.a = 100%)

Meetmed konkurentsivõime tõstmiseks

Põllumajandustootjate sissetulekute taset toetatakse oluliselt ka otsetoetuste maksmisega. Eestis on alates 2004. a rakendatud ühtset pindalatoetust (ÜPT, mis on uutele liikmesriikidele ülemineku skeem regionaalsele ühtsele otsemaksele) ja täiendavaid otsetoetusi. Vabariigi Valitsus on oma 2007.-2011. aastate tegevusprogrammis kinnitanud, et maksab konkurentsitingimuste võrdsustamiseks riigieelarvest täiendavaid otsetoetusi vastavalt Euroopa Liiduga liitumise lepingus sätestatud maksimaalmääradele. EL eelarvest makstav ÜPT tase on 2004. a 25%lt suurenenud 2010. a 70%le ja Eesti eelarvest makstavate täiendavate otsetoetuste maksimaalne lubatud tase on suurenenud 100%le. 2010. a maksti otsetoetusi 1 674,8 mln krooni, sh ÜPT 1135,2 mln krooni, energiakultuuritoetust 16,3 mln krooni, piimasektori eritoetust 19,01 mln krooni ja täiendavaid otsetoetusi 439,58 mln krooni. Võrreldes 2004. a on otsetoetuste summa kokku suurenenud 2,3 korda. Üldine suund otsetoetuste lahtisidumisest konkreetsest tootmise kohustusest, on sisuliselt tänaseks edukalt rakendunud – 2010. a maksti vaid 3,2% otsetoetustest toodanguga seotult. Alates 2009. a on rakendatud ka nõuetele vastavuse süsteemi kohustuslike majandamisnõuete valdkonda, kus mitmete pindalatoetuste, sh. otsetoetuste saamine on sõltuvuses keskkonna-, inimeste ja loomade tervishoiu, taimetervise, ning loomade

ettevõtja toetus, ühtne pindalatoetus, tootmise kohustusest lahtiseotud täiendavad otsetoetused, turutoetuse erimeede piimasektoris ja muud riiklikud toetused on arvestatud tekkepõhise arvestusprintsipi kasutades vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 138/2004 kehtestatud nõudeid

heaolu nõuete täitmisest. 2010-2013. a makstakse piimasektori eritoetust vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artikli 68 võimalustele.

ÜPP „tervisekontrolli” raames kokkulepitu annab õiguse senikehtiva ühtse pindalatoetuse maksmist jätkata kuni aastani 2013 ja täiendavate otsetoetuste süsteemiga jätkata kuni aastani 2012. Otsused turule sekkumise meetmete rakendamise jätkamise ja kohandamise osas ei olnud nii ambitsioonikad kui loodetud. Siiski jätkus suund vähemale reguleeritusele ja suuremale turuleorienteeritusele koos kinnitusega piimakvoodi süsteemi lõppemisega alates 2015. a. See annab põllumajandustootjatele teatud stabiilsuse olukorras, kus täiendavate otsetoetuste maksimaalsel lubatud määral rahastamine riigieelarvest võib olla raskendatud. Maailmakaubanduse täiendavad liberaliseerimispüüdlused ebaõnnestusid, kui 2009. a ei suudetud lõpetada Doha arenguvooru kõnelusi Maailma kaubandusorganisatsioonis (WTO).

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüs (2006. a) viitab sellele, et valdav osa põllumajandusettevõtetest kuuluvad kaasaegse tehnoloogia seisukohast küll arenemisvõimeliste põllumajandusettevõtete hulka, kuid nende hulgas on siiski veel küllalt palju selliseid (eriti väiksema majandusliku suurusega ettevõtted), kes vajavad jätkusuutlikuks toimimiseks struktuurimuutusi nii tootmismahtude suurenemise, toodangu lisandväärtuse suurendamise kui alternatiivsete tegevuste arendamise osas. Arvestades seda, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt just väiksema käibega põllumajandustootjate hulgas, toetatakse MAK 2007 – 2013 selle suurusgrupi põllumajandustootmise mitmekesistamist ja omatoodetud saaduste töötlemist. Nende tugevnemine ja jätkusuutlikkuse paranemine on äärmiselt oluline maaelu arengu ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori seisukohast.

Põllumajandussektori üheks probleemiks on tootmisahela (tootmine – töötlemine – kaubandus - tarbija) lünklikkus, riiklikult tunnustatud kvaliteediskeemide puudumine, nõrk ühistegevus ja turundus ning väikesed kulutused innovatsioonile. Põllumajandustootjate kohanemisvõime on madal ning neil on raskusi oma toodete müügieelsel ümbertöötlemisel, kvaliteedinõuete täitmisel ja turustamisel. **Lahenduseks on tootmisahela kui terviku arendamine ja tootjate omavahelise koostöö edendamine** (omatoodetud saaduste ühine tootmine, töötlemine ning ühisturustamine jms), põllumajandustootjate osalemine kvaliteediskeemides, ühisturustamise mahtude oluline suurendamine.

2009. a veebruaris oli Eestis äriregistri andmetel 84 tegutsevat põllumajandustootjate tulundusühistut, neist 67 määratlesid oma põhitegevusalana taime- või loomakasvatuse või neid teenindavad tegevusala, 6 toiduainete tootmise (so töötleva tööstuse), 13 toiduainete hulgemüügi ja 1 nõupidamiste ja messide korraldamise. Nende müügitulu (koos nende kontrolli all olevate äriühingute müügituluga) kokku oli 2008. aasta majandusaasta aruannete järgi 3,1 mld krooni. Samas tervelt 14% tulundusühistutest ei tegelenud 2008. a üldse majandustegevusega. Taime- või loomakasvatuse või neid teenindaval tegevusalal tegutsevate tootjarühmade müügitulu oli 663,7 mln krooni, mis moodustas ainult 7,5% kogu taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade ettevõtjate müügitulust, mis oli 8 848,0 mln krooni. Kõige rohkem oli tegutsevaid põllumajandustootjate tulundusühistuid piimandussektoris 34, teravilja ja õlikultuuride kasvatusega tegeles

18, taimekasvatuse abitegevustega (so peamiselt teenuste osutamisega) 16, seakasvatusega 5, köögiviljakasvatusega 4, puuvilja- ja marjakasvatusega 3, segapõllumajandusega 2, üks tulundusühistu tootis rohusöötaid ja üks kavandas ühistegevust linakasvatuse valdkonnas. Põllumajandustootjate poolt tootjarühmade loomise ja nende tegevuse arendamise toetamisega on võimalik suurendada ühise turustamise kaudu eelkõige tootjate poolt toodetud toodete ja väikese ning killustatud tootmismahuga nišitoodete turulepääsu võimalusi ja kasvatada nende turuosa.

2.2.7 Põllumajandussaadusi töötlev tööstus⁷

Peamine kodumaise põllumajandustoodangu kokkuostja ja väärindaja on kohalik toiduainetööstus. Toiduainetööstus (sh joogitööstus) andis 2009. a ligikaudu 2% Eesti SKPst ja 4,4% koguekspordist. 2009. a töötas toiduainetööstuses 3,5 % hõivatutest. Võrreldes 2008. a vähenes töötajate arv 10%. 2010. a jätkus toiduainetööstuses hõivatute arvu vähenemine, hinnanguliselt vähenes töötajate arv üle 5 % võrreldes 2009. a. Töötajate arvu vähenemisele on oma mõju avaldanud nii üldine majanduslangus (nõudluse vähenemine) kui ka ettevõtetes tööjõu efektiivsem kasutamine, mida kinnitab ka lisandväärtuse kasv töötaja kohta (2008. aastal 8,4 % võrreldes eelmise aastaga, 2009. aastal 5,1%). Ehkki tööviljakuse kasv on olnud üsna kiire, ei tähenda see, et võimalused efektiivsuse edasiseks kasvuks on ammendatud. Endiselt on aktuaalne suurem koostöö tööstuste vahel ja spetsialiseerumine aga ka investeringud tootmisprotsessi automatiseerimiseks ning suurema lisandväärtusega toodete osakaalu suurendamiseks. Samas oleks Eestis ka piisavalt kasvuruumi nišitooted tootvate mikroettevõtetele, kes töötleksid ümber väiketootjate poolt pakutavat toorainet.

Toiduainetööstus moodustas 2009. a Eesti töötleva tööstuse kogutoodangust 22 %, kuid 2010. a osakaal veidi langes (-5 protsendipunkti). Võrreldes paljude teiste tööstusharudega on langus toiduainetööstuses olnud väiksem, sest nõudluse vähenemine toiduaineturul pole olnud nii suur kui näiteks ehitusmaterjalide tööstuses. Ligi kolmandiku toiduainetööstuse kogutoodangust moodustavad piimatooted, järgnevad lihatooted, joogid ning leiva- ja pagaritooted. Toiduainetööstuse puhaskasum 2009. aastal oli 45,8 miljonit eurot ning vähenes võrreldes 2008. aastaga 22,2 %. 2009. a vähenes põllumajandussaaduste ja –toodete (KN grupid 1-24) eksport võrreldes eelmise aastaga 15,5 % ja import 17,1 %. Ekspordi kasvule toetuv majanduse elavnemine algas 2010. aastal. 2010. a suurenes põllumajandussaaduste ja –toodete (KN grupid 1-24) eksport võrreldes eelmise aastaga 27,3 % ja import 9,1 %, kuid väliskaubandusbilanss on jätkuvalt negatiivne.

Eesti põhilisteks ekspordipartneriteks on naaberriigid – Venemaa, Soome, Läti, Leedu, Rootsi. **Ekspordi arengut takistavad suhteliselt väikesed tootmismahud, sõltuvus sekkumistoodete turgudest ning liigne orienteeritus toorainemuügile.** Arvestades tooraine (eriti piimapulber, või) hindade suurt kõikumist maailmaturul ning sellest tulenevat ebastabiilset sissetulekut tootjale, on suund rohkem tähelepanu pöörata töödeldud toodetele turu leidmiseks väga olulise tähtsusega. 2010. aastal kasvas liha ja lihatoodete eksport 228,1 mln krooni (30%). Eestist eksporditakse palju elusloomi. Jätkuvalt on kasvanud elusveiste eksport (2010. aastal eksporditi 30 tuhat veist (eluskaalus 3722 tonni, mis suurenes eelmise aastaga võrreldes 1115 tonni,

⁷ Numbriliste näitude allikaks on peamiselt Statistikaameti andmebaas, kui ei ole märgitud teisiti.

42,7%). Elussigade eksport aastaga natukene vähenes. 2010. aastal eksporditi 153,6 tuhat siga (eluskaalus 16375 tonni, mis on 2009. aastaga võrreldes 2162 tonni, 11% vähem). Elussigade ekspordi vähenemise üheks põhjuseks võib olla 1. jaanuaril 2010. aastal Venemaa-Kasahstani-Valgevene tolliliidus kehtima hakanud uued ühised tollitariifid elussigadele (tollitariifid suurenesid 5%lt 40%le ning elussigu ekspordime ainult Venemaale), Samas suurenes sealihaks eksport Venemaale 1100 tonni võrreldes 2009. aastaga ning lihatoodete eksport jäi samale tasemele 730 tonni. Venemaa osatähtsus kogu liha ja lihatoodete väljaveost suurenes 4%-lt 6,9%le. See näitab, et kuigi elussigade eksport vähenes (tollitariifide suurenemise tõttu), siis sealihaks eksport suurenes – järelikult on nõudlus Venemaal suur ja hind millega seda ostetakse on samuti hea. Siit järeldus, et rohkem võiks ekspordida lisandväärtusega toodet. Samas on meie loomakasvatajatel tulusam elusloomi ekspordida, sest eluskaaluhind Eestis on madalam. Siseturu kokkuostuhinnale avaldab mõju Eesti lihasektoris valitsev olukord, kus välismaise kapitaliga ettevõtted omavad ~80-85% turuosast (2007. aastal oli see umbes 70% kogu Eesti lihatoodete müügist ja 2008.-2009. aastal oli 75-80%). Suurematel lihatööstustel on omad farmid, mis langetab looma omahinda. Ja samas on lihatööstustel kasulikum importida erinevaid liha sorte, mida nad saavad nt Taanist, Soomest, Leedust odavamalt, kui meie looma/linnukasvatajad pakuks.

Enim on Eesti toidutööstustest ekspordile orienteeritud piimasektor, ekspordides 2010. a 11 kuuga ligi 40% toodetud piimatoodetest. Peamine piimasektori eksporditüüp on juust (2010. a 11 k 36 %, 2009. a 46 % kogu piimatoodete ekspordist). Suurenenud on kondenseerimata piima ja koore (2010. a 11 k 26%, 2009. a 11 k 5%) ning fermenteeritud toodete (2010. a 11 k 10%, 2009. a 11 k 8%) ja langenud piima- ja lõssipulbri (2010. a 11 k 11 %, 2009. a 20,6 %) osakaal ekspordis. Üle poole piimatoodetest eksporditakse EL-i turule (2010. a 11 kuuga 61%), 38 % (2010. a 11 kuud) moodustas Venemaa osakaal piimatoodete ekspordis. Piimatööstuste võimet oma tooteid ekspordida mõjutab oluliselt piimatoodete hinnatase maailmaturul, mis nii 2008. a kui ka 2009. a tugevalt langes, kuid alates 2009. aasta augustist hakkas kiiresti tõusma. Igati positiivseks tuleb sealjuures lugeda juustu ekspordi kiiret kasvu: 2010. aasta 11 kuuga moodustas juustu eksport piimatoodete ekspordist 36 %, 2009. aastal 46 %. Suurema lisandväärtusega toodete turgudel ei ole hinnakõikumised olnud nii suured kui tooraine turgudel. Töötajatele oluliste turgude hinnalangus vähendas koheselt ka tootjatele toorpiima eest makstavat tasu. Tootjate positsiooni hinnaläbirääkimistel võiks parandada nende aktiivsem ühinemine tootjarühmadesse, oma toodete ühine turustamine ning suurem osalus töötlemisel, aga samuti parem koostöö ja usaldus tootjate ja töötajate vahel.

Koduturul on Eesti toiduainetööstuse positsioon konkurentsis lähinaabrite tööstusega suhteliselt hea, kuigi Eesti toiduainetööstuse arengut pärsib väikesemahuline siseturg, üha suurenev kaubanduskettide mõju (sh rahvusvaheliste, kes hangivad üle kogu kaubandusvõrgu oma kaubamärgi all müüdavaid tooteid vähempakkumise meetodil mitmest riigist) ja tarbijate küllaltki madal ostujõud.

Tarbija eelistused

Eesti elanikkond on senini olnud üldiselt positiivselt häälestatud kodumaiste toidukaupade suhtes – 2009. aastal eelistas 70 % tarbijatest kodumaiseid toidukaupu (EKI 2010. a andmed). Müügieudu on senini taganud peamiselt toodete vastuvõetav hind ja hea kvaliteet. Kodumaiste toidukaupade turupositsioonile mõjub negatiivselt

suhteliselt kõrge hinnatase. Jaekaubanduses jätkub kontsentreerumine ning üha suurenev suurte kaubanduskettide surve sortimendile ja hindadele. **Turuosa hoidmiseks tuleb Eesti tootjatel tagada oma toodete kvaliteet ning konkurentsivõimeline hind.** Toodete kvaliteedi tõstmiseks ning siseturul parema konkurentsipositsiooni saavutamiseks on mujal Euroopas üheks levinud võtteks toidukvaliteedikavade, mis hõlmavad kogu väärtusahelat tootjast tarbijani, loomine. Ka Eestis võiksid sellised kavad oma koha leida. Samuti võiksid Eesti tootjad ja töötajad aktiivsemalt kasutada võimalust liituda EL kvaliteedikavadega ning taotleda oma toodete registreerimist kaitstud geograafilise tähise, kaitstud päritolunimetuse või garanteeritud traditsioonilise eritunnusena. Suurimat potentsiaali omaksid erinevad Eesti nišitooted, millele võiks taotleda garanteeritud traditsioonilise eritunnuse kvaliteedimärki. Kvaliteedikavade alase teadlikkuse tõstmiseks tarbijate seas, tuleks läbi viia erinevaid teavituskampaaniaid, mille üheks finantseerimisvõimaluseks on Euroopa Liidult kaasrahastamise taotlemine Euroopa Liidu teavitus- ja promotsioonimeetmete raames.

Tarbijate üldise teadlikkuse kasvule toidukaupade tarbimisel on kindlasti kaasa aidanud aastatel 2006-2008 rakendatud arengukava „Eesti toit“, mille raames viidi ellu üle 140 projekti ning mille rakendamisse olid projektide teostajatena kaasatud nii toiduainetööstuse kui põllumajandustootjate esindusorganisatsioonid, kokanduseriala õpetavad koolid, hotellide ja restoranide ning maaturismiettevõtjate esindusorganisatsioonid, kohalike omavalitsuste esindajad ja toidu ja toitumisvaldkonna temaatikaga tegelevad riigiasutused. Tagamaks tarbijate toidu- ja toitumisalase teadlikkuse tõstmisele suunatud teavitustöö järjepidevust, on pärast arengukava lõppemist jätkatud arengukavas püstitatud eesmärkide suunal töötamist. Olulise sihtgrupina on arengukava jätkutegevusi planeerides peetud silmas õpilasi - näiteks on arengukavast välja kasvanud koolilastele suunatud programm rukkileiva populariseerimiseks, milles 2010. aasta jooksul osales kokku 5009 õpilast 76 koolist ning 12 lasteaiast. Sektorispetsiifilisest huvist lähtuvalt on põllumajandustootjate ja põllumajandustoodete töötajate erialaliitudel tarbijate teadlikkuse tõstmiseks kvaliteedist ja toodete toiteväärtuslikest omadustest jätkuvalt ka 2011. aastal võimalik taotleda teavituskampaaniate kaasrahastamiseks turuarendustoetust kokku 1 022 586,38 euro ulatuses.

Järjest enam on populaarsust võitmas mahesaadused, mille kasvatamisel ei ole üldjuhul kasutatud mineraalväetisi ega taimekaitsevahendeid. Eestis on mahetoidu tarbimine viimastel aastatel suurenenud vaatamata sellele, et tegemist on tavatoodetest ca 30–50% või mõnel juhul isegi kordades kallima kaubaga. Eestis müüdi 2009. aastal kohalikke **mahetoidutooteid** kokku ligi 47 mln krooni eest ja Eestis toodetud mahetooted moodustasid toidukaupade (sh importtooted) jaekäibest 0,26%. Suurima osa mahetoodete jaekäibest andis mahepiima ja –piimatoodete müük (ligi 40%), järgnesid mahekartul ja -köögivilid (ligi 17 %), mahepuuvili ja –marjad ning neist valmistatud tooted (14%), maheteraviljatooted (11%) ning mahe maitse- ja ravimtaimed (10%).

Vaatamata mahesaaduste populaarsusele tarbijate seas on **takistuseks mahetöötlemise ja turuarenduse mahajäämus**, millest tulenevalt keskendutaksegi edaspidi rohkem töötlemis- ja turustusskeemide arendamisele. Mahetoodete kaduv- väikese turuosa (0,26%)⁸, ebastabiilse toormega varustatuse ning keerukate

⁸ EKI Mahetoodete turuosa uuring 2010

tootmisprotsessi puudutavate tehniliste nõuete tõttu ei ole mahetöötlemine suurematele tööstustele seni eriti atraktiivne tundunud. Mahetöötlemine on heaks võimaluseks eristuda just mikro- ja väikestele ettevõtetele. Mahepõllumajanduse edendamiseks on rakendamisel Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013.

Meetmed töötleva tööstuse konkurentsivõime tõstmiseks

Põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses on üks olulisem kitsaskoht teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni nõrkus. Enamikus ELi uutes liikmesriikides, sh Eestis, on täheldatud teadus- ja arendustegevuse madalat intensiivsust, mille olulisemaks põhjuseks peetaksegi just teadus- ja arendustegevuse väikest mahtu ettevõtlussektoris. Suurenev konkurents sunnib aga ka Eesti ettevõtjat järjest enam kinni haarama uute lähenemiste, tehnoloogiate ja innovatsiooni pakutavatest võimalustest, mis eeldab varasemast oluliselt tihedamat koostööd erinevate teadusasutustega. Panustamine teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni on oluline Eesti toidutööstuste konkurentsipositsiooni säilitamiseks koduturul ja võimalik, et ka võtmeks kõrge lisandväärtusega isikupäraste toodetega maailmaturul kauplemisel konkurentsivõime saavutamisel. Eesti toidutööstusel on huvi innovatsiooni vastu, kuid koostöö teadusasutustega võiks veelgi enam muutuda ettevõtte tavapäraseks tegevuse osaks.

Koostöö edendamiseks makstakse alates 2010. a põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete ja töötlemisviiside ning tehnoloogiate arendamise alase koostöö tegemise toetust (meede 1.7.1) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel. 2010. a kiideti meetme 1.7.1 raames heaks 5 taotlust toetussummas 1,1 mln eurot.

Majanduslanguse tingimustes on ettevõtete kulutused teadus- ja arendustegevusele kahjuks vähenenud - 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga 45% ning 2009. aastal vähenemine jätkus (-82 tuhat eurot). Innovaatilise ja jätkusuutliku arengu seisukohalt on tähtis roll ka spetsialistide koolitusel. Vajaka jääb väljaõppest rahvusvahelisel tasemel. Hetkel on toiduainetööstuste jaoks tööturul olemas sektori spetsiifikat tundvaid ja kogemusi algtasemel omavaid teenistujaid, kuid keeruliseks muutub olukord siis, kui vajatakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste.

Rohkem tuleb tähelepanu pöörata põllumajandussaadusi töötleva tööstuse **keskkonناسäästlikkuse** tõstmisele rakendades keskkonناسäästlikku tehnoloogiat ja tehnikat. Et suurendada põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõimet, tuleb tulevikus kasutada nii kohapeal kui teistes riikides väljatöötatud uusi tehnoloogiaid ning täiustada neid vastavalt kohalikele oludele ja vajadustele. Toiduainetööstus peab saama tulutoovamaks ja paindlikumaks vastavalt turu uuenevatele nõudmistele. Tulevikutähelepanu peab olema suunatud aktiivsemale tootearendustööle, et tõsta lisandväärtust ja stabiliseerida tootekvaliteeti, muuhulgas spetsiifilise (niši-) toodangu tootmisele, mis võimaldab ka väiketööstustel säilitada elujõulisust.

Lähiajal on seoses üldise majanduslangusega ning maksevõimelise nõudluse vähenemisega väga oluline tagada toodete hinna ja kvaliteedi parim suhe, et mitte kaotada kohalikku turgu ning olla konkurentsivõimeline ka toodangu müügiks välisurgudele. Välisurgudele juurdepääsu parandamiseks tuleb Eestil jätkuvalt

toetada WTO ja EL püüdlusi mitmepoolsete läbirääkimiste abil kaubanduse liberaliseerimiseks. Kuigi isolatsiooni ja proteksionismi tagasipöördumine on maailmas vähetõenäoline, siis kriisiolukord nõrgestab väljakujunenud tavasid. EL on viimastel aastatel põllumajanduspoliitikat juba konkurentsivõimeliseks reforminud ja Doha vooru kokkulepe sunnib ka teisi mõjukaid kaubanduspartnereid oma tootmis- ja kaubandusmeetmeid ümber vaatama.

Paralleelselt Doha vooruga on EL keskendunud arvukate kahepoolsete lepete sõlmimisele maailma riikidega nii ulatuslikumas vormis kui tootepõhiselt. Mitmed neist, nagu Norra, Ukraina on ka Eesti kaubanduse jaoks kasvõi geograafilise asukoha tõttu sobivad. Ettevõtete jaoks võib avaneda sobivaid võimalusi majandustegevuse edendamiseks kolmanda riigi alandatud tollimaksude või EL madalamate maksude tõttu soodsamate toorainehindade kujul.

2.2.8 Elukvaliteedi mõjurid maapiirkondades

Linnadest eemal oleva maapiirkonna hõredam asustustihedus, sellest tingitud teenuste kehv kättesaadavus ja väiksem konkurentsivõimeline palk on aastakümnete jooksul viinud elukvaliteedi maapiirkonnas langusfaasi. Kaotajad on maaelanikud, kel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid, kusjuures seda raskendavad kehvad ühistranspordivõimalused ning mitte väga heas korras olev infrastruktuur.

Teiselt poolt on Eestis **linnade lähedal oleva maapiirkonna probleemide hulgas oluline märksõna valglinnastumine.** See väljendub nii rahvastiku ümberpaiknemises linnalisest keskusest lähitagamaale kui ka tootmis- ja kaubandusüksuste poolt kasutatavate alade juurdekasvus linnalähistel rohealadel. Kuigi ehitustegevuse laienemine linnade tagamaale on paljuski paratamatu, on see Eestis toimunud väga kiiresti ja stiihiliselt. Paratamatult toob see kaasa planeerimatu maakasutuse, kohalike avalike teenuste osutamiseks vajalike infrastruktuuride ülekoormatuse, linnalähiste avalike puhkealade ülekoormuse ning transpordiprobleemide kiire kasvu. Kõik viimati nimetatud puudutab ainult linnalähedast maapiirkonda.

Üheks oluliseks tegurite grupiks, mis põhjustab tööjõu väljarännet maapiirkondadest, on igapäevaselt vajalike haridus- ja tervishoiuteenused ja muud avalikud teenused, mille olemasolu lähipiirkonnas ja rahuldav kättesaadavus parandavad oluliselt inimeste heaolu. Vastav infrastruktuur hõlmab nii vaba aja võimalusi (kultuurikeskused, rahvamajad, seltsimajad, noortekeskused, külakeskused, raamatukogud, huvikoolid jms.), sportimisvõimalusi (spordiväljakud ja -platsid, võimlad, suusa- ja terviserajad jms.) kui hoolekandeteenuseid (turva-, päeva- ja vanadekodud, sotsiaalmajad jms).

Elukvaliteedi parandamine (sh infrastruktuur, teenuste parem kättesaadavus) on maaelanike arvu säilimise ja kasvu seisukohast olulise ja enamasti määrava tähtsusega. Mittepõllumajandusliku ettevõtluse osas maapiirkondades keskendutakse olukorra parandamiseks ennekõike mikroettevõtete tegevuse arendamisele, mis on otseselt seotud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega.

Püsiv tööjõu ja noorte väljaränne maapiirkondadest kahandab inimressursi taaskanduse võimalusi, suurendab sotsiaalset tõrjutust, süvendab olemasoleva

infrastruktuuri alarakendatust ning vähendab seeläbi nende piirkondade iseseisvat toimetulekuvõimet. Ka rahvastiku jätkuv koondumine linnapiirkondadesse toob ühiskonnale tervikuna kaasa täiendavaid kulutusi: vajaduse täiendava infrastruktuuri järele, kasvava surve looduskeskkonnale jmt.

Suures osas maapiirkondadest ei ole ühe või mitme avaliku teenuse kättesaadavus piisavalt tagatud. Nimetatud infrastruktuuri tarbijaskond maapiirkondades pidevalt väheneb, mistõttu on otstarbekas anda alakoormatud objektidele lisafunktsioone teiste teenuste näol. Riikliku arengukava 2004-2006 toetusmeetmete rakendamisega tekkisid võimalused luua nõ tavapõllumajandusest vabanenud tööjõule uusi töökohti nii alternatiivsetel põllumajandustegevusaladel kui ka mittepõllumajanduslikel tegevusaladel: maaturism, käsitöö, rändkauplus, bioenergia, seenekasvatus, mesindus, mööbli valmistamine jms.

Eesti tööjõu-uuringute andmetel käis 2004. aastal 38,5% hõivatud maainimestest tööl linnades ja samas vallas töötas 50,7%, 2009. aasta vastavad näitajad olid 44,8% ja 40,4%, mis näitab, et pendelränne on viimastel aastatel kasvanud. **Maal pakutav palk** on pea viiendiku võrra madalam kui linnas. Just madalad palgad ja kesised töövõimalused on peamine põhjus, miks ka kõrgkooli lõpetanud **noored ei tunne vajadust pärast õpinguid enam maale tagasi pöörduda**. Ühelt poolt vabaneb maapiirkondades tööjõudu põllumajanduse efektiivsemaks muutumise läbi, teiselt pool on ettevõtluse struktuur seal ühekülgne, mis vähendab tööhõivevõimalusi.

Maapiirkonna ettevõtluse arengule avaldavad enam mõju madal asustustihedus ning pidev põllumajanduse osakaalu langus ettevõtluses. Hetkel moodustavad põllumajandusega tegelevad ettevõtted ligikaudu poole maapiirkonnas tegutsevate ettevõtete üldarvust. Põllumajandusliku tootmise suurema mehhaniseerituse tõttu on vabanenud tööjõudu, kellest osa on leidnud töö mujal. Tööhõive määr on maal siiski oluliselt madalam kui linnas.

Valdade ettevõtlusaktiivsust iseloomustav näitaja on ka ettevõtluse mitmekülgsus, mida mõõdetakse kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil registreeritud äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste esindatud tegevusalade arvuga. Siin avaldub suur erinevus valdade ja linnade vahel. Võrreldes Eesti keskmise näitajaga (19,9 tegevusala), on oluline erinevus valla (17,8) ja linna (30,4) keskmise näitaja vahel. Eesti keskmise näitajaga võrreldes (52 ettevõtet tuhande elaniku kohta) on oluline erinevus valla (32) ja linna (61) keskmise näitaja vahel ka ettevõtete arvukuse osas. Valdadest domineerivad vaid Tallinna ümbruse vallad. Maakonna äärealadel ja suurtest veeteedest eemale jäävates valdades on ka tegevusalade arv väike, piirdudes halvimal juhul vaid avalike teenuste ja üksikute äriühingutega. Valdavas enamikus maapiirkondades on seega majandustegevus ühekülgne, mistõttu elanikel on väiksem võimalus sobivat tööd leida.

Maapiirkonna ettevõtete puhul on üheks ohu märgiks ettevõtjate kahanev iive: likvideeritud ettevõtete arv kasvab kiiremas tempos kui loodud ettevõtete arv, seda ennekõike põllumajandustootjate osas. Kriitilised on ettevõttele 3–5 tegevusaasta. Et pakutav palgatase jääb pea viiendiku võrra alla linna palgatasemele, tekib ettevõtjatel raskusi oskustööliste värbamisel ja nende hoidmisel.

Arvestades väikeste põllumajandustootjate madalat konkurentsivõimet ja ettevõtluse edendamise kavade puudumist, on oluline kõrvaltegevuste olemasolu, mis võimaldab maandada riske ja teenida täiendavaid sissetulekuid ning kergendab vajadusel üleminekut teisele tegevusalale. FADN andmebaasi alusel on Eesti u 7 000 põllumajanduslikust majapidamisest ligi pooled alla 2 Euroopa suurusühiku (1 ESÜ=1200 EUR), mis tähendab, et nad teenivad aastas standardkogutulu alla 36 tuhande krooni. Seega on oluline pöörata põllumajanduslike majapidamiste mitmekesistamisele senisest suuremat tähelepanu ja seda ennekõike põllumajanduseks ebasoodsamates piirkondades. Et sekundaar- ja tertsiaarsektoris on maapiirkonnas tööga hõivatud 82,7% elanikest (kogu Eesti vastav näitaja on 92,4% ja EL-25 keskmine näitaja on 94,9%), siis uute töökohtade loomise seisukohast on just neil sektoritel suurem potentsiaal. Tertsiaarsektori edendamise läbi on võimalik pidurdada ka teenuste maapiirkondadest väljavoolamist. Juba praegu luuakse Eestis 66% lisandväärtusest teenindussektoris.

Viimastel aastakümnetel põllumajanduses toimunud muudatuste tõttu on paljud hooned maapiirkonnas tühjaks jäänud, otstarbe kaotanud või alakoormatud. Ressursside säästmise seisukohast oleks otstarbekas leida neile uus otstarve kas tootmises, teeninduses või eluhoonetena. Eelkõige on siin võimalus hajaasustusega kaasnevale töökohtade vähesusele lahenduse leidmiseks, keskendudes traditsioonilisele külastruktuurile ja soodustades seeläbi maale elama asumist. Nimetatud objektide tänapäevastamine, neile uue otstarbe leidmine ning lisafunktsioonide andmine loob võimaluse elukvaliteedi parandamiseks ja aitab suurendada maaettevõtjate konkurentsivõimet uute töötajate leidmisel.

MAK majandustegevuse mitmekesistamise investeeringumeetme raames eelistatakse investeeringuid, millega võetakse tootmises või teeninduses kasutusele mahajäetud hooned, aidates seeläbi kaasa tööhõive võimaluste loomisele. Maapiirkonna ettevõtluse arengu suunamisel tuleb erilist tähelepanu pöörata just naiste ja noorte tööhõivevõimaluste parandamisele. Maapiirkonnas kasvanud noortele tuleks anda motiiv peale õpingute lõppu maale tagasipöördumiseks. Et teenus oleks pikema aja jooksul kättesaadav ning jätkusuutlik, peab maapiirkondade hõreasustuse tingimustes leidma uusi lahendusi, mis toimivad ka pikema ajaperioodi vältel. Need lahendused võivad olla multifunktsionaalsete teeninduskeskuste arendamine, mobiilsete lahenduste leidmine kaupade ja teenuste pakkumisel ning nüüdisaegse infotehnoloogia juurutamine, võttes samas arvesse ka erivajadustega inimeste vajadusi. Samas soodustatakse investeeringuid, mis aitavad kaasa külade elukeskkonna, sh ajalooliselt väljakujunenud kooskämiskohtade (külaplatsid, kiigeplatsid, avalikud spordirajatised) säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele.

Üks oluline arengutakistus on väike investeerimisvõime. Paljude mittepõllumajanduslike tegevusalade jaoks toetused puuduvad. Mitmed ettevõtjad on väljendanud ootust, et riik või kohalik omavalitsus tegeleks aktiivsemalt maapiirkonna töajuküsimustega: aitaks hoida või meelitada maale noori spetsialiste; toetaks töötajaid elamispinna soetamisel; aitaks korraldada töötajate transporti; looks täiendõppevõimalusi jne. Olukorras, kus konkureerivad töökohad asuvad linnades ja välismaal ja kõikides piirkondades on tekkinud oskus- ja viimasel ajal ka lihttööliste puudus, on töajõu motiveerimiseks tehtavad kulutused hädavajalikud.

Tõsine probleem on potentsiaalse järelkasvu vähenemine. Pooled maaettevõtjad on hetkel keskealised. Seetõttu tuleks rakendada meetmeid, et maapiirkonnast ei kaoks juhtimispotentsiaal. Ettevõtjate küsitlusest selgus, et suur osa tänastest juhtidest on ilma erihariduseta. Koolitusi on läbitud vähe, kuigi täiendõpet ja koolitusi soositakse. Paljud maamajutus- ja muud maaturismiettevõtjad pakuvad tooteid ja teenuseid, mis tutvustavad kohalikku loodus- ja kultuuripärandit. Ühest küljest on kohalik loodus- ja kultuuripärand oluline turismiattraksioon, teisest küljest pakub see võimaluse turismiinfrastruktuuri arendamiseks. Kultuuripärandi potentsiaali kasutamine turismis on oluline võimalus ettevõtluse mitmekesistamiseks ja mittepõllumajanduslike töökohtade loomiseks maapiirkonnas.

Maaturism on mitmekülgne majandusharu, mis ühendab omavahel mitmeid erinevaid organisatsioone ning eelkõige väikseid turismiettevõtjaid suurtega. Maaelu toetamise ja säilimise kontekstis tuleks toetada ja arendada maapiirkonna majutusettevõtteid, eelistatuna väikemajutusettevõtteid, kes kasutavad võimalikult palju piirkonna kohalikke ressursse ning toetavad ja arendavad kohalikku elulaadi ning selle säilimist. 2007. aasta veebruari seisuga tegutseb valdades kokku 607 majutusettevõtet (kokku 16 600 voodikohta). Majutusettevõtete arvukuse poolest on kõige esinduslikum Saaremaa, kus kokku on 122 majutusettevõtet. Saaremaale järgneb Valgamaa 89 majutusettevõttega, Pärnumaa 59 majutusettevõttega ning Võrumaa 53 majutusettevõttega. Majutusettevõtete esinduslikkus maapiirkonnas oli aga väike Järvamaal, Raplamaal ja Jõgevamaal, kus on majutusettevõtteid vastavalt 10, 11 ning 15. Maaturismi esindajate sõnul on maastikul ruumi nii uutele tulijatele kui ka vanadel tegijatel arendamiseks, kuid oluline aspekt on kvaliteetne teenindus, kliendi rahulolu tagamine ning teistest eristatavus ehk nišitoote leidmine. Maaturismi ettevõtjatel on aeg üle vaadata oma kliendibaas ning selgitada välja sihtgrupp, kellele on tema poolt pakutav teenus suunatud. Kindel sihtgrupp ja tegevussuund ning nende mitmekülgne arendamine tagab väikemajutusettevõtete järjepidevuse ning konkurentsivõime nii Eesti- kui ka välisurul. 2007. aasta andmetel külastavad maaturismiettevõtjaid eelkõige kohalik rahvas ehk 64% külastajatest on eestlased, ülejäänud 36% tulust tuleb sisse välituristidelt, kelledest esikohal on soomlased ning nendele järgnevad rootslased. Kuna majutusteenuste pakkujate tase on üle-Eestiliselt ebahõltslane, siis on riiklikult välja töötatud majutusettevõtete kvaliteedimärgiste (majutusettevõtte järgud, Green Key, EHE, Maja firmaroog, Perenaiseruog) süsteem, mis tagab kliendile parema ülevaate olemasolevatest majutusteenuste tasemetest ning ees ootavast kvaliteedist. Erinevad kvaliteedimärgid on abiks ja toeks nii ettevõtjatele, kes plaanivad alles rajada majutusettevõtet kui ka turistidele, kelle silmis on oluline ettevõtte usaldusväarsuse tõstmine.

Elukvaliteedi säilitamise ja parandamise üks võimalus on uute lahenduste leidmine teenuste pakkumisel: teenuste kättesaadavust võib parandada nende pakkumine ühes multifunktsionaalses ehitises ning mobiilsete teenuste võimaldamine. Uusi lahendusi nii avaliku kui erasektori poolt pakutavate teenuste kättesaadavuse parandamisel toob ka Interneti laiem levik.

Interneti levialaga on kaetud hinnanguliselt 98% Eestis pindalast (RIA). 67,82%-l Eesti leibkondadest on kodune internetiühendus, sama näitaja maailmistes asulates on 64,79%. Lairibaühenduse kättesaadavus on 64% Interneti-ühendust omavatest leibkondadest (EL keskmine 61%). Geograafiliste kauguste ja hajutatuse tõttu on maapiirkondade elanikel ning ettevõtetel palju suuremad raskused suhtlemisel

ametiasutuste, teenuseid pakkuvate ettevõtete, informatsioonile ja meelelahutusele ligipääsu osas. Paraku ei ole tänapäeva nõuetele vastavate kiirete internetiühenduste (lairiba võrgu) rajamine maapiirkondades teenusepakkujatele äriiselt tasuv ning ilma riigipoolse toetuseta vajalikke investeeringuid ei tehta. Seepärast on ellu kutsutud projekt Estwin. Projekti eesmärgiks on, et 2015. aastal on 100% kodudel, ettevõtetel ja asutustel võimalus liituda uue põlvkonna lairibavõrguga. Selleks kavandatakse paigaldada ligikaudu 6500 km valguskaablitel põhinevat lairibavõrku ja luua ligikaudu 1400 võrgu ühenduspunkti. Uue põlvkonna lairibaühendused aitavad kaasa maapiirkonnas ettevõtluse arengule, inimeste elukvaliteedi paranemisele, tootlikkuse kasvule, annavad tööd ehituse perioodil ning loob uusi töökohti selle valmimisel, loovad uusi võimalusi kaugtöö arenguks, õppimisvõimaluste (nii tava- kui elukestva õppe) laiendamiseks ning on soodustavaks teguriks ka muude investeeringute meelitamiseks piirkonda.

2.2.9 Maapiirkondade loodus- ja kultuuripärand

Lai kultuuripärand on oluline arenguressurss piirkondliku eripära väljatoomiseks. Eestis on kokku u 25 000 kultuurimälestisena kaitse all olevat objekti ja 12 muinsuskaitseala, millele lisanduvad looduslikud pühapaigad. Arheoloogiamälestistest 91% ja arhitektuurimälestistest 71% asub väljaspool linnasid. Eestis on 2010. a seisuga 3565 kaitstavat loodusobjekti nendest 131 looduskaitseala, 150 maastikukaitseala, 5 rahvusparki, 116 vana ehk uuendamata kaitsekorruga ala, 535 parki ja puistut 344 hoiuala; 1073 püsielupaika, 14 kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavaid loodusobjekti ning 1197 kaitstavat looduse üksikobjekti.

Eestile on iseloomulikud haja- ja sumbkülad. Rehielamu, mis ühendas ühe katuse alla eluhoone ja rehe, on ainult Eestile ja Põhja-Lätile iseloomulik hoonetüüp. Lisaks väärivad märkimist põllumajandusliku tootmise pärandit kandvad säilinud mõisahooned ning üksikud nõukogudeaegsed ehitised (kolhoosikeskused), samuti mitmed mujal Euroopas hävinud kultuurinähtused – muinaspõllud, ajaloolised külad ja ehitustraditsioonid, mitmed elujõulised käsitööoskused.

Põllumajandusmaastikul on näha kasutusest kõrvale jäänud lagunenuid põllumajanduslikke tootmishooneid. Mitmed põllumajanduslikust tootmisest ja muust kasutusest kõrvalejäänud ehitised, on lagunemas ja rikuvad Eesti põllumajandusmaastike ilmet. 60% hoonetest on vanemad kui 30 aastat. Osad nendest ei ole enam kasutamiskõlblikud ja on otstarbekas likvideerida, et korrastada maastikku.

Kultuurimaastiku säilimise tagab ennekõike tugev kogukond. Mälestised ja kultuuriväärtusega objektid toimivad turismimagnetina, olulisem on aga nende roll koha identiteedi määrana. Uue funktsiooni ja elu andmisel tuleb siiski ennekõike lähtuda maastiku, küla või hoone ajaloolisest ning traditsioonilisest identiteedist. Oluline on tagada objektide säilimine nende ajaloolist ilmet respektierides. Kultuuri- ja loodusobjektide potentsiaali rakendamist kohaliku arengu edendamisel takistavad nende tehniline seisukord, vähene ligipääsetavus ja eksponeeritus, varustatus tugiinfrastruktuuriga, vähesed lisateenused ja nende objektide nõrk omavaheline seotus.

2.2.10 Kohalik algatus

Juba praegu teevad era- ja avalik sektor kohaliku piirkonna võimaluste kasutamise eesmärgil koostööd ning seda tuleb veelgi tugevdada. Olukorras, kus elanike arv on väike ja ettevõtlus üldjuhul väherentaabel, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Siin on toimunud maaelanike koondumine – olemasolevast üle 4 000 külast on umbes neljandik valinud külavanemad kohaliku tegevuse koordineerimiseks, umbes 700 seltsi tegelevad külaarenguga.

2010. a läbi viidud uuring “Eesti maaelu arengukava 2007-2013 Leader meetme hindamisküsimuste analüüs ja teadlikkus Leader meetmest kohalikul tasandil” tõi välja, et maapiirkonnas on tekkinud omavalitsuste, mittetulundussektori ning ettevõtjate omavaheline usaldus. Tänu Leader lähenemisele on kohalikud elanikud ja erinevad sektorid hakanud senisest enam strateegiliselt mõtlema oma piirkonna arengu üle ja vaadatakse piirkonda kui tervikut. Leader lähenemise rakendamine on kaasa aidanud kolmanda sektori kasvule ja sotsiaalse tegevuse mitmekesistamisele maapiirkondades.

Võrreldes 2006. a on informeerituse tase Leader meetmest oluliselt tõusnud MTÜde esindajatel ja kohalikel elanikel, kuid ettevõtjate informeerituse tase ei ole märkimisväärselt muutunud. Leader temaatikaga seotud informatsioon liigub peaaesjalikult läbi koolituste, infopäevade ja ametkondade. Interneti võimalusi tuleb senisest oluliselt rohkem ära kasutada, olles lihtsaim ja odavaim viis jõudmaks ettevõtjate ja kohalike elanikeni. Aastatega on kasvanud pikaajaliselt (enam kui kümme aastat) tegutsevate MTÜde arv ning MTÜde roll ettevõtluse ja maamajanduse edendaja ja arendajana, mis ühtlasi näitab maapiirkondades tegutsevate MTÜde jätkusuutlikkust ja orienteeritust tulevikku.

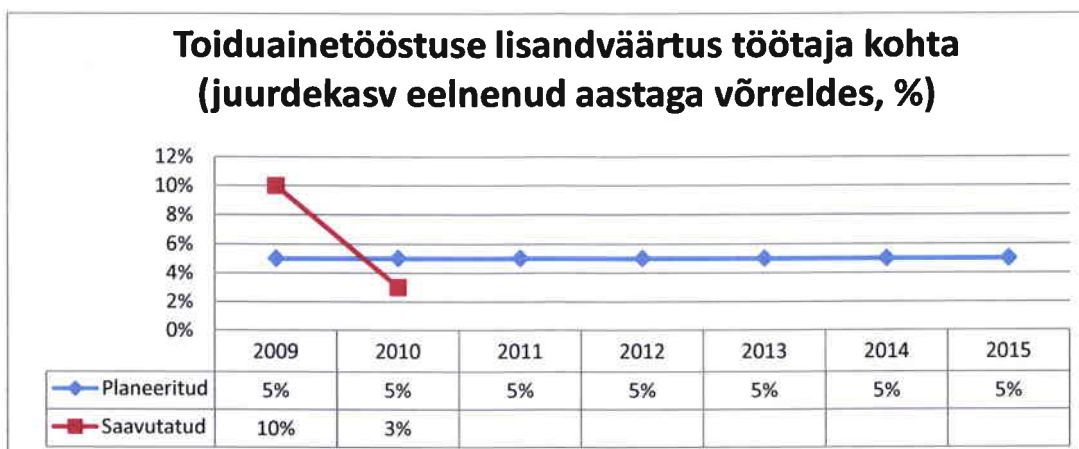
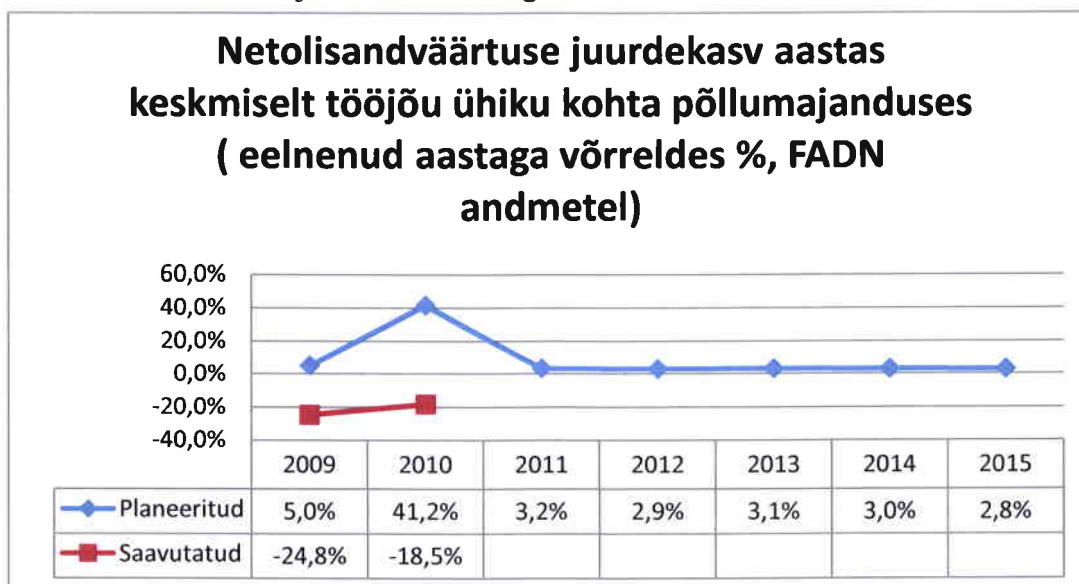
2009. aasta lõpu seisuga on Leader-meede kõige enam panustanud MAK 3. telje eesmärkide saavutamisse, sest enim on Leader meetmest antud toetust kohaliku kultuuri, turismi ja kohalike toodete arendamise projektidele. Kohalikud tegevusgruppid on panustanud kõikide sektorite koostööle. 2009. aasta lõpu seisuga kõige aktiivsem koostööprojektide algataja oli kolmas sektor. Seega on kogukonna koostöö tugevdamisel eeldused kogukonna kõigi osapoolte kaasamiseks kohaliku arengu üle otsustamiseks. Kohalike tegevusgruppide tugistruktuurina tegutseb muude ülesannete hulgas maaeluvõrgustik.

Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata ega lahendada riigi tasandilt ja ühe mudeli järgi. Teatud juhtudel on otstarbekas lahendada kohaliku tasandi probleeme kohaliku algatuse kaudu, edendades sel eesmärgil erinevate sektorite koostööd. Olukorras, kus elanike arv maapiirkonnas on väike ja ettevõtlus üldjuhul vähetulus, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Selles osas võib Eestis täheldada maaelanike koondumist – Eestis on moodustatud 26 kohalikku tegevusgruppi, kes on välja töötanud oma piirkonna strateegia ja tegelevad selle rakendamisega. Kohalikud tegevusgruppid hõlmavad 203 omavalitsusüksusest 201, nendega on juba hõlmatud veidi üle 99% maapiirkonnast.

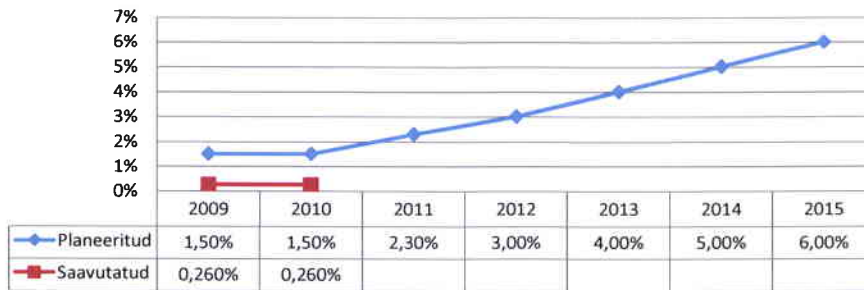
2.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013

Eesmärk 1: Parandada põllumajandussektori konkurentsivõimet!

Üldiseks eesmärgiks on seatud, et finantsperioodil 2007 – 2013 peaks valdava osa põllumajandusettevõtete konkurentsivõime nii palju paranema, et nad järgmisel finantsperioodil (pärast 2013. aastat) tuleksid toime selleks ajaks tõenäoliselt vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes.

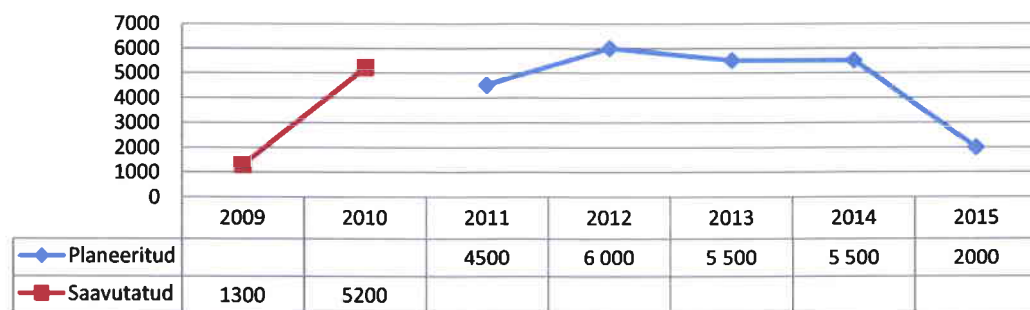
Kodumaiste mahetoodete turuosa aastas

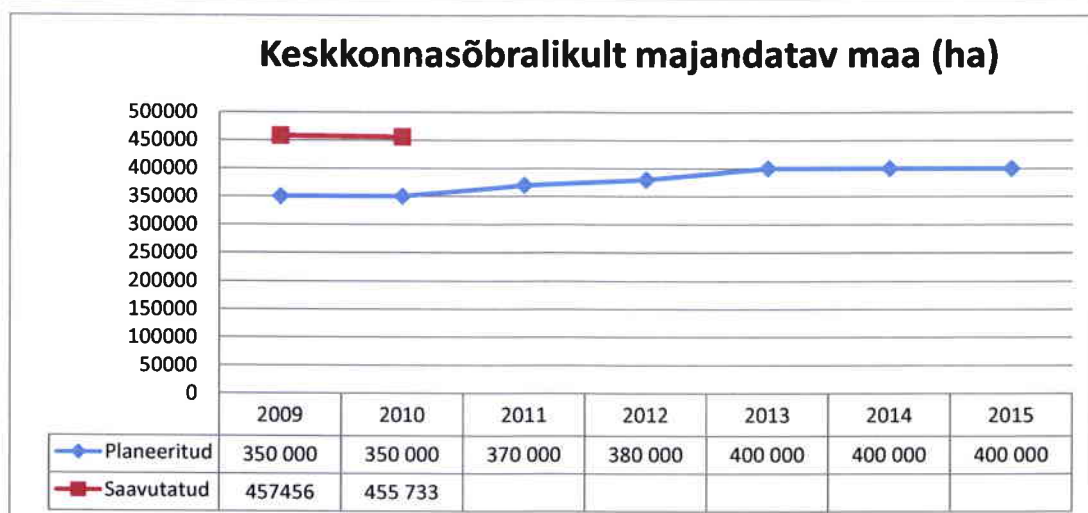
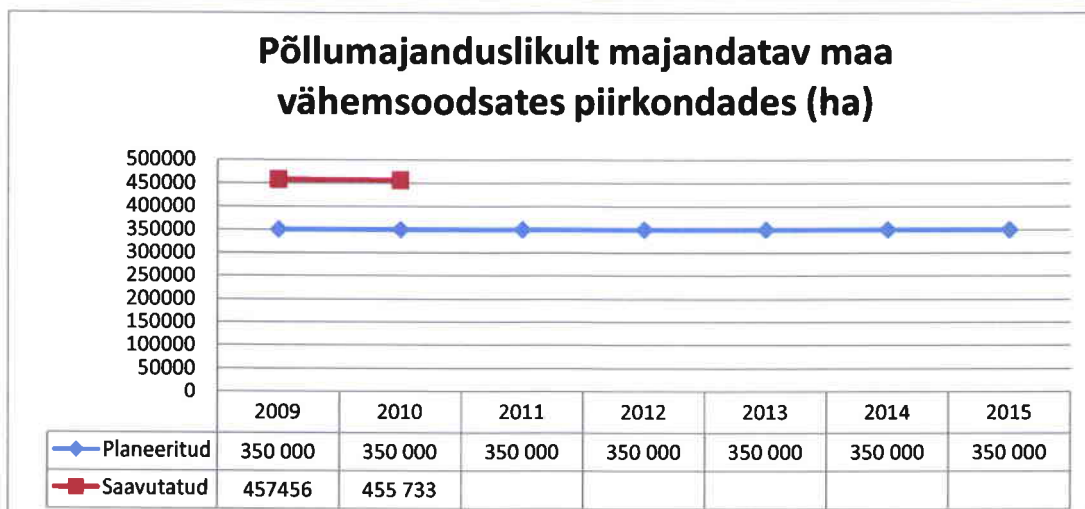
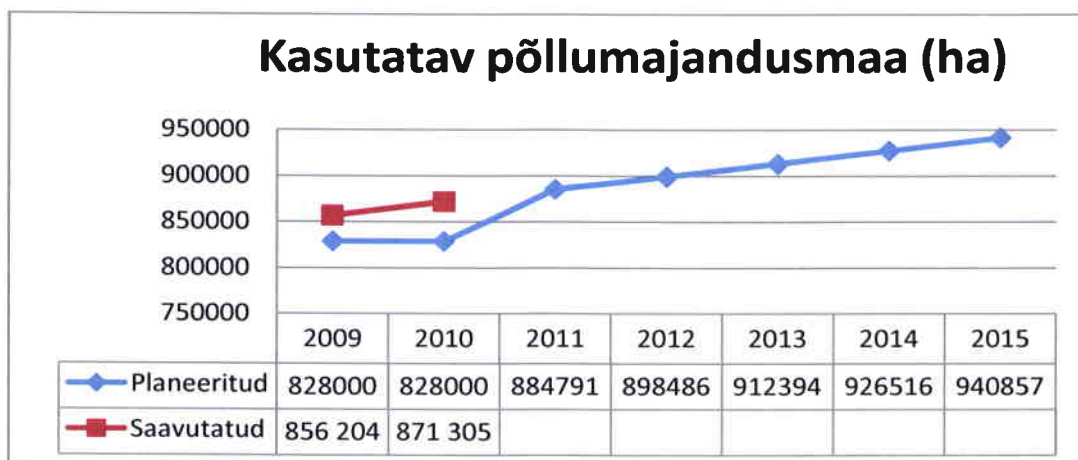
Korrastatud (st rekonstrueeritud ja uuendatud) maaparandussüsteemide pind aastas (ha)

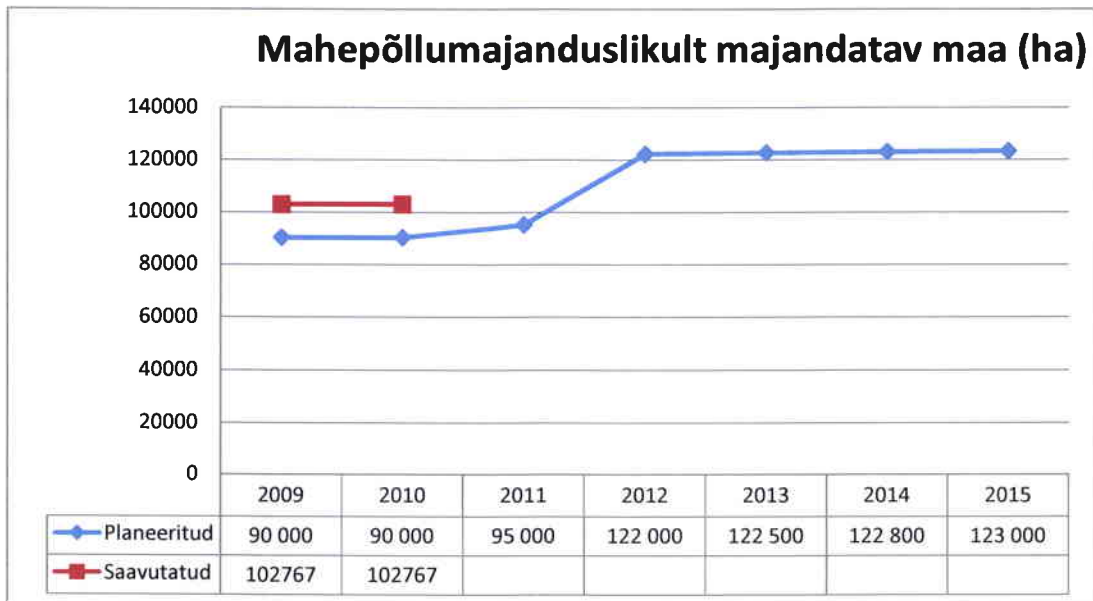

Metsa tootmispotentsiaali ja majandusliku väärtuse suurenemine (ha/aastas)

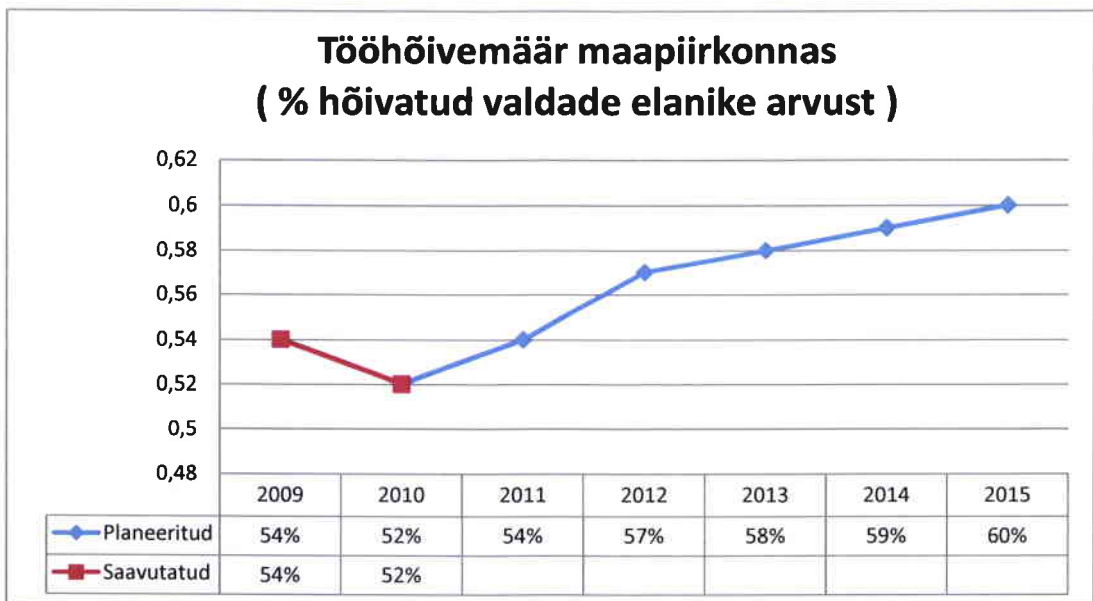

Eesmärk 2: Säilitada traditsioonilised põllumajandusmaastikud ja puhas keskkond!

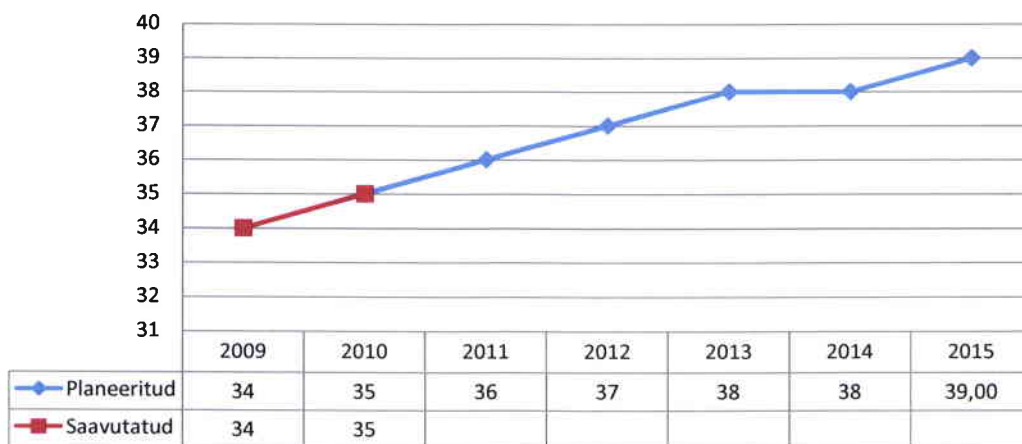

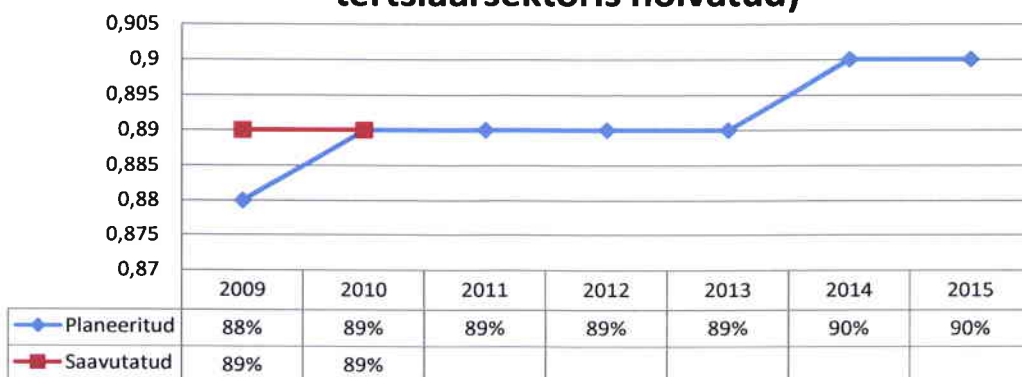
Eesmärk 3: Tagada põllumajandusega seotud piirkondade tasakaalustatud areng ning parandada elukeskkonda maal!

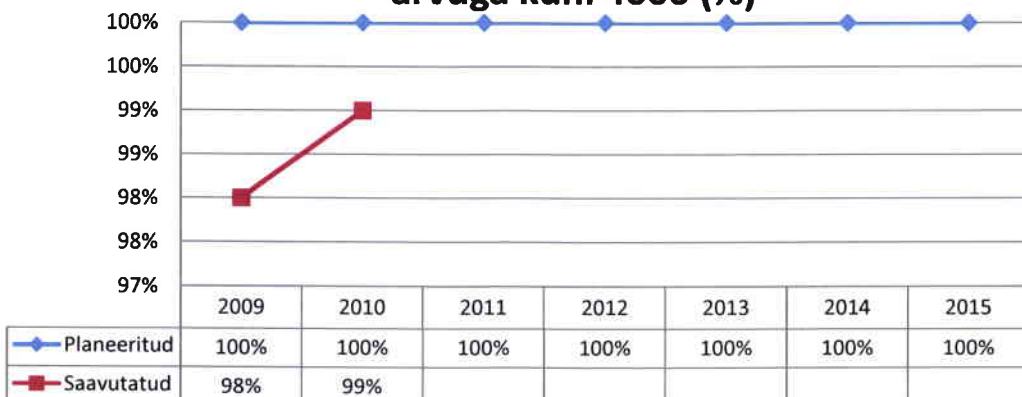
Ettevõtlusaktiivsus maapiirkonnas (äriühinguid 1000 elaniku kohta)

Mittepõllumajanduslikes ettevõtetes hõivatute osakaal maa-asulates (sekundaar- ja tertsiaarsektoris hõivatud)

LEADER gruppidega kaetud ala maapiirkonnas/valdades ja väikelinnades elanike arvuga kuni 4000 (%)

2.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks planeeritud meetmed

2.4.1 Meede: Põllumajandustootmise konkurentsivõime tõstmine ja piirkondlike erisusi arvestava majandustegevuse toetamine

Meetme raames toetatakse tootmise ja töötlemise tõhususe ning kõrgema lisandväärtusega toodete osakaalu tõusu, tootmis- ja töötlemisstruktuuride arengut optimaalsuse suunas, alternatiivset tootmist ja töötlemist. Toetatakse tootjate ja töötlejate koostööd teadusasutustega, rakendusuuringuid, arendustegevust ning vajalike turuuringute teostamist ning teavitatakse tarbijat. Selleks rakendatakse vastavad toetusmeetmed, tõhustatakse sektori majandusliku olukorra ja nõudlusepakkumise vahekorra analüüsi, töötatakse välja ja rakendatakse vastavad arengukavad ning õiguslik raamistik, arendatakse toetuste haldamist, rakendatakse seire- ja hindamissüsteem ning töötatakse välja teavituskavad, kaasatakse tootjate-töötlejate esindajad aruteludesse sektori tuleviku osas ning sellele tuginedes kaitstakse tootjate-töötlejate huve Euroopa Liidu otsustusprotsessis.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS	Alaülesanne (Täitja)
B1.1	Põllumajanduse ja töötleva tööstuse majandusliku seisundi, toetusmeetmete ja põllumajandustoodete turu olukorra seire ning analüüs, sobivate poliitikainstrumentide välja-töötamine, toetuste administ-reerimise parandamine, sektori teavitamine ja kaasamine, Euroopa Komisjoni informeerimine.	Rakendatud on seire- ja hindamissüsteem, tõhus-tatud toetusmeetmete administ-reerimist, põllu-majandussektori majan-dusliku seisundi, toetus-skeemide mõju ning turu olukorra analüüsi alusel on antud hinnang senistele poliitikainstrumentidele ja vajadusel välja töötatud sektorite arengu-kavad (sh koondatud võimalused sektori arendamiseks, tuvastatud ohud ja loodud visioon strateegiliste otsuste langetamiseks), korrigeeritud kasutatavaid instru-mente ja täiendatud õigusakte, sektor on informeeritud EL seadus-andlusest, kaubandussu-hetest kolmandate riiki-dega, turuolukorrast ja rakendatavatest meetme-test on paranenud (st omab vajalikku infot strateegiliste äriotsuste langetamiseks),	<ul style="list-style-type: none"> - Põllumajanduse ja töötleva tööstuse sektorite ning otse-toetuste ülevaadete koosta-mine (PTKO, KPTTO) - EAA prognooside koostamine (PTKO), FADN andmete koondamine (MIK) - FADN ja EAA töögruppides osalemine - Põllumajanduse omamaise toetuse andmete edastamine komisjoni (WTO, OECD) - Kattetulu arvestuse koostamine (MIK) - Eesti riiklik

		<p>sektor on kaasatud poliitika ning seadusandluse väljatöötamiseks, Euroopa Komisjonile on edastatud vajalikud andmed ühisturu seisundi jälgimiseks, turu läbipaistvus on suurenenud.</p>	<p>mesindusprogramm (2007-2010)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turuinfo, sh piima- ja lihasektori andmete, etüüal-koholi ja veinivarude andmete kogumine ja edastamine EKle - Töögruppide moodustamine ja ümarlauad sektoriga arengukavade, poliitika-instrumentide jms väljatöötamiseks (MAO, KPTTO, PTKO) - MAK meetmete seire ja hindamine (MAO, KPTTO, PTKO) - Infomaterjalide koostamine sektorile, sh MAK toetusmeetmete, loomakasvatuse ja taimekasvatuse täiendavate otsetoetuste ning pindalatoetuste „Abiks taotlejale“ koostamine (MAO, PTKO, KPTTO) - ettekanded infopäevadel, EPKK foorumitel, ümarlaudadel (MAO, KPTTO, PTKO) - Ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi (IAKS) rakendamine
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - riigiabi skeemide väljatöötamise toetamine vastavalt suunistele - riigiabi teatiste edastamine Komisjonile (SANI)
B1.2	Senist otsetoetuste skeemi rakendatakse 2013. a lõpuni.	ÜPP turukorraldus-abinõude ja toetusmeetmete rakendamise tõttu on põllumajandustootjate arv ja struktuur (tegevusvaldkondade kaupa) stabiliseerumas.	Ühtse pindalatoetuse ja täiendavate otsetoetuste ning piimasektori eritoetuse, rakendamine.
B1.3	Jätkatakse turukorraldusmeetmeid vastavalt „tervisekontrolli” raames kokkulepitud kohandustele.	EL meetmed on rakendatud õigeaegselt, asjakohased protseduurireeglid aitavad ettevõtteid nendes osaleda.	<ul style="list-style-type: none"> - sekkumiskokkuostu, eraladustamise ja kasutustoetuste rakendamine ÜPP tervisekontrolli käigus kokkulepitud ulatuses ja viisil - piima tootmiskvoodi süsteemi rakendamine - tootjaorganisatsioonid - eksporditoetusi (piima-, veise-, sea ja linnuliha-, munadesektoris) rakendatakse sõltuvalt maailmaturu konjunktuuris; - import/turukaitse rakendamine (piima-, veise-, sea ja linnuliha-sektoris) -vajadusel

			erakorraliste meetmete rakendamine -aretustoetus "ohustatud töu, eesti vutitõu geneetiliste ressursside säilitamine ja tõuaretuse programm aastatel 2008-2012" (PTKO)
B1.4	Investeeringumeetmete rakendamine põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamiseks põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamise ja nõuetele vastava põllumajanduse edendamise kaudu.	Paranenud on tehnoloogiline tase, põllumajandussektor on moderniseerunud, toodangu kvaliteet on paranenud, keskkonna-, tööohutuse- ja loomade heaolu nõuete täitmine on paranenud, tööhõive põllumajanduses on paranenud, traditsioonilised kultuurmaastikud on säilinud, suurenenud on omatoodetud põllumajandussaaduste töötlemine ja seeläbi toodetud lisandväärtus, suurenenud on uute tehnoloogiate ja innovatsiooni kasutuselevõtt.	- MAK meetmete 1.4.1 ja 1.4.2 rakendamine (MAO)
B1.5	Investeeringumeetmete rakendamine põllumajandusliku tootmise konkurentsivõime suurendamiseks biomassi kasutuse edendamise kaudu.	Avanenud on uus turg põllumajandusettevõtjatele, suurenenud on uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine, põllumajandusettevõtjate sissetulekud on suurenenud, paranenud on keskkonnahoid, maastikuhooldus, energiatoorme tarnekindlus, energiakandjate mitmekesisus, energiatootmise hajutatatus.	- MAK meede 1.4.3 rakendamine (PTKO)
B1.6	Investeeringumeetmete	Paranenud on	- MAK meede 1.6

	<p>rakendamine põllumajandus- ja mittepuidulise metsandussektori konkurentsivõime parandamiseks läbi põllumajandustooteid ja mittepuidulisi metsasaadusi töötlevate ettevõtjate üldise tulemuslikkuse parandamise ja pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamise, piimandussektori ja mahepõllumajanduse konkurentsivõime parandamiseks ja kiiremaks kohandamiseks läbi tootmis-töötlemisahela tugevdamise, põllumajandussektori konkurentsivõime parandamiseks läbi tootmis-töötlemisahela tugevdamise ja põllumajandustootjate koostöö edendamise.</p>	<p>põllumajandus- ja mittepuiduliste metsasaaduste töötlemise vastavus turu uuenevate nõudmistega, keskkonna- ja energiasäästlikkus, suurenenud on innovatiivsed investeeringud, info- ja sidetehnoloogia rakendamine, biokütuste tootmine ja bioenergia kasutamine, paranenud on piima- ja mahetoodete töötlemise vastavus turu uuenevate nõudmistega, piimasektori ja mahepõllumajanduse kohandamine läbi tootmis-töötlemisahela tugevdamise ja põllumajandustoodete tootmis-töötlemisahel on tugevnenud ning ühistegevus paranenud, põllumajandustootjate turupositsioon on paranenud.</p>	<p>rakendamine (KPTTO)</p>
B1.7	<p>Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamiseks ja põlvkondade vahetusele kaasaitamiseks põllumajanduses toetatakse noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamist.</p>	<p>Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine on muutunud lihtsamaks, mis aitab kaasa aktiivsemale põlvkondade vahetusele põllumajanduses.</p>	<p>- MAK meede 1.2 rakendamine (MAO)</p>
B1.8	<p>Põllumajandustoodete ja toidu turustamisvõimaluste parandamine toetades toodete promotsiooni, turu-uuringuid, messidel osalemist jms ning töhustades toiduainete ja alkohoolsete jookide kaitstud geograafiliste tähiste ning päritolunimetuste kasutamise järelevalvet ja levitades teavet nende sisu ja registreerimise taotlemise võimaluste kohta.</p>	<p>Hoogustunud on ettevõtjate tegevus toodete turustusvõimaluste parandamisel ja kõrgema kvaliteediga eristuvate toodete tootmine, kasvanud on tootjate ja töötajate huvi kaitstud geograafiliste tähiste ning päritolunimetuste registreerimise vastu.</p>	<p>- Müügiedendusmeetmed (KPTTO) - Turuarendustoetus (KPTTO) - Toidu ja alkohoolsete jookide EL-i kvaliteedimärgid (KPTTO)</p>
B1.9	<p>Elanike, eriti laste, tervislike tarbimisharjumuste kujundamine.</p>	<p>Tarbijate teadlikkus toidu toiteväärtuslikest omadustest, toidu märgistusest, toiduohutuse</p>	<p>- Koolipiimatoetus ja koolipuuviljatoetus</p>

		<p>aspektidest ja tervist toetavast toitumisest on suurenenud. Jätkatakse koolipiimatoetuse ja koolipuuviljatoetuse rakendamist, haaratud on 80% võimalikust sihtrühmast. Koolides ja koolieelsetes lasteasutustes on alustatud mahetoidu kasutamisele võtmist.</p>	<p>e rakendamine (PTKO) - Aastatel 2006-2008 läbi-viitud programmi „Eesti toit“ lõppedes jätkatakse tarbijate toidu- ja toitumisealase teadlikkuse tõstmisele suunatud teavitustööd (sealhulgas õpilastele suunatud teavitustööd rukkileiva ja mahetoidu populariseerimiseks). PM (KPTTO, TTO)</p>
B1.10	Vähekindlustatud elanikkonna toetamine toiduabi skeemi kaudu.	Tagatud on toiduabi vähekindlustatud elanikkonnale.	- toiduabiskeemi rakendamine (PTKO)
B1.11	Tegevused Eesti põllumajandussektori huvide kaitseks EL otsustusprotsessis ja rahvusvahelistel läbirääkimistel	Põllumajandustootjate põhjendatud seisukohad on viidud EL otsustusprotsessis toimuvatele aruteludele, poliitika arutelude ülevaated on esitatud PMANile, kust eksperdid saavad suuniseid edasisteks kohtumisteks, otsuste vastuvõtmisel on arvestatud Eesti riigi ja sotsiaalpartnerite seisukohtadega.	<p>- Euroopa Komisjoni komiteed, Nõukogu jms töögrupid vastavalt tegevusvaldkondadele;</p> <p>- koostöö teiste riigiasutustega põllumajanduse huvide kaitseks nende vastutusalas olevates töögruppides</p> <p>- rahvusvaheliste organisatsioonide kohtumised (sh OECD)</p> <p>-sotsiaalpartnerite kaasamine otsustusprotsessi</p> <p>-Eesti positsioonide välja-töötamine, PMANis ülevaadete andmine</p>

B1.12	Rakendatakse Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013. Töötatakse välja mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2014-2019	Mahepõllumajanduslik maa, mahepõllumajandussaadusi tootvate, töötlevate ning turustavate ettevõtjate arv ja kodumaiste mahetoodete turuosa on suurenenud.	Viiakse läbi turuuring mahetoidu turuosa hindamiseks. PM (KPTTO, TTO) Veebipõhise infoliini loomise ja haldamise kaudu mahepõllumajanduse alase teabe laialdasem levitamine (TTO) Mahepõllumajanduse seadusest tulenevate kohustuste täitmine (VTA, PMA)
B1.13	Rakendatakse ” Biomassi ja bioenergia edendamise arengukava 2007 -2013”.	Senisest enam on kasutatud põllumajanduse ja metsanduse võimalusi taastuvenergia tootmisel ning maapiirkondades on loodud täiendavaid töökohti.	Teemapõhise kodulehekülje haldamine ja selle kaudu info edastamine
B1.14	Metsa majandusliku väärtuse parandamise ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmise toetamise kaudu metsanduse konkurentsivõime suurendamine.	Erametsaomanike ning metsaomanikest mittetulundusühingute ja tulundusühistute, samuti puidu tööstusliku tootmise ja metsa majandamisega tegelevate mikroettevõtete konkurentsivõime on paranenud. Tagatud on erametsa säästev ja tõhus majandamine, metsa bioloogiline mitmekesisus, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilitamine ja taastamine ning säilinud on metsa multifunktsionaalse roll ning selle vaimne ja kultuuriline pärand. Metsandussaadusi töötlevate mikro-ettevõtete üldise tulemuslikkuse kasv ja metsandussaaduste lisandväärtuse suurenemine.	- MAK 2007-2013 meetme 1.5 rakendamine. (MAO)
B1.15	Toetatakse põllu- ja	Põllu- ja metsamajanduse	- MAK 2007-2013

	metsamajanduse infrastruktuuri arendamist (eelkõige maaparandussüsteemide ehitamist, rekonstrueerimist ja uuendamist).	infrastruktuur on paranenud.	investeeringumeetme 1.8 rakendamine. (MAO, PMA)
B1.16	Jätkatakse riigi poolt korras-hoitavate ühiseesvoolude haldamist ja parandatakse maaparandussüsteemide hoiu- ja ehituskontrolli tõhusa toimimise tingimusi. 2011. aasta lõpuks koostatakse alamvesikondade maaparandushoiukavad.	Maaparandussüsteemide seisukorra paranemise tõttu on vähenenud ikalduskahjud ja üleujutusriskid. Toimib tõhus maaparandussüsteemide hoiu- ja ehituskontroll. 2011. aasta lõpuks on koostatud alamvesikondade maaparandushoiukavad.	MPS-st tulenevad ülesanded: § 46 maaparandushoiu korraldamine riigi poolt korras-hoitavate ühiseesvoolude osas ja § 53 maaparandushoiukava koostamine (MAO, PMA)
B1.17	Põllumajandustoodete ja toidu turustamisvõimaluste parandamine toetades vertikaalset ja horisontaalset integratsiooni, toidukvaliteedikavades osalemist, toidukvaliteedikava raames toodetud toodete promotsiooni.	Paranenud on ühistegevus tootjate vahel ja seeläbi ka nende toodete turustamisvõimalused läbi mastaabiefekti ning tugevama läbirääkimiste positsiooni kokkuostjatega, hoogustunud on kõrgema kvaliteediga eristuvate toodete tootmine (eriti väiksemate tootjate ja töötajate osas).	- MAK 2007-2013 ühistegevust toetavate meetmete (sh 1.9, 1.7.2 ja 1.7.3 rakendamine. (MAO ja KPTTO)
B1.18	Investeeringumeetmete rakendamine parandamaks põllumajandus ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsa-saadusi töötleva tööstuse konkurentsivõimet läbi toormetootjate, töötajate ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö soodustamise ja seeläbi nimetatud sektoris suurema innovatiivsuse saavutamise.	Põllumajandus- ja metsandusettevõtete ning töötleva tööstuse koostöö teadus- ja arendusasutustega on paranenud, nende investeeringud teadus- ja arendustegevusse on suurenenud, välja on töötatud uued innovatiivsed tooted ja tehnoloogilised lahendused, tootmisprotsessis rakendatakse enam teadusuuringute tulemusi, tõhusamaid ning säästlikumaid tehnoloogiaid.	- MAK 2007-2013 investeeringumeetmete 1.7.1 rakendamine. (KPTTO)
B1.19	Meetmete rakendamine põllumajandusega tegelevate ettevõtjate konkurentsivõime	Loodud on jätkusuutlikud tootjarühmad, kelle müügitulu ja liikmete arv	- MAK 2007-2013 meede 1.9 rakendamine

	tõstmiseks ja turujõu suurendamiseks läbi nende ühise majandustegevuse edendamise.	kasvab, põllumajandustoodete ühisturustuse osatähtsus põllumajandussektori müügitulus kasvab, ühiselt müügiks ettevalmistatud ja töödeldud põllumajandustoodete osatähtsus tootjarühmade müügitulus suureneb, tootjarühmadesse kuuluvate tootjate tootmise ja toodangu vastavus turunõuetele paraneb.	(MAO)
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED	
B1.20U	ÜPP arengule tuginedes töötatakse välja uue ühtse otsemakse süsteemi alused. Regionaalsete toetusõiguste tasemete abil toimub ühtsele otsemaksele ülemineku ettevalmistamine ja uue süsteemi rakendamine alates aastast 2014.	Põllumajandusettevõtete konkurentsivõime on paranenud ning on lähenemas eesmärgile, et valdav osa põllumajandustootjatest suudab pärast programmiperioodi lõppu (2013.a) tulla toime selleks ajaks vähenevate turutoetuse ja otsetoetuste tingimustes. Ühtse otsemaksesüsteemiga tagatakse konkurentsivõimelisem tootmine ja piirkondade ühtlasem areng.	Tulenevalt Euroopa Komisjoni poolt välja töötatud dokumentidest, võimalike meetmete mõjude analüüsist põllumajandusele, poliitilistest otsustest ning õigusaktidest ühtsele otsemaksele ülemineku ajakava ja tegevuskava välja töötamine ning selle rakendamine.
B1.21U	Töötatakse välja Eesti riiklik mesindusprogramm (2010-2013).		PM (PTKO)
B1.22U	ÜPP arengule tuginedes töötatakse välja turukorraldusskeemide vajalikud muudatused, uue süsteemi rakendamine alates 2014 aastast.		PM (PTKO)
B.1.23U	Töötatakse välja järgmise programmiperioodi maaelu arengukava.		PM
B.1.24U	Töötatakse välja arengukava toiduainete turu ja toidukultuuri edendamiseks	Kaasates erinevaid huvigruppe ning arvestades arengukava Eesti Toit elluviimisel saadud	PM (PTKO)

		kogemusi on välja töötatud uus arengukava ning kavandatud meetmed	
B1.26U	Alustatakse maaparandussüsteemide hooldustoetuse maksmist.	Drenaaži suudmete puhastamisega ja veejuhtmete korrashoiuga on võimalik ära hoida suurte põllumassiivide kasutusest väljalangemine. Hooldustoetuse rakendamine aitab kaasa tehtud investeeringute paremale kasutamisele. Antud tegevusega vähendatakse üleujutuste ohtu ja suurendatakse maaparandussüsteemide toimimisvõimet.	MAO, PRIA, PMA

2.4.2 Meede: Põllumajanduskeskkonna ja - maastike säilitamine

Meetme raames toetatakse hea keskkonnaseisundi saavutamist keskkonnasõbralike põllumajanduslike tootmisviiside rakendamise kaudu ja põllumajandusmaa jätkusuutlikku kasutamist ka piirkondades, kus see on oluline traditsiooniliste maastike kujundamisel ning kõrge loodusväärtusega alade säilimisel (sh säästev metsamajandus).

Jrk Nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS	Ülesanne/Täitja
B2.1	Jätkatakse mahepõllumajandusliku tootmisviisi kasutamise soodustamist.	Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise kaudu suunatakse toetus senisest enam mahesaaduste tootmisele. Mahepõllumajandusega tegelejad saavad turult oma mahetoodangu müügist kõrgemat hinda ning see tasakaalustab tootmisele tehtavad suuremad kulutused võrreldes tavatootmisega. Mahepõllumajanduslik tegevus aitab kaasa keskkonnaseisundi säilimisele ja paranemisele.	- MAK 2007-2013 mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (2.3.2) rakendamine. .

		Suurenenud on põllumajandustootjate keskkonnateadlikkus.	
B2.2	Põllumajandusliku keskkonnatoetuse kaudu soodustatakse keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, säilitatakse bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust, aidatakse keskkonnale tulutoovalt tegutsevatel põllumajandustootjatel saada kohast tulu ning suurendatakse põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.	Põllumajandustootjad järgivad häid tavaid ning kasutavad senisest rohkem ja komplekselt traditsioonilisi ning alternatiivseid majandamisviise väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise asemel, säilitades samal ajal mulla viljakust. Säilinud ja suurenenud on bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus. Keskkonnasõbralikumad majandamisvõtted on kaasa aidanud veekeskonna parandamisele. Keskkonnale tulutoovalt tegutsevad põllumajandustootjad saavad vastuvõetavat tulu.	- MAK 2007-2013 keskkonnasõbraliku majandamise toetuse (2.3.1) rakendamine . (MAO)
B2.3	Jätkatakse MAK 2004–2006 raames alustatud ebasoodsamate piirkondade meetme eesmärkide saavutamist, et tagada põllumajanduslikuks tegevuseks vähemsoodsates piirkondades paikkonna säilimine ning põllumajanduslik maakasutus.	Säilinud on paikkonnad põllumajanduslikuks tegevuseks ka vähemsoodsates piirkondades.	- MAK 2007-2013 Ebasoodsamate piirkondade toetuse (2.1) rakendamine - (MAO)
B2.4	Kultuuripärandi ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse erinevaid vähetootlikke investeeringuid, nt kiviaedade taastamist.	Taastatakse kiviaedu, mis läbi rikastub maastikuline ning suureneb ka bioloogiline mitmekesisus. Säilitatakse traditsioone ning hoitakse kultuuripärandit.	- MAK 2007-2013 Vähetootlike investeeringute toetamine, nt. kiviaedade taastamise toetuse (2.5.1) rakendamine. (MAO)
B2.5	Tagatakse kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud	Eestile kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohalt oluliste ohustatud tõugu loomade	- MAK 2007-2013 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse (2.3.3) rakendamine.

	tõugude ja kohaliku taimesordi, rukkisordi Sangaste säilimine.	väljasuremisoh on peatatud ning nende arvukus on hakanud suurenema, kohalik rukkisort „Sangaste” säilib ning Eesti oludesse aretatud sordi kasvatamise toetamine aitab põllumajandustootjatele „Sangaste“ rukki häid omadusi teadvustada.	- MAK 2007-2013 kohaliku sorti taime („Sangaste“ rukis) kasvatamise toetuse (2.3.4) rakendamine. (MAO)
B2.6	Aastatel 2007–2013 suunatakse põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmed eelkõige kõrgema riskiga piirkondadele ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse seisukohast eriti väärtuslikele aladele.	Hooldatakse maid, mis on bioloogilise mitmekesisuse ning pärandkultuuri seisukohast kõige olulisemad. Tagatakse niitmine või karjatamine eriti väärtuslikel poollooduslikel kooslustel, mis ilma põllumajandusliku tegevuseta jääksid hooldamata ning võsastuksid. Säilib bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus.	- MAK 2007-2013 poolloodulike koosluste hooldamise toetuse (2.3.5) rakendamine. (MAO)
B2.7	Loomade heaolu parandamiseks ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks soodustatakse veiste, hobuste, lammaste ja kitsede karjatamist.	Eesti kõigis piirkondades kasutatakse põllumajandusmaad jätkusuutlikult, loomakasvatuses traditsioonilise tegevusega aidatakse kaasa rohumaade säilimisele ja mitmekesise põllumajandusmaastiku arengule. Loomade heaolu on paranenud. Ühiskonnale tulutoovalt tegutsevad põllumajandustootjad saavad kohast tulu.	- MAK 2007-2013 Loomade heaolu: karjatamise toetuse (2.4) rakendamine. (MAO)
B2.8	Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast tagatakse Natura 2000 võrgustikus olevatel põllumajandusmaadel ning Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitsealadest	Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast on tagatud Natura 2000 võrgustikus olevatel põllumajandusmaadel ning Natura 2000 võrgustiku erametsamaal looduskaitsealadest tulenevate kitsenduste ning EL linna- ja loodusdirek-	- MAK 2007-2013 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale ning Natura 2000 toetus erametsamaale (2.2 ning 2.7) rakendamine. (MAO)

	<p>tulenevate kitsenduste ning EL linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmise tõttu saamata jäänud tulu.</p>	<p>tiivi nõuete täitmise tõttu saamata jäänud tulu.</p>	
B2.9	<p>Nõuetele vastavuse kontrollisüsteemi jätkamine ning selle erinevate valdkondade rakendamine vastavalt ajakavale.</p>	<p>Põllumajandustoetused on järkjärgult seotud nõuetele vastavuse kontrollisüsteemiga. Põllumajandustootjad ning nõustajad on nõuetest teadlikud ning järgivad neid. Järelevalveasutused tagavad tõhusa järelevalve ning toetuste õiglase sanktsioneerimise.</p>	<p>Nõuetele vastavuse teavitamise ning nõustamise tagamine. Nõuetele vastavuse õiguslike aluste väljatöötamine.</p>
B2.10	<p>Põllumajanduskeskkonna poliitika kujundamine erinevates keskkonna valdkondades</p>	<p>Põllumajandusliku tegevuse negatiivne keskkonnamõju on vähenenud, põllumajandustootjate teadlikkus keskkonnamõjude kohta on tõusnud. Põllumajandustootjad arvestavad keskkonna kui ühe ressursiga ning majandavad keskkonda heaperemehelikult suhtudes. Põllumajanduslik tegevus peab tagama järgmiste eesmärkide saavutamise ka konkurentsivõimet kaotamata: mullaviljakus ja mullakeskkonna hea seisund on säilinud ja suurenenud, pinna- ja põhjavee veekeskkonna hea seisund säilib, bioloogilist mitmekesisust ning pärandkultuuri hoitakse, maastikuline mitmekesisus ja maastike mosaiiksus on säilinud ja paranenud, põllumajandusest pärinevad kasvuhoonegaasid vähenevad.</p>	<p>Nitraadikomitee, Euroopa Nõukogu mulla töögruppide, HELCOMi, CAP meets WFD ning teistes rahvusvahelistes töögruppides osalemine. Koostöös teiste riigiasutuste, põllumajandustootjate, nõustajate ja keskkonnaorganisatsioonidega kujundatakse keskkonnasõbralikku põllumajanduspoliitikat, tasakaalustades konkurentsivõimele ning suuremale toodangule suunatud põllumajanduspoliitika eesmärged.</p>

2.4.3 Meede: Majandustegevuse mitmekesistamine ja elukeskkonna parandamine maapiirkondades.

Meetme raames toetatakse maaettevõtluse mitmekesistamist sh innovaatilist ja keskkonnasõbralikku ettevõtlust ning uute ja paremate töökohtade loomist ja külade arengule suunatud investeeringuid. Aidatakse kaasa Leader põhimõtete arendamisele ja rakendamisele maaelus, tugevdades avaliku, era- ja mittetulundussektori omavahelist koostööd, selgitades välja piirkondlikud prioriteedid, andes edasi teatavale piirkonnale olulisi teadmisi ja oskusi ning viiakse ellu muid kohalikule arengule olulisi tegevusi. Töötatakse välja vastavad arengukavad ja õiguslik raamistik ning arendatakse toetuste haldamist ja maaelanike teavitamist-nõustamist.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS	Ülesanne/Täitja
B3.1	Maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse suurendamine läbi maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise (sh bioenergiaalased ja muud innovaatilised investeeringud) eelkõige ebasoodsamates piirkondades ning sellega keskkonnasõbraliku ettevõtluse arendamine ning uute ja paremate töökohtade loomisele kaasaaitamine.	Ettevõtete mittepõllumajandusliku lisandväärtuse kasv ning paremate ja konkurentsivõimelisemate töökohtade kasv.	- MAK 2007-2013 investeeringumeetme 3.1 rakendamine. (MAO)
B3.2	Kaunima ja atraktiivsema elukeskkonna tagamiseks toetatakse küla arengule suunatud investeeringuid, sh kasutusest väljas olevate põllumajanduslike ehitiste lammutamist.	Kohalik elukeskkond ja elukvaliteet on paranenud. Kasutusest väljas olevad põllumajanduslikud ehitised ei riku maastikke.	- MAK 2007-2013 investeeringumeetme 3.2 rakendamine. (MAO)
B3.3	Läbi kohaliku algatuse edendamise ja maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise aidata kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele.	Aktiviseerunud on kohalik algatus, mille tulemusena on moodustatud kohaliku elu arendamisele suunatud kohalikud tegevusgrupid. Koostatud on kohaliku tegevuspiirkonna strateegiad, mille raames rakendatakse MAK 2007-2013 eesmärkidele vastavaid meetmeid.	- MAK 2007-2013 neljanda telje Leader meetme rakendamine. (MAO)

B3.4	Läbi lairiba internetiühenduste kättesaadavuse tõstmise maapiirkonna elukeskkonna atraktiivsuse ja elukvaliteedi parandamine	Aidatakse kaasa lairiba internetiühendust võimaldavate kaasaegsete fiiberoptiliste sideühenduste loomist piirkondadesse, milleni seni fiiberoptilised võrgud ei ulatu.	- MAK 2007-2013 meetme 3.2.2 rakendamine (MAO)
-------------	--	--	--

3. Tegevusvaldkond: Kalandus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik kalurkond!

3.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Kalanduse tegevusvaldkond hõlmab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas kala- ja vesiviljelussaaduste tootmise, töötlemise ja turustamise koordineerimist, kutselise kalapüügi korraldamist ning Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika rakendamist (sh Eesti kalanduse strateegia ja riigiabi vastavate meetmete väljatöötamist ja rakendamist). Põllumajandusministeerium tegeleb ka kala tootmise ja töötlemise hügieeniga, kuid see osa on kajastatud Toiduohutuse tegevusvaldkonna raames. Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakond tegeleb kalavarude säästliku kasutamise ja kaitse korraldamisega (sh. kalavarude kalakasvatuse taastootmise, kalade kudealade kaitse ja taastamise ning harrastuskalapüügi korraldamisega).

Mitmed organisatsioonid on soovitanud üle vaadata Eesti kalandussektori administreerimise korraldust. OECD-ga (Organisation for Economic Co-Operation and Development) liitumise raames analüüsiti põhjalikult Eesti kalandussektori struktuuri ning sektori haldamist ja juhtimist. Analüüsi põhjal hinnati 2009. a sügisel OECD kalanduskomiteel Eesti kalandus vastavaks OECD poliitikatega kalandusvaldkonnas, kuid võimaliku probleemina toodi valdkonna koordineerimise jaotust kahe ministeeriumi vahel. Kalandusvaldkonna juhtimise ja koostöö (seal hulgas ressursi järelevalve ja kontrolli) efektiivsemaks muutmist soovitati ka Riigikontrolli 2009. a auditi raportis. Kalandussektori administreerimise ümberkorralduste ettevalmistused algavad 2011.a. 2012. a soovitakse tagada valdkonna juhtimine ja planeerimine põllumajandusministeeriumi haldusalas.

3.1.1 Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest seadustest ja arengukavadest.

Kalandust reguleerivad põhiliselt 2 seadust: kalapüügiseadus ja kalandusturu korraldamise seadus. Kalanduse majanduspoliitika põhiliseks tööriistaks on Euroopa Kalandusfondi (EKF) 2007 - 2013 strateegia ja rakenduskava elluviimine, mis omakorda toob kaasa toetusmeetmete rakendamiseks vajaliku seadusandliku regulatiivse baasi (nt määruste) väljatöötamise vajaduse.

EKF osas on kanda Põllumajandusministeeriumil korraldus-, sertifitseerimis- ja auditeeriva asutuse roll. Kalandusturukorralduses pädeva asutuse roll.

3.1.2. Koostöö kalandussektori esindajatega

— Kalandusnõukogu on põllumajandusministri käskkirjaga moodustatud, nõuandva õigusega nõukogu mille ülesanneteks on:

- „Kalandusturu korralduse seaduse“ alusel antavate toetuse liikide ja suuruse määramise ning toetuste andmiseks ja kasutamiseks ettepanekute tegemine; kalandussaaduste tootmise ja töötlemise valdkonna teemade arutamine.
- Kalandusnõukokku kuuluvad erinevate kalandussektorite, õppe- ja teadusasutuste, Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnainspektsiooni esindajad.

- Euroopa Kalandusfondi 2007 - 2013 seirekomisjon – on põllumajandusministri käskkirjaga moodustatud komisjon, mille ülesanneteks on rakenduskava alusel antavate Euroopa Kalandusfondi toetuste andmise ja kasutamise analüüsimine ning neis küsimustes ettepanekute tegemine. Seirekomisjoni kuuluvad erinevate kalandussektorite, teadlaste, Keskkonnaministeeriumi, Rahandusministeeriumi esindajad.
- Kutselise kalapüügi korraldamise ja arendamise komisjon – on põllumajandusministri käskkirjaga moodustatud nõuandva õigusega komisjon, mille ülesanneteks on:
 - Kutselise kalapüügi korraldamise ja arendamisega seotud küsimuste läbivaatamine ja analüüsimine ning ettepanekute tegemine;
 - Täita õigusaktides sätestatud ülesandeid Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 ühist huvi pakkuvate meetmete rakendamisel.
- **Maamajanduse Infokeskuse Maaelu- ja kalandusvõrgustiku osakond Kalandusvõrgustiku büroo** (edaspidi nimetatud Kalandusvõrgustik) on loodud selleks, et anda lisandväärtust EKFi rakendamiseks, eelkõige Kalanduspiirkondade säästva arengu meetme kasusaajate teadmiste ja kogemuste vahetamisele Eesti tasandil, samuti ka Euroopa Liidu tasandil. Samuti on Kalandusvõrgustiku ülesanne toetada koostöö alustamist, korraldada koostööle pühendatud temaatilisi kohtumisi, soodustada kontaktide vahetamist ning edaspidi korraldada ka kalanduse tegevusgruppide koolitusi ja seminare.
- **Kalanduse Teabekeskuse** (edaspidi Teabekeskus) nõukogu töös osalemine. Teabekeskus on loodud selleks, et soodustada kalandussektori konkurentsivõimet ning sektori säästva ja teadmispõhise majandamise kasvu, võimaldades kalandussektori esindajatel saada Teabekeskusest kaasaegset informatsiooni, oskusteavet, koolitust ja nõuannet. Lisaks kalandussektorile suunatud tegevustele on Teabekeskuse ülesandeks tõsta ühiskonna teadlikkust kalandussektori probleemidest ja võimalustest.

3.2 Kalandussektori hetkeolukorra kirjeldus

3.2.1 Valdonna rakenduslik hetkeseis

Euroopa Kalandusfondi 2007 - 2013 meetmetest on käivitunud: Kalanduspiirkondade säästev areng, Vesiviljeluse investeeringutoetus, Uute turgude arendamine ja reklaamikampaaniad, Investeeringud töötlemisse ja turustamisse, Riigiabi kalapüügi alaliseks lõpetamiseks, Ühistegevused, Veeloomastiku ja –taimestiku kaitse ja arendamine, Katseprojektid, Väikesemahuline rannapüük, Traallaevastiku moderniseerimistoetus, Sisevete kalanduse investeeringutoetus ning Sotsiaalmajanduslikud meetmed). Kalasadamate, lossimiskohad ja varjualused meetme tingimused töötatakse välja 2010 a. ja taotlusvoor avatakse 2011 a. Lisaks on jätkatud riiklike toetuste andmist kalandustoodete tootjate ühenduse tegevuse alustamiseks, kalandustoodete tootja või töötleja koolitustoetust ja kalandustoodete tootja või töötleja praktikatoetust. Loodud on Kalandusvõrgustiku üksus ning kalanduspiirkondade tegevusgrupid on jõudnud oma piirkonna strateegiate rakendamise faasi.

2010. aastal alustati Kalanduse Teabekeskuse loomist, mille eesmärgiks on võimaldada kalandussektori esindajatel (kaluril, töötlejal, kalakasvataval) saada kaasaegset informatsiooni, oskusteavet, koolitust ja nõuannet selleks, et soodustada

kalandussektori konkurentsivõimet ning sektori säästva- ja teadmistepõhise majandamise kasvu.

Andmekogumise ja analüüsimise osas on olnud oluliseks saavutuseks see, et lisaks juba kasutatavale kalanduse infosüsteemile on alustatud senise kalanduse infosüsteemi baasil kalapüügiandmete elektroonilise raporteerimise süsteemi (ERS) loomisega, mis on kooskõlas Euroopa Liidu seadusandlusega. Oluliselt paranesid võimalused tööks vajalike ristkontrollide tegemiseks Business Objects'i töökeskkonnas ning kasutamine muutus operatiivsemaks ja tõhusamaks.

ERS rakendamine tähendab meie jaoks Kalanduse infosüsteemi püsivat täienemist lähiaastatel, sh kalalaevade püügiandmete elektroonilise edastamise süsteemi rakendamist 2011.a.

Alates 1. jaanuarist 2009 on Kalanduse infosüsteemis loodud võimalus esmakokkuustu- ja üleandmise andmete elektrooniliseks esitamiseks. 2011. aasta teiseks poolaastaks on kavas elektroonilist püügiandmete edastamist võimaldavaid seadmeid ja tarkvara paigaldada nii kalalaevadele kui vastuvõtutarkvara Põllumajandusministeeriumi kahele teineteist dubleerivale serverile. Põllumajandusministeeriumi töövõtu- ja litsentsileping näeb ette kalalaeva püügiloa alusel püüdvate kalalaevade ERS-iga varustamise. Vastavalt Euroopa Liidu õigusaktidele on esitatud täiendavaid nõudeid kalapüügiga seonduvate andmete esitamisele, on ette näha süsteemi täiendamise vajadust ka 2011. aasta jooksul. Lisaks luuakse 2011.a eelpoolnimetatud Lepingu raames kaluritele kasutamiseks mõeldud elektrooniline kalapüügiandmete raporteerimise võimalus ka kaluri kalapüügiloa alusel kala püüdvatele ettevõtetele ja nende kaluritele. ERS selle osa katsetused planeeritakse läbi viia samal aastal.

Kalalaevade riikliku registri osas viidi 2010. a kalanduse infosüsteemi sisse muudatused, mis võimaldavad operatiivsemalt ja täpsemalt pidada arvestust registreeritud kalalaevade püügivõimsuste üle Euroopa Liidu seadusandluse nõudeid silmas pidades.

2010. aastal võttis Riigikogu vastu mitu Kalapüügiseaduse muudatuste paketti, mille tulemusena muutus mitmekülgsemaks püügivõimaluste kasutamine kalurite poolt, muutusid püügi sulgemise ja taasavamise võimalused, tekkis võimalus kalalaevaregistri püügivõimsuste kasutuse ümbersuunamiseks, avalikuks muutusid ettevõtjate kalapüügiandmed.

Jätkuvalt käsitleme prioriteedina kalanduses ühistegevuse ning ühishuvide arendamist läbi Euroopa Kalandusfondi meetmete, mis on suunatud tootjaorganisatsioonidele ja rannapiirkondade arengule. Euroopas on alustatud Ühise Kalanduspoliitika reformi ettevalmistamist. Sellest tulenevalt on kalanduse administratsioonil ülesanne osaleda ja anda oma panus reformi ettevalmistamisse. Lisaks eelnevale on vajalik osalemine WTO diskussioonides subsidiumite teemal ning võimaliku finantsperspektiivi 2014 – 2020 uue ideoloogia väljatöötamisel.

3.2.2 Kalapüük, kalavarud ja kalakasvatus

Suurema osa kalast püüavad Eesti kalurid Läänemerest (põhiliselt Pärnu lahest, Väinamerest ja Soome lahest), samas on meil ka märkimisväärse suurusega kaugpüügilaevastik (traditsiooniline püügikoht on Atlandi ookean) ning esindatud on

ka sisevetekalandus (põhiliselt Peipsi järvel, sh Lämmijärvel ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel).

Püügisektori konkurentsivõime on hetkel veel siiski madalseisus. Üks suurem probleem on **väärtuslike kalaliikide (eelkõige magevee liigid) kesised kalavarud**, mis ei vasta olemasolevale püügivõimsusele. Teisalt on probleemiks pelaagiliste liikide suhteliselt madal hind. Eesti kalapüügisektori konkurentsivõimet vähendab veelgi amortiseerunud laevastik ja vananenud püügivahendid. Parandada tuleks nn väikesadamate/ kala maaletoomise kohtade kehvasti arenenud infrastruktuuri – kala maaletoomise kohti on palju, millest tulenevalt ei ole suudetud tagada nende korrashoid. Rannakaluritel puudub stabiilne sissetulek oma püütud saagi müügist, mis tuleneb nõrgast kalandustoodete hinnakujundusest.

EKF programmiperioodi jooksul kaasajastatakse või rajatakse uusi vesiviljelusettevõtteid kokku 12 782 329 miljoni EUR eest. Esimese (toimunud) taotlusvooriga jagatakse 6 713 555 miljonit EUR ära 21 taotleja vahel, kellest 12 on täiesti uued ettevõtjad. Kogu vesiviljelustoodangu maht kasvab esimese toetuse taotlusvooru põhjal praegusest 800 tonnilt eeldatavasti ca 2800 tonnini. Ka teisest taotlusvoorst võib eeldada suurt taotlejate arvu, mille tulemusena võiks kogutoodangumaht ulatuda juba üle 3500 tonni.

3.2.3 Liikide sisetarbimine ja käitlemiskett

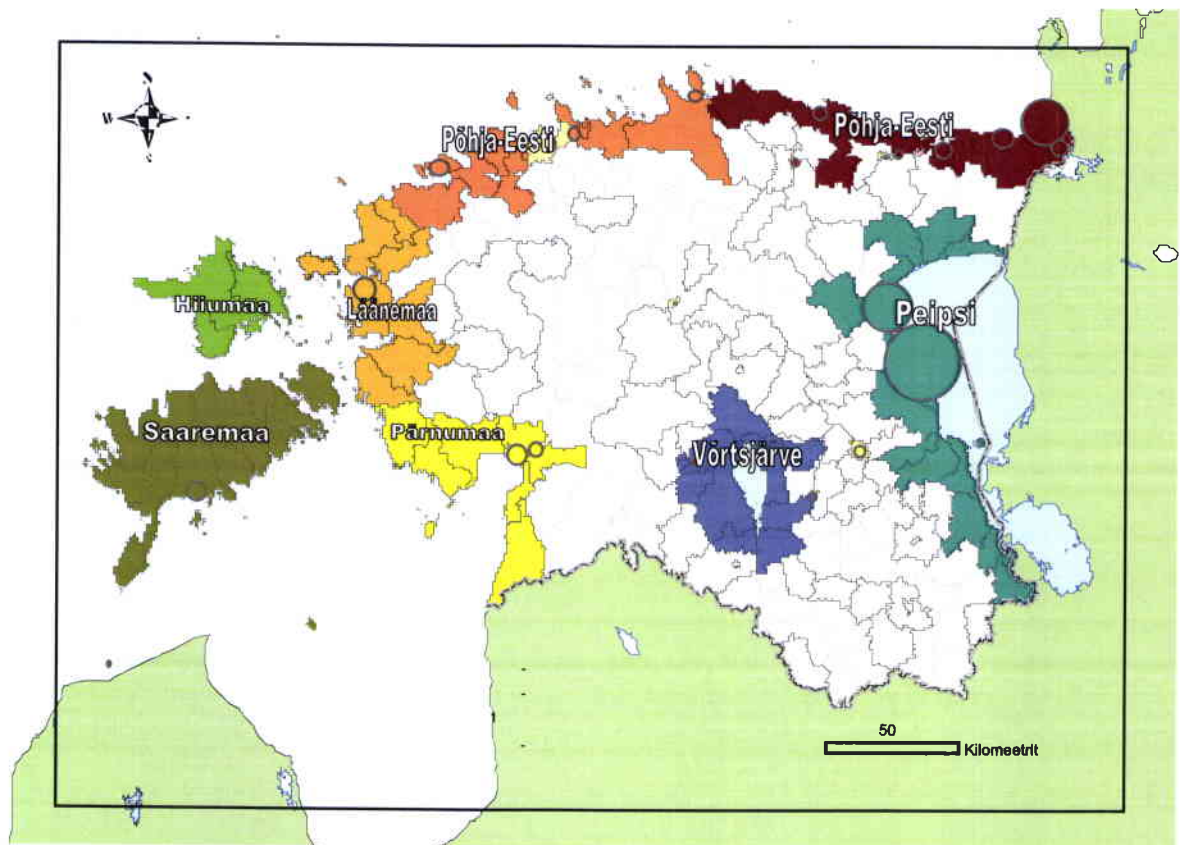
Väga suur osa (ca 75 %) Eestis püütud ja töödeldud kalast eksporditakse. 2010 a võeti kalatöötlemise investeeringutoetuse meetme raames 5 498 721 miljoni EUR eest üles kohustusi ning koos ettevõtjate omafinantseeringuga peaks investeeringute maht olema vähemalt 10 997 442 miljonit EUR. Enamus nendest investeeringutest on suunatud tootmistehnoloogia uuendamiseks. Märkimisväärselt investeerima hakatud ka töötlemisest tuleneva keskkonnakoormuse vähendamiseks.

3.2.4 Ühistegevus

Eesti kalapüügisektoris on neli tunnustatud tootjaorganisatsiooni. Kolm tootjaorganisatsiooni tegutsevad kilu- ja räimepüügisektoris. Kilu- ja räimepüügisektoris esindavad tootjaorganisatsioonid ligi 90% püügiõigusest. Läbi turukorraldusmeetmete, nagu miinimumhind, sekkumised, tegevuskavad ja ühine turustamine, on tootjaorganisatsioonid suutnud hoida stabiilset kala hinda oma liikmetele. Vesiviljeluses sai 2010. aastal tunnustuse tootjaorganisatsioon, mille liikmeteks on vikerforelli ja angerja kasvatajad.

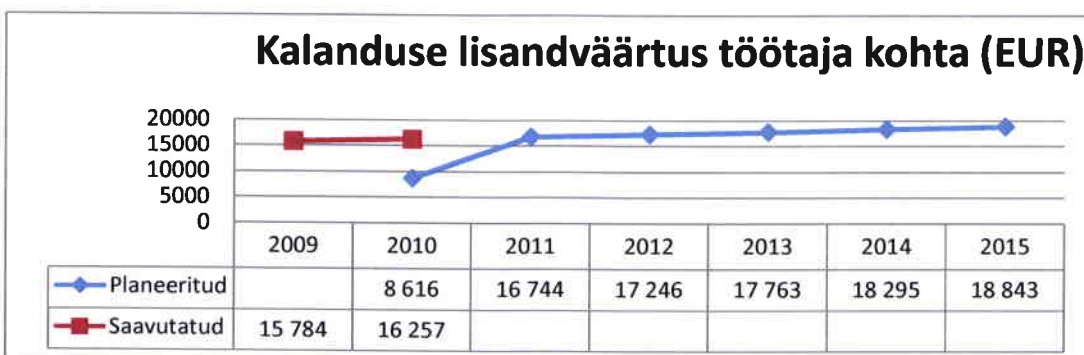
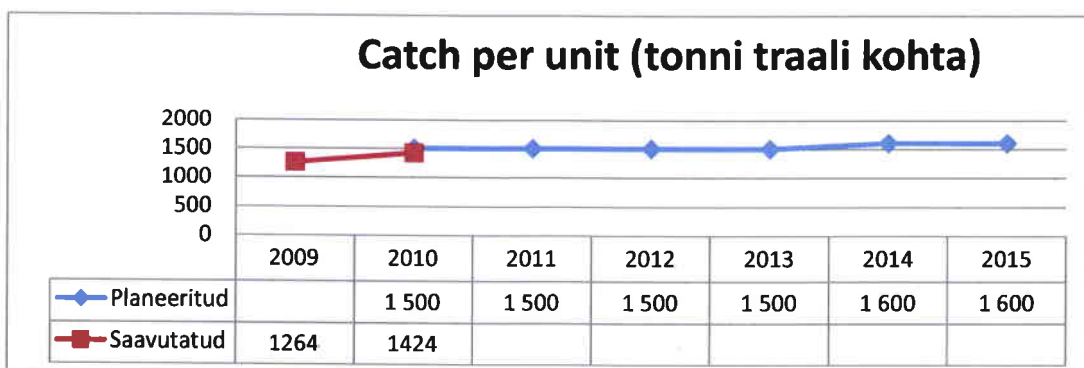
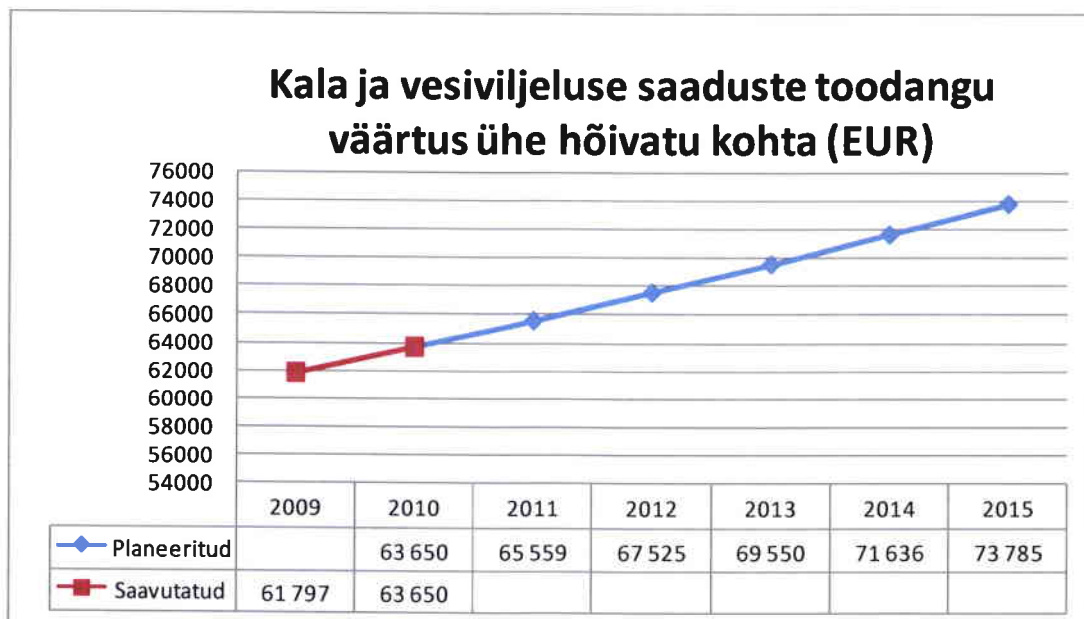
Eesti kaheksasse kalanduspiirkonda (vt alltoodud kaarti) on loodud kalanduse tegevusgrupid, mis koondavad peamiselt kalanduse ettevõtjaid, kohalike omavalitsuste esindajaid ning mittetulundusühinguid ja sihtasutusi nii kalandussektorist kui ka väljastpoolt. Kõik tegevusgrupid on loodud oma piirkonna arenguks strateegia, mille aktiivsem rakendamisperiood jääb aastatesse 2010 – 2013. Rannapiirkondade arengu meetme rakendamiseks on planeeritud ligikaudu 25 575 447 miljonit EUR, mis moodustab Euroopa Kalandusfondi eelarvest 23%.

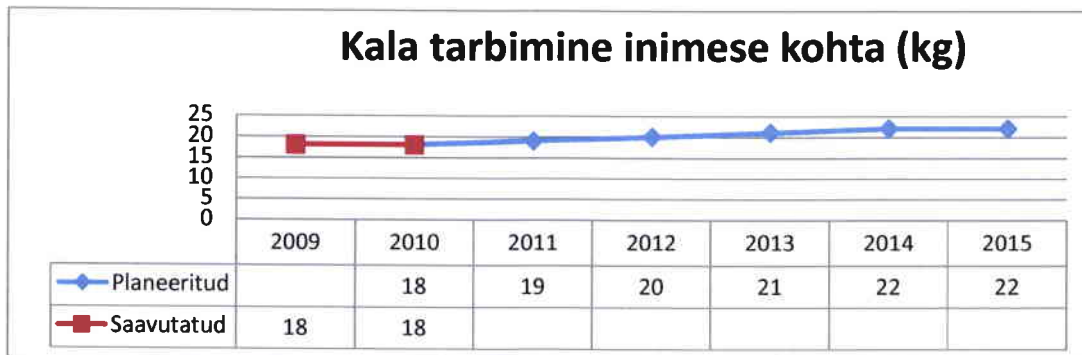
Kalanduse tegevusgrupid üle Eesti.

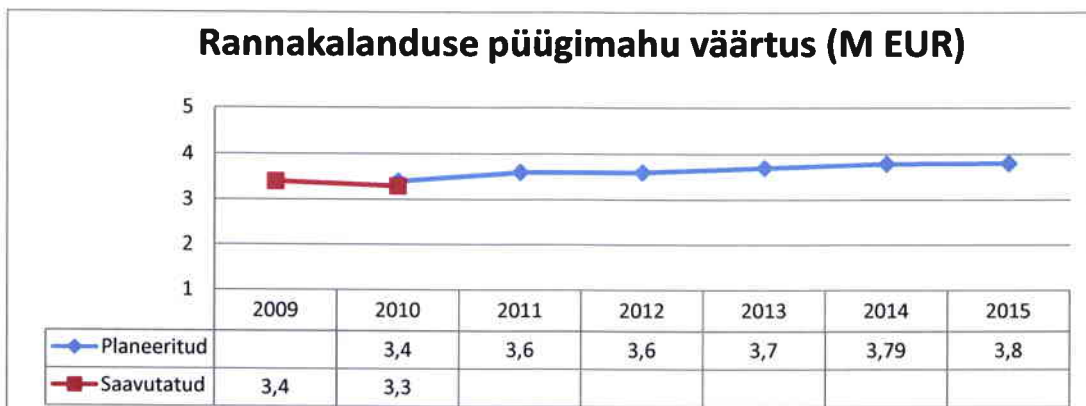
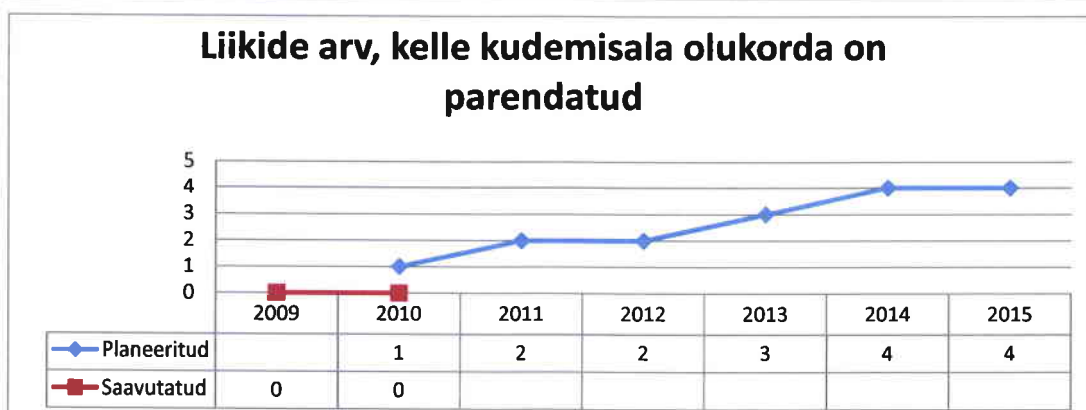
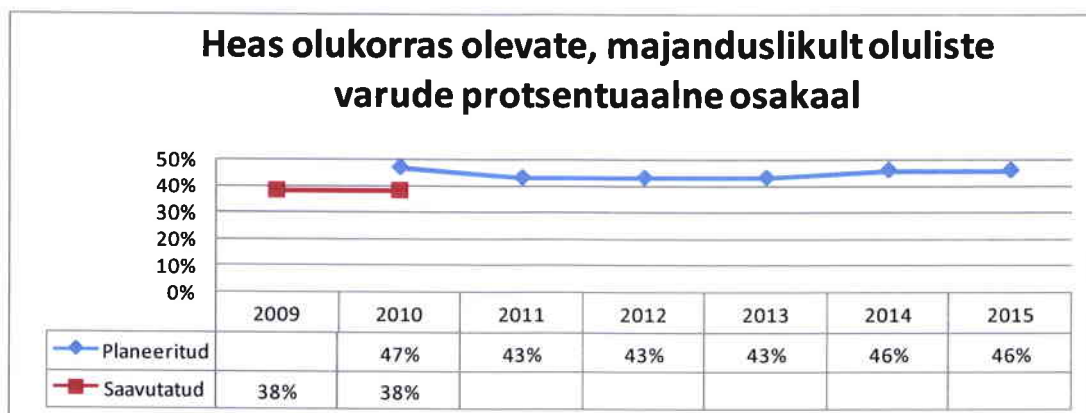
3.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013

Eesmärk 1: Konkurentsivõimeline ja jätkusuutlik kalandus.

Eesmärk 2: Kalavarude säästev majandamine.

Projektidega kaetud rannikuäärsete kalanduspiirkondade kohalike omavalitsuste protsentuaalne osakaal

3.3 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

3.3.1 Meede: Kalapüügi arendamine

Kalapüügi arendamisel peame vajalikuks riiklikult sekkuda selleks, et aidata kaasa pikemas perspektiivis kalapüügi majanduslikule jätkusuutlikkusele ning vältida ohte ülepüügiks. Oluline on tasakaalu saavutamine püügivõimsuse ja varude vahel ning viia kalurite tegevus vastavusse nüüdisaja keskkonna-, töötingimuste, ohutuse- ja hügieeni nõuetega.

Selleks on meil võimalik kasutada Euroopa Kalandusfondi toetusmeetmeid (Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine, Traalpüügi laevastiku investeringud, Väikesemahuline rannapüük, Sisevete kalandus), mille raames toetatakse investeringuid püügialuste moderniseerimiseks, selektiivsemate püügivahendite kasutuselevõtuks nii traalpüügil, rannapüügil kui ka sisevete kalapüügil. Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimisega viiakse püügivõimsus tasakaalu varudega traalpüügil.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C.1.1	Aidatakse kaasa kalalaevade (s.h sisevetel tegutsevate kalalaevade) moderniseerimisele, et suurendada ohutust ja ökonoomsust ning parandada töö- ja hügieenitingimusi ja toote kvaliteeti, ning vähendada keskkonnakoormust.	Laevade ohutus, ökonoomsus ning sealsed töö- ja hügieenitingimused on paranenud, seeläbi on tagatud kala kvaliteet laevapardal. Kalalaevadega kaasnev keskkonnakoormus on vähenenud (moderniseeritud laevade suhe kalalaevastikku).
C.1.2	Vajadusel püügitegevus peatatakse lõplikult laevadel, mis on hõlmatud püügivõimsuse reguleerimise kavaga (kalalaevastiku utiliseerimine, selle sihtotstarbe muutmine muul tulutooval eesmärgil, kuid mitte kalapüügiks); kaluritele, kes kaotavad töö seoses laeva utiliseerimise või sihtotstarbe muutmisega, pakutakse võimalust sotsiaal-majanduslikku abi saamiseks. Püügivõimsust hinnatakse ja vajadusel tehakse uus kava.	Kalalaevastiku püügivõimsus on kohandatud varudega (uuring 2012 a).
C.1.3	Kutselistele kaluritele tagatakse jätkuvalt kütuseaktsiisi vabastus	Kalapüügi tasuvus on suurenenud, millele aitab muuhulgas kaasa ka jätkuv kutseliste kalurite kütuseaktsiisist vabastus.

C.1.4	Aidatakse kaasa sisevete kalalaevade moderniseerimisele.	Sisevete kalalaevade seisukord on paranenud (moderniseeritud laevade suhe kalalaevastikku).
C.1.5	Soodustatakse selektiivsemate püügivahendite ja -tehnikate kasutuselevõttu.	Sektori keskkonnaohtlikkus on vähenenud tulenevalt selektiivsemate püügivahendite ja -tehnikate kasutuselevõtust.
C 1.6	Kalandus infosüsteemi funktsionaalsuse tagamine ja arendamine vastavalt õigusaktidest tulenevatele nõuetele. Elektroonilise Raporteerimise Süsteem on rakendunud vastavalt kehtivale seadusandlusele.	Kutselise kalandusega seotud andmestik on ajakohane ja hästi analüüsiv. Andmete kättesaadavus reaajas. Andmeid edastatakse kalalaevadelt elektrooniliselt kesksüsteemi. Vastab ühise kalanduspoliitika nõuetele.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
C 1.7U	Kontseptsiooni loomise alustamine harrastusliku ja kutselise kalapüügi tasakaalustatud arenguks.	On loodud põhimõttelised alused kalanduse ühiseks korralduseks 2011.
C1.8U	Uuring kutseliste kalurite sõltuvusest sissetulekust, mida ta saab kutselisest kalapüügist.	Analüütiline baas toetuste täpsemaks suunamiseks ja kontseptsiooni loomiseks.
C 1.9.U	Analüüsi teostamine püügiõiguste juhtimise süsteemi, kvoodijaotuse ja kalapüügi korralduse põhimõtteliste aluste kohta sisevetel ja rannapüügil.	On olemas analüütiline baas kalapoliitiliste otsuste tegemiseks rannapüügi edaspidiseks korraldamiseks.
C1.10U	Analüüsi teostamine uue Kalapüügiseaduse väljatöötamise vajalikkuse osas (eriosa).	On selgunud vajalikud tegevused kalapüügi korralduse ja järelvalve süsteem on korrastamiseks.
C1.11U	Keskkonnaministeriumi hallatava kalanduse valdkonna ületoomine põllumajandusministeriumi juhtimise alla.	Põllumajandusministerium on kalandussektori ainukoordinaator aastast 2012
C1.12U	Harrastusliku kalapüügi korraldamise (harrastuspüügi lubade väljastamine, andmete sisestamine ja analüüsi tegemine) üleviimine Keskkonnaministeriumi haldusalalt Veterinaar-ja Toiduameti juhtimise alla.	Veterinaar-ja Toiduamet tagab rakendusüksusena harrastusliku kalapüügi korralduse.
C1.13U	Kutselise kalapüügi korraldamise (kutselise kalapüügi lubade väljastamine, andmete sisestamine ja analüüsi tegemine, kalalaevaregistri haldamine) üleviimine Põllumajandusministeriumi alt Veterinaar-ja Toiduameti juhtimise alla.	Veterinaar-ja Toiduamet tagab rakendusüksusena kutselise kalapüügi korralduse.

C1.14U	Veterinaar- ja Toiduameti väljakujundamine kalakäitlemisketi järelevalve vastutavaks asutuseks EL nõukogu kehtiva kontrollmääruse mõistes.	Veterinaar- ja Toiduamet on pädev kontrolliasutus.
C1.15U	Vaba püügivõimsuse arvelt kalalaeva registrisse kandmise tingimused ja kord	Õigusakt on kehtestatud

3.3.2 Meede: Töötlemise ja vesiviljeluse arendamine

Töötlemise ja vesiviljeluse arendamisel peame vajalikuks riiklikult sekkuda selleks, et aidata kaasa tootmise ja töötlemise tehnoloogiliste lahenduste ajakohastamisele ning toodangu kohandamisele turunõudlusega. Oluliseks peame keskkonnainvesteeringute suurenemist, et aidata kaasa jätkusuutliku ja efektiivse kalanduse käitlemisketi arengule. Selleks on meil võimalik kasutada Euroopa Kalandusfondi toetusmeetmeid (Vesiviljeluse investeeringud, Kala- ja vesiviljelussaaduste töötlemine ja turustamine), mille raames toetatakse investeeringuid kaasaegsete tehnoloogiliste liinide ja seadmete soetamiseks, innovatsiooniks ning keskkonnasäästlikuks vesiviljeluseks.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C2.1	Kalandustoodete töötlemiseks investeeringutoetuste andmine, mis on suunatud kaasaegsate seadmete, tehnoloogiliste liinide uuendamisele ja seadistamisele ning vastavate hoonete ehitamisele ja laiendamisele. Innovatsiooni soodustamiseks viiakse läbi kalatoodete uuringuid.	Ettevõtted on juurutanud töötlemise parendamise süsteemid, mis läbi töötlemine on efektiivsem, turul on innovaatilised kalandustoodete töötlemisemeetodid ja turustamine on edukam. Seeläbi ettevõtjad muutuvad konkurentsivõimelisemaks.
C2.2	Soodsama majanduskeskkonna loomine keskkonnasäästliku ja konkurentsivõimelise vesiviljeluse arendamiseks.	Vesiviljeluse tootmismahud on suurenenud ning kasvatatakse uusi liike.

3.3.3 Meede: Kalaturukorralduse ja ühistegevuse arendamine

Meetme raames kogutakse ja analüüsitakse statistikat kalandustoodete tootjate kohta, kontrollitakse turukorralduslike abinõude järgimist (miinimumhinnad), turustandardite kasutamist ja Euroopa Liidu turukorralduslike abinõude rakendamist. Varude loodusliku taastootmise seisukohalt on vajalik parendada olukorda kudealadel. Kalaturukorralduse ja ühistegevuse arendamisel peame vajalikuks riiklikult sekkuda selleks, et aidata tõsta kalanduse konkurentsivõimet läbi ühistegevuse. Oluline on nii horisontaalne kui vertikaalne majanduslik integratsioon.

Selleks on meil võimalik kasutada Euroopa Kalandusfondi toetusmeetmeid (Ühistegevused, Kalasadamad, Uute turgude leidmine, Ühistegevuse ja veeloomastiku- ja taimestiku kaitse meetmed), mille raames toetatakse investeringuid kalandusega seotud infrastruktuuri, tootjaorganisatsioonide asutamist ja tegutsemist, turundustegevuse arendamist, kudealade taastamist ja arendamist ning rakendusteaduse, nõuandesüsteemi arendamist ja erinevate katseprojektide rakendamist. Pädevate valdkonnaspetsialistide arendamisele on suunatud riiklikest toetustest koolitus- ja praktikatoetus.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C3.1	Aidatakse kaasa olemasolevate perspektiivsemate kalasadamate ja kala-vastuvõtupunktide moderniseerimisele.	Kalasadamad ja – vastuvõtupunktid vastavad turu vajadustele.
C3.2	Toetatakse ühistegevuse (tootjaorganisatsioonide) teket ja toimimist.	Püügi- ja vesiviljelussektoris on loodud tootjaorganisatsioonid. Läbi toimivate tootjaorganisatsioonide on tagatud hindade stabiilsus kalaturul ja kalandustootjate sissetulek.
C3.3	Aidatakse kaasa kalandustoodetele uute turgude leidmisele (sihtgruppide uuringud, messide külastused, turundusstrateegiad, reklaamikampaaniad).	Eesti kalandustoodetele on avanenud uued turud (ekspordimaht).
C3.4	Toetatakse pädevate valdkonna spetsialistide arendamist läbi koolitus- ja praktikatoetuse.	Kalandussektoris on pädevad spetsialistid ja eksperdid. (toimivad koolitustoetus ja praktikatoetus).
C3.5	Teadusnõuande senisest suurema sisendi kasutamine ressursihaldust puudutavate otsuste tegemisel ning rakendusteaduse tõhususe suurendamine (läbi toetusmeetmete suunatakse rakendusuuringute arengut).	Säästvam ressursihaldus; teadmispõhisem sektori majandamine.
C3.6	Toetatakse veeloomastiku ja –taimestiku kaitse- ja arendamistegevusi (kudealade taastamine, kunstlike kudealade loomine).	Kalade kudemistingimused on paranenud
C3.7	Toetatakse katseprojektide teostamist võimalike innovaatiliste lahenduste rakendamise eesmärgil.	Rakendunud on sektori arengule kaasaaitavad innovaatilised lahendused.
C3.8	Kalanduse Teabekeskuse töös osalemine	Sektor on teadlik ja kasutab Kalanduse Teabekeskuse võimalusi (suureneb

		konkurentsivõime, ettevõtlikkuse kasv ja teadlikkus toetuste taotlemisel).
C3.9	Taseme-, ümber- ja täiendõppesüsteemi väljatöötamises ja arendamises osalemine.	Valdkonda haldava administratsiooni arvamus esitatud ja arvestatud õppekavade koostamisel.
C3.10U	Kala-ja toodete turustamise arendamise ümarlaua algatamine	On käivitunud diskusioon kala-ja toodete efektiivsema ja teadlikuma turustamise üle.

3.3.4 Meede: Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu toetamine

Kalanduspiirkondade arendamisel peame vajalikuks riiklikult sekkuda selleks, et säilitada rannakalandus, andes selleks võimalused alternatiivsete tegevusalade arendamiseks (nt. püütud kalale kohapeal lisaväärtuse andmine, kalaturismi arendamine, jne) läbi kohalike tegevusgruppide poolt koostatud piirkonna strateegia rakendamise. Selleks on võimalik kasutada Euroopa Kalandusfondi toetusmeedet Kalanduspiirkondade säästev areng, mille raames toetatakse investeringuid kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamiseks, kalandustoodete töötlemiseks ja otseturustamiseks, kalandusega seotud turismi arendamiseks ja rannakülade taaslustamiseks, tegevuste mitmekesistamiseks ning koolitamiseks. Lisaks toetatakse tegevusgruppide tegevust, kes on toetusmeedet rakendav mittetulundusühing.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
C4.1	Aidatakse vajadusel kaasa majandustegevuse ümberkorraldamisele (N: ökoturism jm), mis ei tõsta püügikoormust; edendatakse turismindusega seotud väikesemahulist kalapüüki (edendades väikeseid, kalandusega seotud kogukondi); Aidatakse kaasa kala- ja vesiviljelustoodete lisaväärtuse loomisele. Aidatakse kaasa ettevõtluse ja tööhõive mitmekesistamisele ning uute töökohtade loomisele väljaspool kalandussektorit.	Tööhõivemäär kalanduspiirkondades ei ole langenud; Rannapiirkondade arengu projektid on elluviidud. Ettevõtjad on senisest enam keskendunud kala- ja vesiviljelustoodetele lisaväärtuse andmisele. (projektid).
C4.2	Toetatakse tegevusgruppide arengustrateegiate elluviimist, kogemuste ja teadmiste vahetamist.	Kohalikud piirkonda edendavad tegevusgrupid on tegutsenud eesmärgipäraselt; Kalanduspiirkondades on ettevõtlus mitmekesistunud ja elukvaliteet paranenud.

C4.3	Kalandusvõrgustiku edasiarendamine.	Kalandusvõrgustik on keskne info, koolituskeskus ja arendustegevuste rannapiirkondade tegevusgruppidele ja nende liikmetele.
-------------	-------------------------------------	--

4. Tegevusvaldkond: Teadus- ja arendus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Tulemuslik teadustegevus, põhjalikud teadmised ning väärtustatud maamajandusharidus ja maakultuuripärand.

4.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Üldistatud lühiülevaade kogu tegevusvaldkonna põhiolemusest

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala teadus- ja arendusvaldkond hõlmab maamajanduse konkurentsivõime tagamiseks vajalikku teadustegevust ja teadmiste levitamist, nõuandesüsteemi arendamist, tööjõu kompetentside ja oskuste taseme parandamist ja haritud järelkasvu tagamist põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris, samuti teadmise- ja maakultuuripärandi säilitamist ja tutvustamist. Valdtkonna eesmärgiks on pakkuda teaduslikke analüüse põllumajanduspoliitika otsuste kujundamiseks, tagada valitsemisala asutuste teadmistepõhine toimimine, tõsta teadmiste ja tööalase ettevalmistuse taset ning pakkuda edukaks majandamiseks vajalikku nõuannet ja teaduspõhiseid rakendusi.

Loend tegevusvaldkonna lähiaja olulisematest suundumustest:

1. Põllumajandusteaduste kvaliteedi ja mahu tõstmine ning teadusinfo kättesaadavuse parandamine;
2. Nõuandesüsteemi arendamine, konsulentide kliendibaasi avardamine, aktiivselt tegutsevate konsulentide arvu suurendamine, nende poolt jagatava info kvaliteedi parandamine ning kvaliteetsete nõuandetoote väljatöötamine;
3. Maamajanduserialade propageerimine, mitmekesiste võimaluste loomine. täiendkoolituseks, elukestvaks õppeks ning kutseoskuste parendamiseks;
4. Eesti põllumajanduse ja maaeluga seonduva kultuuripärandi tutvustamine ja säilitamine Euroopa ja maailma kultuuripärandi osana.

Ülevaade tegevusvaldkonna arenguga enim seotud struktuurüksustest

Teadus- ja arendustegevuse valdkonda juhib Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas välissuhete ja arenduse asekanstler ning selle edendamiseks on peamiselt seotud teadus- ja arendusosakond. Põllumajandusministeeriumi haldusalas töötavad selle tegevusvaldkonna heaks Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Maaviljeluse Instituut, Põllumajandusuuringute Keskus, Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum ja Eesti Piimandusmuuseum. Peamiseks koostööpartneriteks on Eesti Maaülikool, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Talupidajate Keskliit, Eesti Põllumeeste Keskliit, SA Kutsekoda, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, SA Innove, põllumajandusvaldkonna erialasid õpetavad kutseõppeasutused, tootjate liidud. Nõuandesüsteemi edendamise eesmärgil tehakse enim koostööd Maaelu Edendamise Sihtasutuse, tunnustatud nõuandekeskuste ja konsulentidega.

Loend tegevusvaldkonna reguleerimisele ja arengule kaasaaitavatest olulisematest seadustest ja arengukavadest.

Peamisteks tegevusvaldkonda reguleerivateks seadusteks on Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus, maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus, teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus, ülikooliseadus, rakenduskõrgkooli seadus, erakooliseadus, kutseõppeasutuse seadus, kutseseadus, välisriigis omandatud kutsekvalifikatsiooni tunnustamise seadus, täiskasvanute koolituse seadus ja muuseumiseadus. Peamisteks tegevusvaldkonna arengukavadeks on Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti“, kõrgharidusstrateegia aastateks 2006-2015, kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia, “Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2009-2013”, Eesti maaelu arengukava 2007-2013.

4.2 Hetkeolukorra analüüs

4.2.1 Teadus- ja arendustegevus

Tegevusvaldkonnapõhised teadusuuringud aitavad siduda põllumajandussektorit otse tarbijate vajaduste ja nõuetega tõstes sealjuures ka kohalike toodete väärtust, parandades ühiskonna suhtumist põllumajandusse ning õpetades inimesi hindama põllumajanduse rolli puhtama keskkonna ja inimese hea tervisliku seisundi säilitamisel. Eesti põllumajandusteaduste suunad ja põhimõtted on sätestatud “**Eesti põllumajandusteaduste arengukavas 2007–2013**”. Arengukavas määratletakse Eesti positsioon põllumajandusteaduste rahvusvahelisel taustal ning selle strateegiliste eesmärkide elluviimisega aidatakse kaasa teadmistekeskse ühiskonna arengule, kus Eesti teadlaskonna uurimistööde tulemused on väärtustatud kui osa maailmateadusest ja on kogu ühiskonna funktsioneerimise ja arengu üheks oluliseks tingimuseks.

2010. aastal alustas Põllumajandusteaduste nõukogu põllumajandusteaduste arengukava rakendusplaani, koostatud aastateks 2007-2011, analüüsi ning 2011. aastal jätkab tegevuste kavandamist aastateks 2012-2013.

Arengukava tegevuste elluviimise tulemusena paranevad teaduse konkurentsivõime ja efektiivsus, luuakse kohalikele tingimustele vastavaid teadmisi, mis aitavad kaasa põllumajandustootmise ning -toodete konkurentsivõime tõusule kodu- ja välisriigis, tagatakse teadustoe olemasolu seadusloome, riikliku järelevalve ning nõuandetegevuse süsteemidele.

Põllumajandusteaduse konkurentsivõime ja efektiivsus on otseselt seotud taristu ja materiaal-tehnilise baasi moderniseerimisega. Jõgeva Sordiaretuse Instituudi ja Eesti Maaviljeluse Instituudi taristu ja materiaal-tehnilise baasi halb olukord oli üheks põhjuseks, miks nimetatud asutused evalveeriti negatiivselt 2010. aasta korralisel evalveerimisel. Hoolimata sellest, et 2010. a avati Eesti Maaviljeluse Instituudi molekulaar- ja mikrobioloogia teaduslabor juulikuus. Uue teaduslabori soetamine sai teoks tänu 7. raamprogrammi edukale projektile, mille eesmärgiks oli tõhustada koostööd teadus- ja arendusasutuste vahel ning tõsta materjaal-tehnilise baasi olukorda. Sellega seoses on märgatavalt hoogustunud Eesti Maaviljeluse Instituudi rahvusvaheline koostöö ja tõusnud teadusproduktioon. Lisaks toodi evalveerimisel välja ka ebapiisav doktoritööde kaitsmiste, patentide ning rahvusvahelistes teadusajakirjades avaldatud artiklite ja eelretsenseeritud teaduslike monograafiate arv viimase viie aasta jooksul, samuti väikesed teadusrühmad ja noorteadlaste osakaalu vähesus.

Taristute olukord vajab parandamist eriti taimekasvatuse valdkonnas. Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse valdkonna teadustegevuse tehniliseks baasiks on Eesti Maaülikoolil katselaut Märjal.

Vaatamata sellele, et riiklike programmide ja arengukava **“Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007-2013”** teadusprojektidesse on kaasatud mitmeid noorteadlasi on põllumajandusteaduse valdkonnas jätkuvalt probleeme teadlaste järelkasvu tagamisega, eriti taime- ja loomakasvatuse valdkonnas. Riiklikus teadus- ja arendustegevussektoris hõivatud põllumajandusteadlaste ja inseneride arvu vähenemine algas 1997. aastal ja jätkus kuni 2005. aastani. Enam vähem sama tendents ilmnes ka kõrgharidussektoris, kus esimene vähenemine toimus aastal 1999. Pärast paari aastast tõusu toimus uus langus alates 2003. aastast. Seni puuduvad meetmed ergutamaks noori valima põllumajandusteadlase elukutset, mis tagaks põllumajandusteaduse ja -hariduse jätkusuutlikkuse.

Riiklike programmide ja arengukava **“Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007-2013”** teadusprojektidesse oli 2010. aastal kaasatud 26 doktoranti, kellest kuus olid doktoriõppe nominaalaja ületanud.

2010. aastal rahastati riikliku programmi **“Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009-2014”** raames 34 projekti, sh 7 uut projekti summas 21,15 miljonit krooni, mis valdkonniti jagunesid järgnevalt:

1. toiduohutuse ja tervise valdkonnas 6 projekti;
2. taimekasvatuse ja taimetervise (sh aiandus) valdkonnas 14 projekti;
3. loomakasvatuse valdkonnas 7 projekti;
4. põllumajandustootmist toetavate tegevuste valdkonnas rahastati 5 projekti;
5. maamajandus- ja sotsiaaluuringute valdkonnas 2 projekti.

2010. aastal lõppes 13 projekti, summas 9,09 miljonit krooni, mis valdkonniti jagunesid järgnevalt:

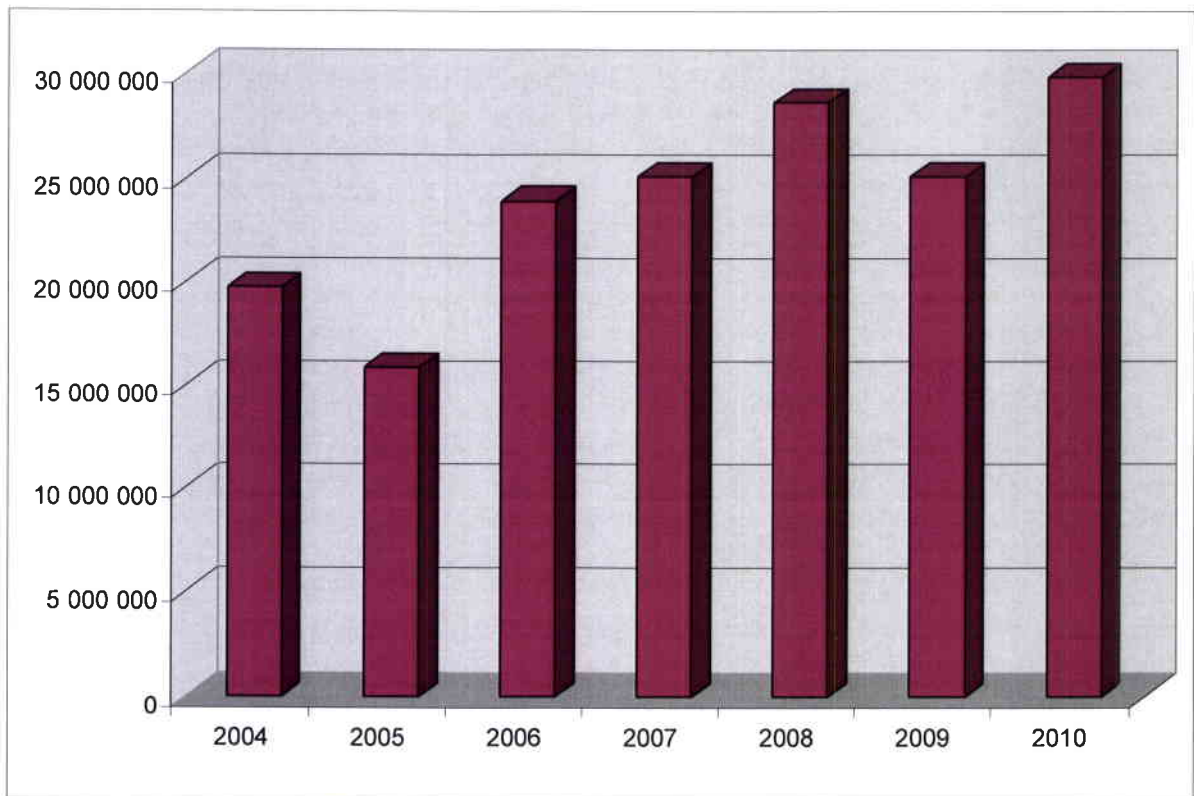
1. toiduohutuse ja tervise valdkonnas 3 projekti;
2. taimekasvatuse ja taimetervise (sh aiandus) valdkonnas 4 projekti;
3. loomakasvatuse valdkonnas 4 projekti;
4. põllumajandustootmist toetavate tegevuste valdkonnas rahastati 1 projekt;
5. maamajanduse- ja sotsiaaluuringute valdkonnas 1 projekt.

Põllumajanduslike rakendusuringute (riiklike programmide) eelarve kogumaht suurenes võrreldes 2009. aastaga 19%. 2010. aastal uuriti taimekaitse- ning väetamistehnoloogiate täiustamist, loomatervise, toiduohutuse ja -kvaliteediga, taastuenergia ja säästliku majandamisega seonduvaid teemasid ning tehti agrometeoroloogilisi prognoose ja kokkuvõtteid. Edasiarendamist vajab veebipõhise taimekaitsealase nõustamissüsteem, mis haarab kõiki põllukultuure ja taimekaitsevahendeid. Taimekaitsealane nõustamissüsteem aitab tõsta põllukultuuride saagikust ja saagi kvaliteeti ning säästa keskkonda ja raha.

Riikliku programmi **“Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009-2014”** raames läbiviidav teadusteemade kaardistamine, kus

projektikonkursile eelnevalt küsitakse Põllumajandusministeeriumi ja valitsemisala ametnike, põllumajandussaaduste tootjate ja töötlejate, teadus- ja arendusasutuste ning esindusorganisatsioonide ettepanekuid uurimisteemade kohta, tagab rakendusuuringute ajakohasuse ning vastavuse tootjate ja töötlejate vajadustele. 2010. aastal esitati uurimisteemade konkursile 106 ettepanekut.

Aasta aastalt on paranemas põllumajandusteaduse rahvusvaheline koostöö. 2010. aastal teostatud projektidest tehti rahvusvahelist koostööd 42 projektis.

Joonis nr 5. Põllumajanduslike rakendusuuringute (sh sordiaretusprogrammi projektid) rahastamine (EEK).
Allikas: Põllumajandusministeerium

Riikliku programmi "Sordiaretusprogramm aastatel 2009 – 2019" raames rahastatakse 20 teemat kogusummas 8 730 000 krooni. 2010. aastal alustati molekulaarsete ja koekultuurimeetodite rakendamisega põllukultuuride sordiaretuses, pinnisortide aretuse ja võrdluse ning mustikasortide aretusega. Sordiaretusprogrammis osalevad Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Maaviljeluse Instituut, Eesti Maaülikool ja Tallinna Tehnikaülikool.

Kohalikesse tingimustesse sobivate põllu- ja aiakultuuride sortide aretamise jätkamine Sordiaretusprogrammi raames aitab kaasa nii bioloogilise mitmekesisuse kui ka põllumajandustootmise konkurentsivõime tagamisele. Lähipiirkonna riikidest on Eestis tugevaimad aretusprogrammid mitmetel olulistel kultuuridel (nt talirüps, suvinisu, talirukis, mitmed heintaimeliigid).

Põllukultuuride sordiaretuse tulemusena registreeriti 2010. aastal uute sortidena lamba-aruhein 'Vea' ja põldhernes 'Leili', kartulisort 'Jõgeva kollane' registreeriti säilitussordina. Jõgeval aretatud kartulisort 'Ants' võeti Leedu sordilehte, kartulisort 'Juku' läbis registreerimiskatsed Lätis. Uute sortidena registreerimiseks on riiklikes

registreerimiskatsetes üks hulgalehelise lupiini, üks odra, üks kaera, üks tritikale ja kolm talinisu aretist.

Aiakultuuride sordiaretuse töö tulemusena kanti 2010. aastal kaks mustasõstra aretist Mairi (1-90-15) ja 'Asker (4-96-1) Põllumajandusameti Sordiosakonna uute sortide taotluste registrisse ja saadeti Dobelesse registreerimiskatsetesse. 2010 seisuga on Eestis registreeritud 10ploomipuude sorti: 'Ave', 'Julius', 'Kadri', 'Kressu', 'Liisu', 'Suhkruploom', 'Polli varane', 'Polli viljakas', 'Vilnor' (Pollis aretatud sordid); 'Miku' (Asta Kase aretatud sort). Registreerimiskatsetes (Läti, Dobe) olevaid sorte on 5: 'Radiolus', 'Suur Tõll', 'Vilmitar', 'Sargen' ja 'Norgen'. Maguskirsipuu sorte on Eestis registreeritud 9: 'Arthur', 'Elle', 'Johan', 'Karmel', 'Meelika', 'Norri', 'Piret', 'Polli rubiin' ja 'Tontu'.

Registreerimiskatsetes (Läti, Dobe) olevaid sorte on 8: 'Anu', 'Ene', 'Irma', 'Kaspar', 'Mupi', 'Polli murel', 'Taki' (lisandus 2010.a.) ja 'Tõmmu'.

Põhjamaade Geneetilise Ressursi Keskus NordGen algatas Põhja- ja Baltimaade põllukultuuride eelaretuse (pre-breeding) alase ühisprojekti ettevalmistamise. 2010. aastal toimunud tegevuste kaardistamise ning ühisprojekti võimalike temaatikate väljaselgitamise tulemused koondati Põhjamaade Ministrite Nõukogule esitatud dokumenti. 2011. aastal toimuval eelaretuse alasel ühisseminar toimub prioriteetsete uurimisteedade väljaselgitamine ja jätkuvad tegevused konkreetsete uurimisprojektide formuleerimiseks.

Põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitamine ja säästev kasutamine on eluliselt tähtis nii sordiaretusele, kui põllumajandusteadusele ja põllumajanduslikule tootmisele üldiselt, et tagada selle areng ja säilitada bioloogiline mitmekesisus. Antud tegevusi täidetakse arengukava "**Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007- 2013**" raames. 2010. aasta lõpuks oli *ex situ* geenipangas pikaajalisel säilimisel 58 teraviljade, heintaimede, köögiviljade ja õlikultuuride liigi 2400 säilikut, *in vitro* geenipangas 1329 kartuli ja aiakultuuride säilikut. Kollektsoonistandikes on pikaajaliseks säilitamiseks 17 puuvilja- ja marjaliigi 1185 säilikut, sh 440 õunapuu, 98 pirnipuu, 104 ploomipuu, 81 maguskirsipuu, 24 hapukirsipuu, 75 maasika, 76 vaarika, 6 pampali, 1 tayberry, 108 musta sõstra, 28 punase sõstra, 14 valge sõstra ning 33 karusmarja, 28 söödava kuslapuu, 20 astelpaju, 25 pihlaka sorti ja aretist ning 24 õunapuu pookealust.

Taimede geneetiliste ressursside Euroopa koostööprogrammi ECPGR (European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources) eesmärk on taimede geneetiliste ressursside pikaajalise säilitamise kindlustamine ning suuremale kasutamisele kaasa aitamine Euroopas.

2010. aasta seisuga osaleb antud programmis 43 riiki, lisaks kolm vaatleja staatuses riiki. Programmi sekretariaat asub Bioversity International juures ning programmi koordineerib ja juhib iga riigi esindajaist koosnev juhtkomitee (Steering Committee). Programm toimib 9 koostöövõrgustikus ja 18 töögrupis. Eesti osaleb üheksas temaatilise võrgustiku töögrupis ja juhtkomitees. Ekspertide aktiivne osalemine töögruppides (oder, nisu, kaer, heintaimed, kartul, köögiviljad, luuviljalised puuviljad, maitse- ja ravimtaimed).

2010. aasta detsembris toimus Euroopa Liidu Põllumajandusdirektoraadi Põllumajanduskultuuride, kogumise, iseloomustamise, säilitamise ja kasutamise

komitee 24. koosolek, kus liikmesriigid rõhutasid vajadust jätkata põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside ühiste projektidega. Eesti on kaasatud “Kaera geneetiliste ressursside kvaliteet toiduks kasutamisel –AVEQ” ja “RIBESCO - Põhja-Euroopa *Ribes* geneetiliste ressursside tuumikkollektsioon” projektides.

2010. aastal toimus Eestis Põhjamaade Geneetilise Ressursi Keskuse NordGen (Nordic Genetic Resource Center) ja põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi säilitamisega tegelevate Eesti asutuste eestvedamisel kaks rahvusvahelist seminari mille eesmärgiks oli välja selgitada Balti- ja Põhjamaade ning Läänemeremaade ühised huvid geneetilise ressursi säilitamisel, kasutamisel ja dokumenteerimisel.

Alates 2009. aastast on Põllumajandusministeerium kaasatud Euroopa Liidu Era-Net teadusvõrgustikku **Core Organic II**, mille eesmärgiks on mahepõllumajandusalase teaduskoostöö koordineerimine partnerriikides. Võrgustikku koordineerib Taani. 2010. aastal kuulutas juhtkomitee välja projektikonkursi järgnevatel teemadel:

1. Kahjuri- ja haigusetõrje parandamine aianduses ja muudes viljelussüsteemides, optimeerides ökoloogilise toetuse funktsioone põllu, põllumajandusettevõtte ja/või maastiku tasandil. Strateegiad peaksid sisaldama uute kahjurite ja haiguste kindlakstegemist ja arvestama mitmesuguseid tehnikaid ja nende omavahelist toimet, nt juhtimistehnikad või aretusala uurimistöö haiguskindluse saavutamiseks.
2. Toitainete tõhususe ja kättesaadavuse ning alalhoidmise parandamine taimekasvatuses funktsionaalse mullabioloogia, uuenduslike taimetoitainete, optimeeritud külvikorra ja kõrgekvaliteediliste orgaanilise ainese allikate taaskasutamise läbi.
3. Problemaatiliste mittepõllumajanduslike sisendite kasutamise vähendamine ja heitmete minimeerimine loodusvarade tõhusa ja uuendusliku kasutamise ning põllu-, ettevõtte- ja maastikutasandi protsesside kaudu.
4. Põllumajandusettevõtete koostöö uuenduslike ja elujõuliste vormide kindlakstegemine, et tõsta tootlikkust ja elastsust sotsiaalmajanduslikus ja tootmise kontekstis ja vastaval skaalal, millel need peaksid asetsema erinevate funktsioonide jaoks (nt toitainete taaskasutus, kahjurite ja haiguste tõrje, umbrohutõrje, ökosüsteemi teenused).

Eesti teadlased osalesid 2010. aastal projekti partnerina kahes juhtkomitee heakskiidu saanud projekti eel-taotluses. 2011. aastal selgub nimetatud taotluste edukus.

Põllumajandusministeerium on liitunud ka ERA-Net võrgustikuga **EUPHRESKO II**, mille eesmärgiks on taimetervise alase rahvusvahelise teaduskoostöö edendamine. 2010. aastal alustati uute partnerite riiklike programmide kaardistamisega.

Fütosanitaaria valdkonnas hetkeolukorra kaardistamiseks ja edasiste arengute kavandamiseks, sh olemasoleva teaduspotentsiaali parimaks võimalikuks ärakasutamiseks, on alustatud Euroopa Liidu uue Fütistrateegia väljatöötamist ja käivitatud analüüs „Modernising the Community Plant Health Regime of the European Union in view of globalisation and climate change“, kuhu on kaasatud ka EFSA, EPPO ja EUPHRESKO.

Põllumajandusministeerium osaleb aktiivselt Euroopa Liidu põllumajandusteaduskoostöös ja on rahvusvaheliste organisatsioonide Euroopa Põllumajandusteaduse Initsiatiivi (The European Agricultural Research Initiative **EURAGRI**) ja Euroopa Liidu Põllumajandusteaduse alalise komitee (Standing Committee on Agricultural Research **SCAR**) liige.

Alates 2010. aastast osaleb Eesti SCARi töörühmades SUSFOOD ja AKIS.

AKIS töörühm on loodud selleks, et arendada Euroopas ühist arusaama põllumajanduslikust teadmiste ja innovatsiooni süsteemist (AKIS). Uuritakse erinevaid põllumajanduslikke teadmiste süsteeme liikmesriikides ja nende seost innovatsiooniga. Vaadeldakse liikmesriikides erinevaid põllumajanduslikke teadmiste ja innovatsiooni struktuure ja poliitikaid, nende tugevusi ja nõrkusi ning ajendeid. Põhirõhk on olemasolevatel süsteemidel, sh nõuandeteenus, haridus, praktiline õpe ja teadus, ning nende seostel põllumajanduse ja innovatsiooniga. 2010. aastal valmis aruteludokument ning alustati AKISe poliitikate analüüsi ning juhtumiuuringutega.

Jätkusuutlik toidutootmine, tervis ja heaolu (SUSFOOD) töörühma eesmärgiks oli välja töötada ERA-Net projekt, mille rahastamise ettepanek esitatakse Euroopa Liidu 7. raamprogrammi 2011. aastal. 2010. aastal esitasid partnerriigid ülevaated riiklikest programmides ja käimasolevatest toidutootmise projektidest ning töötati välja ERA-Net projekti eesmärgid ja tööülesanded. 2011. aastal alustatakse teadusteemade ning projektitaotlus konkursi tingimuste välja töötamist.

Euroopa Liidu liikmesriigid on ühiselt otsustanud tegeleda Euroopa teadusruumi (ERA) loomisega. Üheks ERA initsiatiividest on teadustegevuse ühiskavandamine. Põllumajanduse valdkonnas on protsessi suuresti mõjutanud SCAR, koordineerides kliimamuutuse ja põllumajanduse valdkonnas partnerriikide poolsete ettepanekute koostamist.

2010. aastal käivitus ühiskavandamise initsiatiiv **“Põllumajandus, toiduga varustus ja kliimamuutused”** (*Agriculture, Food Security and Climate Change*), mille Eesti poolseks esindajaks on Põllumajandusministeerium.

Põllumajandusministeerium on andnud omapoolse sisendi ühiskavandamise initsiatiivi ning ühinenud algatatud pilootprojektiga. Ühiskavandamise initsiatiividega ühinemise kohta puuduvad hetkel Eestis teaduspoliitilised otsused.

Reaalne teadustöö nimetatud programmide raames algab 2011. aastal ning teadustööde maht liikmesriikides sõltub peamiselt riiklikest eelarvevõimalustest.

Maaelu arengukava 2007-2013 meetme 1.7 “Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö” eesmärk on põllumajandus- ja metsandussektori ning põllumajandus- ja metsasaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine läbi toormetootjate, töötlevate ja/või kolmandate isikute vahelise koostöö soodustamise ja seeläbi nimetatud sektoris suurema innovatiivsuse saavutamine. Meede 1.7 koosneb kolmest alameetmest. Aruandeaastal rakendusid alameetmed 1.7.1 ja 1.7.3. Kokku esitati alameetme 1.7.1 „põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute

toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö” raames üheksast maakonnast üheksa taotlust kogusummas 1 977 297 eurot, mis moodustas 38% taotlusvooru eelarvest.

4.2.2 Haridus

Hariduse omandamine, sh elukestva õppe põhimõtete ellurakendamine ning valmisolek muutuvate oludega kohanemiseks on muutunud tööturul üha olulisemaks. Uute tehnoloogiate kasutuselevõtt tingib vajaduse uut laadi töökohtade järele, kus töötamiseks tuleb omandada üha uusi teadmisi, oskusi ja hoiakuid

2010. a tellis Põllumajandusministeerium uuringu „Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris” millest järeldus, et edaspidi suureneb kõikides uuritud sektorites, sõltumata ettevõtte suurusest, oskustöölise ja juhtide/spetsialistide vajadus ning väheneb lihttöölise ja „kõik-ühes” töötajate järgi. Kõige muret tekitavama on tööjõu vananemine.

Üheks lahenduseks oleks kindlasti lastele, noortele tutvustada ja propageerida maaelu ja põllumajandusvaldkonda tervikuna juba varakult. Koolides peaks toimuma karjäärinõustamine, mis omakorda suunab ja aitab õpilastel langetada juba teadlikumalt eriala valik.

Oluline lahendus sektorile oleks ümberspetsialiseerumine, nt tööotsijaid võiks suunata õppima sektorile vajalikke erialasid, mille eelduseks on tihe koostöö erinevate organisatsioonide ja sotsiaalpartneritega. Seetõttu on vajalik pöörata senisest veelgi rohkem tähelepanu õpingute katkestamise ennetamisele ja elukestva õppe raames haridustee jätkamise võimaldamisele.

Tööandjatepoolse oskuste nõudluse ja vanema elanikkonna oskuste taseme vahel valitseb ebakõla, mistõttu on vajalik ka töötavate inimeste teadmiste ajakohastamine elukestva õppe käigus. Lähtuvalt eeltoodust on vaja laiendada täiskasvanutele, kes tegelevad põllumajandus-, kalandus-, toidu- ja metsandusküsimustega, mõeldud võimalusi koolitustel osalemiseks, et parandada seeläbi sektori töötajaskonna konkurentsivõimet tööturul. Tuleb luua maamajandus- ja museoloogiliste erialade õpilastele ja ka täiskasvanutele (töö)praktika võimalusi erialaste (nt puu-, sepa- ja metallitöö, restauraatorite, loodusturism jne) oskuste omandamiseks põllumajandusmuuseumides. Praktikad saaksid sooritada nii gümnaasiumi- kui, kutseõppeasutuste õpilased ning üliõpilased.

Üheks võimaluseks on välja arendada praktika- ja õppebaasid põllumajandusmuuseumides.

Erinevad koolitus- ja teavitustegevused peaksid muuhulgas hõlmama konkurentsivõime, innovatsiooni ja teadmistepõhise majandamise kui ka maade hooldamise ja põllumajanduskeskkonnaga seotud küsimusi.

Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis viiakse läbi põhikooli õpilastele Eesti toitu, põllumajandust ja maaelu tutvustav õppeprogramm, mille eesmärgiks on pakkuda põhikooli õpilastele võimalust saada ehe elamus ja praktiline kogemus maaelust ja Eesti toidust ning selle saamise loost. Lähendada lapsi loodusele, õpetada

nägema looduse, loomade ja taimede elu ning seost nendest saadud toiduainetega. 2010. aastal osales 2030 õpilast 38 koolist üle Eesti.

Eesti Põllumajandusmuuseumis korraldatakse alates 2007. aastast rukki – ja rukkileiva ajalugu tutvustavat muuseumiprogrammi „Rukkileib meie laual”. Programmi raames osaletakse praktilistes tegevustes (rukki lõikamine sirbiga, vilja pekmine kootidega, käsikiviga jahu jahvatamine, rukkileiva küpsetamine). Teadmisi kinnistatakse maaviljelusajalugu tutvustavas ekspositsioonis ning abiks on teemakohane töövihik „Ahjualuse leivaraamat” ja põrandamäng „Kuidas valmib leib”. 2010. aastal osales 5009 last 76 koolist ja 12 lasteaiast. Programmi tegevused jätkuvad 2011. aastal.

Tegevuskava “Tööjõuressursi arendamine maamajandussektoris aastatel 2009- 2013”, raames korraldatakse noortele suunatud tegevusi, mis näitavad põllumajandust mitmekesise ja kaasaegse tegevusvaldkonnana. Oluline on suurendada kutsealase koolituse väljundi vastavust põllumajandussektori vajadustega.

Maamajandusliku kõrgharidust on võimalik omandada Eesti Maaülikoolis. Ülikoolil on võtmeroll andmaks kvalifitseeritud tööjõule vajalikke kompetentsusi säästvate tehnoloogiate kasutamiseks ning hoiakuid jätkusuutlikuks ning keskkonda vähim haavavaks professionaalseks tegevuseks. Maamajandusliku kõrghariduse poolelt jääb hetkel puudu praktilisest töökogemusest, mille olulisust rõhutavad eeskätt tööandjad. Rohkem oleks vajalik juurutada ka kaasaegseid õppemeetodeid sh e- õpet ning püüda noori paremini kurssi viia põllumajandusajalooga ning kaasajal põllumajanduses toimuvaga. Alates 2009. aastast toimuvad Eesti põllumajandusmuuseumis maaelu ja põllumajanduse arengut tutvustavad loengud ja praktikumid Eesti Maaülikooli esmakursuslastele.

Kõrvuti noorte inimeste tööeluks ettevalmistamisega lasub Maaülikoolil vastutus põllumajandusteadlaste ja -õppejõudude järelkasvu tagamise eest Eestis. Tulevasest konkurentsivõimest rääkides on haridusega lahutamatult seotud innovatsioon ning uue tehnoloogia ja tehnika rakendamine.

2010. a jätkus Põllumajandusministeeriumi poolt finantseeritud MTÜ EUROPEA Eesti Keskuse välisprojekt „**Koostöö arendamine põllu- ja maamajanduslike organisatsioonide- ning koolidega Euroopa Liidu maades**“, mis on põllumajanduslikke, aianduslikke ja metsanduslikke kutseõppeasutusi ja koolitusinstitutsioone ühendav organisatsioon. EUROPEA Eesti Keskuse tegevusel on tähtis osa põllumajandusliku kutsehariduse taseme tõstmisel, õpilaste ja õpetajate vahetuse korraldamisel, rahvusvaheliste koostööprojektide väljatöötamisel, kutsevõistluste korraldamisel, pedagoogidele koolitusvõimaluste pakkumisel. 2010. a osales 2 õpilast ja 1 õpetajat rahvusvahelisel kutsevõistlustel Ungaris.

Põllumajandus- ja maamajanduse erialade propageerimiseks makstakse kutseõppeasutuste õpilastele õppetootust, mille eesmärgiks on toetada ja suunata noori õppima põllu- või maamajanduserialasid.

Õppetootus on oluline just vähekindlustatud perede lastele, et nad ei jätaks majanduslikel põhjustel soovitud eriala omandamata ning samuti vältimaks õpingute katkestamist.

2010. a taotleti praktikatoetust 231 praktikandi õppepraktika juhendamise ja korraldamise kulude hüvitamiseks kokku 9800 praktikapäeva eest.

Põllumajandusministeeriumi eestvedamisel ja rahastamisel korraldati Järvamaa Kutsehariduskeskuse baasil kümnenädal korda noortalunike kompleksvõistlus, kus osales 36 kutseõppeasutuste õpilast ning 2 Eesti Maaülikooli tudengit. Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli põldudel korraldati Eesti künnimeistrivõistlused, kus osales 19 noort kändjat sh 6 võistlejat välisriikidest (Läti, Luksemburg, Saksamaa). Räpina Aianduskoolis toimus nooraednike kutsevõistlus, kus osales 18 õpilast sh 9 võistlejat välisriikidest (Prantsusmaa, Saksamaa, Soome.). 2010. a toimusid Eestis 5. Euroopa Nooraednike võistlus, millest võtsid osa 75 aiandusharidusega noort 17-st Euroopa riigist.

Traditsiooniks on muutunud põllumajandusministri vastuvõtt kutseõppeasutuste ja Eesti Maaülikooli põllumajanduserialade parimatele lõpetajatele juunikuus. Maaelu propageerimine noortele suunatud tegevustega tekitab huvi maamajanduserialadel õppimiseks ning on oluline valdkonna arengule ja vajalik on jätkata tegevusi järgnevatel aastatel.

4.2.3 Muuseumid

Põllumajandusliku ja maaelu tutvustava ajaloo- ja maakultuuripärandi säilitamisele, tutvustamisele ja edasikandmisele aitavad kaasa valitsemisalas kolm tegutsevat riiklikku põllumajandusmuuseumi. Muuseumidel on oluline roll maaelu propageerimisel ja tööjõu järjepidevuse tagamisele kaasaaitamisel. Enam tuleks tähtsustada muuseumide osa Eesti maaviiljeluskultuuri, loomakasvatuse ja maaeluga seonduva ainese kogumisel, tehnoloogiate ning nähtuste ja protsesside jäädvustamisel, uurimisel ja eksponeerimisel nii muuseumides kui ka väljaspool muuseumi ja ka rahvusvahelisel tasemel.

Põllumajandusmuuseumide koostöö arendamiseks rahvusvahelisel tasandil osaletakse liikmesorganisatsioonina ICOMi alaorganisatsiooni AIMA (Ülemaailmse Põllumajandusmuuseumide Assotsiatsioon) tegevuses erinevate koostööprojektide elluviimisel (kongressid, näitused, konverentsid, publikatsioonid, muuseumiprogrammid jpm). AIMA Presiidiumi liige on Eesti Põllumajandusmuuseumi direktor on.

Eesti Põllumajandusmuuseum osaleb mitmetes rahvusvahelistes projektides: eksponeeritud on näitust „Leib on talu peremees” Ungaris, Soomes, Sankt-Peterburgis. Alates 2009. aastast osaletakse rahvusvahelises projektis „Põhjamaade leib”. Projekti lõppedes valmib 2011.aastal Eesti rukkileva ajalugu tutvustav digitaalne näitus. Rahvusvahelises koostööprojektis ”Kartuli lugu” osaleb ka Põllumajandusmuuseum koos Poola ja Iirimaa muuseumidega. Projekti eesmärgiks on tutvustada kartulikasvatuse ajaloolis-kultuurilist konteksti Euroopas ning eelkõige näidata 3 Euroopa Liidu riigi (Eesti, Iirimaa, Poola) erinevate kogemuste toel kohalikku, kartulikasvatusega kaasnenud ühiskondlik-poliitilist perspektiivi ning heita pilk kartulikasvatusele kui olulisele ühisele Euroopa kultuurielemendile.

Põllumajandusalaste muuseumide teaduslikel alustel baseeruva ja eesmärgipärase tegevuse edendamiseks (õppetöö, (töö)praktika, näitused, konverentsid jne) on

sõlmitud ja sõlmimisel ühistöölepped Eesti põllumajanduslike teadus-, haridus- ja uurimiskeskustega (Jõgeva SAI, Eesti Maaülikool, Tartu Kõrgem Kunstikool ja teised muuseumid).

Muuseumid haaravad oma tegevusse kõiki sihtgrupe: vanu ja noori, mehi ja naisi, erinevate erialade inimesi. Olulise tööloigu moodustab töö noortega – lisaks ekspositsioonide tutvustamisele omavad tähtsust erinevad õpitoad, kus lapsed ja noored saavad oma kätega proovida erinevaid maatöid ja talurahva käsitöid.

Põhikooli- ja gümnaasiumi ning ka kutse- ja kõrgkoolide õppekavade koostamisel on oluline arvestada maaelu arengu tutvustamise ja väärtustamise eesmärgil põllumajandusmuuseumide külastamist.

Põllumajanduse ajaloo jäädvustamisel on vaja tõhustada kogumistööd, seda nii eraisikutelt esemete, fotode, filmide ja dokumentide kui põllumajandusteaduste väljaannete koondamisel. Muuseumidekogust puuduvad pea täielikult kaasajal põllumajanduses kasutatavad töövahendid, seadmed, masinad. Praegused eelarvelised vahendid ei võimalda muuseumidel oma kogusid piisavalt täiendada kuna puuduvad nõuetele vastavad hoidlad ning rahalised vahendid museaalide soetamiseks ja nõuetekohased restaureerimistingimused.

Põllumajanduse ja maaeluga seonduva ainese kogumiseks ja säilitamiseks on vajalik välja töötada ministeeriumi valitsemisalas tegutsevate põllumajandusmuuseumide ühtsed kogumissuunad, teaduslikult kirjeldada ja inventeerida muusemikogud.

Muuseumid on kultuuriväärtuslikud objektid, mis toimivad muuhulgas ka turismimagnetina, kuid võrreldes Euroopa Liidu teiste riikidega ei vasta meie museaalide säilitamis-, restaureerimis- ja eksponeerimistingimused ega töötajate töötingimused tänapäeva nõuetele. Muuseumide atraktiivsuse ja konkurentsivõime tagamiseks on vajalik suurendada eelarvelisi vahendeid ja kindlustada muuseumide taristu väljaarendamine kaasaegsel tasemel arvestades muuseumide eritingimusi. Avariiliste ja ettenägematute olukordade kiireks lahendamiseks on vajalik ministeeriumil planeerida eelarvest vahendeid ettenägematute tööde rahastamiseks.

Vastavalt Rahandusministeeriumi määrusele „Riigi lubatud heitgaaside ühikutega kauplemisest saadud vahendite kasutamise tingimused ja kord” koostatud investeeringukavade raames renoveeritakse aastatel 2011-2012 neli Eesti Põllumajandusmuuseumi hoonet. Muuseumihoonete kompleksse ja samaaegse renoveerimise lõpetamiseks on vajalik kindlustada eelarvelised investeeringud nimetatud määruses määratletud mitteabikõlblike tegevuste teostamiseks hoonete kasutamiseks tänapäevanõuetele vastavalt.

Põllumajandusmuuseumid asuvad loodus- või miljööväärtuslikel alades.

C. R. Jakobsoni Talumuuseum asub Kurgja-Linnuataja talu looduskaitsealal, mis seab piirangud ürituste korraldamisele ja majandustegevusele (näiteks küttepude ja ehituspuidu varumine on komplitseeritud, samuti metsade uuendamist ei toimu – ehituspuitu enam pole, vajalik osta). Enamik muuseumi hoonetest on muinsuskaitse all ja tuleb arvestada muinsuskaitse nõuetega, mis seab ehitusprojektide koostamisel pikemad ajapiirangud – vajalikud kooskõlastused Muinsuskaitse – ja Keskkonnaametiga ning muudab ehitustööd kallimaks. 2010. a restaureeriti Muinsuskaitseameti vahenditega C. R. Jakobsoni perekalmistu Kurgjal.

Eesti Põllumajandusmuuseum asub miljööväärtuslikus piirkonnas ning muuseum hooldab looduskaitse alust Ülenurme (mõisa) parki. Muuseumil tuleb arvestada hoonete renoveerimisel ja pargi hooldamisel erinõudeid.

C. R. Jakobsoni Talumuuseum korraldab igal aastal augusti viimasel laupäeval Talupäeva, kus näidatakse mitmesuguseid talutöid – rukkikülvist rehepeksu ja leivaküpsetamiseni, lambaniitmisest sokikudumiseni. 2010 toimus Talupäev juba 17 korda ja külastajaid oli ca 1000. Talupäeva läbiviimisel olid teiste hulgas abiks ka Eesti Põllumajandusmuuseum ja Eesti Piimandusmuuseum. 2010. a alustas tööd Talukultuurikool, mis toimub igal kuul vähemalt korra, on mõeldud peredele, toimuvad erinevad töötoad ning õpetatakse talueluks vajalikke tegevusi, et säilitada maaelukultuuri, vähendada muuseumi külaliste hooajalisust ja soodustada pereturismi. Talukultuurikooli üritusi viivad vahendite puudusel läbi põhiliselt muuseumi töötajad. Küllastajate huvi Talukultuurikooli vastu on väga suur.

Eesti Piimandusmuuseum korraldab koostöös põllumajandusministeeriumi, Eesti Piimaliidu ning piimatootjate ja -käitlejatega Piimapäeva, mille eesmärgiks on tutvustada elanikkonnale kodumaiseid piimatootmeid ning propageerida kodumaise piimatootmise ja töötlemise vajalikkust, jäädes omanäoliseks kultuurrahvaks.

Eesti Piimandusmuuseumil on valminud ekspositsioonihoone arendusprojekti kogu ettevalmistav osa - ehitusprojekt, uue ekspositsiooni projekt. Projekti realiseerimiseks puuduvad hetkel vahendid.

Eesti Põllumajandusmuuseumis renoveeriti ekspositsioonihoone nr 1 (endine hobusetall), milles avati 2. juulil 2010 uus püsiekspositsioon „Põllumajanduse ja maaelu areng Eestis läbi sajandite”. Uus püsiekspositsioon annab 20 erineva teema abil ülevaate põllumajanduse ja maaelu arengust muinasajast tänapäevani. Näitusel kasutatakse kaasaegseid multimeedia lahendusi ja audiogiide. Püsinäitust ilmestavad ajaloolised eksponaadid, lõuenditel talurahva elutarkused, erinevate loomade, lindude ja tegevuste hääled – see kõik on mõeldud erinevatele sihtgruppidele, unustamata erivajadustega inimesi, kes saavad kasutada invalifti ja vaegnägijad punktkirjas ekspositsioonijuhte, ekspositsiooni asendiskeeme ja täiendavat audiogiidi. Puutekraanides ja audiogiidides tutvustatakse ekspositsiooni eesti, saksa, vene, soome ja inglise keeles.

Eesti Põllumajandusmuuseum pälvis püsinäituse “Põllumajanduse ja maaelu areng Eestis läbi sajandite” eest parima uue või renoveeritud muuseumi või uue püsiekspositsiooni auhinna – Muuseumirott 2010.

4.2.4 Nõuandeteenus

ÜPP reformi rakendusmääruse (EÜ nõukogu määrus nr. 73/2009) kohaselt on liikmesriikidel kohustus tagada nõuandesüsteem põllumajandustootjate nõustamiseks põllumajandusmaaga ja ettevõtte juhtimisega seotud küsimustes ning vähemalt kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste täitmise osas. Eestis on loodud vastav maakondlike nõuandekeskuste võrgustik, mida tuleb jätkuvalt arendada ja mis vajab koordineerimist. Alates 1. jaanuarist 2010. a on Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistuse koordineerivaks keskuseks Maaelu Edendamise Sihtasutus. Koordineeriva keskuse ülesandeks on põllumajandusliku nõuande, teabelevi ja koolituse valdkonna arendamine ja parem korraldamine.

Koordineeriv keskus peab rahuldama lisaks nimetatud kohustuslike valdkondade alase ja muu põllumajandusliku nõustamise vajadusele ka põllumajandustootjate laiemate teabe- ja koolitusvajaduse ning tagama nõuandekeskuste pakutava teabe taseme ühtlustumise.

Tänase seisuga tegutseb Eestis mitmeid erinevaid nõuandeorganisatsioone, kellega tehakse regulaarselt koostööd, kuid püsib siiski küsimus, kui palju erinevaid nõuandeorganisatsioone Eestis vaja on. Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi arengukava eelnõu arengumudelis on keskne roll üle-eestilisel konsulente ja nõuandekeskuseid ühendaval nõuandeorganisatsioonil, mis arvestab regioonide eripära. Nõuandesüsteem peab lähtuma tootjate huvidest ja olema jätkusuutlik ka ilma toetusteta. Silmas tuleb pidada seda, et rohkem paralleelstruktuure juurde ei tekiks ning olemasolevad struktuurid teeksid põhjalikumaid koostööd. Isegi kui ei peeta vajalikuks koondumist ühe juriidilise isiku alla, tuleks kaaluda selliste organisatsioonide füüsilist koondamist ühte kohta, et sihtrühmad leiaksid neile vajaliku informatsiooni võimalikult lihtsalt üles.

Nõuandeteenuse pakkujaks on nõuandekeskus, mis vastutab kompetentsete nõustajate kättesaadavuse eest. Nõuandekeskused töötavad igas maakonnas ja tegutsevad kommertsalustel täites ka riiklikke tellimusi. Erialane nõuanne baseerub kaasaegsetel teadustulemustel. Nõuandekeskused tagavad nõuande kättesaadavuse enda pädevuse piires, vajadusel suunates nõu saada sooviva isiku teise spetsialisti poole, tegutsedes nõ. „perearstina“. Eriti oluliseks tuleb pidada horisontaalset sidet tootja, konsulendi ja teadlase vahel. Sellist sidet tuleb tulevikus rohkem arendada ja tugevdada, et konsulendid muutuksid oluliseks lülisid teadlase ja tootja vahel. Selline koostöö parendaks teadusinfo jõudmist suurema hulga tootjateni. Teadlaste ja konsulentide vahelise parema koostöö tulemusena paraneks info usaldusväärsus ja kasvaks kõikide osapoolte pädevus.

Nõuandekeskused pakuvad informatsiooni nii erinevate koolituste, infopäevade ja trükiste abil kui ka võimalust saada korraka korraga nii teavet kui nõustamist. Nõuande kvaliteedi tagamiseks korraldatakse konsulentidele kutse andmist. 2010.a omistati konsulentidele kutsed järgmistes valdkondades: keskkonnakaitse ja loodushoid - 2; metsandus - 9; kogukonna areng - 5, taimekasvatuse - 6; loomakasvatuse - 5, maaettevõtlus ja finantsmajandus - 14; kalandus - 1; lambakasvatuse - 1; mesindus- 1. Konsulendi kutset taotles esmakordselt 22 isikut.

Nõustajate, konsulentide ja nõuandekeskuste pädevuse arendamiseks osaletakse välispraktikatel, konverentsidel ning seminaridel, mis võimaldavad tutvuda teiste riikide koolitus- ja teavitustegevustega, nõuandesüsteemide ja -lahendustega.

Nõuandesüsteemi ja nõuande kasutamist finantseeritakse nii erasektori, riiklike kui Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahendite abil. Kvaliteetse, tasakaalustatud ja arenguvõimelise nõuandesüsteemi funktsioneerimise tagamiseks on ka lähikümnendil vajalik finantseerimise mõistlik kombineerimine nii erasektori poolt kui riiklikest ja EL vahendite arvelt EL ees võetud kohustuste täitmiseks ja riigiinfo levitamiseks.

2009.a tellis Maaelu Edendamise Sihtasutus koostöös Põllumajandusministeeriumiga OÜ KERA-lt uuringu kajastamiseks objektiivselt nõuandesüsteemis valitsevat hetkeolukorda. Uuring tõi välja tänase nõuandesüsteemi kitsaskohad ning analüüsis erinevaid võimalusi süsteemi arendamiseks.

Uuringu kohta tehtud järelduste põhjal töötati välja riiklikud eesmärgid ja alameesmärgid nõuandesüsteemi arendamiseks. Esmasteks eesmärkideks on põllu- ja

maamajandussektori konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse parandamine läbi kvaliteetse, kaasaegse, rakendatava ja usaldatava nõuande kättesaadavuse tagamise kõikidele põllumajandustootjatele ning teistele maaettevõtjatele. Selleks arendatakse koostööd teadus- ja arendusasutustega, tõstetakse nõuandeteenuste kvaliteeti ja mitmekesisustatakse nõuandetooteid (ka nõustamispakett), mis on nõustatava probleemidele lahenduste leidmiseks suunatud nõuande- ja nõuandega seotud teenuste, kaupade ja tegevuste kogum, mis on töökorralduslikult seotud ühtseks tervikuks ning mida nõustaja pakub kui tervikut (Ülar Loolaid, 2008). 2010.a töötati välja 3 uut ja täiendati 6 olemasolevat nõuandetoodet.

Oluliseks eesmärgiks on ka riigi poolt Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmine. Selleks tellitakse nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alaseid teenuseid; tagatakse sektori vajadusi arvestava nõuandesüsteemi olemasolu ja läbi selle nõuande kättesaadavus, samuti edastatakse riigiinfot. 2010. aastal esitati nõuetele vastavuse valdkonnas PRIAle 74 nõuandetoetuse taotlust ning 2 taotlust töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas. 2010. a jõustus MAK muudatuse tulemusena meede 1.3 kolmas alameede, mis suunatud nõuetele vastavuse ning tööohutuse ja töötervishoiu valdkonnas nõuande toetamise arendamisele. MAK muudatusest tulenevalt on alates 2. jaanuarist 2011. a võimalik põllumajandustootjatel ja erametsa valdajatel taotleda erialase nõuandeteenuse jaoks kuni 75% abikõlblikest kuludest, kuid mitte rohkem kui 1279 eurot kalendriaastas ühe taotleja kohta ning lisaks nõuetele vastavuse alase nõuandeteenuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse kohta kuni 80% abikõlblikest kuludest, kuid mitte rohkem kui 1279 eurot kalendriaastas taotleja kohta.

Lisaks on eesmärgiks nõuandesüsteemi tugevdamine ja turupõhise nõuande osatähtsuse suurendamine. Riik on nõuandesüsteemi mõistes teatud teenuste tellija. Teenuste osas aga, mis lähtuvad tootja majandushuvist ja turusituatsioonist, on teenuse tellijaks ja finantseerijaks või kaasfinantseerijaks siiski põllumajandustootja ise. Oluliseks aspektiks on siinkohal põllu- ja maamajanduse nõuandeteenuse koordineeriva keskuse ja regionaalsete nõuandekeskuste võimekuse kasvatamine läbi konsulentide järelkasvu tagamise ja koolitamise sektori vajadusi ja võimalusi arvestaval tasemel, samuti tootearenduse, turunduse ja tagasiside edendamine.

Saavutamaks suuremat kõlapinda ja viimaks läbi nõuandesüsteemis muudatusi, tellis MES 2010. a OÜ Creatumilt nõuandeteenistuse turunduskontseptsiooni. Turunduskontseptsioon kajastab endas kommunikatsiooni eesmärgi, sihtrühmi ja nende iseloomustust, positsioneerimist, brändi väärtusi ja kommunikatsiooniplatvormi. Kontseptsioonis on soovitatud lähiaastatel panna põhirõhk nõuandeteenistuse organisatsiooni sisemisele arendamisele, ennekõike sisekommunikatsioonile, samuti soovitatakse algust teha nõuandeteenuse välise kuvandi muutmise ja tegeleda klientide teavitamisega uutest võimalustest; vaadates igal aastal kriitilise pilguga üle tehtud plaanid ja sisse viia muudatused vastavalt vajadusele, võttes aluseks organisatsiooni tegeliku arengu. Turunduskontseptsioon on aluseks edasisele nõuandeteenistuse arengule.

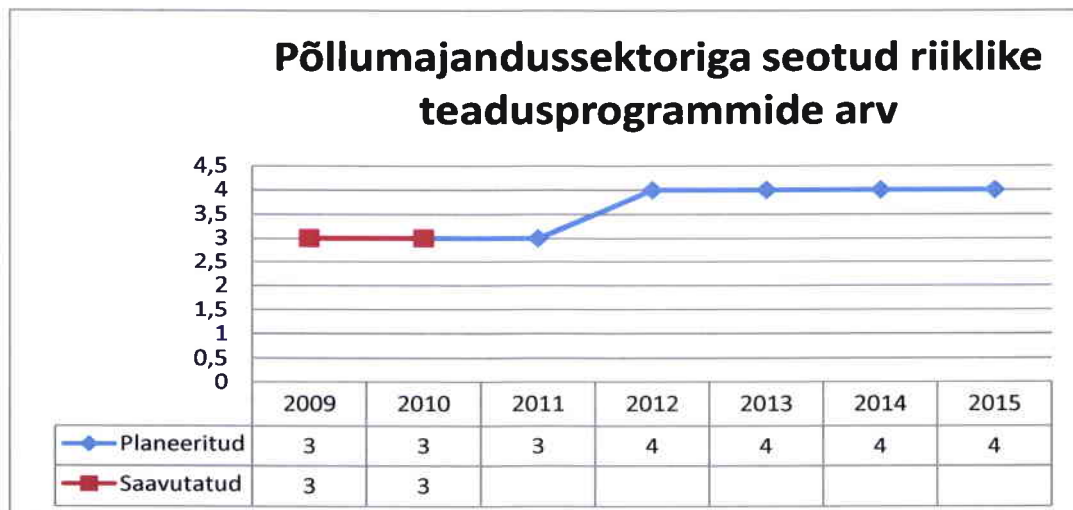
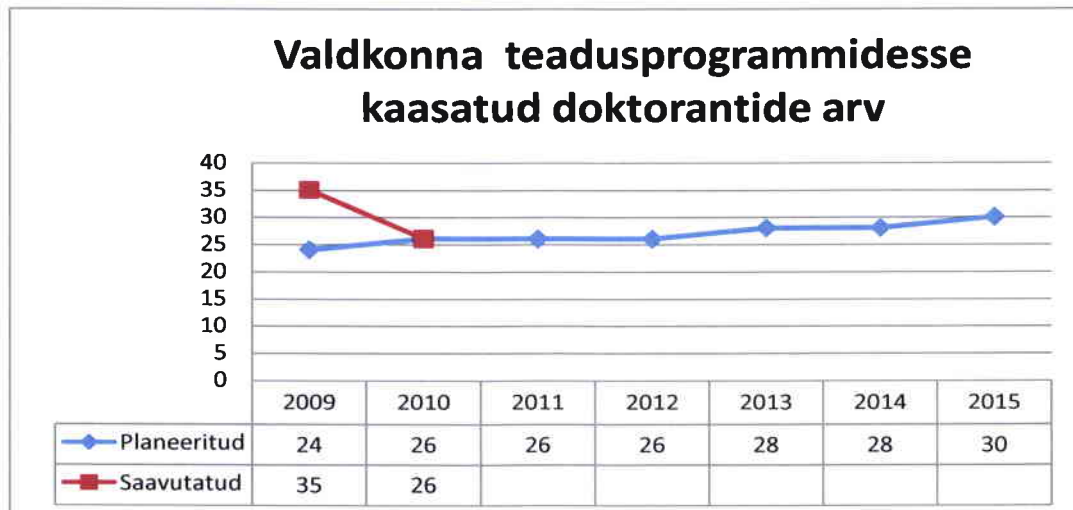
Nõuandekeskuste tugevdamise tagamiseks tuleb endiselt olulist tähelepanu pöörata nõuandesüsteemi esmatasandi juhtimissuutlikkuse arendamisele (nõuandekeskuste juhtimine). Senisest enam tuleb pöörata tähelepanu teavitus- ja kaasamistegevustele, informatsiooni pidevale voolule ning eesmärgipärasele tagasisidele. Lihtsustatud (tasuta) nõustamine on kasvatanud sellist nõuandekeskuste klientuuri, kes on asunud taotlema individuaalset nõuandetoetust (hinnanguliselt 8% tasuta nõuande klientidest) ja küsima erinevates valdkondades nõuannet. 2010. a sõlmiti 1299 tasuta nõustamise

lepingut 2317,5h ulatuses. Jätkuvalt makstakse alustasu alustavatele konsulentidele, et tagada nende jõudmine nõuandeturule ning andmaks neile võimaluse leida kliente ning luua endale ja nõuandesüsteemile usaldusväärne maine. Sõltumata nõuandesüsteemi struktuurist tuleb jätkata tegevusi uute, aktiivselt tegutsevate konsulentide leidmiseks ning konsulentide koolitamiseks. Alustama peab turunduskontseptsiooni elluviimisega ning jätkuvalt peab välja töötama uusi nõuandetooteid.

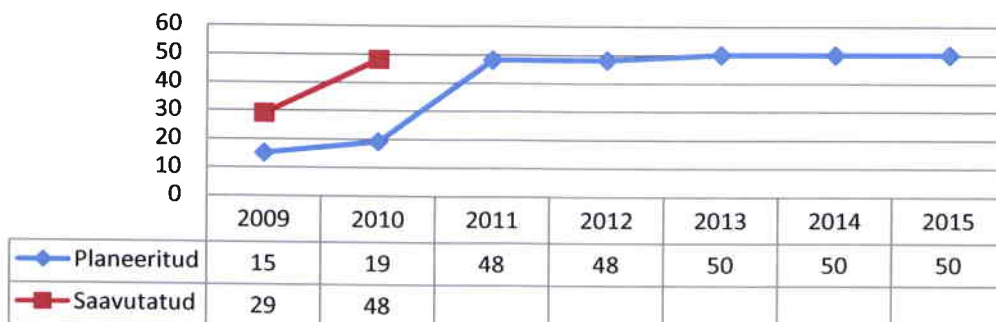
31. detsembriks 2010. a esitas Euroopa Komisjon Euroopa Parlamendile ja Nõukogule aruande liikmesriikides põllumajandusettevõtete nõuandesüsteemi rakendamise kohta (nõukogu määrus (EÜ) nr 73/2009 art 12 ja 13). Nimetatud aruandes on tehtud erinevaid soovitusi nõuandesüsteemide paremaks toimimiseks, muuhulgas on juhitud tähelepanu sellele, et tulevikus peab liikmesriik nõuandesüsteemide rakendamisel valmis olema uute oluliste teemadega tegelemiseks, nagu nt kliimamuutused ja väetiste ning taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded.

4.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2011-2014

Eesmärk 1: Tagada arenev, terviklik ja tulemuslik põllumajandusteadus.

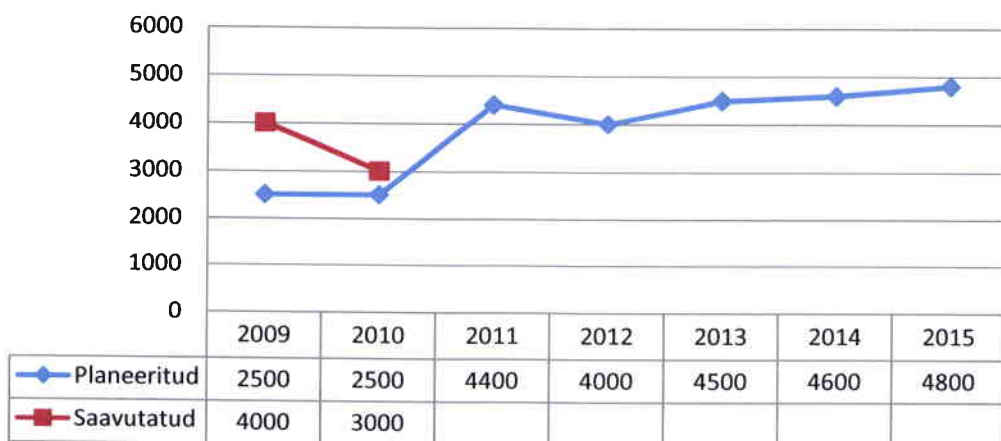

Põllumajandusministeeriumi poolt kaasfinantseeritavate koostööprojektide arv põllumajandusteaduse valdkonnas

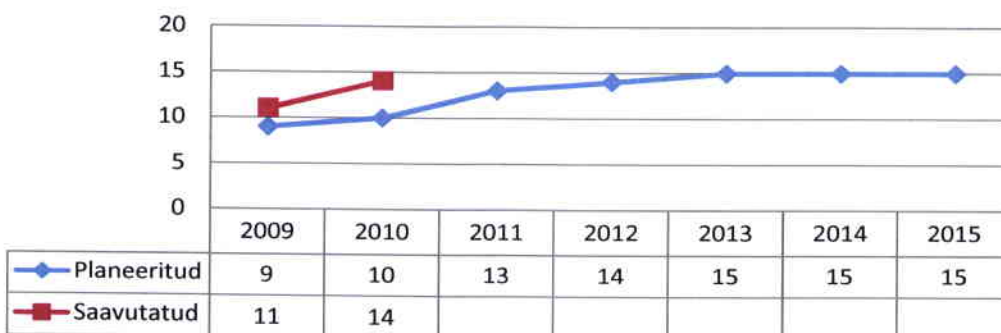

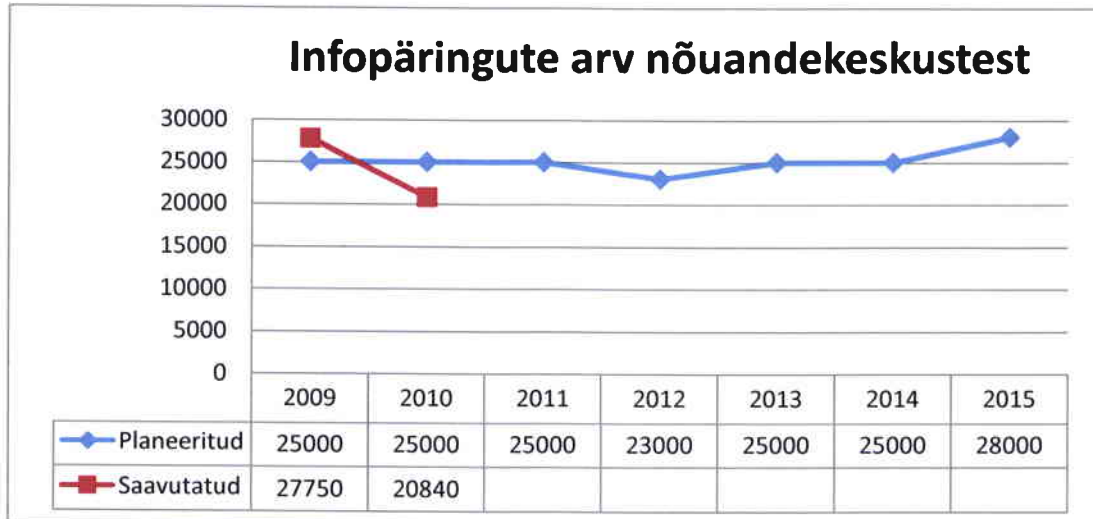
Eesmärk 2: Tagada hästi toimiv ning sektori vajadustele vastav nõuandesüsteem.

Nõuandeteenust kasutavate klientide arv

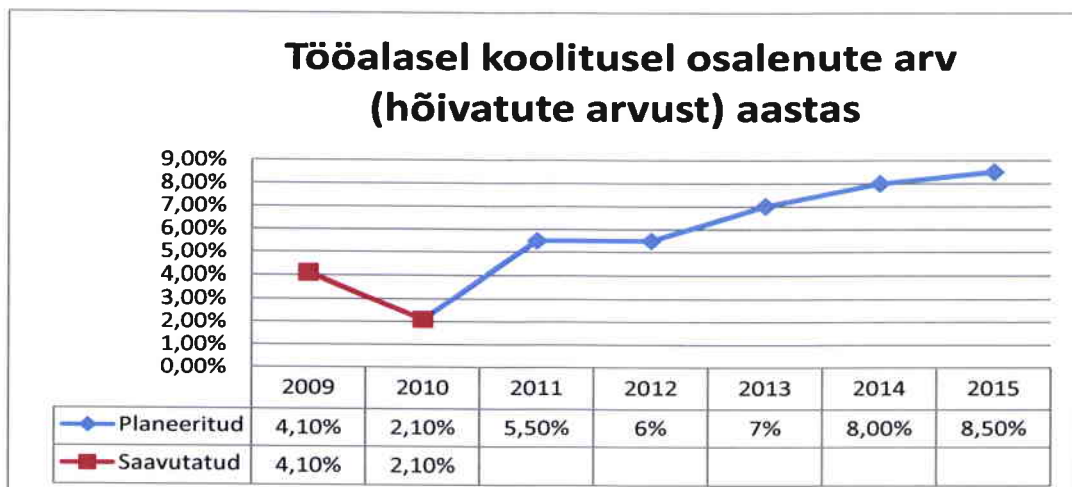
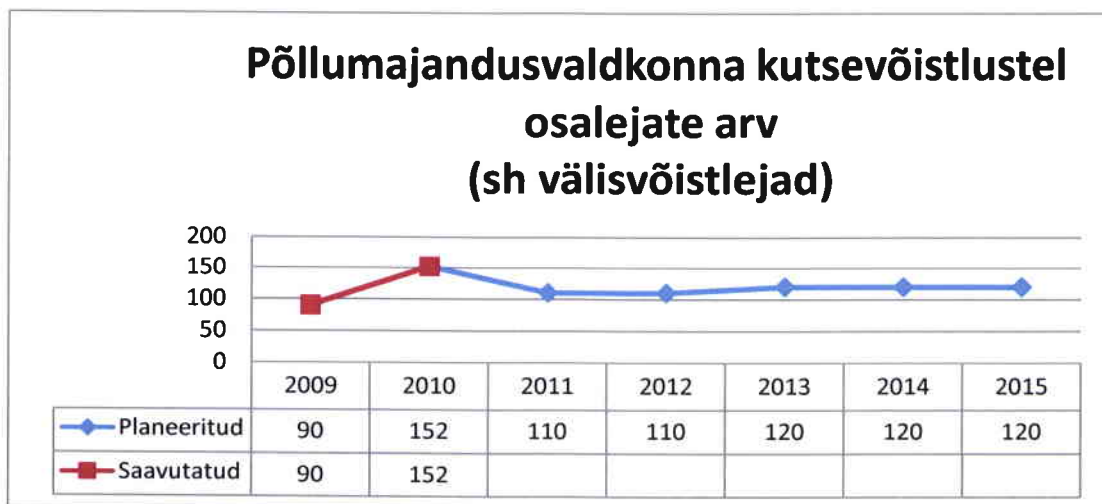

Keskmine koolituspäevade arv nõustaja kohta

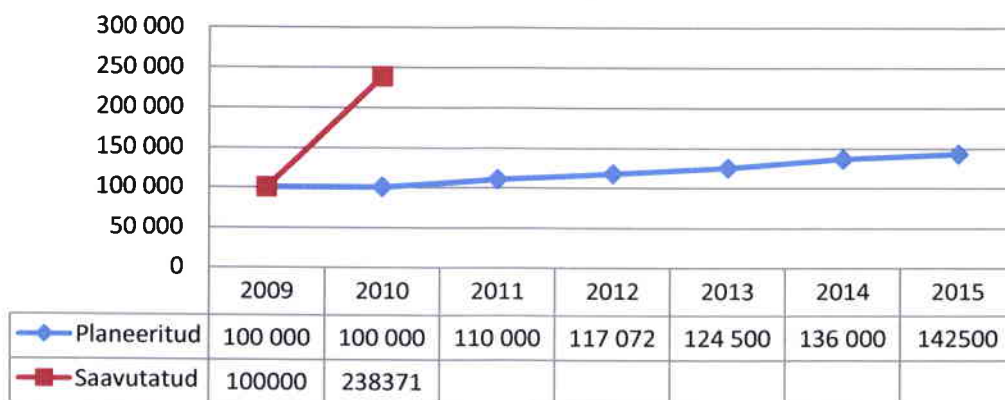

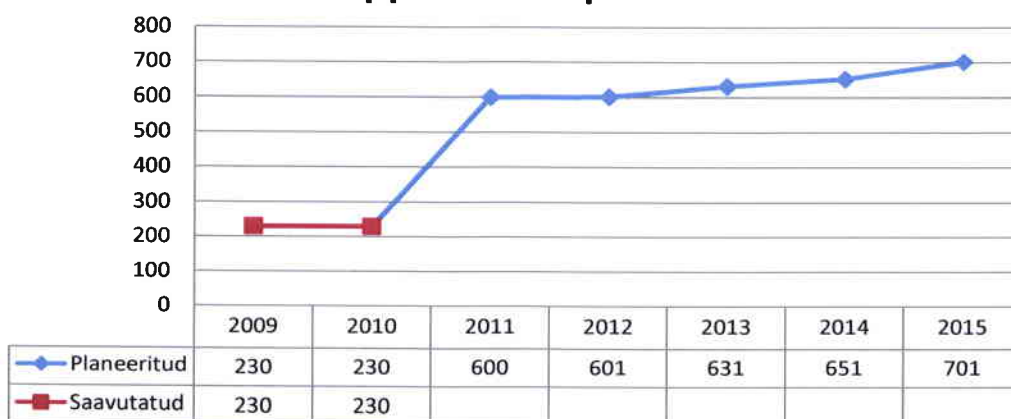
Eesmärk 3: Aidata kaasa kvaliteetse tööjõu järelkasvu tagamisele ja maakultuuripärandi tutvustamisele ja säilimisele põllu- ning maamajandussektoris.

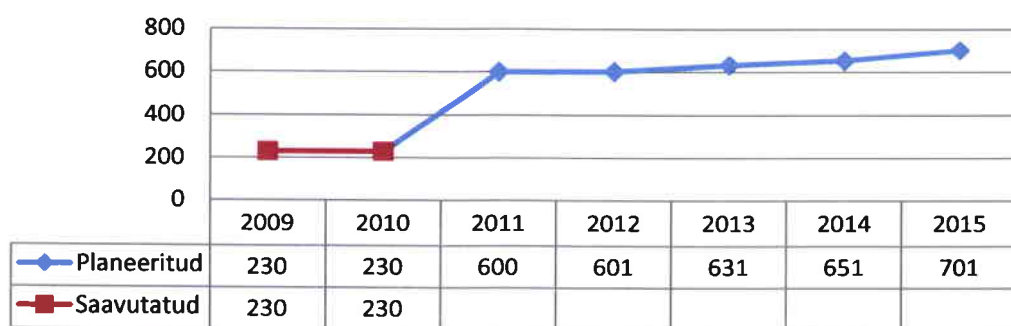
Külastajate arv muuseumites ja väljapanekutel väljaspool muuseumeid

Valitsemisala muuseumites põllumajandusajalugu õppivate üliõpilaste arv

Maamajanduse- ja museoloogiliste erialade praktikantide arv põllumajandusmuuseumites

4.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

4.4.1 Meede: Põllumajandusteaduse konkurentsivõime tõstmine ning teadusinfo leviku parandamine

Meetme raames aidatakse kaasa põllu- ja maamajanduse konkurentsivõimele teaduspotsiaali efektiivsema kasutuse arengu kaudu. Teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi tõstmiseks tagatakse piisav ja stabiilne finantseerimine ning kaasajastatakse teadusasutuste taristut ja materiaal-tehnilist baasi. Põhitegevusvaldkondade arendamise otsuste tegemisel tuginetakse teaduslikele analüüsidele ja pööratakse rohkem tähelepanu uuringute tulemuste rakendatavusele. Tagatakse Eesti põllu- ja aiakultuuride ja kohalikesse tingimustesse sobivate sortide aretamise jätkamine ning geneetilise ressursi säilimine. Töötatakse välja ja teostatakse põllumajandusliku teadus- ja arendustegevuse programmid, õiguslik raamistik, hindamis- ning teavitussüsteemid. Toetatakse taime- ja loomakasvatuse õppe- ning teaduskeskuse väljaarendamist. Läbi rahvusvahelise koostöö edendamise aidatakse kaasa Eesti põllumajandusteaduste taseme tõusule, suurendatakse kohaliku teadlaskonna võimekust ja tõhustatakse teadustegevust.

Lähituleviku prioriteetid:

- Riiklike teadus- ja arendusprogrammide arendamine ja rakendamine.
- Teaduspotsiaali ja ressursside efektiivsem kasutamine.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
D1.1	Viiakse ellu "Põllumajandusteaduste arengukava 2007-2013" rakendusplaani tegevusi. Uuendatakse arengukava rakendusplaani.	Arengukavas sätestatud eesmärgid on täidetud.
D1.2	Rakendatakse programmi „Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2009–2014”.	Loodud on teadustugi taimekasvatuse, loomakasvatuse, veterinaaria, põllumajandust toetavate tegevuste ja maamajanduse valdkonnas, mille tulemusel on kasvanud Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime.
D1.3	Rakendatakse arengukava "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007–2013”.	Põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss on kogutud ja säilitatud vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud nõuetele.
D1.4	„Sordiaretusprogrammi aastatel 2009-2019“ elluviimine.	Tagatud on teadustugi sordiaretustegevuste jätkamiseks. Loodud raamistik pikaajalise sordiaretuse tegevuse koordineerimiseks. Tootjatele on aretatud kohalikesse tingimustesse sobivaid sorte.
D1.5	Koostöös Põllumajandusteaduste nõukoguga jätkatakse teaduslikult ja majanduslikult põhjendatud	Tuginedes teadus- majandusanalüüsile on tagatud põllumajandus teadus- ja arendusasutuste efektiivne finants- ja

	põllumajandus teadus- ja arendusasutuste optimaalse struktuuri väljakujundamist.	inimressursi kasutus. Dubleerimine on viidud miinimumini.
D1.6	<p>Osaletakse aktiivselt Eesti positsioonide kujundamisel ning huvide kaitsmisel EL otsustusprotsessi raames.</p> <p>Aktiviseeritakse rahvusvaheliste organisatsioonide SCAR (Põllumajandusteaduste alaline komitee), SCAR SUSFOOD, AKIS (põllumajanduslik teadmiste ja innovatsiooni süsteem) töörühm, FAO (ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon), EURAGRI (Euroopa Põllumajandusteaduse Algatus), EIARD (Euroopa Algatus Põllumajandusteaduse Edendamiseks), ITPGR (Toidus ja Põllumajanduses Kasutatavate Taimsete Geneetiliste Ressursside Rahvusvaheline Leping) töös osalemist senisest enam, et omada ülevaadet tegevusvaldkonna uutest suundumustest rahvusvahelisel tasandil.</p>	Tulenevalt Eesti ekspertide aktiivsest osalemisest Euroopa Liidu otsustusprotsessis, on erinevate rahvusvaheliste standardite, nõuete ja õigusaktide väljatöötamisel arvestatud Eesti seisukohti, mis põhinevad teaduslikel analüüsidel ja erinevate osapoolte kaasatusest tuleneval kompetentsil. Riiklike õigusaktide väljatöötamisel on arvestatud rahvusvahelisi nõudeid ja standardeid, mida ei ole Ühenduse õigusesse üle võetud (rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud, ametnike lähetuskulud).
D1.7	Rahvusvahelistes ERA-Net programmides (CORE-Organic II, EUPHRESKO II) osalemine.	Osaletud rahvusvahelistes ERA-Net programmide koosolekutel.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
D1.8U	EL teaduse ühiskavandamise "Põllumajandus, toiduga varustatus ja kliimamuutused" rakendamine.	Eesti teadlaskond osaleb aktiivselt üle-euroopalise teadusprogrammi töös.
D1.9U	Põllumajandusministeeriumi haldusala teadusasutuste taristu ning materiaaltehnilise baasi kaasajastamise kava väljatöötamine.	Materiaal-tehnilise baasi kaasajastamise kava on välja töötatud.
D1.10U	Põllumajandusministeeriumi haldusala teadusasutuste taristu ning taimekasvatuse materiaaltehnilise baasi kaasajastamise kava elluviimine.	Põllumajandusministeeriumi haldusala teadusasutuste materiaaltehniline baas vastab tänapäevase teadustöö tasemele.
D1.11U	Arengukava „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastatel 2014-2019“ väljatöötamine.	Järgneva perioodi põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss on kogutud ja säilitatud vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud nõuetele.
D1.12U	Teadusvaldkondade riiklikust evalveerimisest tulenev Põllumajandusministeeriumi haldusala	Evalveerimise ja analüüsi tulemused kajastuvad TAA arengu- ja tegevuskavades.

	teadus- ja arendusasutuste tegevuste ja struktuuri analüüs	
D1.13U	Riikliku programmi „Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2015-2021“ väljatöötamine.	Välja on töötatud põllumajandusteaduse uue perioodi eesmärgid ja tegevused eesmärkide täitmiseks, mille tulemusel peaks kasvama Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime (taimekasvatuse, loomakasvatuse, veterinaaria, põllumajandust toetavate tegevuste ja maamajanduse valdkonnas).
D1.14U	Õppe- ja teadustaristu arendamine loomakasvatuse valdkonnas.	Loodud on tänapäevane katselaut teadus- ja õppetöö arendamiseks loomakasvatuse ja veterinaaria valdkonnas.
D1.15U	Põllumajandusteaduste arengukava 2014-2020 tegevuste analüüsimine ja uuendamine.	Koostatud põllumajandusteaduste pikaajaline plaan, mille alusel toimub põllumajandusteaduste tegevuste käivitamine ja rahastamine.
D1.16U	Riikliku järelevalve kvaliteedi tagamiseks vajalikes rahvusvahelistes teaduskoostöövõrgustikes osalemine, riskianalüüsil põhineva järelevalveteenuse pakkumiseks vajalike uuringute tellimine PMA tegevusvaldkonnades.	Riikliku järelevalve teadmispõhine toimimine on tagatud. Eesti teaduritele on edastatud info rahvusvahelises koostöös, sh uue Ühenduse Fütostrateegia väljatöötamisel ja osalemiseks.
D1.17U	Teadus- ja arendusasutuste osalemine EL teadus- ja arendustegevuse koostööprogrammides (sh ERA-Net programmides CORE-Organic II, EUPHRESKO II, SUSFOOD) ning Eesti põllumajandussektori arenguks oluliste rahvusvaheliste teadus- ja arenduskoostöö võrgustike ja klastrite algatamises ja töös.	Teadus- ja arendusasutused osalevad EL teadus- ja arendustegevuse koostööprogrammides ja projektides. Osaletud on rahvusvaheliste teadus- ja arenduskoostöö võrgustike ja klastrite töös.

4.4.2 Meede: Nõuandesüsteemi arendamine

Meetme raames viiakse ellu Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi arengukavast tulenevaid tegevusi. Meetme raames soodustatakse kogu tegevusvaldkonda hõlmava tõhusa nõuandesüsteemi arengut, heade tavade ja standardite levitamist, uuringute ja analüüside tulemuste kättesaadavust ning arendatakse klientide teavitamise ja tagasiside süsteemi. Toetatakse põllu- ning metsamajanduse ja toidusektoris grupiürituste ja infopäevade korraldamist ning põllumajandustootjate ja erametsa valdajate poolt nõuandeteenuste ostmist.

Lähituleviku prioriteedid

- Nõuandesüsteemi arengukava rakendamine arvestades riiklikke prioriteete.

- Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse valdkondades pakutavate nõuandeteenuste arendamine ja edukam pakkumine ning konsulentide jätkukoolitamine

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
D2.1	Suurendatakse nõuande pakkumist põllumajandustootmise, metsa majandamise ja kohaliku elu aktiveerimiseks ning vaba tööjõu rakendamiseks, vajadusel majandustegevuse ümberkorraldamiseks, ettevõtluse mitmekesistamiseks.	Suureneb nõuandeteenust kasutavate ettevõtjate ja maaelanike hulk ning paraneb elukvaliteet maapiirkonnas (nõuandetoetuse ja lihtsustatud nõuande kasutamine, tasuliste teenuste kasutamine).
D2.2	Tootjatele tutvustatakse valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid (nõuetele vastavus, töötervishoid ja tööohutus), avalikkuse teavitamine vastavate nõuete rakendumisest ja välditavatest riskidest.	Valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa õigusaktidest tulenevaid nõudeid käsitlev teave on kättesaadav. Nõuete rakendamise tagamiseks on välja töötatud juhendeid ja teabematerjale.
D2.3	Grupinõuande ja infopäevade korraldamine tootjatele, trükiste ja väljaannete koostamine. Tegevuste koordineerimine, kasutatakse aktiivselt www.pikk.ee sündmuste kalendrit.	Suurenenud on teadlikkus, paranenud on põllumajandustootjate ja maaettevõtjate teadmised ning oskused. Tegevused toimuvad ettevõtjate jaoks optimaalsel ajal ja parimas võimalikus kohas. Planeerimiskalendri abil on välditud tegevuste sattumine samale ajale ja sellega on saavutatud optimaalne osavõtt.
D2.4	Reaalsest vajadustest lähtuv uute konsulentide leidmine järelkasvu tagamiseks ja konsulentide järjepidev koolitamine, nõustajate praktika korraldamine.	Olemas on piisav ja pädev konsulentide baas. Nõuandesüsteemis tegutseb piisavalt täiskoormusega aktiivseid konsulente sihtgrupi vajaduste rahuldamiseks.
D2.5	Nõustajatele korraldatakse regulaarseid koolitusi (sh õigusaktide osas). Konsulentide erialase, kutsealase ja praktilise väljaõppesüsteemi arendamine; Teadlaste kaasamine nõustajate koolitajatena.	Konsulendid on valmis kvaliteetse ja ajakohase teabe ning nõuande osutamiseks. Nõuanne on kvaliteetne ja ajakohane. Teadmisi omandatakse komplekselt; suurenenud on pädevate nõustajate arv ja aktiivsus.
D2.6	Koostöö soodustamine tootja, konsulendi ja teadlase vahel. Konsulentide ja teadlaste kaasamine vastastikustesse tegevustesse.	Konsulendid on kursis teadustulemustega ja arvestavad neid nõustamises, ning teadlased on kursis nõuandeteenistuse võimalustega. Tootja pöördub ennekõike info saamiseks konsulendi poole. Konsulentide kaudu jõuab info teadlasteni, milliseid teaduuuringuid

		tootjad vajavad.
D2.7	Olemasolevate nõuandetoote edasiarendamine ja uute toodete väljatöötamine.	Nõuandetegevuseks vajalikud aktuaalsed materjalid ja nõustamismeetodid on konsulentide ning nõuandekeskuste poolt aktiivselt kasutuses.
D2.8	Riigiinfo ja teabelevi kaudu põllumajandusliku teabe levitamisele kaasa aitamine. Arendatakse nõuandesüsteemi poolt pakutavat teavitustegevust.	Riigiinfo on edastatud õigeaegselt, nõuandekeskuseid ja kliente teavitatakse regulaarselt riiklikest abinõudest. Tagasiside toimib mõlemas suunas.
D2.9	Põllu- ja maamajandusliku teabevajaduse analüüs, tagasisidesüsteemi kujundamine ja ettepanekute edastamine praktilisteks tegevusteks.	Välja on arendatud seire- ja hindamissüsteem, mis annab pidevalt tagasisidet teabelevi ja nõuande tulemuslikkusest. Mõlemas suunas toimivast tagasisidest tulenevad tegevused.
D2.10	Osalemine ESEE (Extension Education) tegevustes ja rahvusvahelises RENE (Rural Extension Network in Europe) võrgustikus.	Arendatud koostööd teiste riikide esindajatega, kes on seotud nõuandesüsteemide, koolitus- ja teavitustegevustega.
D2.11	Osalemine erinevates rahvusvahelistes nõuandega seotud projektides, nt. keskkonna-alase nõuandetegevuse arendamine koostöös Põhja- ja Baltimaadega – projekt BALTIC DEAL.	Konsulendid on projekti kaasatud ja põllumajandustootjad on informeeritud. Konsulentide spetsiifilised teadmised on projekti sisust ja eesmärkidest tulenevalt suurenenud.
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	OLULISEMATE UUTE TEGEVUSTE VAHETUD TULEMUSED
D2.12U	Turunduskontseptsiooni elluviimine.	Turunduskontseptsioonist lähtuvate tegevuste põhjal on paranenud nõuandesüsteemi maine, sisekommunikatsioon ning kasvanud on nõuandekeskuste kliendibaas.

4.4.3 Meede: Tööjõu kvaliteedi parandamine ja haritud järelkasvu tagamine põllu- ja maamajandussektorile ning maaelu kultuuripärandi väärtustamine

Meetme raames aidatakse kaasa igakülgselt, kogu tegevusvaldkonda hõlmavate koolituste toimumisele, et tagada nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tööturul konkurentsivõimelise tööjõu järelkasvu ja areng ning põllumajandushariduse maine kujundamisele, kaasajastamisele ja kvalitatiivseks uuenemiseks lähiaastatel. Samaaegselt on oluline Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku väljaarendamine, mis toetab elukestva õppe põhimõtteid ja soodustab elanike mobiilsust.

Meetme raames aidatakse kaasa maapiirkonna inimeste ja nende elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtuste tutvustamisele, säilimisele ning üldsusele vahendamisele teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel.

Lähituleviku prioriteedid:

- Maamajandushariduse propageerimine ja maine kujundamine
- Rahvusvahelise koostöö edendamine maamajandushariduse ja maakultuuri säilitamise valdkonnas

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
D3.1	Tööjõu kvaliteedi parandamiseks ja haritud järelkasvu tagamiseks täiustatakse maamajanduslikku täiend – ja ümberõppe süsteemi ning aidatakse kaasa kutsekvalifikatsioonide omistamisele ja praktilise väljaõppe tõhustamisele.	Täiend- ja ümberõppesüsteem on efektiivne ja vastab tegelikule vajadusele. Läbi praktikatoetuse maksmise on tõusnud tootmispraktika kvaliteet ja tootjate huvi praktikate läbiviimise vastu.
D3.2	Tegevuskava “Tööjõuressursi arendamine maamajandussektoris aastatel 2009- 2013” tegevuste rakendamine ning arvestada uuringu „Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris“ tulemustega.	Tegevuskava eesmärkide elluviimine aitab kaasa tööjõu kvaliteedi parandamisele ja haritud tööjõu järelkasvu tagamisele põllu- ja maamajandussektoris. Arvestatakse uuringus tehtud ettepanekutega.
D3.3	Teavituskampaaniate, infopäevade, koolituste ja trükiste abil teadmiste leviku parandamine/soodustamine.	Erinevatel Põllumajandusministeeriumi poolt prioriteetseteks hinnatud teemadel välja antud trükiste ning toimunud seminaride, konverentside, koolituste, infopäevade, (sh. instituutide põllupäevad, toetusvõimaluste infopäevad) jne tulemusel on põllu- ja maamajandussektoris tegutsevate isikute teadlikkus sektoris toimuvast suurenenud ja konkurentsivõime kasvanud.
D3.4	Põllumajanduse- ja maaelu valdkonna propageerimine ja maine kujundamine.	Läbi infomessi "Teeviit" ning noortalunike kutsevõistluse, noorte künnivõistluse, nooraednike kutsevõistluse ja metsanduse kutsevõistluste korraldamise on tutvustatud ja propageeritud põllumajanduse- ja maaeluga seotud töövaldkondi ja õppimisvõimalusi. Noorte huvitatust põllumajanduserialade õppimise vastu on tõstnud MES- i kaudu

		<p>põllumajandusvaldkonna õpilastele stipendiumi maksmine. Eesti Põllumajandusmuuseumi poolt korraldatud noorteadlaste konverentside kaudu on tõusnud noorte huvi teadustöö vastu.</p> <p>Muuseumi külastajaskonna kasvule ja maaelu valdkonna tutvustamisele aitavad kaasa temaatikaga seotud suurüritused, konkursid, „käed külge” muuseumiprogrammid, ajutised näitused jne.</p>
D3.5	Osalemine EUROPEA Internationali koostöövõrgustikus.	<p>Koostöövõrgustiku EUROPEA International kaudu on aktiveerunud õpilaste ja õpetajate osalemine rahvusvahelistel messidel, kutsemeistrivõistlustel (Euroopa veini meistrivõistlus, metsanduskoolide kutsevõistlustes, nooraednike kutsevõistlustes jt), konverentsidel ja seminaridel, mille kaudu on võimalus võrrelda praktiliste oskuste taset. Toimub tihe koostöö Euroopa põllumajanduslike kutseõppeasutustega rahvusvaheliste koostööprojektide väljatöötamisel, õpilaste- ja õpetajate vahetusel, praktika läbiviimisel.</p>
D3.6	Eesti kultuuripärandi tutvustamine ja säilitamine Euroopa ja maailma kultuuripärandi osana maaelu- ja põllumajandusvaldkonnas (Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olevate muuseumite kaasabil).	<p>Säilinud on Eesti maapiirkonna kultuuri omanäolisus Euroopa ja maailma kultuuripärandi osana.</p> <p>Koostatud põllumajandusmuuseumide kogumissuunad. Muuseumikogud inventeeritud, teaduslikult kirjeldatud ja kantud muuseumide digitaalsesse infosüsteemi MuIS. Teaduslikel alustel koostatud teemakohaste uute püsiekspositsioonide avamine ning ajutiste näituste koostamine ja eksponeerimine ka rahvusvahelisel tasemel.</p>
D3.7	Muuseumitöötajate erialase kompetentsi tõstmine ning haridus- ja teadustegevuse arendamine	<p>Muuseumitöötajad on osalenud koolitustel ja museoloogialastes erialastes ühisprojektides. Teaduslikel alustel väljatöötatud haridusprogrammid on rakendatud koolide õppetegevuses. Koostöö haridusasutustega toimib. Koostöös haridus- ja uurimisasutustega teaduslikel alustel põhinevate</p>

		<p>ühisnäituste ja –tegevuste korraldamine. Publitseeritud on väljaanded, korraldatud näitused ja teabepäevad, läbi viidud muuseumiprogrammid. Käivitatud muuseumide programmid populariseerimaks muuseumi väljaspool asutuste endi territooriume (rändnäitused, pedagoogilised programmid nt õppeasutustes jms)</p>
D3.8	<p>Muuseumite paremaks esindatuseks rahvusvahelisel tasandil toimuva koostöö edendamine ülemaailmse Põllumajandusmuuseumide Assotsiatsiooniga AIMA ning haridus- ja muuseumialase koostöö edendamise jätkamine Põllumajandusministeeriumi rahvusvaheliste koostöölepete baasil.</p>	<p>Toimunud on ühisnäitused, restaureerimisalased- ja teaduskonverentsid</p> <p>Suurenenud on võimalus Eesti maaelu kultuuripärandi tutvustamiseks ja lõimumiseks rahvusvahelises muuseumivõrgustikus.</p> <p>Osaletud vastastikustel konverentsidel, messidel, näitustel, praktikatel, toimunud ekspertide vahetus, õppereisid kogemuste vahetamise eesmärgil kolmes liidumaas.</p>

	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
D3.9U	<p>Ühisturunduse korraldamine ning tegevuskava väljatöötamine. Muuseumide, kui turismikülastuste väljaarendamine.</p>	<p>Korraldatud on muuseumide ühine teavitustegevus, toimunud on ühisnäitused ja -üritused, koostatud reklaammaterjalid ning välja on töötatud muuseumide ühine tegevuskava. Välja on töötatud koostööpaketid erinevate muuseumidega, maaeluga seotud SA, Maaturism, hotellid. jne</p>
D3.10U	<p>Tänapäeva keskkonna ja põllumajanduse uute arengusuundade tutvustamine sh uue teadusinfo levitamine.</p>	<p>Teadustulemused on esitatud.</p>
D3.11U	<p>Muuseumide ruumide ja hoonete juurdehitused ja renoveerimine ekspositsioonide ja ajutiste näituste täiendavaks eksponeerimiseks ning museaalide nõuetekohaseks säilitamiseks, uurimiseks ja restaureerimiseks vastavalt kaasaja nõuetele. Nõuetekohastes tingimustes läbi viia erinevatele sihtrühmadele uutel ekspositsioonidel ja ajutistel näitustel põhinevaid teemakohaseid muuseumiprogramme ja teadusüritusi.</p>	<p>Ehitatud on uued hoidlad, ja restaureerimistöökodad. Töötajatele on loodud kaasaegsed töötingimused ning museaalidele nõuetekohased säilitamis- ja eksponeerimistingimused. Museaalid on restaureeritud ja paigutatud kaasaja nõuetele vastavatesse hoidlatesse. Muuseumite ekspositsioonid on uuendatud ning erinevatele sihtrühmadele, s.h. ka erivajadustega inimestele, on loodud külastajasõbralik keskkond. Teemaprogrammid ning teadus- ja haridusüritused on erinevatele sihtrühmadele läbi viidud.</p>

D3.12U	<p>Õppetoetuse laiendamine lisaks kutseõppeasutuste õpilastele ka kõrghariduse põllu- ja maamajanduse valdkonna tudengitele, et suunata edukaid tudengeid spetsialiseeruma maamajanduse erialale, vajadus spetsialistide järgi on suur nt agronoomia, mullateadus, tehnikateadus. Lähtuvalt uuringust "Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris" on suur vajadus spetsiifiliste erialaste oskustega töötajate järele.</p>	<p>Õppetoetuse maksmine on tõstnud tudengite huvi valima põllu- ja maamajandusvaldkonna eriala. Tööturul on olemas erialaste oskustega spetsialistid.</p>
D3.13U	<p>Põllumajandustootja asendusteenuse laiendamine. Hetkel kasutab asendusteenust ca 200 põllumajandustootjat, kuigi määrase tingimusele vastavaid tootjaid oleks kuskil 1000 ringis. Toetusega on seni põllumajandustootjale hüvitatud 28 puhkusepäeva, 21 haigusepäeva ja 2011 a lisandub kuni 7 aastase lapse põetamise ajal 5 päeva.</p>	<p>Laienemise tulemusena on suurenenud põllumajandustootjate arv, kes kasutavad asendusteenust ning tellivad oma ettevõttesse asendaja puhkuse, haiguse ja lapse põetamise ajal.</p>
D3.14U	<p>Praktikatoetust saavad taotleda põllumajandustootjad ning alates 2011. a on taotlejate ring laienenud põllumajandustoodete töötlemisega tegeleva ettevõtjaga, kes korraldab oma ettevõttes põllu- ja maamajanduse valdkonna õppekaval õppiva õpilase või üliõpilase praktikat.</p>	<p>Praktikatoetuse maksmine on tähtis kvaliteetse praktika läbiviimisel ning vajalik tootjale ja töötlejale sellega seonduvate kulude kompenseerimiseks, sest kasutatav tehnika on keeruline ja kallis ning praktikant peab läbima ettevõttes kogu tootmistsükli. Praktikatoetuse maksmine on näidanud, et oluliselt on kasvanud ettevõtjatepoolne huvitatus praktikate läbiviimise vastu ja tänu sellele on õpilastel/üliõpilastel võimalus saada parimat ja ajakohast praktikat, mis omakorda tõstab väljaõppe kvaliteeti. Praktikatoetuse maksmise suurendamise vajalikkust tõendab asjaolu, et taotlejate arv on suurenenud ja kõigil õpilastel/üliõpilastel on võimalus läbida kohustuslik praktika ettevõttes ühildades koolis õpitut reaalses tööprotsessis.</p>

5. Tegevusvaldkond: Valitsemisala organisatsiooni arendus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud administratsioon, kes suudab täita partnerite kaasabil püstitatud strateegilisi eesmäärke!

5.1 Tegevusvaldkonna kirjeldus

Valitsemisala organisatsiooni arenduse tegevusvaldkond hõlmab endas tegevusi, mis aitavad tagada põhitegevusvaldkondades sätestatud eesmärkideni jõudmise. Selleks, et ministeerium ja selle valitsemisala asutused suudaksid täita valdkondlikud eesmärgid, on vaja tagada organisatsiooni kui süsteemi toimivus pühendunud ja kompetentsete teenistujate ning läbipaistvama ja arvestavama otsustusprotsessi kaudu. Antud tegevusvaldkonna edendamiseks on peamiselt seotud kõik osakonnad, ministeeriumi juhtkond (eesotsas kantsleriga) ja allasutuste juhid.

Tegevusvaldkond jaguneb kolmeks meetmeks: strateegiline juhtimine, teenistujate rahulolu ja areng ning tõhus õigusloome, hea koostöö ja kommunikatsioon.

Arengukava hetkeolukorra kaardistamisel on tuginetud viimastel aastatel koostatud uuringutele: töötajate rahulolu uuringule, maineuuringu tulemustele, kommunikatsiooni uuringu tulemustele, IT hetkeolukorra kaardistusele, e-teenuste kaardistusele jt. Samuti on arvestatud käesoleva arengukava ja personali strateegia koostamise töögruppides esitatud ettepanekutega.

5.2 Hetkeolukorra analüüs koos tuleviku väljakutsetega

Meede I STRATEEGILINE JUHTIMINE

5.2.1 Koostame ja viime ellu teadmuspõhise strateegia!

Ministeeriumi valitsemisalas on erinevates valitsemisala tegevusvaldkondades seatud endale strateegiliste arengukavade koostamise protsesside kaudu eesmärgid ning loodud konkreetsed tegevuskavad. Need neljaks aastaks kavandatavad tegevused on koondatud Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukavasse, mida täiendatakse regulaarselt kord aastas ühe aasta lisandumise ja toimunud olulisemate muutuste osas. See dokument on kogu valitsemisala arengut hõlmav kõige olulisem strateegiline dokument. Valitsemisala arengukavasse on integreeritud ka valdkondlike arengukavade olulisim raamistik, et mõista nende olulisust ja paiknevust kogu valitsemisala tegevuste kavandamisel.

Arengukava täiendamisega on haaratud suur grupp teenistujaid, kuhu on kaasatud ka allasutuste esindajad. Osakonnajuhatajate eestvedamisel räägitakse tegevused spetsialisti tasandini läbi ning seejärel toimuvad arutelud juhtkonna tasandil.

Strateegia koostamise ülevaatomisperiodiks tuleks juhtkonna tasandil kokku leppida valdkonnapõhistes olulisemates prioriteetides, et kogu valitsemisala oskaks eristada antud perioodi eriti olulisi eesmärke ja tegevusi.

Ministeeriumi valitsemisala efektiivses toimimises omab suurt mõju selge ülevaade asutuste funktsioonidest, protsessidest ja ressursside kasutamisest. Nimetatud ülevaate saamiseks on oluline kõik olemasolevad protsessid kaardistada ning analüüsida nende tõhusust.

Ministeeriumis on arendatud elektroonilise tööplaani infosüsteemi. Eesmärk on siduda ministeeriumi eelarve ja igapäevased tegevused arengukava valdkondlike eesmärkidega ning läbi aruandluse saada regulaarset ülevaadet ministeeriumi ülesannete täitmisest, eelarve kasutamisest ning lihtsustada iga-aastast aruandlus protsessi. 2010. aastal toimus tööplaani infosüsteemi struktuuri, täitmise korralduse ja olulisemate väljundite kokkuleppimine juhtkonnas ja ka kõigi osakondadega eraldi. Tippjuhtkonnas kaardistati tööplaani infosüsteemi arendused edaspidiseks.

5.2.2 Tagame eesmärgipärase ja säästliku finantsressursside jaotuse ja riigivarade kasutuse!

Finantsressursside juhtimine kuulub oma põhiolemuses Põllumajandusministeeriumi finantsosakonna pädevusse. Osakonna põhiülesanne on korraldada ja koordineerida ministeeriumi ja selle valitsemisala eelarvestamist, raamatupidamisarvestust ja finantsaruandluse koostamist.

Finantsressursside ja varade juhtimise osas on olulisimaks väljakutseks keskendumine säästlikkusele ja tulemuslikkusele. Nii finantsressursside kui varade juhtimises on suurenenud strateegilise planeerimise osatähtsus ja finantsnäitajate seostamine strateegiliste eesmärkidega. Ministeeriumis on kasutusel finantstarkvara SAP, mida on koostöös teiste ministeeriumidega arendatud vastavalt riigi aruandluse vajadustele.

Vastavalt kinnitatud ajakavale võetakse kasutusele ühtne finantstarkvara SAP ja konsolideeritakse alates 1. märtsist 2011. aastast valitsemisala üksuste raamatupidamisarvestus 2011. aasta lõpuks. Vastavalt konsolideerimise ajakavale tuleb reorganiseerida finantsosakonna töö. Ühtlasi plaanib finantsosakond perioodiliselt rakendada SAP arendusi pakutava tugiteenuse efektiivsemaks muutmiseks.

2011. aasta jooksul viiakse valitsemisala asutused järk-järgult üle ostuarvete digitaliseerimise, e-arvete menetlemise ja SAP-iga infovahetuse teenuse kasutamisele.

Tähelepanu keskmes on jätkuvalt valitsemisala asutuste finantsnõustamine. Selleks korraldatakse igal aastal valitsemisala asutuste finantsala ametnikele infopäevi, kus tutvustatakse finantsvaldkonna muudatusi ja arutletakse omavahel probleemsetel teemadel. Välisvahendite haldamisel on põhiline väljakutse eelarve planeerimise täpsemaks muutmine. Suuremat rõhuasetust vajab ka edaspidi finantsinfo analüüs põllumajandus- ja kalandustoetuste kasutamise osas, tagamaks toetuste väljamaksete prognooside parem kvaliteet ning toetusteks eraldatud vahendite maksimaalne kasutamine.

Olemas on korrektne ja pidevalt ajakohastatud Riigi Kinnisvara register, mida haldavad riigivara valitsejad ja mis annab sisulise ülevaate kinnisvarast ja hoonestatud kinnisvarast Põllumajandusministeeriumi ja valitsemisala asutuste lõikes. Registris on ka kajastatud varaga teostatavad tehingud ja kinnisvara koormatised. Pidevalt toimuvad ülevaadet hallatavate hoonete kasutusotstarbe ja seisukorra osas, samuti tehakse ettepanekuid investeringute vajaduse kohta hallatavate asutuste lõikes.

Riigivara haldamist raskendab ja asutuste vahelist koostööd pärsib hoonete paiknemine maakondade eri piirkondades. Riigivara valitsemise seisukohast on väljakutseks optimaalse riigivara struktuuri kujundamine maakondades, kujundades maakonnas ministeeriumi valitsemisalas asuvad asutused ühtsesse kompleksi asutuste omavahelise parema koostöö eesmärgil, parandades ühtlasi teeninduse kvaliteeti ja hoides kokku hoonete halduskulusid. Rajatud on ühtsed kompleksid 5 maakonnas, kuhu on koondatud maakonnas asuvad ministeeriumi valitsemisala asutused, rajamisel on kompleksid 2 maakonnas ning otsitakse uusi võimalusi sobivate asukohtade leidmiseks ülejäänud maakondadesse.

Eesmärgipärasele ja säästlikule riigiressursside kasutamisele aitab kaasa ka tõhus riigihangete korraldus. Eesmärgiga saavutada soodsat hinnataset ja kasutada rahalisi vahendeid säästlikumalt on ministeerium osa võtnud ühishangetest teiste avaliku sektori hankijatega, kus teenuste ja teatud kaubagrupi suurte koguste koondamisega on olnud võimalik rahalisi vahendeid säästa. Nii on ministeerium enda ja oma valitsemisala asutuste tarbeks korraldanud ühishankeid näiteks arvutite ja koopiapaberi ostmiseks, sõidukite kasutusõiguse ja sõidukitele kütuse ostmiseks, on osalenud Justiitsministeeriumi poolt korraldatud õhustransporditeenuse ühishankes ja Rahandusministeeriumi poolt korraldatud sideteenuste hankes. Ministri 17. detsembri 2009. a käskkirjaga nr 198 "Riigihangete korraldamine" on kehtestatud uus hangete menetlemise kord, lihtsustatud on hangete menetlusprotsessi ja menetlusprotsessis vähendatud põhiosakondade koormust hangetealase asjaajamise korraldamisel. Ministeeriumi hangetest annab ülevaate iga-aastaselt koostatav hankeplaan. Hangete teated koos hankedokumentidega avaldatakse ministeeriumi veebilehega liidestatud riigihangete rakendusprogrammi kaudu ja hangete läbiviimisel kasutatakse ka võimalust avaldada hankedokumente riigihangete registris, mis annab pakkujatele kiire võimaluse hankedokumentide saamiseks.

5.2.3 Tagame sisekontrolli süsteemi efektiivse toimimise!

Tagamaks juhtkonna kindlustunnet, et juhtimis- ja kontrollimeetmed toetavad organisatsiooni eesmärkide saavutamist, on õigusaktidega kooskõlas ning tagavad mõistliku inim- ja varaliste ressursside kasutamise, korraldab ministeeriumi siseauditi osakond auditite läbiviimist ministeeriumis ja tema valitsemisalas ning koordineerib nii enda kui valitsemisala asutuste siseauditi süsteemi arendamist. Samuti nõustab siseauditi osakond juhtkonda uute juhtimis- ja kontrollimeetmete loomisel või olemasolevate parandamisel ning osaleb oma ülesannete täitmisel ministeeriumi alaliste või ajutiste komisjonide ja töörühmade töös.

Siseauditi osakond viib läbi auditeid riigieelarve- ja välisabivahendite (sh Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi, Euroopa Kalandusfondi) taotlemise, korraldamise ja kasutamise järelvalve osas sõltumatu ja objektiivse hinnangu andmiseks sisekontrollisüsteemi toimimise, aruandluse õigsuse,

tegevuse õigusaktidele vastavuse ning ressursside kasutamise seaduslikkuse, säästlikkuse ja tõhususe põhimõtete järgimise kohta.

Alates 2008. aastast täidab siseauditi osakond Euroopa Kalandusfondi auditeerimisasutuse ülesandeid (koostöös PRIA siseauditi osakonnaga viiakse läbi süsteemi- ja toimingute auditeid ning Euroopa Komisjonile esitatakse iga-aastane kontrolliaruanne).

Alates 2010. aastast täidab siseauditi osakond Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) kalanduse turukorraldusmeetmete osas eriasutuse ülesandeid, kontrollides rahastatavate tehingute õigsust ja nõuetele vastavust, selleks et tõkestada ja käsitleda eeskirjade eiramist.

Auditi ressursside kokkuhoiu ja „*single-audit*“ põhimõtte rakendamise eesmärgil tehakse koostööd Euroopa Komisjoni, Riigikontrolli ja valitsemisala audiitoritega, et tagada auditite parim kvaliteet ning vältida tööde dubleerimist.

Oma töö korraldamisel ja läbiviimisel järgib siseauditi osakond IIA (*The Institute of Internal Auditors*) poolt väljatöötatud Siseauditi Definiitsiooni, Eetikakoodeksi ja Standardeid, mis kehtestavad nõuded ja juhised siseaudiitoritele, kes tahavad oma tööd teha hästi ja efektiivselt. Standardite järgimine aitab kaasa töö kõrge kvaliteedi saavutamisele. Rahandusministeeriumi Finantskontrolli osakond on hinnanud siseauditi tegevuse kvaliteeti Põllumajandusministeeriumis ja PRIA-s. Hindamise tulemused kinnitavad, et siseauditi tegevus on üldiselt vastavuses IIA Definiitsiooni, Eetikakoodeksi ja Siseauditi Standarditega⁹.

Vabariigi Valitsuse määrusest tulenevalt on 2010. a. läbiviidud audit hindamaks ISKE (*infosüsteemide turvameetmete süsteem*) rakendamist riigi andmekogude¹⁰ pidamisel kasutatavate infosüsteemide ning nendega seotud infovarade turvalisuse tagamisel. Nimetatud auditi käigus ei tuvastatud välise hindaja poolt selliseid rakendamata ja/või osaliselt rakendatud turvameetmeid, mille mitterakendamisest ja/või osalisest mitterakendamisest võiks tuleneda kõrge riskiastmega riskid andmekogu pidamisel.

Siseauditi osakond teeb koostööd Veterinaar- ja Toiduametiga Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004, 29. aprill 2004 Artikkel 4 lõige 6 kohase auditeerimissüsteemi rakendamisel läbi valitsemisala asutuste siseauditite, tagades määruse (EÜ) nr 882/2004 kohaste kontrollitegevuste auditeerimise vähemalt kord viie aasta jooksul.

Olulisemad takistused töö tegemisel ning siseauditi funktsiooni tugevdamisel ja laiendamisel on siseaudiitorite puudus valitsemisala asutustes (v.a. PRIA). Siseauditi osakonnal on võimalus tellida auditeid ja konsultatsioonitöid ka väljastpoolt vastavat teenust osutavatelt ettevõtetelt, kuid olemasoleva hankemenetluse kogemuse põhjal on üheks ohuks pakujate vähesus spetsiifilisemates auditi valdkondades.

⁹ Vastavalt IIA kvaliteedihindamise käsiraamatule tähendab „üldine vastavus“, et siseauditi funktsioonil on põhikiri, poliitikad ja protsessid, mis on hinnatud standarditega vastavaks.

¹⁰ 24. juulil 2009 jõustunud „Avaliku teabe seaduse“ § 431 lg 1 kohaselt on andmekogu riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mis asutatakse ja mida kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks.

08.03.2010. a. jõustunud Audiitortegevuse seadusega sätestatakse siseaudiitorite tegevuse õiguslikud alused avaliku sektori ja avaliku huvi üksustes. Üheks suuremaks muudatuseks on siseaudiitori kutsetegevuse ja sellele esitatavate nõuete sätestamine, mh sisekontrollisüsteemile üldhinnangu andmine ja siseaudiitori kutsetunnistuse omandamine aastaks 2013.

Peamised väljakutsed siseauditi töös on: koostöö arendamine erinevate auditeerijate vahel eesmärgiga vältida dubleerivat tegevust, valitsemisala siseauditi tegevuste arendamine tagamaks vastavust valdkonna standarditele ning siseaudiitorite kutseoskuste pidev täiendamine, taotlemaks siseaudiitori kutsetunnistust.

5.2.4 Tagame valitsemisala infotehnoloogia efektiivse korraldamise!

Infotehnoloogia valdkonna korraldamisel lähtutakse järgmistest dokumentidest: kliendiportaali analüüs (2009. a); kliendiregistri detailanalüüs (2009. a); Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Ameti infosüsteemi hindamine (2009. a); Põllumajandusministeeriumi IT kontseptsioon (2010. a). Alljärgnevalt on lühidalt kokkuvõetud IT kontseptsioonis toodud initsiatiivid.

- **IT arhitektuuri korrastamine**

IT arhitektuuri korrastamise peamiseks eesmärgiks on valitsemisala IT maastiku lihtsustamine ning rakenduste riskisutuse suurendamine. Samuti toetab IT arhitektuuri korrastamine protsessipõhise IT arendamise vaate juurutamist. Vajalik on luua valitsemisala IT arhitekti töökoht. IT arhitekti vastutusalasse kuulub arhitektuuri visiooni ja standardite väljatöötamine, annab hinnanguid planeeritavatele arendustele arhitektuuri aspektist; vastavuse jälgimine ning erandite analüüsimine ja heakskiit; lisaks ka migratsiooniplaanide koostamine ja muutuste juhtimine.

- **IT tehnilise toe tõhustamine**

IT tehnilise toe tõhustamise eesmärk on vähendada probleemidega IT toe poole pöördumisi ning antud teenuse pakkumise efektiivsuse tõstmine. Hetkel on valitsemisalas 1 aasta peale ligikaudu 24 000 pöördumist, millest 46% on esmataseme pöördumised. Peamiste tegevustena antud algatuse juures on luua valitsemisalas ühtne IT tehniline tugi.

- **IT arenduse tsentraliseerimine**

IT arenduse tsentraliseerimise algatus on suunatud arendustegevuse tõhustamisele ning samuti rakenduste vahelise riskisutuse suurendamisele. Samuti võimaldab IT arenduse tsentraliseerimine tagada nii planeeritavate arenduste selgema prioritseerimise (mida teostab tsentraalse arenduse puhul IT juhtimisüksus, näiteks IT nõukogu) kui ka tõhusama ressursside kasutamise ja kulude kokkuhoiu.

- **IT protseduuride konsolideerimine**

IT protseduuride konsolideerimise algatus tähendab kõikide IT-d ja selle kasutamist reguleerivate dokumentide ühtlustamist valitsemisalas, mille tulemusena väheneb nende koostamisele ja kaasajastamisele kuluv ressurss, IT korraldus oleks valitsemisalas standardiseeritum ning väheneks riskid kordade võimaliku

mitteasjakohasuse osas. Lisaks kordade loomisele kuulub siia alla ka loodud kordade elluviimine ja kontroll nende järgimise osas. IT protseduuride ja kordade eest vastutus kuuluks IT turvajuhi kohustuste hulka.

- **Serverite konsolideerimine**

IT serverite konsolideerimine on tihedalt seotud eelpool käsitletud initsiatiividega, peamiselt aga IT arhitektuuri ja IT organisatsiooni initsiatiividega. IT serverite konsolideerimise initsiatiivi all mõeldakse eelkõige valitsemisala serverite ja seotud infrastruktuuri tsentraalset majutamist ning haldust. Lisaks ühtsele majutamisele, on antud initsiatiivi teiseks loogiliseks osaks serverite operatsioonisüsteemide ühtlustamine ning seda toetava baastarkvara (monitooring, kasutajate haldus, varunduse, turbe tarkvarad (viirustõrje ja tulemüürid), IT tehnilise toe tarkvara) haldamine tsentraalselt.

Toodud IT initsiatiivid elluviimisel tuleb arvestada täiendava IT personali vajadusega. elleks on võimalik saavutada IT organisatsiooni tsentraliseerimise läbi või isikkoosseisu suurendamisega. IT organisatsiooni tsentraliseerimine tähendab valitsemisala raames IT koondamist ühtse juhtimismudeli ja –struktuuri alla. IT tsentraliseerimise tulemusena tekib valitsemisalas üks IT üksus ning otsuste vastuvõtmine ja tegevuste elluviimine toimub funktsioonide ja tegevusalade lõikes, mitte allasutuste lõikes. Kolmanda võimalusena saab kaaluda osade kompetentside sisse ostmist teenusena.

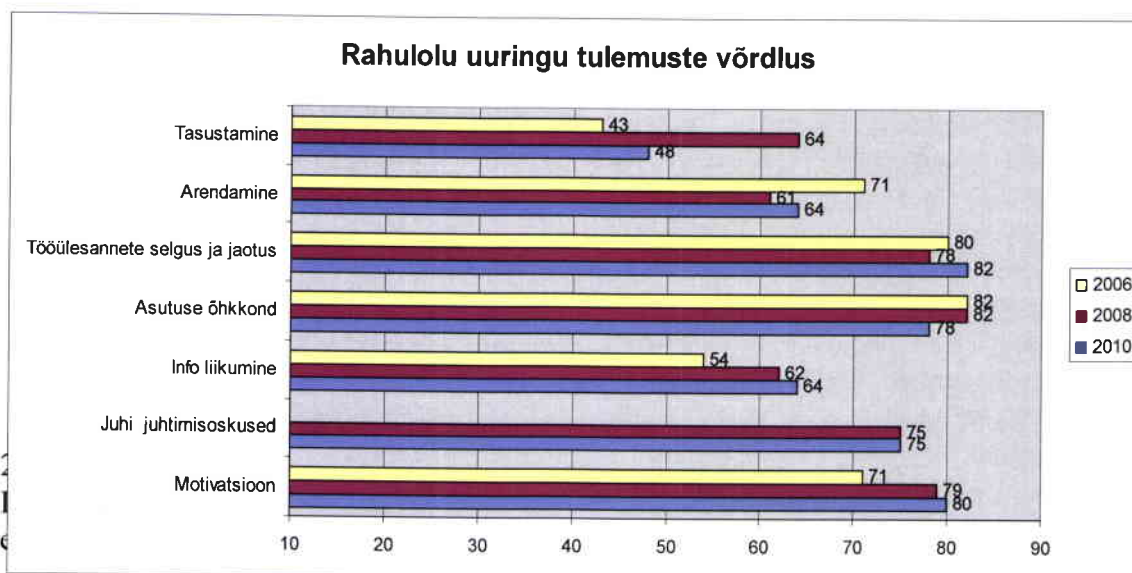
Meede II TEENISTUJATE RAHULOLU JA ARENDAMINE

5.2.5 Koostame ja viime ellu tõhusa personalipoliitika!

Põllumajandusministeeriumis töötas 31. detsembri 2010. aasta seisuga 276 ametnikku ja valitsemisalas kokku 1852 töötajat.

Kvaliteetseks inimeste juhtimiseks on ministeeriumis oluline kindlate personalijuhtimise põhimõtete olemasolu. Ministeerium peab oluliseks ametnike enesearendamise võimalusi. Toetatakse ametnike arengut ja õppimist, korraldatakse vastavalt koolitusvajadusele sisekoolitusi, toetatakse ametnike osalemist avatud koolitustel ning välisriikides toimuvatel ekspert-koolitustel. Samuti on ministeeriumi ametnikele võimaldatud stažeerimisi. Ministeerium on olnud baasiks erinevate tasemehariduses osalemise raames koostatud uurimustööde läbiviimisel ning kõrgkoolide üliõpilastele praktikabaasiks. Positiivne on ka võimalus ametnike arenguvõimalusi pakkuva töö kaudu oma ala ekspertidena rääkida kaasa ja mõjutada vastava valdkonna arengut.

Teenistujate rahulolu uuringute tulemuste kohaselt hindavad ametnikud kõrgelt tööülesannete selgust ja jaotust, paranenud on info liikumine ja motivatsioon.

Organisatsioonikultuuri edasiarendamisel ning tugevdamisel on oluline kaasata ühistegevuste planeerimisse ning elluviimisesse võimalikult palju erinevaid osakondi ning ametnikke. Osakondade koostöös korraldatakse huvitavaid ja sisukaid ühisüritusi, mis on nii tõised kui ka lihtsalt lõogastavad või ühendavad mõlemat ning toetavad tavade ja traditsioonide kujundamist ning hoidmist. 2009. aastal töötati välja organisatsiooni põhiväärtused ning nende aktiivseks teadvustamiseks lülitati 2010. aastal need ka ühe teemana juhi ja alluva vahelistesse arenguevestlustesse.

Aastaid on olnud probleemiks personali suur voolavus, kuid alates 2009. aastast on olnud see alla 5%. Voolavuse vähenemist on tinginud kindlasti üldine majanduslangus, kuid alahinnata ei tohi voolavuse mõjutajana ka rahulolu suurenemist organisatsiooniga.

Olulisemateks probleemideks nii arenguevestluste kui ka rahulolu uuringu tulemustel on demotiveeriv palgasüsteem, kus on fikseeritud kogupalk ja staazi- ning hariduskraadi lisandumine ei suurenda töötasu, samuti ei ole toimunud palkade taastamist endisele tasemele. Rahulolematust näitas ka 2010 aastal toimunud rahulolu uuring, kus 52% vastanutest ei ole rahul oma töö tasustamisega. Läbipaistvama palgasüsteemi tagamiseks viidi 2008. aastal läbi ametikohtade hindamise protsess, kuid palgasüsteem vajab edasiarendamist. Samuti ei toimunud süsteemseid ametikohtade hindamisi 2009 ja 2010 aastal.

Kvaliteetne personalitöö tähendab ennekõike kindlate personalijuhtimise põhimõtete järgimist. Kvaliteetsema personalitöö tagamiseks on planeeritud jätkata regulaarselt rahulolu-uuringute läbiviimist ning põhiline prioriteet 2011 aastal on ministeeriumi personalistrateegia väljatöötamise lõpuleviimine.

5.2.6 Tagame väga hea info ja teadmused juhtimise!

Ministeeriumis on väljakujunenud infokanalid ning usalduslik suhtlemisõhkkond, mis tagab väga aktiivse mitteformaalse kommunikatsiooni. Tööks vajaliku info kättesaadavuse tagamise seisukohast võime saavutuseks pidada elektroonilise dokumendihaldussüsteemi edukat rakendamist ministeeriumis ja valitsemisalas. Info koondamise ja süstematiseerimise kanalina on võetud kasutusele siseveeb, millest soovime kujundada kollektiivi liitva kasutajasõbraliku töökeskkonna.

Samas on paljude erinevate infokanalite olemasolu ministeeriumis probleemiks, sest ei teata, kust tuleks vajalikku infot otsida ja millised on materjalide lõplikud variandid. Ka ei ole ministeeriumi teenistujad tihti kursis, millega nende kolleegid täpselt tegelevad ning seetõttu ei teata, kellele vajalikku infot veel võiks edastada. Kokkuvõttes võib öelda, et info, mis ametnikele igapäevaselt tööülesannete täitmiseks hädavajalik on (nõ instrueeriva funktsiooniga teave), jõuab küll nendeni, kuid vajaka jääb just motiveeriva, selgitava või sotsialiseeriva funktsiooniga teabest. Teenistujad ootavad, et juhtkond selgitaks ning põhjendaks tehtud/tehtavate otsuste tagamaid, mis toetaks tõhusamalt ka sisekommunikatsiooni.

Teadmusjuhtimise ja kommunikatsiooni seisukohalt on probleemiks ministeeriumi suur sõltuvus üksikute inimeste suurest teadmiste ja infopagasist, millest tekib oht oluliste teadmiste kadumisega töötajate vahetumisel. Seega vajab suuremat korrastamist memode süsteem.

5.2.7 Taga võimalikult lihtne asjaajamine!

Selleks, et organisatsioonis läbiviidavad põhilised tegevused oleksid kõigile huvipooltele üheselt järgitavad ja arusaadavad, on ministeeriumi põhi- ja tugiprotsessid kirjeldatud arvukates juhendites ja kordades. Ministeeriumi põhiprotsessideks võib lugeda valdkonna arengukavade ja õigusaktide väljatöötamist. Põhiprotsesse toetavad tugiprotsessid (rahvusvahelises koostöös, NATO ja EL otsustusprotsessis osalemine, personalijuhtimine, finantside ja varade juhtimine, info juhtimine, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia juhtimine, välisvahendite haldamine, õigusloome koordineerimine), mis omakorda sisaldavad mitmeid erinevaid protseduure.

Ministeeriumisese asjaajamise toimimist reguleerib „Põllumajandusministeeriumi asjaajamiskord“, mis on kehtestatud põllumajandusministri 5. novembri 2008. a käskkirjaga nr 210 ja tulenevalt elektroonilise dokumendihalduse järjest suurema osakaaluga asjaajamises on asjaajamiskorda muudetud ministri 18. detsembri 2009. a käskkirjaga nr 199 ja 23. veebruari 2011. a käskkirjaga nr 47.. Asjaajamiskord on põhidokument ja sisaldab norme, mis tulenevad mitmetest seadustest nagu avaliku teabe seadus, digitaalallkirja seadus, arhiiviseadus, riigivapi seadus, haldusmenetluse seadus. Asjaajamises on toimunud oluline edasimineku dokumentide elektroonsel menetlemisel nii ministeeriumis kui ka kõigis valitsusasutustes ja ministeeriumi hallatavates riigiasutustes seoses üleminekuga elektroonsele dokumendivahetusele. Asjaajamiskorra tugevuseks on see, et selles peavad olema reguleeritud nii tavapärased normid kui ka tavapärasest erinevad normid näiteks töös eri liiki dokumentidega. Asjaajamiskorrast tulenevalt on välja töötatud mõnede dokumendiliikide menetlemiseks protseduurid (kirja koostamise protseduur, õigusakti koostamise protseduur, puhkusedokumentide menetlemise protseduur), mis on muutmisel seoses asjaajamiskorras käesoleval aastal tehtud muudatustega. Lisaks asjaajamiskorrale on mõnede eriti oluliste dokumentide menetlemist reguleeritud veel eraldi õigusaktidega, nagu näiteks EL otsustusprotsessis menetletavad dokumendid, riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse juhendid ja riigihangete hankedokumentid.

Põhidokumendina väga mahukas asjaajamiskord on raskesti omandatav ja selle omandamiseks on välja antud dokumendiliikide põhised juhised, kus on toodud üksikasjalik käitumisreeglistik asjaajamisest tulenevate nõuete täitmiseks ja dokumendihaldussüsteemis igale dokumendiliigile kehtestatud menetlusnõuete järgimine. Välja on töötatud ja rakendatud eraldi juhised iga õigusakti eelnõu menetlemise kohta, mis on kergemini omandatavad ja hõlpsamad kasutamiseks dokumentide menetlemisel. Käesoleval aastal töötatakse välja juhised kirja kavandi koostamise ja menetlemise kohta. Samas võime märkida, et saavutatu kõrval seoses järjest kiirema üleminekuga elektroonsete dokumentide kasutamisele on hoolimata olemasoleva asjaajamisdokumentatsiooni korrastamisest vahel tegelik asjaajamine eespool kehtestatust. Töökorraldust muudetakse kiiremini kui jõutakse vormistatud juhiseni.

5.2.8 Tagame kaasaegse ja tööle innustava töökeskkonna! (mh IT, asjaajamine, töövahendid)

Töökeskkond, kus me viibime, mängib suurt rolli nii rahulolu saavutamise, eneseteostuse kui ka ootuste täitumise suhtes, selle tõttu on ka tähtis tähelepanu pöörata töötervishoiu, tööohutuse ja tuleohutuse korraldusele, kuna mõistev koostöö, riskide teadvustamine ning nendele lahenduste otsimine viivad rahulolule ja motiveerivad teenistujaid igapäevasesse töösse suhtuma loovalt ning tundma sellest rahuldust. Sellest tulenevalt on ministeeriumis välja töötatud ja ministri 22. detsembri 2010. a käskkirjaga nr 150 kinnitatud „Põllumajandusministeeriumi õnnetusjuhtumi ennetamise ja ohuolukorras tegutsemise juhendi ning evakuatsiooni plaan“. Vastava juhendiga on reguleeritud käitumisjuhised, et tagada ministeeriumi teenistujate kiire, ohutu ja tulemuslik tegevus tulekahju või muu ohujuhtumi korral, ohu avastamisel, päästeteenistuse ja hoones viibivate isikute teavitamisel ning evakueerumisel ja evakueerimisel, ohu ja kahjustuste leviku piiramisel, esmaste tulekustutusvahendite kasutamisel ning avalikkuse informeerimisel. Samuti on 2010. a läbiviidud ministeeriumi tööohutuse riskianalüüs, millega selgitati välja töökeskkonna ohutegurid ning hinnatai riske teenistujate tervisele ja ohutusele. Vastavad juhised ja analüüsid on kättesaadavad kõikidele ministeeriumi teenistujatele ning neid pidevalt ajakohastatakse, läbi regulaarsete praktiliste õppuste, seetõttu on ka plaanide rakendamine kriisiolukorras on tagatud.

Edaspidi on planeeritud tuleohutuse tagamiseks ühendada ministeeriumi ATS Häirekeskusega, et saaks edastada automaatselt tulekahju häireid ning sisse viia ministeeriumis tuleohutuse tagamisel enesekontrollisüsteem, et maandada töökeskkonnaga seotud riske.

Ministeeriumi hoone on ministeeriumi teenistujaskonna (tööpere) arvu arvestades kitsaks jäänud ning tööruumid võiks olla veelgi paremini vastavuses tööks vajalikele nõuetele. Tööruumide ratsionaalsemaks kasutamiseks ehitada ümber tühjana seisvad hoiuruumid nõupidamisruumiks, et tagada lisatöökohtade loomine tööruumides olevate nõupidamisnurkade arvelt. Töökeskkonna parandamiseks on vajalik renoveerida katus ja küttesüsteem, et tagada sobiv temperatuur haldushoone kõikides ruumides.

Lisaks töökeskkonnale ja seal eksisteerivale üldisele miljööle oleneb tööülesannete edukus suuresti ka töövahenditest ning infotehnoloogilistest abivahenditest. Viiakse läbi pilootprojekt, hindamaks virtualiseeritud ja terminalipõhiste töökeskkondade sobivust ministeeriumi infotehnoloogia infrastruktuuri ja lõppkasutajate vajadustele

vastavust. Seoses vajadusega tagada ISKE nõuete täitmine ja sobivam majutuskeskkond ehitatakse endisesse õmblusateljee ruumi tänapäeva nõuetele vastav serveriruum. Serveriruum varustatakse vajalike infrastruktuuri seadmetega: dubleeritud kliimaseade, varu elektritoite allikas, tõstetud põrand jm vajalik. Ühtlasi ehitatakse välja andmesidevõrk ja valvesüsteem. Andmete nõuetekohaseks salvestamiseks soetatakse kettamassiivi riistvara.

Käesoleval hetkel puudub paljudel teenistujatel vajalik oskus, tahe ja motivatsioon riistvara, tarkvara ja infosüsteemide poolt pakutavate võimaluste maksimaalseks kasutamiseks oma töös. Turvateadlikkus on madal. Võimaluseks on igakülgne teenistujate teavitamine, koolitamine ja innustamine oma töös pakutava kasutamiseks, mida ka personaliosakond oma koolituskava koostamisel arvestab. IT kaasaegne tase toob kaasa ka IT meeskonna liikmetele nõuded spetsialiseerumiseks, mis ei ole laialdaste töökohustuste tõttu võimalik aja nappusel.

Meede III TÕHUS ÕIGUSLOOME, HEA KOOSTÖÖ JA KOMMUNIKATSIOON NING AKTIIVNE RIIGISISESTE JA RAHVUSVAHELISTE PARTNERLUSSUHETE

5.2.9 Tagame aktiivse partnerite ja avalikkuse teavitamise ning otsustusprotsessi kaasamise!

Riigiasutuste juhtkonnal on avaliku teabe seadusest tulenev kohustus kommunikatsiooni korraldamiseks ning info levitamiseks. Info levitamiseks on loodud püsivad infokanalid või välja töötatud vormid, kuidas paremini ja operatiivsemalt teavet sihtgruppideni viia (toimiv teabelevi- ja nõuandesüsteem, maaelu-ja kalandusvõrgustik, koduleheküljed, regulaarsed pressiteated, toimivad koolitused, seminarid, nõupäevad, messid jne). Uute infokanalitena on juurutamisel põllumajanduslik ajaveeb ja sotsiaalse meedia kanalid.

Kaasamine otsustusprotsessi on muutunud teadlikumaks, selle eesmärk on tõsta otsuste kvaliteeti ja ühiskondlikku legitiimsust, suurendades mittetulundus-, era- ja avaliku sektori osalust otsuste ettevalmistamisel ja langetamisel. Ametiasutus, kodanikuühendus või esindusorganisatsioon, kes dokumenti loob, kaasab otsustusprotsessi huvirühmi kõigist sektoritest. See tagab väljatöötatava strateegilise dokumendi tasakaalustatuse ja lähtumise avalikust huvist. Põllumajanduse, maaelu ja kalanduse valdkonnas toimub kaasamine otsustusprotsessi, jälgides kaasamise head tava, erinevate nõukogude ning komisjonide kaudu (Põllumajanduse- ja maaelu arengu nõukogu (PMAN), seirekomisjon, sektori ümarlauad, ekspertgrupid), lisandunud on e-osalus portaali osale.ee kaudu.

Tööks vajalik info on kättesaadav, kuid probleeme on süsteemsuse ja analüüsiga. Hästi osatakse kirjeldada hetkeolukorda, statistika on olemas, kuid see ei moodusta analüütilist tervikut. Ka tuleb aidata sektoril kujundada hoiakuid kitsalt oma organisatsioonisisest ja ka siseriiklikust orientatsioonist globaalseid tendentse ja arenguid arvestavaks.

2009.a tellitud turu-uuringust "Põllumajandusministeeriumi maine ja kommunikatsioonitegevus" selgus, et ligi 90% kasutab esmase infoallikana

ministeeriumi kodulehte ning 80% peab seal olevat infot piisavaks. Samas sooviti, et seadustele antaks rohkem selgitusi ja info teha kergemini ülesleitavaks. Kaasajastamist ja aktiivset kasutamist vajab veebipõhine kommunikatsioon, arvestades sealjuures tehnoloogilisi arenguid.

2010. aastast osaleb ministeerium valituse ja ministeeriumite ühise veebivärava loomise pilootprojektis. Ühises veebiväravas soovitakse koondada valitsuse riigikantselei ning ministeeriumide veebilehtede teave ühele platvormile andes ministeeriumide kommunikatsioonispetsialistidele võimaluse keskenduda rohkem rikkalikuma ja sisukama teabe loomisele.

Üha suuremat tähelepanu pöörame teavitustöös pealekasvavale põlvkonnale, planeerides ja läbi viies lastele ja noortele mõeldud projekte egiidi all “Maal on mõnus”, mille eesmärgiks on tutvustada lähemalt Eesti toidu, põllumajanduse ja maaelu erinevaid tahke.

5.2.10 Tagame valitsemisalas avalike teenuste hea kvaliteedi ja kättesaadavuse!

Temaatika on äärmiselt asjakohane arvestades avaliku sektori suundumust kodanikuühiskonna ja ka avaliku teenuse parema kättesaadavuse poole. Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas on pakutavaid avalikke teenuseid kaardistatud ca 100. Kõige rohkem osutab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas neid PRIA, kui arvestada siia hulka ka Eesti ja Euroopa Liidu poolt finantseeritavate põllumajandus-, kalandus- ja maaelutoetuste ning põllumajandus turukorraldusmeetmete administreerimist ning riiklike registrite ja andmekogude pidamist.

Teenuste kvaliteedi tagamiseks on vajalik jätkata teenusstandardite koostamist/rakendamist ja teenistujate kvaliteedialase teadlikusse suurendamist. Samas on teenistujate arusaamade ühtlustamiseks vajalik ka ministeeriumi valitsemisala avalike teenuste arendamise kontseptsiooni väljatöötamine. Teisalt on otsuste ja teenuste kvaliteedi tõstmiseks vajalik uurida ka partnerite ja klientidetagasisidet ning tagada, et kõigi teenust puhul viidaks läbi regulaarset kvaliteediseiret. Partneritelt ja klientidelt süstemaatilise tagasiside kogumine ning selle põhjal tulemuste hindamine on ministeeriumi üheks oluliseks väljakutseks eeloleval strateegiaperioodil. Oleme suundumas valitsemisalas sinnapoole, et need pakutavad avalikud teenused saaks ka standardiseeritud ehk et need oleks ka kirja pandud, avalikustatud ja teenuse saajale võimalikult lihtsalt kättesaadavad, milliste konkreetsetele nõuetele pakutav teenus peab vastama. Teenuste kättesaadavuse kohapealt püüame luua kodanikele rohkem võimalusi, et oleks tagatud võimalikult kerge teenusele ligipääs. (N: E-PRIA projekt). Kuid tulenevalt valdkonnast on valitsemisalas siiski ka neid teenuseid, kus on tarbijale/kliendile vajalik ka füüsiline teenusepakkuja olemasolu (maakondlikud bürood).

Põhilisteks kitsaskohtadeks e-teenuste arendamisel on ühtse koordinaatori puudumine, muuhulgas ministeeriumi ja valitsemisala ühtse IT strateegia puudumine ning et kasutusel on erinevad infotehnoloogilised lahendused ja platvormid.

Ministeeriumi ja haldusala avalike teenuste loomiseks on vaja klient keskselt siduda erinevate ministeeriumi registrites salvestatud andmetega. Hetkel on kliendiandmed salvestatud killustatult iga registri juures eraldi. Kvaliteetse teenuse jaoks on vaja haldusalaülest vaadet kliendile ja tema andmetele. Selleks tuleb luua ühine kliendihalduslahendus või saavutada tulemus läbi registrite pideva andmevahetuse ja sünkroniseerimise.

E-teenuste arenduse finantseerimiseks esitati SF taotlus põllumajandusvaldkonna kliendi e-teenuste portaali loomiseks. Eeltaotlus rahuldati 2010.a lõpus. Projektiga alustamiseks on vajalik kliendihalduslahenduse olemasolu.

5.2.11 Tagame tõhusa õigusloome!

Arengukavas nimetatud valdkonna eesmärgid ja poliitilised otsused viiakse ellu õigusaktide kaudu. Tõhus õigusloome on oluline selge, lihtsa, täpse ja rakendatava õigusakti koostamiseks, et tagada valdkonna eesmärkide ja poliitiliste otsuste parim elluviimine. Tõhusa õigusloome nimel töötavad peamiselt ministeeriumi põhiosakonnad, kellelt eeldatakse kõige kõrgemat teadlikkust sektoris asjakohaste õigusaktidega reguleerimist vajavate valdkondade ning olemasoleva õigusruumi puudujääkidest, mis pärsivad valdkonna arengut. Kõrgel tasemel teadlikkuse tagamiseks rakendatakse jooksvalt erinevaid meetmeid, sh koolitused, tööalased kohtumised sotsiaalpartneritega jms.

Õigusloome paremaks korraldamiseks ja selle protsessi paremaks jälgimiseks korraldab õigusosakond iga aasta kohta ministeeriumi õigusloome tööplaani koostamise. Õigusloome tööplaani sisaldab sel aastal välja töötada kavandatavate eelnõude nimekirja ja eelnõu põhiosakonnas väljatöötamisest kuni allakirjutamiseni või vastuvõtmiseks esitamiseni toimuvate tegevuste ajakava. Tähtaegade määramisel lähtutakse ajast, millal eelnõu kavandatakse õigusaktina jõustada ja rakendada.

Tõhus õigusloome, muu hulgas õigusakti eelnõu ja õigusakti mõjude hindamine, kaasamine ja teavitamine, kvaliteetne juriidiline ekspertiis ja eelnõu keeleline toimetamine ning tähtaegade järgimine aitavad kaasa õigusnormi adressaadiks oleva isiku põhiõiguste tagamisele. Õigusloomet tuleb kavandada ja korraldada nii, et isikule jääks piisav aeg õigusaktis sätestatud õiguste ja kohustustega tutvumiseks, enda muutunud õigusliku olukorraga kurssi viimiseks ning oma tegevuse õigusaktide nõuetega kooskõlla viimiseks.

Alates 2010. aasta novembrist rakendab õigusosakond õigusakti tervikteksti Riigi Teatajale edastamiseks Riigikantselei välja töötatud tervikteksti koostamise vormingut XML (töövahend VexPro). Edaspidi on kavas õigusakti eelnõu koostamisel üle minna XML-vormingu kasutamisele. XML-vormingu kasutamine aitab kaasa eelnõu kiiremale ja tehniliste probleemideta edastamisele ning avaldamisele. XML-vormingule üleminek eelnõu vormistamisel puudutab kõiki osakondi, kes õigusaktide eelnõusid koostavad.

2011. aastal toimub Euroopa Liidu dokumentide infosüsteemi ning kooskõlastamise ja kaasamise infosüsteemi arendamine ja kasutusele võtmine. Loodav uus infosüsteem (EIS) vahetab välja praegu kasutusel olevad kolm infosüsteemi, milleks on ELIS, e-õigus ja e-esitamine ning millega liidetakse osalusveeb (osale.ee) ja kavandatav õigusinfosüsteem (ÕIS). Projekti elluviimise tähtaeg on 2011. aasta aprillis,

töökorralduslikud muudatused ja kasutajate-administraatorite koolitused olid veebruaris-märtsis 2011. a. Uue infosüsteemi kasutusele võtmine mõjutab peamiselt VEO, ÕO ja ASO, aga ka teiste osakondade tööd.

Õigusloome tööplaanis sätestatud tähtaegadest kinnipidamist kontrollib juhtkond. Kavandatakse erinevaid, sh infotehnoloogilisi tegevusi, et tõhustada tööplaanis sätestatud tähtaegadest kinnipidamise kontrollimist. Tähtaegadest kinni pidamata jätmine ohustab juriidilise ekspertiisi kvaliteeti ja sellest tulenevalt kogu õigusloome tõhusust. (Juriidilise ekspertiisi¹¹ eest vastutab Põllumajandusministeeriumis peamiselt õigusosakond.)

Tõhus õigusloome aitab kaasa ka tulemuslikule riigi esindamisele kohtus. Õigusosakond analüüsib iga aasta alguses eelmisel kalendriaastal jõustunud kohtulahendite põhjal kohtus ministeeriumi valitsemisalas riigi esindamise tulemuslikkust. Koostatud analüüs esitatakse Justiitsministeeriumile eelmise kalendriaasta kohtuvaidluste koondanalüüsi tegemiseks.

Arvestades valdkonda reguleeriva Euroopa Liidu õiguse mahukust (enam õigusakte ja Euroopa Kohtu praktikat) ning suhteliselt suurt vaiete ja kohtumenetluste hulka, tuleks pidada põhjendatuks, et Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas asuvates valitsusasutustes oleks piisava ametnike arvuga eraldi struktuuriüksus, kes tegeleks asutuse õiguslase teenindamisega. Tulemusliku riigi esindamisega kohtus on seotud ka Euroopa Liidu liikmesriigiks olekuga lisandunud võimalus sekkuda Euroopa Kohtu menetluses olevatesse kohtuasjadesse ning esitada seisukoht eelotsuse menetluse kohta. Seni on õigusosakond koostanud seisukohti ja koordineerinud põhiosakondade tegevust nende seisukohtade väljatöötamisel, mille puhul on eelotsust küsinud ka Eesti kohus.

Senisest rohkem tuleks tähelepanu pöörata teiste liikmesriikide kohtute esitatud eelotsuse menetlusele, kuna Euroopa Kohtu antav Euroopa Liidu õigusakti tõlgendus on siduv kõikidele liikmesriikidele. Eelotsus muutub Euroopa Liidu õiguskorra osaks ning mõjutab seeläbi ka Eesti praktikat. Sekkumiste arv peaks kasvama, kuna praeguseks on märkimisväärselt kasvanud nende Euroopa Liidu õigusaktide arv, mille väljatöötamise otsustusprotsessis on osalenud Põllumajandusministeeriumi ametnikud. Nimetatud ametnikel on teadmised eelnõu väljatöötamise eesmärkidest, Eesti seisukohtadest asjakohase eelnõu kohta ja eelnõu lõppseisukohtade kujunemisest.

Alates 2011. aastast tuleb õigusloome korraldamisel muu hulgas arvestada Riigikogu 23. veebruari 2011. aasta otsusega “Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018” heakskiitmine“ kindlaks määratud õiguspoliitika ühtseid põhimõtteid ja pikaajalisi eesmärke.

¹¹ Juriidiline ekspertiis vastavalt õigusosakonna põhimääruse punkti 7 alapunktile 3 on ministeeriumis koostatud õigusaktide eelnõude põhiseadusele, seadustele ja normitehnika reeglitele vastavuse kontrollimine ning teiste õigusaktidega, sealhulgas Euroopa Liidu õigusaktidega, kooskõla kontrollimine.

5.2.12 Tagame tulemusliku rahvusvahelise koostöö ning osalemise EL ja rahvusvahelises otsustusprotsessis!

Rahvusvahelise koostöö kesksemaks väljenduseks on **tulemuslik osalemine Euroopa Liidu ning teiste rahvusvaheliste organisatsioonide otsustusprotsessis**, Eurokoordinatsiooni büroo ning Brüsselis resideerivad erialadiplomaadid koordineerivad ministeeriumi ja tema valitsemisala tegevust Euroopa Liidu otsustusprotsessis mille kandvateks üksusteks on ministeeriumi eksperdid, kes osalevad nõukogu töögruppides või komitoloogia protsessis. Eesti seisukohtade koostamise ja kaitsmise kaudu osaletakse aktiivselt Euroopa Liidu poliitikate väljatöötamises ning seeläbi Eestile sobiva majandus- ja õiguskeskkonna kujundamises. Sealjuures aitavad eurokoordinatsiooni büroo ja erialadiplomaadid tagada EL otsustusprotsessis osalemise protseduuride¹² täitmise juhiste ja memode edastamise, süstematiseerimise ja haldamise kaudu. Eurokoordinatsiooni büroo ja erialadiplomaatide peamiseks rolliks on põllumajanduse ja kalanduse ministrite nõukogu (sh COREPERi ning SCA) otsustusprotsessi koordineerimine.

2010. aasta jooksul on kesksemaks tegevuseks EL suunal olnud Ühise põllumajanduspoliitika tuleviku seisukohtade väljatöötamine, mis jätkub 2011. aastal mh teema laiemal avalikkusele tutvustamise ning positsioonide kaitsmise kaudu. Paralleelselt Euroopa tulevikupoliitikate seisukohtade kujundamisega on käimas EL eelarveläbirääkimised, mille raames tuleb töötada riigisisese ja riikidevahelise tasakaalustatud lähenemise saavutamise nimel.

Läbi erialadiplomaatide on tagatud **pidev esindatus EL, FAO (Maailma Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon) ning WTO (Maailma Kaubandusorganisatsioon) ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide juures**. Nii FAO kui WTO raames on toimumas suuremad reformid. WTO-s vältavad endiselt Doha läbirääkimised, kus põllumajandusvaldkonnas on lahtised vaid mõned üksikud teemad, millele loodetakse sobiv lahendus leida käesoleval aastal. FAO-s on 2007. aastal toimunud sõltumatu välise hindamise tulemusena käimas sisemine reform, mille elluviimise raskuskese kandub lähiaastatele. Eesti välissuhtluses tervikuna on möödunud aasta silmapaistvamaks saavutuseks liitumine OECD-ga 2010. aasta detsembris. Sellest tulenevalt osaleb Põllumajandusministeerium nüüd täieõigusliku liikmena OECD tööruhmades ning planeeritud on erialadiplomaadi lähetamine OECD-sse 2011. aasta juulis. Plaanidesse on võetud liitumine Rahvusvahelise Põllumajandusarengu Fondiga (IFAD) ning usaldusfondi loomine FAO juures, mis võimaldab ministeeriumil senisest tõhusamalt panustada rahvusvahelisse arengukoostöösse. Rahvusvaheliste organisatsioonide töös osalemiseks on plaanis välja töötada haldusala sisene koordineerimisüsteem.

Välissuhete- ja eurokoordinatsiooni osakonna kandvaks rolliks **välisabiprojektidega seotud küsimustes** on olnud kahepoolsete välisabi projektide koordineerimine, mille üle arvepidamine toimub koostöös finantsosakonnaga. Töö lihtsustamiseks on välja töötatud vormid välisprojektide esitamise ning aruandluse kohta, mille rakendamine

¹² Põllumajandusministri 31.05.2005 käskkirjaga on kinnitatud Põllumajandusministeeriumi EL otsustusprotsessis osalemise protseduurid, millega sätestatakse ministeeriumi ning tema valitsemisalasse kuuluvate ametite ja inspeksioonide ametnike EL Nõukogu eelnõude menetlemises osalemise ning komiteemenetluses osalemise detailne kord ning mis võimaldab Eesti esindamist paremini struktureeritud ja koordineeritud viisil.

võimaldab paremat järelevalvet riigieelarve kasutamise üle. Välissuhete ja eurokoordinatsiooni osakonna pädevusse kuulub ka nii suulise kui kirjaliku tõlke tagamine eesti-inglise-eesti suunal ning ministeeriumi tõlkeplaani koostamine õigusaktide osas.

Aktiivselt on käivitunud ka arengukoostöö erinevad formaadid. Endiste idabloki riikidega, kes on Eesti jaoks prioriteetsed, on edukalt poliitilisel tasandil loodud kontaktid ning käsil on konkreetsem sihtriikide vajaduste kaardistamine. 2010. aasta jooksul kirjutati alla koostöömemorandumid Gruusia, Serbia, Moldova ning Kosovoga. Paralleelselt vajaduste kaardistamisega sihtriikides on koostatud andmebaas nii Põllumajandusministeeriumi ja tema allasutuste võimalike koostöövaldkondade kui ka koolitavate ekspertide kohta. Üheks uueks tegevuseks arengukoostöö valdkonnas on arengukoostöös ning välisabi projektides osalemise põhimõtete väljatöötamine. Koostöölepinguid uuendati 2011. aastal ka Saksamaa kolme liidumaaga (Sachsen-Anhalt, Mecklenburg-Vorpommern ning Schleswig-Holstein).

2009.a valminud Põllumajandusministeeriumi välissuhete strateegia aastateks 2009 - 2018 sätestab missioonina kaasa aidata konkurentsivõimelise põllumajandus- ja kalandussektori ning maapiirkondade arengule Eestis läbi rahvusvahelise koostöö, mille saavutamiseks on tarvis erinevat osakondade tihedat koostööd. Välissuhete strateegias toodud võtmevaldkondades püstitatud eesmärkidega tegelemine on Välissuhete osakonna järgnevatel aastatel prioriteediks, seda ka eesmärgina valmistuda Eesti eesistumiseks EL-s 2018. aastal. Oluline on välismõõtmelise planeerimine ka teiste osakondade tööplaanidesse, seda nii rahvusvaheliste organisatsioonide kui bilateraalsete suhete suunal, mida on võimalik teostada läbi ministeeriumis kasutusele võetava tööplaani infosüsteemi.

Ohtude vältimiseks on lisaks oluline info suurem süstematiseerimine ja tagasiside, mis hõlmab endas riikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide andmebaaside loomist eelkõige välissuhete büroo juurde ning välislähetuste memode kogumist ja süstematiseerimist, samuti pidevat rahvusvaheliste sündmuste kalendrit. Nende riikide kohta, kellega meil on viimastel aastatel jooksul olnud tihedamad sidemed, on loodud andmebaas ministeeriumi e-posti kettale Quickr, kus see kõigile huvilistele ka kättesaadav on. Edukaks on osutunud roteerumisprogramm Põllumajandusministeeriumist Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaati, mis on väldanud nüüdseks 3 aastat.

Eesti julgeolekut on oluliselt kindlustanud Eesti liitumine NATO ning lülitumine koordineeritud julgeoleku ja kaitsekoostöösse. Kandes vastutusrikast rolli militaar ja tsiviilkoostöös kriisireguleerimise ja julgeoleku kindlustamisel, on ka ministeerium hakanud andnud olulist panust NATO Euro-Atlandi Partnerlusnõukogu (EAPC) Elanikkonna tervise ja toidu/vee grupi (PHFWG) töös. Alates 2010. a kuulub PHFWG ekspertide gruppi ka Eesti poolne esindaja.

Oluline on ka välissuhete büroo tegevus **välislähetuste koordineerimisel**, kes on vastutavaks üksuseks ministri ja juhtkonna välisvisiitide ettevalmistamisel, mis hõlmab endas nii protokollide tagamist kui ka kohtumiste sisulist ettevalmistamist, kusjuures viimaseks tulevad sisendid enamasti põhivaldkondadest. Reisikorralduse sujuvamaks tagamiseks viiakse 2011. aasta jooksul läbi hange ministeeriumi reisikorraldaja leidmiseks.

5.3 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2010-2013

Eesmärk 1: Taga efektiivne ja tulemuslik valitsemisala toimimine!

Selgitus: Juhid omavad selgeid eesmärke, mis on kaardistatud ning millest juhitud ka valitsemisalas töötavad ametnikud. Kogu valitsemisalas (ka seotud allasutustes) toimib süsteemne strateegiline planeerimine ja selle aruandlus, mis tagab muuhulgas, et arengukavad, õigusaktid ja eelarve moodustaksid loogilise terviku. Tagatakse eesmärgipärane ja säästlik finantsressursside juhtimine ning hoonete ja varade haldamine ning efektiivse sisekontrollisüsteemi toimimine.

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2010	2012	2013	2014	2015
Mõõdik 1: Tegevusvaldkondades määratletud eesmärkide saavutusprotsent (vältides kergelt saavutatavaid eesmärke asekanstleri vastutusel) *Valitsemisala ¹³				
1.TV	1.TV-100%	1.TV-100%	1.TV-100%	1.TV-100%
2.TV	2.TV-100%	2.TV-100%	2.TV-100%	2.TV-100%
3.TV	3.TV-100%	3.TV-100%	3.TV-100%	3.TV-100%
4.TV	4.TV-100%	4.TV-100%	4.TV-100%	4.TV-100%
5.TV	5.TV-100%	5.TV-100%	5.TV-100%	5.TV-100%
Mõõdik 2: Põllumajandusministeeriumi valitsemisala majandusaasta aruande kohta läbiviidud auditi tulemused. (100% positiivne hinnang, 75% märkustega hinnang, 0% esineb väga suuri puudujääke ehk ei ole nõuetega vastavuses).				
75%	100%	100%	100%	100%

Eesmärk 2: Taga kompetentsed, motiveeritud ja pühendunud teenistujad!

Selgitus: Ministeeriumi alluvuses töötavad teenistujad tunnetavad oma vajalikkust sektori arendamisel. Teenistujad on töökorralduse ja töökeskkonnaga rahul ning naudivad oma teadmiste panustamist valitsemisala arengusse.

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2010	2012	2013	2014	2015
Mõõdik 1 Tööjõu volavus				
4,3%	10%	10%	10%	10%
Mõõdik 2: Koostööhinnang erinevate osakondade vahel (vastavalt kas rahulolu-uuringust % või CAF hinne 100 palli süsteemis)				
36%	55%	65%	70%	75%
Mõõdik 3: Teenistujate rahulolu ministeeriumisisese info liikumisega (aluseks rahulolu-uuringust %)				
62%	60%	65%	70%	75%

¹³ *-andmed

Mõõdik 4: Elektroonsele dokumendihaldusele üleminek Andmed: statistika andmed Webdesktop programmist				
75%	80%	85%	90%	93%
Mõõdik 5: Dokumentide tähtaegne täitmine Andmed: statistika andmed Webdesktop programmist				
62%	70%	75%	80%	85%
Mõõdik 6: Teenistujate rahulolu töökeskkonnaga (s.h IT-ga) (rahulolu-uuring)				
82%(IT83%)	84% (IT86%)	85%(IT88%)	87%(IT90%)	87%(IT90%)

Eesmärk 3: Taga rahulolev kodanik ja koostööpartner!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2010	2012	2013	2014	2015
Mõõdik 1. Koostööpartnerite ja kodanike rahulolu protsent teavitamise ja kommunikatsiooni osas (rahulolu uuring) (Esialgsete indikaatorite määramisel on tuginetud eksperthinnangule)				
	80%	85%	90%	95%
Mõõdik 2. Valitsemisalas pakutavate avalike teenuste arvu suhtes/ kui paljud neist protsentuaalselt omavad avalikustatud teenusstandardit/kui suur protsent neist on e-teenustena realiseeritud (v.a muuseumite poolt pakutavad)				
	100%/15%	100%/20%	100%/27%	100%/33%
Mõõdik 3: Eelnõude juriidiliseks ekspertiisiks esitamise tähtaegne täitmisprotsent aastas.				
24%	25%	27%	29%	30%
Mõõdik 4: Välissuhete strateegias püstitatud eesmärkide täitmine.				
	20%	40%	60%	80 %

5.4 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

5.4.1 Meede: Strateegiline juhtimine

Meetme raames tagatakse valitsemisala arengukava täielik rakendumine, eesmärgipärane ja säästlik finantsressursside juhtimine, hoonete ja varade haldamine ning efektiivne sisekontrolli süsteem. Sellega peaks paremini tagatud olema strateegiline juhtimine, rahade õiglane ja tõhus paigutamine ning efektiivne sisekontrolli süsteem.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
E1.1	Koosta ja vii ellu faktidele, uuringutele ja analüüsidele tuginev valitsemisala arengukava. (Eelneb igaaastane tippjuhtkonna prioriteetide arutelu.) (JUH)	Juhindutakse kõigi teenistujate (k.a allasutuste) ühise panusena valminud täiendatud teadmuspõhisest Valitsemisala arengukavast .
E1.2	Osalemine riikliku strateegilise planeerimise ja finantsjuhtimise arendusprojektides. (JUH, FO)	Koostöö Rahandusministeeriumi ja teiste riigiasutustega ühtse riikliku strateegilise planeerimise ja finantsjuhtimise süsteemi uuendamises.
E1.3	Tööplaani infosüsteemi arendus. Juurutada valitsemisalas strateegiat, eelarvet ja tööplaan ühildav infosüsteem! (JUH)	Tagatud on info ja kommunikatsioon ning tagasiside kõigi teenistujate tegevustest ja töötulemustest.
E1.4	Korralda tööplaani täitmise aruandlust ja vii läbi vähemalt kolm korda aastas tulemuspõhised arutelud (Tuginedes arengukavas ja tööplaanis sätestatud tegevustele ja tulemustele). (JUH)	Kõigil teenistujatel on selge arusaamine kui kaugel ollakse ministeeriumi tegevuste täitmisega, omatakse tagasidet nii enda, kui meeskonna töötulemustest.
E1.5	Viia läbi teatud regulaarsusega riskide hindamine ja koostada olulistele riskidele maandamistegevuste plaan. (JUH)	Maandamistegevustest tulenevalt on riskid vähenenud ja riskiastmed alanenud.
E1.6	Kriisikommunikatsiooni professionaalsuse tagamine (kriisikommunikatsiooniplaani rakendusvalmidus, töötajate teavitamine ja koolitamine) (ASO, HO)	Välja on töötatud konkreetseid tegevusplaanid ja kriisiolukordade koostööskeemid allasutustega. Tagatud on operatiivne ja tõhus tegutsemine kriisiolukorras.
E1.7	Kriisi- ja hädaolukorraks valmisoleku tagamiseks kajastatud tegevuste täitmise korraldamine ja elluviimine (HO)	Koostöös teiste ametkondadega on üldise kriisi- ja hädaolukorra seotud tegevused arendatud, koordineeritud ja analüüsitud
E1.8	Aktiivne koostöö teiste riiklike institutsioonidega (k.a	Oleme esitanud oma ettepanekud valitsemisalaga seotud strateegiliste

- ministeeriumitega) valitsemisalaga seotud strateegiliste dokumentide väljatöötamise ja täiendamise osas. (JUH)
- E1.9** Aastaringelt toimub eelarve koostamise, muutmise ja asutuste nõustamise protsess. (FO)
- E1.10** Konsolideeritult valitsemisala üksuste raamatupidamise arvestuse pidamine. (FO)
- E.1.11** Järk-järguline üleminek ostuarvete digitaliseerimise, e-arvete menetlemise ja finantstarkvaraga SAP infovahetuse teenuse kasutamisele.
- E.1.12** Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika programmiperioodi 2007-2013 rahaliste vahendite haldamine. Välisvahendite prognooside koondamine ja analüüsimine. (FO)
- E1.13** Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 sertifitseerimisasutuse funktsiooni täitmine, selleks vajalike aluste ja keskkonna kujundamine. Kontrollide teostamine ning kulude sertifitseerimine Euroopa Komisjonile. (FO)
- E1.14** Ministeeriumi valitsemisalas asuva kinnisvara (hooned ja maa) ülevaate koostamine asutuste viisi – olukorra ja vajaduste hindamine. (HO)
- E1.15** Auditite läbiviimine ministeeriumis ja ministeeriumi valitsemisalas vastavalt siseauditi osakonna tööplaanile ning juhtkonna nõustamine uute juhtimis- ja kontrollimeetmete loomisel või olemasolevate parandamisel. (SAO)
- E1.16** Pidev siseauditi kvaliteedi tagamine ja täiustamine ning siseaudiitorite pidev erialane koolitus ja täiendõpe. (SAO)
- E1.17** Euroopa Kalandusfondi 2007 - 2013 auditeerimisasutuse ülesannete täitmine. (SAO)
- dokumentide koostamisel ja täiendamisel
- Valitsemisala riigieelarve projektid on koostatud nõuetekohaselt.
- Valitsemisala üksuste raamatupidamise arvestus on konsolideeritud.
- Ostuarved on digitaliseeritud, arveid menetletakse e-arve keskkonnas, mis on seotud finantstarkvaraga SAP.
- Eelarvevahendid, Euroopa Liidu toetused ja välisabi vahendid on efektiivselt kasutatud kavandatud eesmärkide saavutamiseks.
- Sertifitseerimisasutuse funktsionaalsus toimib. Kulud on Euroopa Komisjonile sertifitseeritud ning toetussummad laekunud.
- Tagatud on väga hea ülevaade oma valitsemisalasse kuuluvast varast ja selle olukorrast.
- Auditid ja nõuandvad tööd on teostatud tähtaegselt ja korrektselt. On antud üldhinnang sisekontrollisüsteemile.
- Töö läbiviimisel järgitakse rahvusvahelisi siseauditi standardeid (IIA) ja juhendmaterjale. Tagatud on siseaudiitorite professionaalsus ning siseauditi funktsiooni üldine vastavus IIA standardiga.
- Euroopa Komisjonile on iga-aastane kontrolliaruanne esitatud, koostöös PRIA siseauditi osakonnaga on läbi viidud süsteemi- ja toimingute auditid.

Jrk nr	OLULISEMAD TEGEVUSED	UUED	VAHETUD TULEMUSED
E1.18U	Põllumajandusministeeriumi valitsemisala funktsioonide ja protsesside kaardistus ja analüüs. (JUH)		Tellida objektiivne analüüs ministeeriumi valitsemisala funktsioonidest, protsesside ja teenuste osutamise tõhususe kohta.
E1.19U	Siseaudiitorite kutseoskuste pidev täiendamine ja riigi siseaudiitori kutsetunnistuse omandamine alates aastast 2013.a. (SAO)		01.01.2013. a. on ministeeriumis ja tema valitsemisala asutustes, kus on olemas siseauditi üksus, vähemalt üks kutsetunnistust omav siseaudiitor.
E1.20U	Mõjude hindamise süsteemi loomine ja rakendamine. (JUH)		Nii strateegiate kui õigusaktide koostamiseks on loodud mõjude hindamise süsteem (2012. a).
E1.21U	Avalikud teenuste kvaliteedi tõstmine kodanikele. (JUH)		Ühtne koordineatsioon üle valitsemisala. Teenuste kättesaadavuse parendamine kodanikele.
E1.22U	IT teenuste tsentraliseerimine üle valitsemisala. (HO)		Arhitektuur, tarkvara, riistvara, hanked.

5.4.2 Meede: Teenistujate rahulolu ja areng

Meetme raames tagatakse tõhusa ja toimiva personalistrateegia koostamine; väga hea info ja teadusjuhtimine, kaasaegne ja töötegemist innustav töökeskkond (k.a tõhusad protseduurid ja elektrooniline keskkond)

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
E2.1	Personalitöö ja koolitustegevuse korraldamine ja koordineerimine, s.h personalialaste andmete haldamine ja analüüsimine, personali valdkonna õigusaktide koostamine ja personali värbamise ja valiku korraldamine. (PO)	Ministeerium omab korrektset ülevaadet töötajate andmetest, kehtestatud õigusaktid on õiguspärased ja koostatud tähtaegselt, ametnike professionaalsus ja kompetentsus on suurenenud.
E2.2	Ametikohtade regulaarne hindamine ja tulemuste sidumine palgasüsteemiga. (PO)	Ametikohad on regulaarselt hinnatud.
E2.3	Siseveebi pidev arendamine infokanalina. (ASO)	Toimib harjumuspärane keskkond töötegemiseks ja ministeeriumi tegevustega kursisolemiseks, muutes vajaliku informatsiooni kättesaadavaks
E2.4	Traditsiooniks saanud ühiste ürituste ja tähtpäevade tähistamine. (HO, ASO)	Meeskonnatunnetus on suurenenud, teenistujate vaheline lävimine paranenud.

E2.5	Asjaajamise põhidokumendid ja protseduurid hoitakse vastavuses avaliku teabe seaduses ja asjaajamiskorra ühtsetes alustes kehtestatuga. (HO)	Dokumendid on vastavuses õigusaktidega.
E2.6	Asjaajamises paberpõhise töökorralduse üleviimine digitaalseks. (HO)	Dokumentide menetlemine toimub dokumendihaldussüsteemis.
E2.7	Asjaajamise korraldamine järk-järgult üleminekuks elektroonsele dokumendivahetusele. Viiakse sisse dokumentide vahetus dokumendihaldusprogrammide vahel teiste asutustega üle X-tee dokumendivahetuskeskuse (DVK) kaudu. (HO)	Toimunud on riigiasutuste vahel üleminek paberivabale dokumendivahetusele. Tagatud on operatiivne ja paberivaba asjaajamine riigiasutustega.
E2.8	Järjepidev dokumentide loetelu täiendamine vastavalt tekkinud vajadusele. (HO)	Dokumentide loetelus on loodud sarjad dokumentide paigutamiseks.
E2.9	Koostöö valitsemisala asutustega juhendamise osas elektroonse asjaajamise korraldamisel. (HO)	Etappide kaupa asjaajamises üleminek paberivabale dokumendivahetusele.
E2.10	Riigisaladuse ja salastatud välisteabe töötlemise ning elektroonilise teabeturbe juhendmaterjalide ajakohasena hoidmine. Vajalike juurdepääsulubade taotlemine Kaitsepolitseist ja Kaitseministeeriumist. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe töötlemine vastavalt kehtivale seadusele ja kehtestatud juhenditele. Ministeeriumi teenistujatele asjakohase koolituse korraldamine. (HO)	Ministeeriumis riigisaladuse ja salastatud välisteabe käitlemine toimib vastavalt kinnitatud juhendmaterjalidele ja seaduses sätestatule.
E2.11	Töökohtade IT riistvara uuendatakse regulaarselt ja eesmärgipäraselt. (HO)	IT riistvara võimaldab kaasaegsete tarkvara lahenduste kasutamist. Kõikidel teenistujatel on kaasaegsed IT töövahendid (arvuti vanus ei ületa 4 aastat).
E2.12	Tagatakse infrastruktuuri (võrguseadmed, IT haldusvahendid, tagavarakoopia seadmed jne) ja majutuskeskkonna (serveriruumi kliima, gaaskustutus jms seadmed) arendamine ja nõuetele vastamine. (HO)	IT infrastruktuur (võrguseadmed, IT haldusvahendid, tagavara koopia seadmed jne) ja majutuskeskkond (serveriruumi kliima, gaaskustutus jms seadmed) vastavad tänapäeva nõuetele. Tagatud ühendused (sisevõrk, välisvõrk), digitaalne materjal turvatud ja varundatud.
E2.13	Töökeskkonnaga seotud riskianalüüsi ajakohasena hoidmine, vastavate	Hoida suurem teadlikkus töökeskkonnas tekkida võivate ohtude osas ja kinnistada

	järelduste rakendamine ja juhiste ajakohasena hoidmine ning nende vastavuse kontroll evakuatsiooniõppuste kaudu. (HO)	vastavad oskused reageerida ning käituda ohuolukorras.
E2.14	Motiveerivate ja tervist toetavate töötingimuste ja töökeskkonna kujundamine. (HO)	Ergonoomiline ning kvaliteetset töötulemust toetav töökeskkond
	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
E2.15U	Regulaarne uuringute koostamine hetkeolukorra kaardistamiseks, mh personalistrateegia koostamiseks ja selle täiendamiseks, elluviimiseks (PO)	Ministeeriumil on järjepidev ülevaade oma teenistujate olukorrast ja vajadustest. Valminud on personalistrateegia 2010-2013.
E2.16U	Ametikohtade hindamine tööperede põhimõttel. (PO)	Ametikohad on uutel põhimõtetel hinnatud
E.2.17U	Olukorra kaardistamine sisekommunikatsiooni uuringu läbi ja selle tulemustest tuleneva tegevuskava väljatöötamine. (ASO)	Ülevaade hetkeseisust, probleemidest ja võimalikest lahendustest.
E2.18U	Üleminek uutele XML dokumendimallidele õigusaktide eelnõude koostamisel (rakendus, õigusaktide dokumendimallid koos juhiseiga on Riigikantselei poolt välja töötatud). Üleminek ministeeriumisiselt toimub etapiti: esmalt XML õigusaktide ettevalmistajatele tehniliste vahendite installeerimine, õigusaktide eelnõude ettevalmistajate koolitamine, XML õigusaktide eelnõude dokumendimallide kasutusele võtmine (HO, ÕO)	Õigusosakonna ametnikud edastavad õigusaktide eelnõud Riigi Teatajasse XML –vormingus. Ministeeriumi ametnike, kes õigusaktide eelnõusid ette valmistavad, arvutid on tehniliste vahenditega installeeritud. Ministeeriumi ametnikele on XML õigusaktide eelnõude dokumendimallide kasutamisele võtmiseks koolitus korraldatud ja ametnikud ministeeriumisiselt kõigis osakondades ette valmistatud õigusaktide eelnõude koostamiseks XML-vormingus.
E2.19U	Kirja XML elementide andmekirjelduste registreerimine XML varamus (asub RIAs), Üleminekuks ministeeriumisiselt koolituse korraldamine, misjärel järgneb XML kirjamalli kasutamise juurutamisega alustamine (HO)	XML kirja dokumendimalli kasutusele võtmiseks on ettevalmistused tehtud üleminekuks 2012. aastal kirjade koostamiseks XML-vormingus

5.4.3 Meede: Tõhus õigusloome, hea koostöö ja kommunikatsioon

Meetme raames tagatakse aktiivne partnerite ja klientide teavitamine ning otsustusprotsessi kaasamine; kvaliteetsem juriidiline ekspertiis ja mõjude analüüs; ning tulemuslik osalemine EL ja rahvusvahelises otsustusprotsessis.

Jrk nr	OLULISEM TEGEVUS	VAHETU TULEMUS
E3.1	Toimiv teabelevi võrgustik ja tagasisidesüsteem. (ASO)	Toimiv võrgustik tagab informeeritud sihtgrupid ja annab infot võimalikest puudustest ja lünkadest informeerituse osas.
E.3.2	Huvigruppide ning kodanike teavitamine (pressiteated, artiklid, vahelehed, trükised, kuukiri jne). (ASO)	Huvigrupid ja asjast huvitatud kodanikud on teadlikud ministereis ja valitsemisalas toimuvast ja kavandatavast.
E3.3	Valdkonda tutvustavate teavitusürituste (konkursid, ringsõidud, messid) korraldamine. (ASO, TAO)	Info, teave ja teadlikkus on erinevate tegevuste/ürituste kaudu paranenud.
E3.4	Huvigruppide kaasamine otsustusprotsessi, kaasamistöötava koostamine. Aktiivsem veebipõhine kaasamine. (ASO)	Pidev ülevaade kaasamisprotsessist ja kaasatavatest organisatsioonidest. Osalusveebi osale.ee kaudu on avalikustatud ja kodanikele kergesti kättesaadavaks muudetud ulatuslikumad, enamuse kodanikke või huvigruppe puudutavad seaduseelnõud.
E3.5	Koostöö maaelu- ja kalandusvõrgustikuga MAK-i ja EKF-i kommunikatsiooni korraldamine tulenevalt kommunikatsioonistrateegiast.	Sihtgrupid on informeeritud vastavas sektoris toimuvast, teave toetustest on edastatud.
E3.6	Ajakohane ülevaade olukorrast meie valitsemisalas osutavate avalike teenuste kohta. (ASO)	Omame järjepidevat ülevaadet avalike teenuste pakkumise olukorrast.
E3.7	Nõuetele vastavate õigusaktide eelnõude tähtaegne juriidilise ekspertiisi esitamine. (osakonnad)	Osakond on tähtaegselt ettevalmistanud nii sisu, kui vormistuse poolest nõuetele vastava õigusakti eelnõu ja õigusloome tööplaanis ettenähtud eelnõu puhul selle samas sätestatud tähtpäeval õigusosakonnale juriidiliseks ekspertiisiks esitanud.
E3.8	Kvaliteetne juriidiline ekspertiis (ÕO)	<ol style="list-style-type: none"> 1. õiguskantsleri tehtud ettepanekute arv püsib stabiilselt madal. 2. kohtu poolt põhiseadusevastaseks tunnustatud õigusaktide arv püsib stabiilselt madal. 3. kohtu poolt tühistatud haldusaktide arv püsib stabiilselt madal. 4. kooskõlastamisel tehtud põhjendatud õiguslike ja keeleliste märkuste arv püsib väike. 5. Riigikantselei poolt õiguslikel põhjustel tagastatud õigusakti eelnõude arv püsib väike.

E3.9	Tulemuslik kohtus esindamine. (ÕO)	Riik on esindatud ja kaitstud asjatundlikult ja edukalt.
E3.10	Eelnõude kvaliteetne keeleline toimetamine. (ÕO)	Õigusaktide arusaadavusele ja üheselt mõistetavusele on kaasa aidatud.
E3.11	Ministeeriumis ettevalmistatud õigusaktide eelnõud saadetakse e-Õiguse kaudu kooskõlastamiseks teistesse ministeeriumidesse, millest teavitatakse e-posti teel ka ministeeriumi valitsemisala asutusi ja koostööpartnereid (e-õigusesse kandmisest); samuti edastatakse nimetatud õigusakti eelnõud e-esitamise kaudu Riigikantseleile. (ÕO)	Eelnõu on süsteemi korrektselt ja tähtaegselt üles pandud ning teiselt ministeeriumilt tulnud kooskõlastuskiri on edastatud eelnõu koostajale; teavitamine on tähtaegne.
E3.12	Aktiivsem koordineerimine avalike teenuste kvaliteeti paranemise osas valitsemisalas ning avalike teenuste kättesaadavuse parandamine. (JUH)	Avalike teenuste kvaliteet kogu valitsemisalas on tõusnud ja avalike teenuste kättesaadavus on paranenud.
E3.13	Eestile sobiva majandus- ja õiguskeskkonna kujundamine rahvusvahelistes organisatsioonides.	Erinevate rahvusvaheliste standardite, nõuete ja õigusaktide väljatöötamisel kaitstakse Eesti seisukohti ja huve, mis põhinevad põhjalikel analüüsidel ja erinevate osapoolte kaasatusest tuleneval kompetentsil ning järgivad kehtestatud protseduure. Eesti seisukoht on nii EL-s kui teistes rahvusvahelistes organisatsioonides iga Eestit puudutava arutamisel oleva küsimuse kohta välja öeldud ning võimalikult suurel määral arvesse võetud, teiste riikide ja EL institutsioonide esindajate seisukohad on kajastatud memodes. Õigusaktide eelnõude väljatöötamisel on arvestatud ka neid rahvusvahelisi nõudeid ja standardeid, mida ei ole Ühenduse õigusesse üle võetud. Tagatud on kohapealne esindatus erialadiplomaatide kujul.
E3.14	Eesti huvide esindamine suhtluses teiste riikidega.	Rahvusvahelises suhtluses on Eesti huvid tulemuslikult esindatud, välisvisiidid on ette valmistatud ning läbi viidud, tagatud on tõlge. Koostöö teiste riikidega lepinguvaldkondades on planeeritud ning ellu viidud vastavalt lepingute eesmärkidele, k.a arenguabi osas (ametnike lähetused).

	OLULISEMAD UUED TEGEVUSED	VAHETUD TULEMUSED
E3.15U	Kommunikatsioonitöö on viidud seniselt tegevuste tasandilt eesmärkide kommuniqueerimise tasandile. (ASO)	Kommunikatsiooni korraldamisel on rohkem tähelepanu pööratud uudiste/sündmuste sisule kui vormile.
E3.16U	Ministeeriumi kodulehe arendus, funktsionaalsuse, ülesehituse, arusaadavuse parandamise kaudu. Ministeerium osaleb valitusasutuste ühise veebivärava pilootprojekti, viies ellu etapiviisilisest ühtselt kavandatavaid arendusi.(ASO, HO)	Koduleht on muutunud kasutajasõbralikumaks.
E3.17U	Valitsemisala ja ministeeriumi kommunikatsioonitöö tõhus toimimine eesmärkide kommuniqueerimise tasandil. (ASO)	Valitsemisala kommunikatsioonitegevus on kaardistatud ja toimib omavaheline tegevuste koordineerimine. Valitsemisala asutustes on spetsialist, kelle üheks tööülesandeks on kommunikatsiooni korraldamine organisatsioonis.
E3.18U	Ettevalmistused Eesti edukaks eesistumiseks EL-s 2018. aastal. (VEO, personaliosakond)	Esimese etapina viiakse läbi koolituste ja kompetentside vajaduste analüüs. Teises etapis viiakse läbi vajalikud koolitused nii riigis tervikuna kui ka ministeeriumi omavahenditest. 2015. aastal on planeeritud erialadiplomaadi lähetamine Suurbritanniasse Eesti eesistumise ettevalmistamiseks, teiste riikide kogemustest õppimiseks ning kolmikeesistumise koordineerimiseks Suurbritannia ning Bulgaariaga.
E3.19U	Liitumine Rahvusvahelise Põllumajandusarengu Fondiga (IFAD) ning usaldusfondi loomine FAO juures, mis võimaldab ministeeriumil senisest tõhusamalt panustada rahvusvahelisse arengukoostösse. (VEO)	IFAD-iga on liitunud ning FAO usaldusfond loodud.
E3.20U	Koordinatsioonisüsteemi väljatöötamine rahvusvaheliste organisatsioonide töös osalemiseks. (VEO)	Koordinatsioonisüsteem on välja töötatud ning võimaldab töö efektiivset korraldamist ning Eesti huvide paremat kaitsmist rahvusvahelistes organisatsioonides.
E3.21U	Erialadiplomaadi lähetamine Venemaale. (VEO)	2013. aastal on Moskvasse lähendatud põllumajandusvaldkonna erialadiplomaat, et soodustada Eesti ja Venemaa vahelisi kaubandussuhteid ning aidata lahendada võimalikke kaubandustörkeid riikide vahel.